

॥ अथ बृहत्पाराशरीयधर्मशास्त्रप्रारंभः ॥

. . अथ बृहत्पाराशरीयविषयानुक्रमणिकाप्रारंभः ।

पत्रां०	श्लो०	विषयाः	पत्रां०	श्लो०	विषयाः	पत्रां०	श्लो०	विषयाः
१	१	मंगलाचरणम्			गानांपंचानांपठनावश्यकत्वंतत्प्रयो- जनंच	६	१	अथजपविधिः
१	२	धर्मजिज्ञासुभिर्मुनिभिः पृष्टस्यव्यासस्यः पराशरंप्रतिगमनं-ततस्तयोःसंवादश्च	४	४९	मार्जनाधमर्षणादिकम्	९	५	तत्रप्रणवस्वरूपम् श्लो० ३३ प०
१	२९	कलियुगीयमुख्यधर्मान्व्यासेपृच्छतिस- तिपराशरःतानाह	९	६९	अर्घ्यप्रदानम्	११	१	गायत्र्या देवध्यादिकथनम्
२	४१	पुण्यदेशाःवर्ज्यदेशाश्च	४	८३	सप्तस्नानानि	११	३६	जपविधिः
२	४८	पदार्थानुक्रमः	५	९५	स्नानसमयेदंतधावननिषेधः	१२	६८	गायत्रीप्रतिपादनम् श्लो० १०९ प०
	॥	॥ इति प्रथमोऽध्यायः ॥ १ ॥	५	९६	स्नाननिर्णयः	१२	१	देवार्चनविधिः
२	१	ब्राह्मणादीनांकर्माणि	७	१५८	वस्त्रनिर्णयः	१३	१५	तत्रपुरुषसूक्तन्यासपूजाविधिः श्लो० ४४ प०
५	७	षट्कर्माणि	७	१६१	प्राणायामादिकर्म	१४	१	साग्निकानां वैश्वदेवविधिः
२	८	संध्यानिरूपणम्	७	१६४	तर्पणम्	१४	१८	निराग्निकानां वैश्वदेवविधिः श्लो० ३८ प०
३	२९	आचमनम्	८	१९९	आर्द्रशुष्कवस्त्रनिर्णयः	१५	१	आतिथ्यनिर्णयः श्लो० १८ प०
३	३७	मंत्राणांमृषिच्छदेदिवताब्राह्मणविनिर्णय-	८	२१०	यक्ष्मतर्पणादिनिर्णयः	१५	१	वर्षधर्माःषट्कर्माणि
			८	२२४	इतिस्नानविधिः	१६	॥	॥ इति द्वितीयोऽध्यायः ॥ २ ॥
						१६	१	गृहस्थधर्माः तथा कृषिकर्मवर्षनम्-

पत्रां०	श्लो०	विषयाः
		गोमहिमा च श्लो० ४३ प०
१७	१	वृषमहिमा-वृषकर्माणि श्लो० १६ प०
१७	१	हललांगलक्षणम् श्लो० ५०
२८	२८	हलप्रवाहप्रयोगविधिः
१८	३०	कृष्युपयोगिधर्माधर्भनिरूपणम् श्लो० १३६
		॥ इति तृतीयोऽध्यायः ॥ ३ ॥
२१	१	अष्टौविवाहाः
२२	१७	वरलक्षणम्
२२	२८	कन्यालक्षणम्
२२	३८	सापिण्डविचारः
२२	४२	स्त्रीधर्माः
२३	७३	पंचमहायज्ञाः
२३	८४	प्राणाग्निहोत्रविधिनिर्णयः
२५	१३८	सायंसंध्या
२५	१४७	आधानादिसंस्कारकालाः

पत्रां०	श्लो०	विषयाः
२५	१५०	ब्राह्मणक्षत्रियवैश्यानांयज्ञोपवीत संस्कारविधिः
२६	१७६	भार्याभर्तृजायापुत्रशब्दानामर्थ प्रतिपादनम्
२६	१९५	कन्यापिपुत्रसमा-दौहित्रोपिपुत्रवत्
२६	१९९	संस्काराः
२६	२०१	कुलाचारदेशाचारप्रशंसा-आचार प्रशंसा च
२७	२०९	शौचप्रतिपादनम्
२७	२१०	दानप्रतिग्रहविचारः
२७	२४४	भक्ष्याभक्ष्यविचारः
२७	२४६	सदाचारधर्माः
२८	२७२	भक्ष्याभक्ष्यविशेषविचारः
२९	२८८	अष्टकाश्राद्धदर्शपूर्णमासादयः
२९	२९४	ग्रहार्थं दानप्रतिग्रहविचारः

पत्रां०	श्लो०	विषयाः
२९	३०१	शुद्रान्ननिर्णयः
२९	७	सच्छुद्रलक्षणम्
२९	८	दुष्टान्नानि
३०	१३	वृज्यदुग्धजलमदिनिर्णयः
३०	१४	शुद्धाशुद्धमासशाकादिनिर्णयः
३०	२६	वस्त्रपात्रधान्यादीनांशुद्धिः
३०	४०	उपकीर्मानिर्णयः
३१	४७	अनध्यायाः
३१	४७	ब्रह्मचार्यादिधर्माः ॥ इति चतुर्थोऽध्यायः ॥ ४ ॥
३१	१	श्राद्धेकालाः
३१	५	श्राद्धेवर्ज्यब्राह्मणाः
३२	१४	श्राद्धेयोग्यब्राह्मणाः
३२	२५	श्राद्धेकर्तृभोक्तृनियमाः
३२	३१	श्राद्धेनुकल्पाः
३२	३८	श्राद्धेनिमित्तनीयव्याजमंशु

पत्रां०	श्लो०	विषयाः
३२	४१	मातामहादिपार्षणविचारः
३३	५२	दौहित्रविशेषः
३३	५७	पार्षणद्विविधम्
३३	४३	अपुत्रादिविषयेकर्तृत्वादिनिर्णयः
३३	५८	क्षेत्रजादिपुत्रकर्तव्यश्राद्धनिर्णयः
३३	६०	शूद्रकर्तव्यश्राद्धप्रकारः
३३	६६	शूद्रश्राद्धे ब्राह्मणभोजनेदोषाः
३३	७०	आमादिश्राद्धनिर्णयः
३३	८१	श्राद्धेष्वश्वदेवकालादिनिर्णयः
३४	८५	श्राद्धे आसनादिदिङ्निर्णयः
३४	८८	कुत्सरोहिणकालनिर्णयः
३४	९६	मलमासे अहिन्दिकेष्ट्यादिनिर्णयः
३४	१०९	श्राद्धे सगोत्रनिमन्त्रणनिषेधः
३४	११५	श्राद्धे पात्राणि
३५	१२२	श्राद्धे ग्राह्याग्राह्यपत्रपुष्पधूपः
३५	१२७	श्राद्धे तिलकदर्भवस्त्रदीपादिविर्णयः

पत्रां०	श्लो०	विषयाः
३५	१३३	सपिण्डीकरण श्राद्धे सापिण्ड्यप्रति- योग्यादिनिर्णयः
३५	१४६	दुर्मृतानां सापिण्ड्यकालादिनिर्णयः
३५	१५२	आभ्युदयिकश्राद्धद्रव्याणि
३६	१६५	पितरः
३६	१७०	पार्षणश्राद्धप्रकारः
३९	२८६	महालयश्राद्धे कालादयः
३९	२९९	शृंग्यादिभिर्हृतानां नारायणबलिः
४०	३२२	अवने जनविधिः
४०	३२७	दर्भाः
४०	३३१	एकोदित्सपिण्डीकरणादयः
४१	३५३	बकगणब्राह्मणलक्षणम्
४१	३५५	गणिकापुनर्भूरेतोषः कामचारिणी स्त्रैरिणीनां लक्षणानि
४१	१६५	श्राद्धे गणिकादीनां पतिपुत्रावर्ज्याः
४१	३७०	सहगतायाः सपिण्डीकरणनिर्णयः

पत्रां०	श्लो०	विषयाः
४२	३८६	औरसाद्यादादशपुत्राः ॥ इति पञ्चमोऽध्यायः ॥ ५ ॥
४२	१	जननमरणमिच्छकसूतकालादिनिर्णयः
४२	६	प्रतादिनियमस्थितादीनां तत्रविशेषः
४२	१३	सूतककालनिर्णयः
४३	१७	स्त्रावपातादि सूतककालनिर्णयः
४४	१७	अथ प्रायश्चित्तप्रकरणम्
४४	६०	पर्षलक्षणम्
४४	८३	पञ्चमहापातकप्रायश्चित्तानि
४५	११३	सत्रियवैश्यहत्याप्रायश्चित्तम्
४५	१२१	गोहत्याप्रायश्चित्तम्
४६	१७७	अन्यप्रसङ्गिहत्याप्रायश्चित्तम्
४७	१७१	स्पृश्यस्पर्श्यभक्ष्याभक्ष्यपेयापे- याम्यागमनप्रायश्चित्तम् ॥ इति षष्ठोऽध्यायः ॥ ६ ॥
५१	१	अथ चान्द्रायणविद्वतानि

पत्रां०	श्लो०	विषयाः
५१	१	यवमध्यचान्द्रायणम्
५१	२	पिपीलिकामध्यचान्द्रायणम्
५१	४	प्रत्यहमष्टप्रासिकचान्द्रायणव्रतम्
५१	५	एकस्मिन्मासि २४० प्रासिकचान्द्रायणम्
५१	६	शिशुचान्द्रायणम्
५१	७	यतिचान्द्रायणम्
५१	९	एकभुक्तनक्त्याचितव्रतानि
५१	१०	तप्तकृच्छ्रस्वरूपम्
५१	११	सांतपनकृच्छ्रम्
५१	१४	महासांतपनकृच्छ्रम्
५१	१५	महापरांककृच्छ्रम्
५१	१५	प्रजापत्यकृच्छ्रम्
५१	१६	अतिकृच्छ्रकृच्छ्रम्
५१	१७	कृच्छ्रातिकृच्छ्रम्
५१	१७	परांककृच्छ्रम्
५१	१८	साम्यकृच्छ्रम्

पत्रां०	श्लो०	विषयाः
५१	३०	सर्वसाधारणनियमाः
५२	२२	ब्रह्मकूर्चस्वरूपम् इति सप्तमोऽध्यायः ॥ ७ ॥
५२	१	दानप्रशंसा
५२	५	देयदानानुक्रमः
५२	१३	अन्नदानम्
५३	१८	समणिकादिपात्रजलदानम्
५३	२०	स्रदादिदानम्
५३	२७	वृषदानम्
५३	३२	गृष्टिदानम्
५३	४४	उभयतोमुखीगोदानम्
५३	४९	तिलधेनुदानम्
५४	७१	घृतधेनुदानम्
५४	८७	जलधेनुदानम्
५५	१०४	सुवर्णधेनुदानम्
५५	१२२	कृष्णाजिनदानम्

पत्रां०	श्लो०	विषयाः
५६	१४१	कृष्णाजिनदानकालाः
५६	१५१	विमानारुयसुखासनदानम्
५६	१५२	अश्वयुक्तरथदानम्
५६	१५७	एकाश्वयुक्तरथदानम्
५७	१६०	गजद्वययुक्तरथदानम्
५७	१६८	एकगजदानम्
५७	१७१	कन्मादानम्
५७	१७४	भूदानम्
५७	१७५	गोचर्मलक्षणम्
५७	१७७	निवर्तबलक्षणम्
५७	१८०	भूमिदानप्रशंसा
५८	२००	मेरुकुलपर्वतोदकार्णवपातालदानानि
५८	२०६	गुडादितुलापुरुषदानम्
५८	२०६	स्वर्णतुलापुरुषदानम्
५८	२०८	उष्ट्राद्यनेकदानानि
५८	२१०	स्वर्णमयोष्ट्रादिदानानि

पत्रां०	श्लो०	विषयाः
५८	२११	स्वर्णदानम्
५८	२१४	नानाजाणकताम्रकांस्यत्रपुसीसकादिदानं
५८	२१७	घृततैलकस्तूरीकपूरतगरचन्दनताम्बूल मालाऽऽभरणदानानि
५८	२२०	सन्धनाश्रिकेवलेन्धनादिदानानि
५८	२२३	तिलाद्विगुडादिकुम्भाण्डादिबदरादि तृणादिदानानि
५८	२३३	विद्यादानम्
५९	२४१	औषधदानेनप्राणदानम्
५९	२४६	कृबान्धविधरादीनांदानम्
५९	२४६	दयादानम्
५९	२४९	मार्गशीर्षशुक्लपौर्णमास्यांहिरण्य नाभदानादि
५९	२४८	माघ्यांफाल्गुन्यांचपौर्णमास्यांदानानि
५९	२५९	सर्वपूर्णिमासुदानानि
५९	२६०	चैत्रशुक्लद्वादश्यांवस्त्रदानम्
५९	२६२	वैशाखशुक्लद्वादश्यांहैममञ्जुपादुका

पत्रां०	श्लो०	विषयाः
		छात्रदानानि
५९	२६३	आषाढशुक्लद्वादश्यांशयनदानम्
५९	२६४	श्रावणशुक्लद्वादश्यांशयनदानम्
५९	२६४	भाद्रपदशुक्लद्वादश्यांवस्त्रदानम्
५९	२६५	आश्विनशुक्लद्वादश्यांमश्वदानम्
५९	२६६	कार्तिक्यांद्वादश्यांकंबलदानम्
५९	२६७	पौषशुक्लद्वादश्यांधान्यकाष्ठदानम्
५९	२६७	फाल्गुनशुक्लद्वादश्यांगंधदानम्
५९	२६८	चैत्रादिद्वादशमासानांशुक्लद्वादशीपुनक्ष- त्रपरत्वेनमहापुण्यतमत्वमिति तेषुदानानि
५९	२७२	द्वादशसंक्रांतिषुदानानि
६०	२७८	आशौचेमृतकदानप्रतिग्रहयोर्निषेधः
६०	२७८	अभयदानम्
६०	२८२	दानप्रतिग्रहविषयेदानप्रतिगृहीत्रोर्वि- षयचविधिनिषेधविशेषः
६०	३०१	वाशिकागोलक्षणम्

पत्रां०	श्लो०	विषयाः
६०	३०२	गृष्टिमलक्षणम्
६०	३०३	भूमिसमगोलक्षणम्
६०	३०४	धेनुलक्षणम्
६०	३०५	गुंजादिमानंपरिभाषा
६१	३१२	कचिज्जन्मदानियेर्विध्यर्थ्यानिरूपणंद्वारा तत्रदानादौनियमविशेषाः
६१	३३३	देयद्रव्यानुसंधेनस्पृश्यान्याविषयवस्था
६१	३३३	अश्वप्रतिग्रहविधिः
६१	३३९	श्रावणशुक्लद्वादश्यांगोदानम्
६१	३४०	पौषशुक्लद्वादश्यांघृतधेनुदानम्
६१	३४१	माघशुक्लद्वादश्यांतिलधेनुदानम्
६१	३४२	जेष्ठशुक्लद्वादश्यांजलधेनुदानम्
६१	३४३	सर्वदादानानिदेयान्यवनकालनियमः
६१	३४५	सत्यात्रदुष्पात्रयोर्दानफलम्
६२	३४६	दानकालविशेषाः
६२	३५७	देवालयदिनिर्माणम्

पत्रां०	श्लो०	विषयाः
६२	३६१	देवालयभग्नानांभित्तयोदीनांरुमीकरणं सुघालेषश्च
६२	३६२	सम्प्राजनीकरणदीपदानपञ्चोपचारपूजाः
६२	३६४	देवालयेदृष्टकायोजनाविशेषः
६२	३६५	तटाकपुष्करिणीदीर्घिकावापीरूपनिर्माणं
६२	३६६	देवशिरसिपुष्पालंकरणम्
६२	३६७	स्नातनिर्माणम्
६२	३७१	आरामकल्पना
६२	३७९	परमेश्वरोद्देशेनकार्याणिकर्माणि ॥ ॥ इत्यष्टमोऽध्यायः ॥ ८ ॥
६३	१	गणेशशान्तिः
६४	३५	ग्रहशान्तिः—तदुपयोगिकुण्डसमित्काल देशमोत्रवस्त्वादिस्वरूपादीनिच
६५	८५	अद्भुतशान्तयः
६६	१	रुद्रशान्तिपूजाविधिः
६७	१	रुद्रशान्तिस्तकाम्यप्रयोगा
६८	१	तडागादिपुण्डपादिनिर्माणतत्त्वै-

पत्रां०	श्लो०	विषयाः
		तिष्ठादिविधिः
६९	१	लक्षहोमविधिःतत्रकुण्डवेदिकादिनि- र्माणप्रकारश्च
७०	१	कोटिहोमविधिःकुण्डमण्डपादिनि- र्माणक्रमश्च
७१	१	पावनविधिर्नामपुरुषसूक्तविधानम्
७१	१	ग्रहादिदेवतानांग्रहमंत्रविच्छंदोधिदेवताः ॥ ॥ इतिनवमोऽध्यायः ॥ ९ ॥
७२	१	नृपप्रशंसा
७२	१०	लेखकस्थापनम्
७२	११	जमात्यादिव्यवस्था
७२	११	चरप्रवृत्तिज्ञानपूजाराज्यकेशादि- परीक्षणादयोराराधनाः
७२	१	वानप्रस्थाश्रमधर्मादयः
	२६	यत्याश्रमस्वीकरणतत्कालतद्देदतत्तद्दर्माः
७६	१	चतुराश्रमभेदतद्दर्मादयः ॥ ॥ इति दशमोऽध्यायः ॥ १० ॥

पत्रां०	श्लो०	विषयाः
७७	१	मुमुक्षुत्वसम्पन्नयेदेहादौदुःखादिनिरूपणं
७८	३७	प्राणायामप्रत्याहारौ
७८	११	देहेकआत्मेतिचिन्तनम्
७८	३२	देवपूजादिकार्यम्
७८	३३	ब्रह्मोपासनम्
७८	५४	जीवस्वरूपज्ञानम्
७८	५५	पूरकादिषुब्रह्मविष्ण्वादिध्यानम् ॥ ॥ इत्येकदशोऽध्यायः ॥ ११ ॥
७२	१	सवीजनिर्बीजसमाधिभेदादयः
८२	६९	ब्रह्मप्रीतिर्नैकजन्मना
८२	१	निर्याणकालेमतिभेदेमतिभेदः
८२	८८	नादादिचतुर्युगमन्वन्तरादिकालमानम्
८२	९३	निर्बीजसमाधिः
८२	९६	पाराशरस्मृतिश्रवणकलम्
८२	१०१	बृहत्पाराशरधर्मशास्त्रग्रंथसंख्या ॥ ॥ इति बृहत्पाराशरधर्मशास्त्रे ० द्वादशोऽध्यायः ॥ १२ ॥ इति विषयसूची समाप्ता ।

श्रीगणेशाय नमः ॥ ॥ श्रीपरमात्मने नमः ॥ ॥ श्रीमद्देवदेवज्ञानाय नमः ॥ ॥ व्यक्तं व्यक्ताय देवाय देवसे ज्ञानतेजसे ॥ नमस्तुभ्यं प्रव
 र्णाणां च नमः ॥ १ ॥ अयातो हि यज्ञो ज्ञाने देवता हवनाश्रये ॥ व्यासमेकप्रमाणां चिदापुच्छति धारिका ॥
 २ ॥ यमुष्याणां हितं यमवर्तयानि कलौ युगे ॥ वर्णानामाश्रमाणां च किपित्साचारणवद ॥ ३ ॥ युगे युगे पुत्रिपुत्रे प्रोक्ता यमस्य पादिभिः ॥
 संपर्तनेनेव ते कर्तुं वर्णानां प्रवृत्तिसिद्धिः ॥ ४ ॥ सपृष्टो मुनिभिः प्रोक्तो बहुभिः परिवेष्टितः ॥ प्रष्टुं जगाम पितरं कर्मापराशरतः ॥ ५ ॥
 तर्पणो वाश्रमाणां च यनेव दरिकाश्रमे ॥ संविवेक्षाश्रमे तस्मिन् योगीव वेधस्तस्तुम् ॥ ६ ॥ नानापुष्पलताश्चैव कलैः पुष्पैश्चैव ॥ अर्चय
 म्पुष्पानि कपुष्पतीर्षोपशोभिते ॥ ७ ॥ मृगपक्षिमिराकीर्णैर्देवतायुक्तनावृते ॥ यक्षधर्मसिद्धानां नृत्यगीतसमाकुले ॥ ८ ॥ तस्मिन्
 पिसामेष्ये शक्तिपुत्रः पसाशरः ॥ सुखासीनी महातेजा सुनि सुख्यगणावृतः ॥ ९ ॥ कृतांजलिपुटो भूत्वा व्यासस्तु मुनिभिः सह ॥ प्रदक्षि
 णामिवाश्रमैः मुनिभिः परिपूजितः ॥ १० ॥ ततः संतुष्टमनसा पराशरमहाशुनिः ॥ व्यासस्य स्वागतं ब्रूयादसीनो मुनिपुङ्गवः ॥ ११ ॥ वत्सा
 धस्वमिततेस्तुमहर्षीणां समंततः ॥ कुशं लंकुशलेत्सुक्तो व्यासः पृच्छत्यतः परम् ॥ १२ ॥ यदि जानासि मां प्रोक्तं प्रोक्त्वैव दिवापापि ॥
 धर्मं कथयस्व मे तात अनुब्राह्मणोऽस्म्यहं यदि ॥ १३ ॥ श्रुतास्ते मानवा धर्मा गार्गीया गौतमास्तथा ॥ चासिद्धाः कौश्यरी भेषतया गोपाल
 कस्तथा ॥ १४ ॥ अत्रे विष्णोश्च सावर्ता दाक्षाश्चांगिरसास्तथा ॥ ज्ञातातपाश्च हारीतायाश्च वल्क्यकृतास्तथा ॥ १५ ॥ आपस्तांब
 लीधर्माः शंखस्थलिसितसंघ ॥ कात्यायनकृताश्चैव प्रचेतो मदितास्तथा ॥ १६ ॥ श्रुतेरात्मोद्भवास्तातपुत्र्योऽपि न तास्तथा ॥
 धर्मार्थतर्पणार्थां कृतादित्रियुगेषु च ॥ १७ ॥ धर्मतु त्रियुगाचारं न शक्यदिकलौ युगे ॥ वर्णानामाश्रमाणां च किपित्साचारणवद ॥ १८ ॥

बृ. पा.
॥ १ ॥

व्यासवाक्यावसानेतुमुनिमुखःपराशरः ॥ सुखासीनोमहातेजाइदं वचनमब्रवीत् ॥ १९ ॥ क्रियंतेनैववेदाश्चनचापिप्रभवंतिते ॥ नक
श्चिद्रेदकर्तास्तिवेदस्मर्ताचतुर्मुखः ॥ २० ॥ तथास्मरंतितेधर्मकल्पेकल्पांतरांतरे ॥ अन्येकृतयुगेधर्मास्त्रेतायांद्वापरेऽपरे ॥ अन्येक
लियुगेनृणांयुगद्वासानुरूपतः ॥ २१ ॥ तपःपरंकृतयुगेत्रेतायांज्ञानमुत्तमम् ॥ द्वापरेयज्ञमेवाहुर्दानमेवकलयुगे ॥ २२ ॥ कृ
तेतुमान्वाधर्मास्त्रेतायांगौतमस्यच ॥ द्वापरेशंखलिखिताः कलौपाराशराःस्मृताः ॥ २३ ॥ त्यजेद्देशंकृतयुगेत्रेतायांप्रामिमुत्सृजेत् ॥
द्वापरेकुलमेकंतुकर्तारंचकलयुगे ॥ २४ ॥ कृतेतुलिप्यतेदेशस्त्रेतायांप्रामएवच ॥ द्वापरेकुलमेकंतुकर्तारंचिलिप्यते ॥ २५ ॥
कृतेपततिसंभाष्यत्रेतायांस्पर्शनेनतु ॥ द्वापरेभक्षणेन्नस्यकलौपततिकर्मणा ॥ २६ ॥ अभिगम्यकृतेद्भ्रंत्रेतायांसाभिमंत्रणम् ॥
द्वापरेयाच्यमानंतुकलौदीयेतसेवया ॥ २७ ॥ अभिगम्योत्तमंदानंमध्यमंसाभिमंत्रणम् ॥ अधमंयाच्यमानंस्थंत्सेवादानंतुनिष्फ
लम् ॥ २८ ॥ कृतेधातुगताः प्राणास्त्रेतायांमांससंश्रिताः ॥ द्वापरेरुधिरंयावत्कलावन्ननिषेविणः ॥ २९ ॥ कृतेतत्क्षणिकःशापस्त्रेतायां
दशभिर्दिनेः ॥ मांसनद्वापरेज्ञेयः कलौसंवत्सरेणतु ॥ ३० ॥ युगेयुगेतुयेधर्मास्तेषुधर्मेषुयेद्विजाः ॥ तेषांनिदानकर्तव्यायुगरूपाद्विजो
त्तमाः ॥ ३१ ॥ धर्मःसत्यंचसांधुश्चतुर्यांशेनकलौस्थितः ॥ अदानात्तदनाद्यत्वंतुच्छमायुरकार्यतः ॥ ३२ ॥ धर्मश्चलोकदंभार्थपाखंडार्थतपस्वि
ता ॥ विविधावाग्धनार्थस्यात्कलौसत्यानुकारिणी ॥ ३३ ॥ अल्पक्षीरास्तथागावः स्वल्पसस्यांचमेदिनी ॥ स्त्रीजनन्यः स्त्रियः सर्वाः
सुखार्थकृतमैथुनाः ॥ ३४ ॥ पुरुषानिजिताः स्त्रीभिर्भूषलादस्युभिर्जिताः ॥ जितोधर्मश्चपापेनसत्यंचवितथैर्जितम् ॥ ३५ ॥ शूद्राश्च
ब्राह्मणाचाराः शूद्राचारास्तथाद्विजाः ॥ अंत्यानुयायिनश्चाद्यावर्णास्तदुपजीविनः ॥ ३६ ॥ कृतंतुब्राह्मणयुगंत्रेतातुक्षत्रियंस्मृतम् ॥

अ.
१

॥ १ ॥

वैश्यंतु द्वापरयुगं कलिः शूद्रयुगं स्मृतम् ॥ ३७ ॥ चातुर्वर्णिकनारीणां तथा तुरीयजन्मनाम् ॥ पतिद्विजात्युपास्त्यापि धर्मधर्महतीकलौ ॥
 ॥ ३८ ॥ कृतेयत्क्रोदिदस्य स्यात्त्रेतायां लक्षदस्य तत् ॥ द्वापरेऽयुतदस्य स्याच्छतदस्य कलौ फलम् ॥ ३९ ॥ युगस्वरूपं माख्यातमन्य
 च्छगदतः शृणु ॥ वर्णानामाश्रमाणांच सर्वेषां धर्मसाधनम् ॥ ४० ॥ कृष्णो मृगश्चरेद्यत्र स्वंभावेन महीतले ॥ वसेत्तत्र द्विजातिस्तु शूद्रो य
 त्रंतु तत्रंतु ॥ ४१ ॥ हिमपर्वतविंध्याद्योर्विनशनप्रयागयोः ॥ मध्ये तु पावनो देशो म्लेच्छदेशस्ततः परः ॥ ४२ ॥ देशेष्वन्येषु यानद्यो
 धन्याः सागरगाः शुभाः ॥ तीर्थानियानि पुण्यानि मुनिभिः सेवितानि च ॥ ४३ ॥ वसेयुस्तदुपंतिसुशमिच्छंतो द्विजप्रतयः ॥ मुनिभिः
 सेवितं त्वेन पुण्यदेशः प्रकीर्तितः ॥ ४४ ॥ यत्र पानमपेयस्य देशोऽभक्षस्य भक्षणम् ॥ अगम्यागमनं यत्र तं देशं परिवर्जयेत् ॥ ४५ ॥ एवं
 देशः समाख्यातो याज्ञिको हि द्विजन्मनाम् ॥ एवमेवानुवर्तेरन्देशं धर्मानुकांक्षिणः ॥ ४६ ॥ उपित्वा यत्र तत्रापि स्वाचारं न विवर्जयेत् ॥
 पट्कर्मणि प्रकुर्वीरन्निति धर्मस्य निश्चयः ॥ ४७ ॥ पराशरश्च यत्र प्राह शास्त्रं स्वसुतवत्सलः ॥ अथ तत्संप्रवक्ष्यामि द्विजकर्मादिकं द्विजाः ॥
 ॥ ४८ ॥ पट्कर्मवर्णधर्माश्च प्रशंसा गोवृषस्य च ॥ अद्भ्यवाह्यौ यौ तौ तुरीयस्य प्रयोगिणम् ॥ ४९ ॥ अमावास्यानिषिद्धानि तपश्च पशु
 पालनम् ॥ अन्नतोयप्रशंसा च वाह्यावाह्यावसुंधरा ॥ ५० ॥ अयथार्थकृपौ पापंतदवस्यापिशोधनम् ॥ बलिस्तीर्तामेव स्यापि विवाहाः
 कन्धकावराः ॥ ५१ ॥ स्त्रीपुं धर्मो मखाः पंचद्विजातिस्वर्गसाधनाः ॥ विधिः प्राणाग्निहोत्रस्य निषेकादिकसंस्थितिः ॥ ५२ ॥
 व्रतचर्या च तद्धर्मः प्रशंसा पुत्रजन्मनः ॥ कृत्स्नो गृहस्थधर्मश्च भक्ष्याभक्ष्यंतथैव च ॥ ५३ ॥ निषिद्धं वस्तु कथनं पात्रशुद्धिस्ततः
 परम् ॥ द्रव्याणां च तथा ह्युद्धिरूपाकर्मादिकर्म च ॥ ५४ ॥ अनध्यायास्व तथा श्राद्धं विप्रकालहविर्युतम् ॥ बलिर्नारायणी

बृ. पा.
॥ २ ॥

यश्चस्नातकाशौचमेवच ॥ ५६ ॥ परिपत्प्रायश्चित्तानितद्रतानिद्विजोत्तमाः ॥ विधिवत्सर्वदानान्नितेधांचैवफलानिच
॥ ५६ ॥ भूमिदानप्रशंसाचविशेषोविप्रकलयोः ॥ इष्टापूतैतथाविद्वस्तयोर्भिन्नफलानिच ॥ ५७ ॥ प्रतिग्रहविधिस्तत्रयथायस्यप्रति
ग्रहः ॥ विनायकादिशांतीनांविधयोथद्विजोत्तमाः ॥ ५८ ॥ वानप्रस्थस्यधर्मोथतथाधर्मोयतेरपि ॥ चतुराश्रमभेदोपिवपुर्निदातथैवच ॥
॥ ५९ ॥ योगोर्चिर्धर्ममार्गोचकालंभद्रात्रमेवच ॥ दिष्टार्तातंपरंध्ययंसर्वमेतत्पराशरः ॥ ६० ॥ प्रोक्तवान्यासमुख्यप्रशिष्यमुनिविभा
वितम् ॥ नियुक्तः सुव्रतः शेषख्यापनायद्विजन्मनाम् ॥ ६१ ॥ पराशरोव्यासवचोऽवगम्ययदाहशास्त्रंचतुराश्रमार्थम् ॥ युगानुरूपंच
समस्तवर्णहितायवक्ष्यत्यथसुव्रतस्तत् ॥ ६२ ॥ शक्तिमूनीरनुज्ञातः सुतपाः सुव्रतस्त्विदम् ॥ चतुर्णामाश्रमाणांचहितंशास्त्रमथाब्रवीत् ॥ ६३ ॥
इतिबृहत्पाराशरीयेधर्मशास्त्रेव्यासप्रश्रेसुव्रतप्रोक्तसंहितायांशास्त्रसंग्रहोद्देशकथनं नामप्रथमोऽध्यायः ॥ १ ॥ ॥ ७३ ॥ ॥ ७३ ॥
पराशरमतंपुण्यंपवित्रंपापनाशनम् ॥ विहितंब्राह्मणार्थायधर्मसंस्थापनायच ॥ १ ॥ चतुर्णामपिवर्णानामाचारोधर्मपालनम् ॥ आचा
रहीनदेहानांभवेद्धर्मःपराङ्मुखः ॥ २ ॥ षट्कर्माभिरतो नित्यं देवतातिथिपूजकः ॥ हुतशेषंतुभुंजानोब्राह्मणोनावसीदति ॥ ३ ॥ कर्मा
णिकानीहकथंचतान्त्रिकार्याणिवर्णेश्चकिमाद्यकानि ॥ तेषामनीहाकरणेविधिश्चसर्वप्रसादात्प्रतनुष्वमह्यम् ॥ ४ ॥ तत्षट्कर्मप्रवक्ष्यामि
यत्कुर्वतोद्विजातयः ॥ गृहस्थापिमुच्यन्तेसंसारैर्दृढबंधनैः ॥ ५ ॥ अथोद्देशकमंशास्त्रंयच्छ्रुतंश्रुतिदृष्टिकृतं ॥ तदुक्तकर्मकृतपुंसांशृणु
ध्वंपापनाशनम् ॥ ६ ॥ संध्यास्नानंजपश्चैवदेवतानांचपूजनम् ॥ वैश्वदेवंतथातिथ्यंषट्कर्माणिदिनेदिने ॥ ७ ॥ अथसंध्यांप्रवक्ष्यामिदे
वताकालनामभिः ॥ वर्णेषिच्छंदसार्युक्तोयद्विधांचयथोचितम् ॥ ८ ॥ यावन्मंत्रंयथोपास्तिरुपस्पर्शनमेवच ॥ आवाहनंविसर्गंचयावन्मात्रं

अ०
२

॥ २ ॥

क्रमेणतु ॥ ९ ॥ दिवसस्यचरात्रेश्वसंधिः संध्येतिगीयते ॥ सोपांस्यासद्विजैर्यत्नात्स्यात्तैर्विश्वमुपासितम् ॥ १० ॥ मध्याह्नेपिचसंधिः
 स्यात्पुवस्याहोऽपरस्यच ॥ पूर्वाह्णाहोऽपराह्णश्चक्षपाचेतिश्रुतिक्रमः ॥ ११ ॥ पूर्वासंध्यातुगायत्रीब्रह्मणीहंसवाहना ॥ रक्तपद्मारुणा
 देविरक्तपद्मासनास्थिता ॥ १२ ॥ रक्ताभरणरक्तांगिरक्तमाल्यां वरा तथा ॥ अक्षमालास्रग्धराचवरहस्तामरार्चिता ॥ १३ ॥ प्रातःसंध्यां
 संनक्षत्रांमुपासीतयथाविधि ॥ सादित्यांपश्चिमांसंध्यामर्धास्तमितभास्कराम् ॥ १४ ॥ प्रागादित्योदयाद्विद्वान्मुहूर्तेवैधसेसति ॥ उत्था
 योपासयेत्संध्यांयावत्स्यादकंदर्शनम् ॥ १५ ॥ विश्वमातः सुराभ्यर्च्येपुण्येगायत्रिवैधसे ॥ आवाहंयाम्युपास्त्यर्थमेहेनोद्भिपुनीहिमाम् ॥
 ॥ १६ ॥ संध्याप्राध्याह्निकीश्वेतासावित्रीशंभुदेवता ॥ वृषेद्रवाहनादेवीज्वलत्रिशिखधारिणी ॥ १७ ॥ श्वेतांबरधराश्वेतानामाभरणभू
 षिता ॥ श्वेतस्रग्धराचकृतानुरक्तिशंकरा ॥ १८ ॥ जलाधारधराधात्रीधरेन्द्रादिभवात्था ॥ स्वभांवभूरिभूषांश्वेतास्वरात्रासुत्तमा
 द्वया ॥ १९ ॥ मातर्भवानिविश्वेशेविश्वेश्विजनार्चिते ॥ शुभेवंवरेण्येहिआहूतैहिपुनीहिमाम् ॥ २० ॥ संध्यासायंतनीकृष्णाविष्णु
 देवोसरस्वती ॥ खगगाकृष्णवस्त्राचशंखचक्रगदाधरा ॥ २१ ॥ कृष्णस्रग्धरेण्युक्तासर्वज्ञानमयीचसा ॥ सर्ववाग्देवत्सर्वाब्रह्मादिवृक्षसि
 स्थिता ॥ २२ ॥ वीणाक्षमालिकावारहस्तास्मितवरानना ॥ चतुर्दशजनाभ्यर्च्याकल्याणीशुभवाक्प्रदा ॥ २३ ॥ अतर्वाग्देविवर
 देवरेण्येवचनप्रदे ॥ सर्वामरणस्तुत्येआहूतैहिपुनीहिमाम् ॥ २४ ॥ ब्रह्मेशार्कहरीणांतुसंगमस्तूभयोर्भवेत् ॥ मध्याह्निकायांसंध्यायां
 सर्वेदेवाःसमांगताः ॥ २५ ॥ पूजाभिकांक्षिणोयेचयेचकेचिजलार्थिनः ॥ श्राद्धात्रभागधेयाययेचाग्निहुतभागिनः ॥ २६ ॥ अन्यान्युच्चावचाभी
 हस्थावराणिचराणिच ॥ साध्याह्निकेपेक्षतेतेषामाप्यायनीहिता ॥ २७ ॥ यस्तस्यांनार्चयेद्देवास्तर्पयेन्नपितृस्तथा ॥ भूतान्युच्चावचा

नीहसोधतामि स्रमृच्छति ॥ २८ ॥ ईशान्यभिमुखोभूत्वाद्रिजः पूर्वमुखोपिवा ॥ संध्यामुषासयेद्यद्रत्थावत्समिबोधतत् ॥ २९ ॥ हस्तौचमणि
बंधान्तंपादौवाजानुतः शुची ॥ प्रक्षाल्याक्षमयेद्विद्वानंतर्जानुक्रगोद्रिजः ॥ ३० ॥ निर्मलाफेनपूताभिर्मनोज्ञाभिःप्रयत्नवान् ॥ आचा
मेद्वल्लतीथेनपुनराचमनाच्छुचिः ॥ ३१ ॥ मुखनिर्माजनंकृत्वाद्रिस्तेनैवापराण्यपि ॥ अद्रिश्चसंपृशेत्खानिसर्वाण्यापिविशुद्ध्यै ॥ ३२ ॥
अंगुष्ठेनप्रदेशिश्यासव्यपाणिस्थवारिणा ॥ घ्राणंसंपृश्यनेत्रेचतनोनामिकयाश्रुती ॥ ३३ ॥ नाभिचतत्कनिष्ठाभ्यांभ्रुवःकिरतलेनच ॥
शिरःसर्वाभिरंसोचंअंगुल्ययेस्तुसंपृशेत् ॥ ३४ ॥ आचम्यप्राणसंरोधंकृत्वाचोपस्पृशेत्पुनः ॥ अत्रोपस्पृशेनेमंप्रप्रातःकेचित्पठंतिहि ॥
॥ ३५ ॥ मूर्धाश्चमेतिमंत्रेणप्रातराचमनंस्मृतम् ॥ आपःपुनंतुमध्याह्नसायमग्निश्चमेतिच ॥ ३६ ॥ मंत्राभिमंत्रितंकृत्वाकुशपूतंतथा
जलम् ॥ आचम्यविधिवद्धीमान्संध्योपासनाचरेत् ॥ ३७ ॥ सांकारांचैवगायत्रीजप्त्वाध्याह्नतिपूर्विकाम् ॥ आंपोहिष्ठादिजल्पंति
देवताऋषिपूर्वकम् ॥ ३८ ॥ छंदोभिर्विनियोगैश्चमंत्रब्राह्मणसंयुतम् ॥ एतद्धीनंनकुर्वीतकुर्याच्चित्त्यासदासुरम् ॥ ३९ ॥ मृत्सुभीतैः
पुरादेवैरात्मनश्छादनायच ॥ छंदांसिसंस्मृतानीहछादितास्तेस्ततोमराः ॥ ४० ॥ छादनाच्छंदंउद्दिष्टंवाससीवाथवाकृते ॥ छंदो
भिराकृतंसर्वविद्यात्सर्वत्रनान्यतः ॥ ४१ ॥ यस्मिन्मंत्रेचयोदेवस्तेनदेवेनचिह्नितम् ॥ मंत्रं तदेवतंविद्यात्सेतितत्रतुदेवता ॥ ४२ ॥
येनग्रहपिणाहृष्टंसिद्धिःप्राप्तातुयेनैव ॥ मंत्रेणतस्यसप्रोक्तोमुनेर्भावस्तदात्मकः ॥ ४३ ॥ यत्रकर्मणिचारब्धेजपहोमार्चनादिकम् ॥
क्रियतेयेनमंत्रेणनियोगस्तस्यसंस्मृतः ॥ ४४ ॥ अस्यसंमंत्रस्यचार्थायमयंमंत्रोऽत्रवर्तते ॥ तत्तस्यब्राह्मणज्ञेयंमंत्रस्येतिश्रुतिक्रमः ॥
॥ ४५ ॥ एतद्विषयकंज्ञात्वाक्रियतेकर्मयाद्रिजैः ॥ तदनंतफलंतेषांभवेद्वेदनिदर्शनात् ॥ ४६ ॥ एकांशेनापियन्यूनंकुर्यात्कर्मद्विजो

त्तमः ॥ तेनासौहन्यतेकर्तामृतोर्गर्तसमृच्छति ॥ ४७ ॥ कुर्वन्नज्ञोद्विजःकर्मजपहोमादिकिंचन ॥ नासौतस्यफलंविदेत्केशमात्रंहित
 स्यतत् ॥ ४८ ॥ आपद्यतेस्थाणुर्गर्तस्वयंवापिप्रलीयते ॥ यातयामानिच्छंदांसिभवंतिफलदान्यपि ॥ ४९ ॥ सिंधुर्द्रोर्षिच्छंदोवै
 गायत्रमृक्षुनिसृषु ॥ आपोहिदेवतंप्राहुरापोहिष्टादिषुद्विजाः ॥ ५० ॥ कोकिलोराजपुत्रस्तुद्रुपदाद्यार्पमुच्यते ॥ आनुष्टुभंभवेच्छंद आप
 श्वैवतुर्देवतम् ॥ ५१ ॥ अथमर्पणमृक्तस्यऋषिरेवाथमर्पणम् ॥ छंदोम्यानुष्टुभंप्राहुरापश्वैवतुर्देवतम् ॥ ५२ ॥ सौत्रामण्यावभृथकेवि
 नयोगोस्यकल्पितः ॥ उदुत्यमितिप्रस्कण्वागायत्रंमूर्यदेवता ॥ ५३ ॥ चित्रमित्यम्यकुत्सस्तुशक्ररीमूर्यदेवता ॥ प्रणवोभूर्भुवःस्व
 श्वगायत्र्यांपोहृचांत्रयम् ॥ ५४ ॥ द्रुपदाथमर्पणंमृक्तंमार्जनव्याहरेदिति ॥ स्मृतिभिःपरिशिष्टैश्चविशेषस्तोयसेचने ॥ ५५ ॥ उक्तोधो
 ध्वंविभागेनकर्तव्यःसोपिसद्विजैः ॥ आपोहिष्टेतिचक्रंचामष्टाक्षरपदेनच ॥ ५६ ॥ पदांतेनुक्षिपेद्भारिपदंमव्येतुनक्षिपेत् ॥ भूमौमूर्धि
 तथाकाशेमृक्ष्याकाशेषुनर्भुवि ॥ ५७ ॥ एवंवारिद्विजःसिंचन्पर्येत्सर्वदेवताः ॥ ऋगंतेमार्जनंकुर्यात्पदांतिवांसमाहितः ॥ ५८ ॥ ऋग्धेवाप्र
 कुर्वीतशिष्टानांमत्मीदृशम् ॥ उदुत्यंचित्रंदेवानामुपस्थानेनियोजयेत् ॥ ५९ ॥ हंसःशुचिपदिन्यादिकेचिद्विच्छंतिष्मुरयः ॥ अव्याहृत
 मिदंह्यासीत्सदेवासुग्मानुपम् ॥ संक्षेपेणामृजद्ब्रह्मासतेमाव्याहृतीःपुरा ॥ ६० ॥ भूर्भुवःस्वर्महर्जनस्तपःसत्यंतथैवच ॥ आद्यास्तिस्त्रोम
 हाप्रोक्तास्तासांसर्वत्रयोजना ॥ ६१ ॥ अग्निर्वायुस्तथादित्योबृहस्पत्यापणवच ॥ इंद्रश्चविश्वेदेवाश्चदेवताःसमुदाहृताः ॥ ६२ ॥ गायत्र्यु
 ष्णिगनुष्टुप्चंद्रहतीपंक्तिरेवच ॥ त्रिष्टुप्चजगतीचैवच्छंदांस्येतान्यनुक्रमात् ॥ ६३ ॥ भरद्वाजःकश्यपश्चगौतमोत्रिस्तथैवच ॥ विश्वामित्रोर्जम
 दग्निर्वसिष्ठऋषयःक्रमात् ॥ ६४ ॥ एताभिःसकलंब्यातमेताभ्यानास्तिचापरम् ॥ सप्तैतेस्वर्गलोकावसत्यादूर्ध्वंमविद्यते ॥ ६५ ॥ तस्माँल्लोका

त्परां मुक्तिरर्वाचीनादपेक्षया ॥ प्राणसंयमनेष्वेता अभ्यस्ताः पूरकादिभिः ॥ ६६ ॥ ओषापोज्योतिरित्येतच्छिरःपश्चात्प्रयुज्यते ॥ प्रत्यो
कारसमायुक्तौ मंत्रो यतैत्तिरीयके ॥ ६७ ॥ अत्रोकारवदार्षादि विदुर्ब्रह्मविदोजनाः ॥ प्रणवाद्यन्तगायत्रीप्राणायामेष्वयं विधिः ॥ ६८ ॥
गायत्र्यादिकचित्रांतैर्मंत्रैश्च प्रागुदीरितैः ॥ उपासीरन्दिजास्तावद्यावच्चोदेति भास्करः ॥ ६९ ॥ गवां दालपवित्रेण ये तु संध्यामुपासते ॥ स
र्वतीर्थाभिषेकं तु लभंते नात्र संशयः ॥ ७० ॥ गोवालं दर्भसारंच खङ्गंकनकमेव च ॥ दर्भाताम्रतिलैर्वापि एभिस्तर्पणकृद्भिर्जः ॥ ७१ ॥
ससंतर्प्यपितृन् देवानां त्मानं त्रिदिवं नयेत् ॥ त्रिंशत्कोट्यस्तु विख्याता मं देहानाम राक्षसाः ॥ ७२ ॥ उद्यंतं ते विवस्वतं बलादिच्छंति स्वादि
तुम् ॥ दिने दिने सहस्रांशुं रक्ष्यं स्तैरभिद्रुतः ॥ भानुर्हानः कृतो नित्यं तद्द्रश्यत्वमिवाग्रतः ॥ ७३ ॥ अतस्तस्य च तेषां च भवेद्युद्धं सुदारु
णम् ॥ किं भविष्यति युद्धेस्मिन्नित्यभूत्सुरविस्मयः ॥ ७४ ॥ अरुणस्य च ये वाणाज्वलंतो ये च भास्वतः ॥ विलक्ष्यास्ते निवर्तते मं देहानाम
दर्शनात् ॥ ७५ ॥ स्वेरप्यंशवो यस्माद्यतो याता ह्यशक्तितः ॥ अप्राप्ताश्च शरीराणि स्वाभिन्ये वलयंगताः ॥ ७६ ॥ हेषां शब्दमकुर्वाणाः
शफरुं पुरणं वर्जिताः ॥ शुष्कां गानिर्जवाजाताः सूर्यस्य दनवाजिनः ॥ ७७ ॥ ततो देवगणाः सर्वे मुनयश्च तपोधनाः ॥ तैः संध्यां यदुपासंतः
क्षिपंतितज्जले महत् ॥ ७८ ॥ ओंकारब्रह्मसंयुक्तं गायत्र्या चाभिमंत्रितम् ॥ दह्यंते ते न तैर्देव्यावत्रीभूतेन वारिणा ॥ ७९ ॥ सहस्रांशोरथेति
ष्टन्योधीयाय चतुःश्रुतीः ॥ याज्ञवल्क्यः समीक्ष्यैतच्चिह्नं प्राप्तांस्ततः ॥ ८० ॥ मन्येत्यनुदितादित्ये संध्योपास्तिकरो भवेत् ॥ उदि
ते सतियां संध्यावालक्रीडोपमा हि सा ॥ ८१ ॥ संध्यायेन न पिज्ञातान च संध्याउपासितः ॥ सजीवन्नपिशूद्रः स्यात्सदापातकसंयुतः ॥ ८२ ॥
मंत्रं पार्थिवमाग्नेर्यवायव्यं दिव्यमेव च ॥ वारुणं मानसं चेति सप्तस्नानान्यनुक्रमात् ॥ ८३ ॥ शंभ्रं आपस्तु वै मां त्रं मृदालं भंतु पार्थिवम् ॥ भस्म

नास्नानमाग्नेयंगवारेणुभिरानिलम् ॥ ८५ ॥ आतंपेसतियावृष्टिस्तदिव्यंस्नानमुच्यते ॥ वहिर्नद्यादिकेस्नानंवारुणंतत्प्रकीर्तितम् ॥ ८६ ॥
 यद्ध्यानंमनसाविष्णोर्मानसंकथ्यतेबुधैः ॥ असामर्थ्येनुक्कायस्यकालशक्त्याद्यपेक्षया ॥ ८६ ॥ सर्वाणिफलतुल्यानिस्त्रुरित्याहपरा
 शरः ॥ स्नानानांमानसंस्नानंमन्वाद्यैःपरमंस्मृतम् ॥ ८७ ॥ कृतेनयेनमुच्यंतेगृहस्थापिसद्विजाः ॥ नित्यादीनांत्रयाणांतुस्नानानामौ
 षसंपरम् ॥ ८८ ॥ उषस्युषसियत्स्नानंक्रियतेनुदितैरवौ ॥ प्राजापत्येनतत्तुल्यंमहापातकनाशनम् ॥ ८९ ॥ प्रातरुत्थाययोविप्रः प्रातः
 स्नायीसद्भाभवेत् ॥ सर्वपापविनिर्मुक्तःपरंब्रह्माधिगच्छति ॥ ९० ॥ अस्नात्वानाचरेत्कर्मजपहोमादिकिंचन ॥ क्लिद्यंतेहिसुगुप्तानिदं
 द्रियाणिशरंतिच ॥ ९१ ॥ अंगानिसमतांयांतिउत्तमान्यधमैः सह ॥ अत्यंतमलिनःकायो नवच्छिद्रसमन्वितः ॥ ९२ ॥ स्रवत्येवदिवा
 रात्रौप्रातःस्नानंविशोधनम् ॥ उषःस्नानंप्रशंसंति सर्वेपिपितरोनराः ॥ ९३ ॥ दृष्टादृष्टकरंपुण्यंशंसंतिमुनयोपिहि ॥ प्रातःस्नातिहियोवि
 प्रःसोर्हःस्यात्सर्वकर्मसु ॥ प्राप्नोति तत्कृतं पुण्यं सर्वं च स्याद्यथार्थवत् ॥ ९४ ॥ अविद्वान्स्नानकालेतुयःकुर्मादंतथावनम् ॥ पापीया
 त्रौरवेयातेपितृशापहतोद्विजः ॥ ९५ ॥ यच्चश्मश्रुषुकेशेषु यज्जलं देहरोमसु ॥ नहस्ताभ्यान्नवघ्नेणजलंविद्वान्प्रमार्जयेत् ॥
 ॥ ९६ ॥ मार्जितेपितरस्तोयेसर्वा अपि हि देवताः ॥ तथा सर्वे मनुष्याश्चत्यजंत्यद्वायतंद्विजम् ॥ ९७ ॥ स्नानतुःसेवन्तिलत्सर्वे
 तीर्थेपितृदिवोकसः ॥ ततोऽन्यद्यद्यसौगच्छेन्निराशास्तेऽपन्तिहि ॥ ९८ ॥ यातुःस्नानार्थिनस्तीर्थचिन्तितंतंजलांशयम् ॥
 तद्देहमुपतिष्ठन्तितृप्तयेपितृदेवताः ॥ ९९ ॥ अतो न चिन्तयेतीर्थत्रजे देवतुचिन्तितम् ॥ देवस्नातनदीस्त्रोतःसरःसुंस्नानमाच
 रेत् ॥ १०० ॥ स्नानंनद्यादिवद्वेपुतद्भिःकार्यंसदम्बुषु ॥ कृत्रिमंतोयवन्धत्वंतोयंतत्रचक्रत्रिमम् ॥ १ ॥ नतीर्थेरुयाकुले

स्नायान्नासजनसमाकुले ॥ दुर्भहीनोन्यचित्तश्चननघ्नोनशिरोविना ॥ २ ॥ कदाचिद्विदुषामत्यानस्नातव्यंपरांभसा ॥ अम्बुकृद्दुष्कृतां
 शेनस्नानकर्ताविलिप्यते ॥ ३ ॥ सतवामश्वापिंडान्स्नायादुद्धृत्यतत्रतु ॥ वृथास्नानादिकार्नाहविशेषेणविवर्जयेत् ॥ ४ ॥ वृथैवो
 ष्णोदकस्नानंवृथाजाप्यमवैदिकम् ॥ अथोत्रियेवृथादानं वृथाभुक्तमसाक्षिकम् ॥ ५ ॥ मासेनभसिनस्नायात्कदाचिन्निम्नगासुचं ॥
 रजस्वंलाभवन्त्येतावर्जयित्वासमुद्रगाः ॥ ६ ॥ नापोमूत्रपुरीषाभ्यांनाग्निर्दहनकर्मणा ॥ नस्त्रीदुष्यतिजारेणब्राह्मणोव्रेडकर्मणा ॥ ७ ॥
 नस्नायात्क्षुभितास्वप्नुनस्वयंशोभयेच्चवाः ॥ ननिर्गतासुतीर्थाञ्चपतन्तीष्वाहतासुच ॥ ८ ॥ रविसंक्रांतिचारेषुप्रहणेचशशिक्षये ॥
 त्रेतेषुचैवपट्टीषुनस्नायादुष्णवारिणा ॥ ९ ॥ नस्नायाच्छूद्रहस्तेननैकहस्तेनवापुनः ॥ उद्धृताभिरपिस्नायादाहृताभिर्द्विजातिभिः ॥
 ॥ ११० ॥ स्वभावाभिरनुष्णाभिःसहेमाभिःस्तथाद्विजाः ॥ नवाभिर्निर्दशाहाभिरसंस्पृष्टाभिरन्त्यजैः ॥ ११ ॥ यःस्नानमाचरेन्नित्यंतं
 प्रशंसतिदेवताः ॥ तस्माद्बहुगुणंस्नानंसदाकार्यद्विजातिभिः ॥ १२ ॥ उत्साहाप्यायनंस्वान्तप्रसत्तिशक्तिवृद्धिकम् ॥ कीर्तिकास्त्रिवपुः
 पुष्टिसौभाग्यायुःप्रवर्धनम् ॥ १३ ॥ स्वर्ग्यचदशभिर्युक्तंगुणैःस्नानंप्रशस्यते ॥ सूर्यादिदिनवारेक्तैलाभ्यञ्जनपूर्वकम् ॥ १४ ॥
 हृत्तापकीर्तिमरणमुत्स्थानांतिमृत्यवः ॥ आयुरर्कादिवारेषुतैलाभ्यंगेफलंक्रमात् ॥ १५ ॥ जलावग्राहनंस्नानं नित्यंसर्वेषुवर्षिषु ॥
 अक्तैरहरहःकार्यतस्याथविधिरुच्यते ॥ १६ ॥ गोशकृन्मृत्कुशांश्चैवपुष्पाणिपत्रिकांतथा ॥ स्नानार्थीप्रयतो नित्यंस्नानकालेसमाह
 रत् ॥ १७ ॥ स्वमनोभिमतंततीर्थगत्वाप्रक्षाल्यपद्मयम् ॥ हस्तौचाचम्यविधिवच्छिखांबद्धैकचेतसा ॥ १८ ॥ मृदंबुभिःस्वंगाज्ञाणि
 क्रमात्प्रक्षालयेदथ ॥ पादौजयैकटिंचैवक्रमात्प्रागंबुभिस्त्रिभिः ॥ १९ ॥ प्रक्षाल्यहस्तावाचम्यनमस्कृत्यचतज्जलम् ॥ गुह्यापगुह्य

इत्येतद्यजुषाप्रयताञ्जलिः ॥ १२० ॥ अह्नीतिचमंत्रेण कुर्यादांपोभिमंत्रणम् ॥ विधिज्ञाः कवयः केचिन्मंत्रतत्त्वार्थवेदिनः ॥ २१ ॥ यत्रुस्था
 नेषुयत्तीर्थनदीपुण्यतमा तथा ॥ गङ्गादिपुण्यतीर्थानिकृत्रिमादिषु संस्मरेत् ॥ २२ ॥ तद्व्यायेन्मनसावापितीर्थमन्यत्राचिन्तयेत् ॥
 महाव्याहृतिभिः पश्चादाचमेत्प्रयतोपिसन् ॥ २३ ॥ उदुत्तममिति ह्यप्सु मंत्रेण प्राङ्मुखो विशेत् ॥ ये अग्रयो दिव्ये तत्कुर्यादालंभनं-
 तंतः ॥ २४ ॥ सूर्यपश्यञ्जलं मुक्त्वा समुत्तीर्य च सुस्थलम् ॥ आचम्याथाहरेन्मृत्स्नां तथा कायं समालमेत् ॥ २५ ॥ अश्वक्रांते रथक्रां-
 ते विष्णुक्रांते वसुंधरे ॥ मृत्तिके हरमेपापं यन्मया पूर्वसंचितम् ॥ २६ ॥ मृत्तिकाहरणे मंत्रमिति वासिष्ठजे ब्रवीत् ॥ सुमलभे त्रिभिर्मंत्रैरिदं
 विष्णवादिभिर्द्विजः ॥ २७ ॥ शिरश्चांसात्रुरश्वोरूपादौ जंघे क्रमेण तु ॥ भास्कराभिमुखो मजेदापो अस्मरति त्रिभिः ॥ २८ ॥ उन्मृज्य
 सर्वगात्राणि निमज्जेच्च पुनः पुनः ॥ उत्तीर्या चम्यगात्राणि गोमयेनोपलंपयेत् ॥ २९ ॥ मानस्तोक इति ह्युक्त्वा प्राग्ब्रह्माक्रमेण तु ॥ इमं
 मेवरुणत्वन्नः सत्वन्नो मायदुत्तमम् ॥ मुञ्चंस्त्ववभृथेत्येतैरात्मानमभिषेचयेत् ॥ १३० ॥ निमज्ज्या चम्यचात्मानं दंभैर्मंत्रैश्च पावयेत् ॥ सर्वपा-
 पापनोदार्थं प्राग्ब्रह्माक्रमेण तु ॥ ३१ ॥ आपोहिष्ठादिकैर्मंत्रैस्त्रिभिर्न्यैश्च पावयेत् ॥ हविष्मतीरिमा आपद्दमापस्तथैव च ॥ ३२ ॥ देवी
 रापइति द्वाभ्यामापो देवी इति त्र्यं चम् ॥ संस्मृत्यद्रुपदां देवीं शंनो देविरपां रसम् ॥ ३३ ॥ प्रत्येकं मंत्रनक्कमपो देव्यः पुनंतु मम् ॥ चित्प-
 तिर्मापुनात्वे तन्मंत्रेणापि च पावयेत् ॥ ३४ ॥ हिरण्यवर्णा इति च पावमान्यस्तथापरे ॥ तरत्समं दीधावति पवित्राण्यान्सि सर्वतः ॥ ३५ ॥ स्नान-
 कर्मात्मकैर्मंत्रैरन्यैरप्यंबुदैवतैः ॥ प्लाव्यात्मानं निमज्ज्याथ आचांतस्त्वन्यदाचरेत् ॥ ३६ ॥ कालकायप्रदेशानां तथा चैषोदकस्य च ॥ प्राकृ-
 त्ये सति चैवायं विधिरन्यो विपर्यये ॥ ३७ ॥ सौंकारां चैव गायत्रीं महाव्याहृतिभिः सह ॥ त्रिषण्णवैकधा वृत्यास्नाति विद्वानपि द्विजः ॥ ३८ ॥

छंदोमुन्यपरैर्युक्तं स्वशाखा स्वरसंयुतम् ॥ आवर्त्यप्रणवं स्नायाच्छतशोर्धशतं दश ॥ ३९ ॥ चिद्रूपं परमं ज्योतिर्निरालंबमनामयम् ॥
 अव्यक्तमव्ययं शांतं स्नायाद्वापि हरिं स्मरन् ॥ १४० ॥ मायत्रीवारिसंस्नातः प्रणवैर्निर्मलीकृतः ॥ विष्णुस्मरणसंशुद्धो योग्यः सर्वेषु क
 र्मसु ॥ ४१ ॥ यो धीतवेदवेदार्थः स्नातः सर्वेषु वारिषु ॥ न शुद्धयेदशुचिस्वांतस्तच्छुद्धस्तु शुचिर्यतः ॥ ४२ ॥ मंत्रैश्च मनसा स्नानं न गो
 मयमृदंभुभिः ॥ तैर्हीनैः खरमत्स्याश्च स्नानात्फलमवाप्नुयुः ॥ ४३ ॥ भावपूतः पवित्रः स्यान्मंत्रपूतस्तथानरः ॥ उभयेन पवित्रस्तु नि
 त्यस्नायी शुचिर्नरः ॥ ४४ ॥ विधिदृष्टं तु यत्कर्म करोत्यविधिना तु यः ॥ न किञ्चित्फलमाप्नोति क्लेशमात्रं हितस्य तत् ॥ ४५ ॥ उत्पद्यं
 ते जले मत्स्याविपद्यंते तु तत्र च ॥ तिष्ठंतोऽपि न ते स्नानफलं नैवाप्नुयुर्मृताः ॥ ४६ ॥ विधिहीनं भावदुष्टं कृतमश्रद्धया पियत् ॥ तद्धरंत्यसु
 रास्तस्य मूढत्वादकृतात्मनः ॥ ४७ ॥ श्रद्धाविधिसमायुक्तं यत्कर्म क्रियते नृभिः ॥ शुचिभिरेकचित्तैश्च तद्दानं त्याय कल्पते ॥ ४८ ॥
 उदात्तमनुदात्तं च स्वरितं प्लुतमेव च ॥ द्रुतं च स्वरितोदात्तं स्वरं विद्यात्तथा प्लुतम् ॥ ४९ ॥ स्वरांतं व्यंजनांतं च विसर्गांतं तथैव च ॥ सानुं
 स्वारं पृथक् च ज्ञातव्यं परमं च यत् ॥ १५० ॥ वृत्रं शतक्रतुर्हतिवज्रेण शतपर्वणा ॥ यथा तथा प्रवक्तारं मंत्रोहीनः स्वरादिभिः ॥ ५१ ॥
 स्वरतो वर्णतः सम्यक्संख्यास्नानजपादिषु ॥ सर्वमंत्राः प्रयोक्तव्या हीनाः स्युरफलानृणाम् ॥ ५२ ॥ जाम्भेरधस्तादंगानि शालयित्वा मृदंभसा ॥
 उपरिष्ठांद्रवस्त्रेण मंत्रैः प्रोक्ष्य शुचिर्भवेत् ॥ ५३ ॥ चतुरश्वतुरस्त्वंग्यो द्वौ द्वौ च जङ्घयोस्तथा ॥ द्वौ द्वौ च जानुं ज्ञोर्न्यस्य ऊर्वोः पंचचपंच च ॥
 ॥ ५४ ॥ द्वौ द्वावपि तथा गुह्ये दशचोदरवक्षसोः ॥ द्वौ द्वौ च मलबाह्वोश्च द्वौ द्वावंसे मुखेऽपि च ॥ ५५ ॥ द्वौ द्वौ च चक्षुषोः श्रुत्योः सप्तोकारांश्च मू
 र्धनि ॥ न्यस्तप्रणवं सर्वांगः स्नातः स्यात्सर्ववारिषु ॥ ५६ ॥ अकारं मूर्ध्नि विन्यस्य चोकारं नेत्रमध्यतः ॥ मकारं कंठदेशे तु ब्रह्मी भवति वै

द्विजः ॥ ६७ ॥ अव्यंगाक्लिष्टधैतेतुविद्राच्छुक्लेंचवाससी ॥ परिधायमृदंबुभ्यामूरूपादौघमार्जयेत् ॥ ६८ ॥ तद्वाससोरसंपत्तौशाणक्षौ
 माविकानितु ॥ कुतपयोगपट्टंवाद्दिवासास्तुयथाभवेत् ॥ ६९ ॥ नर्जाणनीलकाषायमांजिष्टेनतुवाससां ॥ सूत्राद्युपहंतेनैवशुचिः
 स्यान्नैकवाससा ॥ १६० ॥ एवंवासोयथाप्राप्तंपरिधायमनःशुचिः ॥ अन्यत्कृत्वोत्तिरासंगमाचम्यप्राङ्मुखःस्थितः ॥ ६१ ॥
 प्रत्योक्तारसमायुक्ताःप्रणवाद्यंतकास्तथा ॥ महाव्याहृतयःसप्तदेवतर्प्यादिसंयुंताः ॥ ६२ ॥ ग्रणवाद्यंतगायत्रीशिरस्तस्यास्तथैवच ॥
 त्रिराश्वर्तनमेतस्याःप्राणायामोविधीयते ॥ ६३ ॥ शक्त्याप्सुसंयमंकृत्वातथाचम्यविधानतः ॥ उपास्यविधिवत्संख्यामुपस्थायचभा
 स्करम् ॥ गायत्रीशक्तितोजत्वातर्पयेद्देवताःपितृन् ॥ ६४ ॥ अन्वारब्धेनसव्येनपाणिनादक्षिणेनतु ॥ तृप्यतामितिसेक्तव्यंजात्रातुप्र
 णवादिना ॥ ६५ ॥ ब्रह्मेशकेशवान्पूर्वप्रजापतिमथात्रवीत् ॥ छंदोयज्ञानृषीन्सिद्धानाचार्याश्चैत्ररानपि ॥ ६६ ॥ गंधर्ववत्सरत्तुश्चमा
 सान्दिननिशास्तथा ॥ देवान्देवानुगांश्चैवनागान्नागकुलानिच ॥ ६७ ॥ सरितःसागरांस्तीर्थान्पर्वतान्कुलपर्वतान् ॥ किन्नरान्खेचरान्य
 क्षान्मनुष्यानथतर्पयेत् ॥ ६८ ॥ सनकश्चततःपश्चात्सनंदनसनातनौ ॥ आसुरिकपिलश्चैवबोद्धुःपंचशिखस्तथा ॥ ६९ ॥ मनुष्यांन्यातु
 धानांश्चतेषांचैवकुलान्यपि ॥ सुपर्णाश्चपिशाचांश्चभूतान्यथपशूंस्तथा ॥ १७० ॥ वनस्पतीनोपधीश्चभूतग्रमंचतुर्विधम् ॥ ब्रह्मादयोर्मयाह
 ताआंगच्छंत्वाददन्वपः ॥ ७१ ॥ अनृणंमांप्रकुर्वतुप्रसीदंतुममोपरि ॥ ततःपूर्वाग्रदभेषुसाग्रेषुसकुलेषुच ॥ प्रदेशकेषुशुद्धेषुब्रह्मादि
 भ्यांबुसेचयेत् ॥ ७२ ॥ अन्वारब्धापसव्येनपाणिनादक्षिणेनतु ॥ भूतलेदक्षिणंजानुकृत्वासिञ्जलंसुतः ॥ ७३ ॥ देवभ्यश्चन
 मःस्वाहापितृभ्यश्चनमःस्वधाः ॥ मन्यंतेकवयःक्वेचिदित्येवंतर्पणेक्रमम् ॥ ७४ ॥ तृप्यमाणेषुकर्मत्वंत्यचंतंचक्रियांपदम् ॥ तर्पयामि

पितृन्देवानित्याहुरपरेपुनः ॥ ७५ ॥ सिच्यमाभेनतोयेनमन्यंतेमुनयोपरे ॥ देवास्तृप्यंतुपितरस्तृप्यंत्वितिनिदर्शनम् ॥ ७६ ॥ उदीरता
 मंगिरसआयंतुनोर्जमित्यपि ॥ पितृभ्यश्चस्वधायिभ्योयेचेहपितरस्तथा ॥ ७७ ॥ अग्निष्वात्तोपहूताश्चतथावर्हिषदोपिच ॥ येनःपूर्वेचपितरः
 सोमपानामुदोग्येत् ॥ ७८ ॥ आवाह्यपितृनथैरपसव्योपर्कतिनः ॥ दक्षिणाभिमुखोद्वाभ्यांकराभ्यामंबुसेचयेत् ॥ ७९ ॥ भूलग्रसव्य
 जानुश्चदक्षिणाग्रकुशेषुच ॥ रुक्मरौप्यनिलैस्ताम्रमंत्रैर्दभैःक्षिपेत्पयः ॥ १८० ॥ विनारौप्यसुवर्णाभ्यांविनाताम्रतिलैरपि ॥ विनाद
 भैश्चमंत्रैश्चपितृणानोपतिष्ठति ॥ ८१ ॥ दभैर्लोहितदभैश्चकाशवीरणवल्बजैः ॥ शूकधान्यतृणैर्वापिदर्भकार्यंश्रयेद्विजः ॥ ८२ ॥ नतर्पयेत्पतंती
 भिर्विद्वानद्भिःकथंचन ॥ पात्रस्थाभिःसदर्भाभिःसतिलाभिश्चतर्पयेत् ॥ ८३ ॥ वमूत्रद्रांस्तथादित्यान्नमस्कारसमन्वितान् ॥ एतच्चदि
 व्यपितरएतदायान्तुमानुषम् ॥ ८४ ॥ ध्रुवोधरश्चसोमश्चआपश्चैवानिलोनलः ॥ प्रत्यूषश्चप्रभासश्चवसवोष्टौप्रकीर्तिदाः ॥ ८५ ॥ अजै
 कंपादहिर्बुध्न्योविरूपाक्षश्चत्र्यंबकः ॥ हरश्चविश्वरूपश्चरैवतश्चसुरेश्वरः ॥ ८६ ॥ सावित्रश्चजयंतश्चपिनाक्रीचापसांजितः ॥ एतेरुद्राःसमा
 ख्याताएकादशसुरोत्तमाः ॥ ८७ ॥ इन्द्रोधाताभगःपूषामित्रोथवरुणोर्यमा ॥ अंशुर्विवस्वांस्त्वष्टांचसविताविष्णुरेवच ॥ ८८ ॥ एते
 वैद्वादशादित्यादेवानांपरमाः स्मृताः ॥ एवंहिदिव्यपितरःपूज्याःसर्वेप्रयत्नतः ॥ ८९ ॥ कव्यवाहोन्नलःसोमोयमश्चैवतथार्यमा ॥ अग्निष्वात्ता
 सोमपाश्चतथावर्हिषदोपिच ॥ ९० ॥ एतेचान्येचपितरःपूज्याःसर्वेप्रयत्नतः ॥ एतेस्तुतर्पितैःसर्वैःपुरुषास्तर्पितानृभिः ॥ ९१ ॥ यमश्चधर्मरा
 जश्चमृत्युंश्चैवतथान्तकः ॥ त्रैवस्वतश्चकालश्चसर्वभूतक्षयस्तथा ॥ ९२ ॥ औदुंबरश्चनीलश्चदध्रंश्चपरमेष्ठिनः ॥ चित्रश्चचित्रगुप्तश्चवृकोदरस्त
 थार्यमा ॥ ९३ ॥ एतेस्तुतर्पितैःसद्भिर्विश्वंस्यात्तर्पितंनरैः ॥ तस्मात्प्राक्तर्पयित्वेताज्जिपत्रादिस्तर्पयेत्ततः ॥ ९४ ॥ मातामहान्मातुलांश्चसखिसंव

धिवान्धवान् ॥ स्वजनाज्ञातिवर्गीयानुपाध्यायान्गृह्णन्पि ॥ १५ ॥ मित्रान्भृत्यान्पत्न्यांश्चयेभवंतितदाश्रिताः ॥ तान्सर्वास्तर्पयेद्विद्वानहितेतेयतो
 जलम् ॥ १६ ॥ जलस्थश्चजलेसिंचेत्स्थलस्थश्चतथास्थले ॥ पादौस्थाप्योभयत्रापिप्रक्षाल्योभयतःशुचिः ॥ १७ ॥ जलेजलस्थआचा
 मेत्स्थलस्थश्चस्थलेशुचिः ॥ पादौस्थाप्योभयत्रैवआचांतः शुचितामियात् ॥ १८ ॥ यज्जलेशुष्कवस्त्रेणस्थलेचैवार्द्रवाससा ॥
 कुर्याद्धोमंजपदानंतत्सर्वनिष्फलंभवेत् ॥ १९ ॥ नार्द्रवासाःस्थलस्थस्तुबुधस्तर्पणमाचरेत् ॥ १ ॥ जलदघ्नजलस्थोवाविगलत्स्नानव
 स्रकः ॥ २०० ॥ गोशृंगमात्रमुद्धृत्यकरौविप्रौजलेस्थितः ॥ अंवरेतुक्षिपेद्भारिपितृणांतृप्तिमावहन् ॥ १ ॥ कराभ्यांसेचयेद्भारिआका
 शेदक्षिणामुखः ॥ पितृणांस्थानमाकाशंदक्षिणादिक्तथैवच ॥ स्थलगोनार्द्रवासस्तुकुर्याद्वैतर्पणादिकंम् ॥ व्रतादृतेनार्द्रवासानैक
 वासाःसमाचरेत् ॥ २ ॥ एवंहितर्पणंकृत्वासर्वेषांविधिद्विजः ॥ निष्पीडयेत्स्नानवस्त्रंस्नानतोयेनभवेद्विजः ॥ ३ ॥ निष्पीडयतियः
 पूर्वस्नानवस्त्रमबुद्धिमान् ॥ निराशाःपितरस्तस्ययान्तिदेवाःसहर्षिभिः ॥ ४ ॥ विष्पीडयेत्स्नानवस्त्रंनिलदर्भसमन्वितम् ॥ नपूर्वतर्प
 णाद्ब्रह्मनचांभसिनपादयोः ॥ ५ ॥ एषुचेर्त्पीडयेद्ब्रह्मराक्षसानांफलंभवेत् ॥ वस्त्रनिष्पीडनेविप्रइमंश्लोकमुदीरयेत् ॥ ६ ॥ येमेकुले
 लुप्तपिंडाःपुत्रदारविवर्जिताः ॥ तेषांप्रदत्तमक्षय्यमिदमस्तुतिलोदकम् ॥ ७ ॥ पितृवंशेमृतायेचमातृवंशेकुमृत्युना ॥ तेषांतृप्तिर्भव
 त्वेषातिलमिश्रेणवारिणा ॥ ८ ॥ जलमध्येतुयःकश्चिद्ब्राह्मणोज्ञानदुर्बलः ॥ निष्पीडयतिचेद्ब्रह्मस्नानंतस्यवृथाभवेत् ॥ ९ ॥ यदप्सु
 मलनिक्षेपःशौचस्नानादिकुर्वतः ॥ तत्पापस्यव्यपोहाथमिमंमंत्रमुदीरयेत् ॥ २१० ॥ यन्मयादूषितंतोयंमलैःशारीरसंभवेः ॥ तस्यपा
 पस्यनिष्कृत्यैयक्ष्मणस्तवृत्तर्पणम् ॥ ११ ॥ अंबरेभ्योश्चयस्मभ्योदद्यादेतांजलांअलिम् ॥ अन्यथाघ्नंतितेसर्वसुकृतंपूर्वसंचितम् ॥ १२ ॥

अपुत्रायेमृताः केचित्पुमांसो योऽपि तोषिवा ॥ अस्मद्दंशे तु तेभ्यो वैदत्तं वस्त्रजलं मया ॥ १३ ॥ नास्ति क्येनापियो विप्रस्तर्पयेत्पितृदेवताः ॥
सतत्तृप्तिकृतो धर्मात्प्राप्नुयात्परमांगतिम् ॥ १४ ॥ नास्ति कयावस्थितो यस्तु तर्पयेन्नपितृन्द्विजः ॥ पितृन्ति देहनिःश्रावंपितरस्तज्जला
र्थिनः ॥ १५ ॥ पितृणां पितृत्वं न देवानां देवकेन तु ॥ इति मत्वा प्रकुर्वाणामुच्यंते गृहमेधिनः ॥ १६ ॥ पंचतीर्थानि विप्रस्य करतिष्ठं
ति दक्षिणे ॥ ब्राह्मणैर्वन्तथापि त्र्यं प्राजापत्यं च सौमिकम् ॥ १७ ॥ ब्राह्मणं पश्चिमलेखायां देवमंगुलिमूर्धनि ॥ प्राजापत्यं कर्ष्णिदां मध्ये सौम्यं
विजानता ॥ १८ ॥ अंगुष्ठस्य प्रदेशिन्यामध्येपि त्र्यं प्रतिष्ठितम् ॥ कुर्याद्यो हरहश्चैव सम्यग्ज्ञात्वा विधानतः ॥ १९ ॥ समाप्नुयाद्गृहस्थोऽपि ब्रह्म
णः पदमव्ययम् ॥ स्नात्वा जित्वा च हुत्वा च शक्त्या दत्त्वा च योऽनुते ॥ २० ॥ सोमृतं नित्यं पश्चान्ति तस्य स्नानमन्नामयम् ॥ अस्नात्वा श्रन्मलं भुंक्ते
अजत्वा पूयशोणितम् ॥ अनुद्बच्चकृमीन्कीटानददच्च शकृत्तथा ॥ २१ ॥ आह्लादकारणं स्नानं दुःखशोकप्रहंतथा ॥ दुःखप्रनाशनं चैव
कार्यं स्नानमनःसदा ॥ २२ ॥ चित्तप्रसादवल्लूपनपांसिमेधांपुण्यं च सौख्यसुभगत्वमरोगितां च ॥ ओजस्वितां त्विषमदात्पुरुषस्य चीर्णं
स्नानं यशोविभवपुण्यमलोलुपत्वम् ॥ २३ ॥ गीर्वाणं दद्रिजसत्तमस्तुतः प्राप्तामयायस्तु वसिष्ठपौत्रतः ॥ पापंप्रणाशं वितनोतियः श्रुतः प्रादी
रितः स्नानविधिः सलेशतः ॥ २४ ॥ उद्देशतो मया प्रोक्तः स्नानस्य परमो विधिः ॥ द्विजन्मनां हितार्थं च जपस्याथ परो विधिः ॥ २५ ॥ ॥
इति बृहत्पाराशरीये धर्मशास्त्रे सुव्रतप्रोक्तसंहितायां पट्टमणिस्नानविधिर्नाम द्वितीयोऽध्यायः ॥ २ ॥ अथ जपविधिरुच्यते ॥ जपस्याथ प्रवक्ष्यामि
विधिपाराशरोदितम् ॥ यावद्विधोजपो यस्तु यथाकार्यो द्विजजातिभिः ॥ १ ॥ जप्यानि ब्रह्मसूक्तानि शिवसूक्तानि चैव हि ॥ वैष्णवानि च सूक्ता
नितथा सौराण्यनेकथा ॥ २ ॥ सारस्वतानि दौर्गाणि वारुण्यान्णानि लानि च ॥ पौराणिकानि चान्यानि तथा सैद्धांतिकानि च ॥ ३ ॥ सर्वेषां

जप्यसूक्तानामृचांचयजुषांतथा ॥ साम्नांचैकाक्षरादीनां गायत्रीपरमोजपः ॥ ४ ॥ तस्याश्चैवतुओंकारो ब्रह्मणायमुपासितः ॥ आभ्यां
तुपरमंजप्यत्रैलोक्येपिनविद्यते ॥ ५ ॥ तयोस्तु देवतर्प्यादिसमासेनाभिधीयते ॥ येनविज्ञातमात्रेण द्विजो ब्रह्मत्वमाप्नुयात् ॥ ६ ॥
आसीन्नैवयदा किंचित्सदेवासुरमानुषम् ॥ तदैकाक्षरमेवासीदात्मविन्यस्तविश्वकः ॥ ७ ॥ गतभीरद्वितीयोपि एकाकीसनमांदते ॥
चित्तयामासगायत्रीप्रत्यक्षासाभवत्तदा ॥ ८ ॥ गायत्रीसाभवत्पत्नीप्रणवोभूत्पतिस्तदा ॥ पुनरन्योभ्यदांपत्यादितिताभ्यामभूजगत्
॥ ९ ॥ प्रणवोहिपरंतत्त्वंत्रिवैदंत्रिगुणात्मकम् ॥ त्रिदैवतंत्रिधामंचत्रिःप्रज्ञंत्रिवस्थितम् ॥ १० ॥ त्रिमात्रंचत्रिकालंचत्रिलिंगंमुनयोविदुः ॥
सर्वमेतत्रिरूपेणव्याप्तंतुप्रणवेनहि ॥ ११ ॥ ऋग्यजुःसामवेदाश्चत्रिवेदीतिनिगद्यते ॥ सत्वंरजस्तमश्चैवत्रिगुणीपरिकीर्त्यते ॥ १२ ॥ ब्रह्मावि
ष्णुस्तथेशानस्त्रिदैवतमितीप्यते ॥ अग्निःसूर्यश्चसोमश्चत्रिधामेतिप्रकीर्त्यते ॥ १३ ॥ अंतःप्रज्ञंवहिःप्रज्ञंवनप्रज्ञमुदाहृतम् ॥ हृत्कंठतालुकै
चेतोत्रिस्थानमिदमुच्यते ॥ १४ ॥ अकारोकारमाश्चेतित्रिमात्रःप्रोच्यतेबुधैः ॥ भूतंभव्यंभविष्यंचत्रिकालमिति संस्मृतं ॥ १५ ॥
स्त्रीपुत्रपुंसकंचेतित्रिलिंगइतिसंस्मृतः ॥ त्रिस्वभावस्थितो देवोमंतव्यो ब्रह्मवादिभिः ॥ १६ ॥ पर्यवरयतियत्रैव विश्वमुत्पद्यतेयतः ॥
निर्मात्रकःसमात्रोपिसादिरेवनिरादिकः ॥ १७ ॥ सजप्यःसर्वदासद्भिर्ध्यातव्यश्चविधानतः ॥ वेदेषुचैवशास्त्रेषुबंधुधासंव्यवस्थितः ॥ १८ ॥
तथासत्यपिचैकोयंघटाकाशइवस्थितः ॥ कर्मारंभेषुसर्वेषुत्रिमात्रः सप्रकीर्तितः ॥ १९ ॥ स्थितोऽत्रयथोक्तश्चस्मर्तव्यःसतथैवच ॥
ऋग्वेदेस्वरितोदात्तउदात्तश्चयजुःश्रुतौ ॥ २० ॥ सामवेदेसविज्ञेयोदीर्घःसप्लुतएवच ॥ सनत्कुमारसिद्धांतेप्रणवोविष्णुरुच्यते ॥
॥ २१ ॥ यस्मिस्तस्यचत्रिःश्रांतिस्तत्परब्रह्मसंज्ञकं ॥ उच्चारितस्यतस्याथावैश्रांतौचयदक्षरं ॥ तदक्षरंसदाध्ययेद्यत्तत्रैवप्रलीयते ॥

बृ. पा.
॥ ९ ॥

॥ २२ ॥ वंटास्वनितवत्तस्यविश्रांतिःशब्दवेधसः ॥ कुर्वीतब्रह्मविद्विप्रोयदीच्छेन्नोगमात्मनः ॥ २३ ॥ सर्वस्यापिचशब्दस्यह्यंत
उच्चारितस्ययत् ॥ तद्ध्यायेद्यस्तुसंज्ञानीशब्दब्रह्मविदुच्यते ॥ २४ ॥ याज्ञवल्क्योमुनीनांचप्राग्ब्रवीजनकस्यंच ॥ वासिष्ठजोपि
तंब्रूयात्स्वभावंशब्दवेधसः ॥ २५ ॥ तैलधारामिवाच्छिन्नं दीर्घयंटानिनादक्त् ॥ अपस्तंप्रणवस्याग्रंयस्तीवेदसवेदवित् ॥ २६ ॥
स्थित्वासेवेषुशब्देषुसर्वव्याप्तमनेनैव ॥ नतेनहिविनाकिंचिद्वक्तुंयातिगिरापियत् ॥ २७ ॥ उद्गीथमक्षरंहेतदुद्गीथःसमुपस्यते ॥ उप-
स्योमध्यतस्त्वेपनादंविश्रावयेद्यदि ॥ २८ ॥ प्रणवाद्याः स्मृतावेदाःप्रणवैपर्यवस्थिताः ॥ वाङ्मयंप्रणवैर्वैतस्मात्प्रणवमभ्यसेत् ॥
॥ २९ ॥ ब्रह्मार्पतत्रविज्ञेयमग्निस्तदेवतंमहत् ॥ आद्यंछंदःस्मरेत्तत्रनियोगोद्गादिकर्मणि ॥ ३० ॥ उत्पन्नमेतत्तुयतः
समस्तंव्यावृत्त्यतिष्ठेत्प्रलयेपियत्र ॥ एकाक्षरेणापिजगंतियेनव्याप्तानिकोन्यः परमोस्तिदस्मात् ॥ ३१ ॥ ध्येयंनजप्यंनचपूजनीयं
यस्मान्नदेवाद्दरणीयमन्यत् ॥ दुस्तारसंसारपयोधिमग्रतारायविष्णुःपरमःसपूज्यः ॥ ३२ ॥ उक्तमुद्देशतोद्देतद्रूपमेवाक्षरस्यच ॥
जप्यानुसततंदेवा गायत्रीसाधुनोच्यते ॥ ३३ ॥ इतिश्रीबृह०षट्कर्मणिद्वितीयाऽध्यायेप्रणवरूपकथनं ॥ गायत्र्याः संप्रवक्ष्यामिदेवर्ष्या
दिक्रमणतु ॥ अक्षराणांतुविन्यासंतेषांचैवतुदेवताः ॥ १ ॥ जपेयथाविधाकार्यायथारूपाचसार्चने ॥ होमेयथाचकर्तव्यायथार्थचाभिचा-
रके ॥ २ ॥ यत्फलंजपहोमादौयथावज्जप्यतेतुसा ॥ ध्यातव्याचयथादेवीयथावत्तन्निबोधत ॥ ३ ॥ गायत्रीतुपरंतत्त्वंगायत्रीपरमागतिः-
सर्वामरैरियंध्यातासर्वव्याप्तंतयाजगत् ॥ ४ ॥ उत्पद्यतेऽपिपादायाःपुनस्तस्यांविशेदिदम् ॥ गायत्रीप्रकृतिर्ज्ञेयाओंकारःपुरुषःस्मृतः ॥
॥ ५ ॥ एतयोरेवसंयोगाज्जगत्सर्वंप्रवर्तते ॥ पादास्त्रयस्त्रयोवेदास्तेषुतत्त्वाक्षराणिच ॥ चतुर्विंशतिरेवास्यांतैर्हिव्याप्तमिदंजगत् ॥ ६ ॥

अ०
२०

॥ ९ ॥

आदायचैकंप्रथमतुपादमृग्भ्योद्वितीयंतुतथायजुर्भ्यः ॥ साम्रस्तृतीयंतुततोभवत्सासावित्रिदेवीस्वयमेवस्वर्गे ॥ ७ ॥ दैवत्यमस्याः
 सवितासुरार्च्यश्छंदोपिगायत्रमभूत्परस्याः ॥ विश्वस्यम्ब्रिजराजपूज्योमुनिर्नियोगस्तुजपादिकेषु ॥ ८ ॥ अस्यांतुतत्वाक्षरविंशति
 स्तुचत्वारिपादत्रितयंचतस्याम् ॥ भूरादिकाभिस्तिष्ठभिःप्रयुक्तांसोकारमेतद्ददनंपरस्याः ॥ ९ ॥ केचिद्धृताशंवदनंवदंतिसावित्रिदेव्याः
 श्रुतितत्त्वविज्ञाः ॥ इबंचवक्रंसकलामराणामित्येतयाव्याप्तमशेषमेतत् ॥ १० ॥ भूरादिकेनत्रितयेनंपादंफदंचवेदत्रितयेनचास्याः ॥ घ्राणा
 दिकेनत्रितयेनपादंप्रादैस्त्रिभिव्याप्तमशेषमस्याः ॥ ११ ॥ यस्तुर्यमस्याद्विजवेत्तिपादंसवेत्तिविद्वान्परमंपदंतु ॥ व्याप्तिःपरास्याःसक
 लापिचैपांयोवेत्तिचैनांसतुवित्तमःस्यात् ॥ १२ ॥ गायत्रीयोर्नजानातिज्ञात्वोपास्तेनयोद्विजः ॥ नामशारकसात्रोत्तौनविप्रःशूद्रएवसः ॥
 १३ ॥ किंवदेःपठितैःसर्वैःसतिहासपुराणकैः ॥ सांगैःसावित्रिहीनैर्ननविप्रत्वमवाप्यते ॥ १४ ॥ गायत्रीमेवयोज्ञात्वमस्यगभ्यर्चतेपुनः ॥
 इहामुत्रचपूज्योसौब्रह्मलोकमवाप्नुयात् ॥ १५ ॥ गायत्रीचतथादेवाब्रह्मणातोद्धिताःपुरा ॥ वेदेभ्योपिपङ्गेभ्योगायत्र्यतिगरीयसी ॥
 १६ ॥ यदक्षरेतुदैवत्यंचतुविंशतिपूच्यते ॥ संन्यासंयद्विबोधेनकुर्वन्ब्रह्मत्वमाप्नुयात् ॥ १७ ॥ जानायादक्षरंदेव्याःप्रथमंवाशुशुशुषेणः ॥
 प्राभंजनंद्वितीयंतुतृतीयंशशिंशदेवतं ॥ १८ ॥ विद्युतश्चतुरीयंतुपंचमंतुयमस्यच ॥ पष्टंचवारुणंतत्त्वंसप्तमंतुबृंहरूपतैः ॥ १९ ॥ पार्जन्य
 मष्टमंतत्त्वंनवमंचंद्रदेवतम् ॥ गांधर्वदशमंविद्यात्त्वाष्टमेकादशंतथा ॥ २० ॥ मंत्रावरुणमन्यद्वैतथान्यच्चत्रयोदशम् ॥ चतुर्दशंसुरेशस्त्र
 प्रागिदंब्रह्मणास्मृतम् ॥ २१ ॥ मरुदेवतकंज्ञेयंपंचदशंशंशक्षरम् ॥ सौम्यंचूपोडंशंतत्त्वंतथाचांगिरसंपरम् ॥ २२ ॥ विश्वपांचैवंदे
 वानामष्टादशमथाक्षरम् ॥ २३ ॥ आश्विनैकानविंशंचविदुविंशंप्रजापतेः ॥ २४ ॥ एकविंशंकुवेरस्यद्वविंशंशंकरस्यच ॥ त्रयोविंशं

तथा ब्राह्मचतुवशचवष्णवम् ॥ २४ ॥ इति ज्ञात्वा द्विजः सम्यक् सर्वा अक्षरदेवताः ॥ कुर्वन्नपादिकं विप्रः परं श्रेयोधिगच्छति ॥ २५ ॥
 पादांगुष्ठादिमूर्धातमात्मनोवपुपिन्यसेत् ॥ अक्षराणि च सर्वाणि वांछन् ब्रह्मत्वमन्मनः ॥ २६ ॥ पादांगुष्ठयुगेत्वेकमेकैकंगुल्फयोर्द्वयोः ॥
 जानुनोश्च द्वयोरैकमेकमूरुकयोर्द्वयोः ॥ २७ ॥ गुह्यकव्यांतथैकैकमेकैकं जठरारसोः ॥ स्तनद्वयेतथैकैकं न्यसेदेकंगले तथा ॥ २८ ॥
 वक्त्रेतालुनिदृक्च्छ्रुत्योश्चतुर्ष्वैकैकमेव च ॥ भ्रुवोर्मध्येतथैकैकं ललाटे चैकमेव हि ॥ २९ ॥ याम्यपश्चिमसौम्येषु एकैकं चैव मूर्धनि ॥
 गायत्रीन्यस्तसर्वांगो गायत्री ब्रह्म उच्यते ॥ ३० ॥ लिप्यते नैव पापेन पद्मपत्रमिवांभसा ॥ प्रोक्तः प्रणवविन्यासो व्याहृतीनामथोच्यते ॥
 ॥ ३१ ॥ सप्तभिर्व्याहृतीर्न्यस्य भवेदहो जपादिषु ॥ भूर्लोकं पादयोर्न्यस्य भुवर्लोकं तु जानुनोः ॥ ३२ ॥ स्वर्लोकं कटिदेशे तु नाभि
 देशे महस्तथा ॥ जनलोकं तु हृदये कंठदेशे तपस्तथा ॥ ३३ ॥ भ्रुवोर्ललाटसंध्योस्तु सत्यलोकः प्रतिष्ठितः ॥ हिरण्ये परे कोशे विर
 जं ब्रह्मनिष्कलम् ॥ ३४ ॥ तच्छुद्धं ज्योतिषां ज्योतिस्तद्यदात्मविदो विदुः ॥ देवस्य सवितुर्भर्गो वरणीयं च धीमहि ॥ ३५ ॥ तदस्माकं
 धियो यस्तु ब्रह्मत्वे च प्रचोदयात् ॥ छंदो देवतमार्पच विनियोगं च ब्राह्मणम् ॥ ३६ ॥ मंत्रपंचविधं ज्ञात्वा द्विजः कर्म समाचरेत् ॥ स्वर
 तो वर्णतश्चैव परिपूर्णं भवेद्यथा ॥ ३७ ॥ हीनं नैव प्रयुं जीतमंत्रं तु मात्रयापि च ॥ देवतायतने कुर्यान्नपनद्यादिकेषु च ॥ ३८ ॥ आश्र
 मेषु यतीनां च गोष्ठेषु वा स्वगृहेपि वा ॥ चतुर्ष्वेति मपूर्वेषु ह्युत्तमादिक्रमेण तु ॥ दशगुणं सहस्रं स्यात्फलं विष्णावनंतकम् ॥ ३९ ॥ अप्स
 मीपेजपंकुर्यात्संख्यंतद्भवेद्यथा ॥ असंख्यमासुरं यस्मात्तस्मात्तद्गणयेद्भ्रुवम् ॥ ४० ॥ स्फाटिके जाक्षरुद्राक्षपुत्रजीवसमुद्भवैः ॥
 अक्षमालाप्रकर्तव्या प्रशस्ता चोत्तरोत्तरा ॥ ४१ ॥ अभावे त्वक्षमालायाः कुशग्रंथयाथ पाणिना ॥ यथा कथंचिद्गणयेत्संख्यंतद्भवेद्य

था ॥ ४२ ॥ प्रणवोभूर्भुवःस्वश्चपुनःप्रणवसंयुतम् ॥ अंत्योकारसमायुक्तांमन्यतेमुनयोपरे ॥ ४३ ॥ प्रणवातेतथाचादावाहुरन्यज
 पक्रमम् ॥ आंदविवतुचोकारआवृतावादिकोततः ॥ ४४ ॥ तदाद्यंचतदंतंचकुर्यात्प्रणवसंपुटम् ॥ आद्यंतरक्षितांकुर्यादितिपाराशरो
 ब्रवीत् ॥ ४५ ॥ योनवांचितिसंतानंमोक्षमिच्छतिकेवलम् ॥ प्रत्योकारमसोकुर्वन्नक्षरंमोक्षमाप्नुयात् ॥ ४६ ॥ अक्षरप्रातिलोम्ये
 मसोकारेणक्रमेणतु ॥ फटकारांतांचकुर्वीतप्रेच्छन्नरिवधंभुधः ॥ ४७ ॥ होमेषिचजपंकुर्यात्प्रणवावर्चनंभुधः ॥ अभिप्रतायहोमादौ
 स्वाहांतांतामुदीरयेत् ॥ ४८ ॥ संकीर्णतांयदापश्येद्रोगाद्वाद्रिषतोपिवा ॥ तदाजपेच्चगायत्रीं सर्वदोषापनुत्तये ॥ ४९ ॥ रुद्रजा
 प्यानिकार्याणिमूक्तंचपुरुरूपस्यच ॥ शिवसंकल्पजाप्यंचसर्वकुर्याद्विधानतः ॥ ५० ॥ जाप्यानिघ्नंतिपापानिश्रेयोदंष्ट्रुस्तदर्थिनाम् ॥
 अतो जपंसदाकुर्याद्यदोच्छेच्छुभमात्मनः ॥ ५१ ॥ द्रुपदांवाजपेदेवीमजपांजंबुकांतथा ॥ प्रणवंचसदाभ्यस्येद्यद्विब्रह्मत्वमिच्छति ॥
 ५२ ॥ प्राणांनामयुताभ्यांचतथापोडशभिःशतैः ॥ पुंसो गच्छत्यहोरात्रंतत्संख्यमजपांविदुः ॥ ५३ ॥ रविमंडैलमध्यस्थंपुरुषेलो
 कसाक्षिणि ॥ समर्पितंमयाचेदंमूर्याख्येब्रह्मणःपदे ॥ ५४ ॥ नजपंप्रसभंकुर्यात्प्रसभंघ्नंतिराक्षसाः ॥ ब्रह्मणाभागधेयस्तुतेपांचैवविधिः
 कृतः ॥ ५५ ॥ उपांशुतुजपंकुर्याद्ब्राह्मणोवाथमानसम् ॥ विवृतोष्टमुपांशुःस्यादचलोष्टंचमानसम् ॥ ५६ ॥ द्विविधस्त्वजपःप्रोक्तउपांशु
 र्मानसंस्तथा ॥ उपांशुःस्याच्छतगुणः साहस्रमानसःस्मृतः ॥ ५७ ॥ उपांशुजपयुक्तस्यमानसेचरतस्तथा ॥ इहैवायातिविविधोमितिपाराशरो
 वदत् ॥ ५८ ॥ विधियज्ञाःपाकयज्ञायेचान्येऽहन्नोमखाः ॥ सर्वेतेजपयज्ञस्यकलांनार्हतिपोडशाम् ॥ ५९ ॥ जप्येनैकमसिद्धेन्नकिंनसिद्धंभवेदिहं ॥
 कुर्यादन्यत्रवाकुर्यान्मैत्रोब्राह्मणउच्यते ॥ ६० ॥ शतेनजन्मजनितंसहस्रेणपुराकृतम् ॥ अयुतेनत्रिजन्मोत्थंगायत्रीहंतिपातकम् ॥ ६१ ॥ अ

स्मिन्कलौचविदुषाविधिबत्कर्मयत्कृतम् ॥ भवेदशगुणंतद्वत्कृतादेर्युगतोधिकम् ॥ ६२ ॥ नचतच्छक्यतेकर्तुमंत्राभ्रायस्यदूषणात् ॥
 अयथार्थकृतात्पापानमंत्रसिद्धिर्गरीयसी ॥ ६३ ॥ नचक्रमन्नचहसन्नपार्थमवलोकयन् ॥ नान्यासक्तोनजल्पश्चनचैवोर्ध्वशिरास्तथा ॥ ६४ ॥
 नांत्रिणापोडयन्पादनचैवहिकरावपि ॥ नैवंविधंजपंकुर्यान्नचसंचालयेत्करम् ॥ ६५ ॥ प्रच्छन्नानिचदानानिज्ञानंचनिरहंकृतम् ॥ जप्त
 निचसुगुप्तानितेषांफलमनंतकम् ॥ ६६ ॥ यएवमभ्यसेन्नित्यंत्राह्मणःसंयतेंद्रियः ॥ ब्रह्मलोकमवाप्नोतिध्यानाद्देवार्चनद्रुदापि ॥ ६७ ॥
 अथान्यत्संप्रवक्ष्यामियथाततिपितामहः ॥ लब्धवान्वेधसःपृष्टाद्गायत्रीध्यानमुत्तमम् ॥ ६८ ॥ यदक्षरेषुयद्वर्णेषत्रयत्रचयत्स्मरेत् ॥
 यत्फलंलभतेकृत्वायथासस्याःसमर्चनम् ॥ ६९ ॥ तन्प्रकृतिःसचस्वांतंविकारोबुद्धिरेवच ॥ तुरित्येतदहंकारंविशब्दंविद्धिपापहम् ॥
 ॥ ७० ॥ रेस्पृशंचणिरूपंचयंसंगंधमत्रभम् ॥ गोश्रोत्रंदेत्वचंचावचक्षुःस्यरसनातथा ॥ ७१ ॥ धीनासाचमवाचीचहिहस्तौथीचयद्
 यम् ॥ योउपस्थंमुखंयोन्योनःखंप्रकारमारुतम् ॥ ७२ ॥ चोर्तेजोदजलंयात्सागायत्र्यास्तत्वाचिंतना ॥ चंतुर्विंशतितत्वानांप्रत्येकं
 चाक्षरेषुयः ॥ ७३ ॥ गायत्र्याःसंस्मरेद्योगीसयातिब्रह्मणःपदम् ॥ तकारंपादयोन्यस्यब्रह्मविष्णुशिवाकृतिम् ॥ ७४ ॥ शांतंपद्मास
 नारूढंध्यानाद्दहतिक्विल्वपम् ॥ सकारंगुल्फयोन्यस्येदतसीपुष्पसंनिभम् ॥ ७५ ॥ पञ्चमध्यस्थितंसौम्यंनिर्देहेच्चोपपातकम् ॥
 विकारंजंचयोर्दीप्तंध्यायेदेवंद्रिजोत्तमः ॥ ७६ ॥ ब्रह्महत्याकृतंपापंहन्यादेतत्स्मृतंक्षणात् ॥ तुंकारंजानुदेशंतुइंद्रनीलसमप्रभम् ॥
 निर्देहेत्सर्वपापानिग्रहदोषानुपद्रवम् ॥ ७७ ॥ ऊर्वाविमलंध्ययच्छुद्धस्फटिकसद्युतिम् ॥ विज्ञातंहन्तितत्पापमगम्यागमनत्कृतम् ॥ ७८ ॥
 रेकारंवृषणेप्रोक्तंविद्युत्स्फुरिततेजसम् ॥ मित्रद्रोहकृतंपापंसंस्मरन्नाशयेद्विजः ॥ ७९ ॥ णिगुह्येश्वेतवर्णतुजातीपुष्पसमद्युतिम् ॥ गुरु

हत्याकृतं पापं नाशयेच्चित्नादिह ॥ ८० ॥ यंकस्यांतरकावर्णं चंद्रवद्विष्ण्यभूषितम् ॥ योगिनां वरदं प्राहुर्ब्रह्महत्याविशोधनम् ॥ ८१ ॥
 भकारं चालिवर्णाभं मेघोन्नतमहाद्युतिम् ॥ ध्यात्वा कमलमध्यस्थं महदहतिपातकम् ॥ ८२ ॥ जठरे भृंगवर्णं स्तुमात्राद्वयविभूषितः ॥ गोह
 त्यादिकृतं पापं गोकारस्तु विशोधयत् ॥ ८३ ॥ श्यामरक्तंतु देकारं ध्यानं तद्विशयेद्बुद्धि ॥ हृदिकुंदेंदुवर्णाभं वकारममृतस्रवम् ॥ ८४ ॥
 पितृमातृवधोद्भूतं मित्रावरुणदेवतम् ॥ गुरुहत्याकृतं पापं वकारेण प्रणश्यति ॥ ८५ ॥ स्वकारं विन्धसेत्कंठे त्वाष्ट्रे स्फटिकसंनिभम् ॥
 मनसोपार्जितं पापं स्यकारेण प्रणश्यति ॥ ८६ ॥ धीकारं वसुदेवत्यं वदंति स्वर्णसंनिभम् ॥ प्राणहत्याकृतं पापं धीकारेण प्रणश्यति ॥
 ॥ ८७ ॥ मकारं पद्मनाभंतु स्फुरंतं दीप्ततेजसम् ॥ पूर्वजन्मकृतं पापमकारेण प्रणश्यति ॥ ८८ ॥ हिकारं नासिकायामुत्पूर्णां चंद्रसम
 प्रभम् ॥ पूर्वात्पूर्वतरं पापं स्मरणदेवनश्यति ॥ ८९ ॥ धिकारं शांतमक्ष्णोश्च पीतवर्णं सुधांशुवत् ॥ मनोवाङ्मयजं पापं चित्नादे
 वनश्यति ॥ ९० ॥ योकारौद्रोधूप्रनीलोभ्रूललाटे च संस्थितौ ॥ ध्यायन्नित्यं द्विजो नूनं सर्वपापैः प्रमुच्यते ॥ ९१ ॥ नकारं तु मुखे पूर्वे
 द्वादशादित्यसंनिभम् ॥ सकृद्भ्यायन् द्विजश्रेष्ठः प्राप्नोति ब्रह्मणः पदम् ॥ ९२ ॥ प्रकारं दक्षिणे वक्त्रे कालमग्निरुद्रसंनिभम् ॥ संकृध्या
 त्वा द्विजश्रेष्ठेश्वरं पदमाप्नुयात् ॥ ९३ ॥ चोकारं पश्चिमे वक्त्रे विद्युदीप्ति समप्रभम् ॥ एकवारं द्विजाध्यात्वा वैष्णवं पदमा
 प्नुयात् ॥ ९४ ॥ दकारमुत्तरे वक्त्रे शुक्लवर्णसमद्युतिम् ॥ सकृध्याना द्विजश्रेष्ठः प्राप्नुयात् पदमव्ययम् ॥ ९५ ॥ याकारं स्तुशि
 रः प्रोक्तं चतुर्वदनसंयुतम् ॥ स एष त्रिगुणः प्रोक्तश्चतुर्विंशतिमस्फुटम् ॥ ९६ ॥ यं यं पश्यति चक्षुर्भ्यां यं स्पृशति पाणिना ॥ यं यमाभाष
 ते किंचित्तत्सर्वपूतमेव च ॥ ९७ ॥ जाप्ये तु त्रिपदाज्ञेया पूजने तु चतुष्पदा ॥ न्वासे जप्ये तथा ध्याने अग्निकर्ष्ये तथा र्चने ॥ ९८ ॥ सर्वत्र

त्रिपदाज्ञेयाब्राह्मणैस्तत्त्वचिन्वकैः ॥ जंबुकानामसादेवीयजुर्वेदेप्रतिष्ठिता ॥ १९ ॥ अंतर्जलेत्रिरावर्त्यमुच्यतेब्रह्महत्यया ॥ सादेवीद्रु
 पदानाममंत्रेवाजसनेयके ॥ १०० ॥ अंतर्जलेत्रिरावर्त्यगुरुतल्पगपापहृत् ॥ सोपनीयसमस्तानिमहैनासिद्विजोत्तमः ॥
 ॥ १ ॥ ब्रह्मणःपदमाप्नोति यद्ब्रह्मत्वाननिवर्तते ॥ विनाश्राद्धंप्रमादाद्वाजपंकुर्युरिमं यदि ॥ स्मरणादेवतद्विष्णोःपदमाप्नोति वैश्रुतिः ॥ २ ॥
 तद्विष्णोरिति मंत्रोयं स्मर्तव्यः सर्वकर्मसु ॥ आवर्त्यः प्रणवोवापि सर्वस्यादिर्यतो हि सः ॥ ३ ॥ अभ्यसेत्प्रणवं नित्यमेकचित्तः समाहितः ॥
 गायत्रीं च सादेवीमभ्यस्यन्मुक्तिमाप्नुयात् ॥ ४ ॥ वैदिकं तु न पंकुर्यात्पौराणं पंचरात्रकम् ॥ यो वेत्ति तानि चैतानि यान्ये तानि च सा श्रुतिः ॥ ५ ॥
 जपेन येनेह कृतेन पुंसोर्ददाति मार्गं सवितापि कर्तुः ॥ अयं हि सर्वं पृथक्कृतां वरिष्ठो विधेः पदं या स्थितिनिर्विकल्पम् ॥ ६ ॥ यदुक्तं सर्वशास्त्रेषु त
 था सर्वश्रुतिष्वपि ॥ उपनिषन्मतं तद्बोविप्राह्ये तत्प्रकीर्तितम् ॥ ७ ॥ न्यासं तनुत्रं न वंधदेहे जग्राह नोकारमांसिसुतीक्ष्णाम् ॥ विप्रो वशं यच्चिप
 दां न चक्रे लोके सुरुष्टः किमु कस्य कुर्यात् ॥ ८ ॥ तस्योद्देशो मया प्रोक्तो विधिर्जाप्यस्य पावनः ॥ देवार्चनविधानं तु संप्रवक्ष्याम्यतः परम् ॥
 ॥ १०९ ॥ ॥ इति बृहत्पाराशरीये धर्मशास्त्रे द्वितीयाऽध्याये जपविधिः ॥ ॥ ६४ ॥ ॥ ६४ ॥ ॥ ६४ ॥
 ॥ देवार्चनमहं वक्ष्ये यदुक्तं मुनिभिः पुरा ॥ वैदिकैरेव तन्मंत्रैर्यस्यैस्तस्यै तैरपि ॥ १ ॥ अर्चयन् वैदिकैर्मंत्रैर्नानुग्रहमुपेक्षते ॥ वैदिकेन नुग्र
 हं हस्तस्य किं वेदादधिकं परम् ॥ २ ॥ ब्रह्माणं वैधसैर्मंत्रैर्विष्णुं स्वैः शंकरं स्वकैः ॥ अन्यानपि तथा देवानर्चयेन्निजमंत्रकैः ॥ ३ ॥ मंत्र
 न्यासेपुराकृत्वास्वदेहे देवतासु च ॥ गायत्र्यांकारन्यस्तांग्रः पूजयेद्विष्णुमव्ययम् ॥ ४ ॥ विन्यस्य व्याहृतीः सर्वाः प्रोक्तस्थानकमेण तु ॥
 ब्रह्माभूतः शुचिः शांतो देवयागसुपाचरेत् ॥ ५ ॥ विष्णुरादिरयं देवः सर्वांमरगणार्चितः ॥ नामग्रहणमात्रेण पापराशिं छिनत्तियः ॥ ६ ॥

तदर्चनं प्रवक्ष्यामि विष्णोरमिततेजसः ॥ तज्ज्ञात्वा मुनयः सर्वे विष्णोः सायुज्यमाप्नुयुः ॥ ७ ॥ षट्स्वामीषु हरेः सम्यगर्चनं मुनिभिः कृतम् ॥
 अस्वग्नौ हृदये सूर्ये स्थंडिले प्रतिमासु च ॥ ८ ॥ अग्नौ क्रियावतां देवो दिवि देवो मनीषिणाम् ॥ प्रतिमास्वल्पबुद्धीनां योगिनां हृदये हरिः ॥
 ॥ ९ ॥ आपो ह्यायतनं तस्य तस्मात्तासु हरिः सदा ॥ सर्वगत्वेन विष्णोस्तु स्थंडिले भावितात्मनाम् ॥ १० ॥ दद्यात्पुरुषसूक्तेन आपः पुष्पाणि चैव
 हि ॥ अर्चितं स्यादिदं तेन विश्वं भुवनसप्तकम् ॥ ११ ॥ आनुष्टुभस्य सूक्तस्य त्रिष्टुभं तस्य देवतम् ॥ पुरुषो यो जगद्भोजमृषिर्नाशयणः स्मृतः ॥ १२ ॥
 तस्य सूक्तस्य सर्वस्य ऋचां न्यासं यथाविधि ॥ देवे चैवात्मनियथासं प्रवक्ष्याम्यथाः परम् ॥ १३ ॥ हस्तं न्यासं तथा कृत्वा स्मृत्वा विष्णुं तथा व्य
 यम् ॥ शिखाबंधं च दिग्बन्धं संचिंत्य विष्णुमात्मनि ॥ १४ ॥ विन्यसेत्प्रथमां वामे द्वितीयां दक्षिणे करं ॥ तृतीयां वामपादे तु चतुर्थीं दक्षिणे
 न्यसेत् ॥ १५ ॥ पंचमीं वामजानौ तु षष्ठीं दक्षिणतो न्यसेत् ॥ सप्तमीं वामकट्यां च दक्षिणस्यां तथा षष्ठीम् ॥ १६ ॥ नवमीं नाभिमध्ये तु दशमीं
 हृदये न्यसेत् ॥ एकादशीं वामबाहौ द्वादशीं दक्षिणे न्यसेत् ॥ १७ ॥ कंठत्रयोदशीं न्यस्यं तथा वक्रे चतुर्दशीम् ॥ अक्ष्णोः पंचदशीं कृत्वा षोड
 शीं मूर्ध्नि विन्यसेत् ॥ १८ ॥ एव न्यासविधिं कृत्वा पश्चात्प्रथमं समाचरेत् ॥ आसनं चिंतयेन्मरुमष्टपत्रं सकर्णिकम् ॥ १९ ॥ व्याहृतीनां मथ
 न्यासं कुर्व्याद्रिधिवद्भिजः ॥ भ्रूलोकं पादयोर्न्यस्य भ्रुवलोकं तु जानुनोः ॥ २० ॥ स्वलोकं कटिदेशे तु नाभिदेशे महस्तथा ॥ जनलोकं तु
 हृदये कंठदेशे तपस्तथा ॥ २१ ॥ भ्रुवाललाटसंध्योस्तु सत्यलोकः प्रतिष्ठितः ॥ हिरण्यमये परे नित्यविरजं ब्रह्मनिष्कलम् ॥ २२ ॥ तच्छु
 भ्रं ज्योतिषां ज्योतिस्तद्यदात्मविदो विदुः ॥ आवाहनमथ प्रहविष्णोरमिततेजसः ॥ यथार्चाक्रियते तत्र स्वदेहे चिंतयेत्तथा ॥ २३ ॥ अथ
 यावाहयेद्देवमृचात्रपुरुषोत्तमम् ॥ यथादेहे तथा देवे न्यासं कुर्व्याद्रिधानतः ॥ २४ ॥ द्वितीययासनं दद्यात्प्रथमं चैव तृतीयया ॥ चतुर्थ्यार्धः

प्रदातव्यःपंचम्याचमनंतथा ॥ २५ ॥ षष्ठ्यास्नानंप्रकुर्वीतसप्तम्यावसनंतथा ॥ यज्ञोपवीतंचाष्टम्यानवम्यागंधलेपनम् ॥ २६ ॥ पुष्पं
 देयंदशम्यातुएकादश्याचधूपयेत् ॥ द्वादश्यादीपकंदद्यात्रयोदश्यानिवेद्यकम् ॥ २७ ॥ चतुर्दश्यांजलिकुर्यात्पंचदश्यांप्रदक्षिणाम् ॥ षोड
 श्योद्वासनंकुर्याच्छेषकार्याणिपूर्ववत् ॥ २८ ॥ स्नानेवस्त्रेचनैवेद्येदद्यादाचमनंहरेः ॥ पण्मासात्सिद्धिमाप्नोतियोर्चयेद्देवमेवहि ॥ २९ ॥
 आदित्यमंडलेदेवंध्यात्वाविष्णुमनामयम् ॥ सयानिब्रह्मणः स्थानंनात्रकार्याविचारणा ॥ ३० ॥ ध्येसोदिनेशपरिषं डलमध्य
 वर्तीनारायणःसरसिजासनसत्रिविष्टः ॥ केयूरवान्मकरकुंडलवान्किरीटीहागीहिरण्मयवपुर्धृतशंखचक्रः ॥ ३१ ॥ मूलेनविष्णुवि
 धिनासमुदीरितेनयोनेननित्यमजमादिमनंतमूर्तिम् ॥ भक्त्यार्चयेत्पठतियश्चसविष्णुदेहविप्रोविशेद्धरिवरेणकृतार्थदेहः ॥ ३२ ॥ पंच
 रात्रविधानेनस्थंडिलेवापिपूजयेत् ॥ जलमध्यगतोवापिपूजयेज्जलमध्यतः ॥ ३३ ॥ द्वादशारंनवंव्यूहंपंचतत्त्वक्रमेणतु ॥ अभा
 वेधौतवस्त्रस्यपत्रिकायास्तथाद्विजः ॥ ३४ ॥ जलेपिहिजलेनैवमंत्रैरेवार्चयेद्धरिम् ॥ विष्णुंविष्ण्वत्यजसंतुच्चित्तयेद्धरिमेवतु ॥ ३५ ॥
 व्रजंस्तिष्ठंस्तथासीनःशयानोपिसदाहरिम् ॥ संस्मरेन्नाशुभंकिंचिदिहामुत्रभवेन्नृणाम् ॥ ३६ ॥ रुद्रंरुद्रविधानेनब्रह्माणंचविधानंतः ॥
 सूर्यसंहितमंत्रैश्चतर्दशरितविधानतः ॥ ३७ ॥ दुर्गाकात्यायनीदेवीं तथावाग्देवतामपि ॥ स्कंदंविनायकंचैवयोगिनीक्षेत्रपालकान् ॥
 ३८ ॥ विधिवत्पूजयेत्सर्वान्योविप्रोभक्तितत्परः ॥ विष्णुनासुप्रसन्ननविष्णुलोकमवाप्नुयात् ॥ ३९ ॥ ग्रहंश्चपूजयेत्पश्चाद्ब्राह्मणः शांतित
 त्परः ॥ आरोग्यपुष्टिसंयुक्तेदीर्घमायुरवाप्नुयात् ॥ ४० ॥ ग्रहागावोन्नृपाविप्राःसद्भिःपूज्याःसदानरैः ॥ पूजिताःपूजयंत्येतेनिर्देहंत्यप्मानि
 ताः ॥ ४१ ॥ योहितःसर्वसत्त्वेषुनृपगोब्राह्मणेषुच ॥ इहामुत्रचपूज्योसौविष्णुलोकमवाप्नुयात् ॥ ४२ ॥ उक्तोगृहस्थस्यसुरार्चनस्यधन्योविधि

विष्णुपदोपलब्धौ ॥ कुर्याद्भिजातिःप्रतिवासरंयोवेदोक्तमंत्रैःसमयाहिताय ॥४३॥ देवपूजाविधिःप्रोक्तएषतूद्देशतोमया ॥ वैश्वदेवस्यवक्तव्यः
 पुण्योविधिर्मयाधुवा ॥४४॥ इति श्रीबृहत्पराशरीयेधर्मशास्त्रेसुव्रतप्रोक्तसंहितायां द्वितीयेऽध्यायेदेवपूजाविधिः ॥ ॥ वैश्वदेवंप्रवक्ष्यामियथाका
 योद्भिजातिभिः ॥ स्वगृहोक्तविधानेन जुहुयाद्द्वैश्वदेविकम् ॥ १ ॥ हविष्यस्युद्भिजोभावेयथालाभंशृतंहविः ॥ जुहुयाद्भिधिवद्भक्त्यायथा
 स्याच्चित्तनिर्वृतिः ॥ २ ॥ यद्वातद्वापिहोतव्यमग्नौकिंचिद्भिजातिभिः ॥ फलंवायदिवामुलंयासंदारुतथापयः ॥ ३ ॥ अहुत्वा
 न्द्रिजोऽश्रीयाद्यत्किञ्चित्स्वयमाशृतम् ॥ अश्रीयाच्चेदहुत्वापिनरकंप्रतिपद्यते ॥ ४ ॥ जुहुयाद्भ्यंजमक्षारवर्जमंत्रंहुताग्ने ॥ अनुज्ञातो
 द्विजस्तैस्तुत्रिकृत्वःपुरुपर्षभः ॥ ५ ॥ यच्चाग्नौहूयतेनैवयस्यवान्नंनदीयते ॥ अभोज्यंतद्विजातानांभुक्त्वाच्चांद्रोयणंचरेत् ॥ ६ ॥
 लौकिकेदेविकेवापिवैश्वदेवोहिनित्यशः ॥ लौकिकेपापनाशायवैदिकेस्वर्गमाप्नुयात् ॥ ७ ॥ अभावाद्ग्नौहोत्रस्यतथाचावसश्चस्यच ॥
 यस्मिन्नग्नौर्षचेदन्नंतत्रहोमोविधीयते ॥ ८ ॥ अग्निःसोमःसमस्तौतौवैश्वदेवास्तथैवच ॥ धन्वंतरिःकुहूस्तद्रदनुमंतिःप्रजापतिः ॥ ९ ॥ द्या
 वाभूम्योःस्विष्टकृतेहुत्वैतेभ्यःपुनस्त्वतः ॥ कुर्याद्भिलिततपश्चात्सर्वदिक्षुप्रदक्षिणम् ॥ १० ॥ सुत्राम्णेर्तस्यपुंभ्यश्चयमायचसहानुगैः ॥
 वरुणायसहैस्तुसोमायचसहानुगैः ॥ ११ ॥ मरुद्भ्यश्चक्षिपेद्गारिअश्विभ्यश्चतथाहरेत् ॥ वनस्पतिभ्यःसर्वेभ्योमुसलोत्कलेहरेत् ॥
 ॥ १२ ॥ त्रियैचभद्रकाल्यैचउच्छीर्षपादयोःक्रमात् ॥ ब्रह्मणसानुगायेतिमध्येचवलिहरेत् ॥ १३ ॥ वास्तवेसानुगायेतिवास्तु
 मध्येवलिहरेत् ॥ विश्वंभ्यश्चैवदेवैभ्योवलिमाकाशमुत्क्षिपेत् ॥ १४ ॥ द्युचरेभ्यश्चभूतेभ्योनक्तंचारिभ्यएवच ॥ वास्तोःपृष्ठेचकुर्वी
 तवलिं सर्वानुपूर्तये ॥ १५ ॥ पितृभ्योवलिशेषंतुसर्वदक्षिणतोहरेत् ॥ पतितेभ्यःश्वपाकेभ्यःपम्पानांपापरोगिणाम् ॥ १६ ॥

कृमिकीटपतंगानां सर्वेभ्योऽपि बलिहरेत् ॥ एवं सर्वाणि भूतानियो विप्रो नित्यमर्चयेत् ॥ १७ ॥ सत्स्थानं परमाप्नोति यज्ज्योतिः
 परिवेधसः ॥ गृह्ये प्रो वैश्वदेवं तु प्रोक्तमेतन्मनीषिभिः ॥ अनग्निं कस्तु कुर्वीत वैश्वदेवं कथं त्विति ॥ १८ ॥ महाव्याहृतं यस्ति स्रः समस्तमिभि
 स्तथापरा ॥ इत्याहुतीश्च तस्मिन्नुत्थादेव कृतेति च ॥ १९ ॥ अयं कं यजामह इत्यादिचाहुतिद्वयम् ॥ वैश्वदेवे च जुहुयाद्रिशेपो न्यत्र वै पुनः
 ॥ २० ॥ अल्पमृत्युनिवृत्त्यर्थमायुःपुष्टिविवृद्धये ॥ जुहुयात्त्र्यंबकं देवं विल्वपत्रैस्त्रिलैस्तथा ॥ २१ ॥ विनायकत्रयहोत्रव्याघृतं स्याद्हुत
 यस्तथा ॥ सर्वविघ्नोपशान्त्यर्थं पूजयेद्यत्नतस्तुतम् ॥ २२ ॥ गणानां त्वेति मंत्रेण स्वाहाकारांतमाहृतः ॥ चंतस्त्रे जुहुयात्तस्मै गणेशाय त
 थाहुतीः ॥ २३ ॥ तद्विष्णोरिति जुहुयाद्रिधेः संपूर्णताकृते ॥ प्रणवेन च गायत्र्या केचिज्जुह्वतितद्विजाः ॥ २४ ॥ एतौ हि सर्वे देवत्यो
 तत्परं न तु किंचन ॥ एताभ्यां च हुतेनैव सर्वेभ्योऽपि हुतं भवेत् ॥ २५ ॥ जुहुयात्सर्पिषा भक्तं गव्येन पयसा तथा ॥ कृतेन गोविक्रमिणोऽपि ल
 तैलेन वा पुनः ॥ २६ ॥ संप्रोक्ष्य पयसा वापि नाभ्यक्तं नास्तु यादपि ॥ निःस्नेहाय वगोधूमशालयो हवनीयकाः ॥ २७ ॥ हविस्त्वहविर
 भ्यक्तमहविस्तु हविर्यतः ॥ अभ्यक्तमेव होतव्यमतोरूक्षं विवर्जयेत् ॥ दारिद्र्यं शिख्रितामेके रूक्षान्न हवने विदुः ॥ २८ ॥ जठराग्रौक्ष्ये चैके
 रूक्षमन्नै न हूयते ॥ ओंकारपूर्विकाः सर्वाः स्वाहाकारांतिकास्तथा ॥ २९ ॥ जुहुयादग्निं कोविप्रो ग्रहमेधीहि नित्यशः ॥ बलिचोपांतभूतेभ्यः
 सर्वेभ्योऽप्यविशेषतः ॥ ३० ॥ हुत्वा तु कृष्णवर्त्मनं कृतांजलिः प्रसादयेत् ॥ त्वमग्नेद्युभिरेतेन मंत्रेण भक्तिमान्द्विजः ॥ आब्रह्मन्निविमंत्रं
 तु जपेद्वै सर्वकामिकम् ॥ ३१ ॥ अहाव्यग्ने इति ह्येनं मंत्रं च प्रयतो जपेत् ॥ अन्यंहोताशनं मंत्रं जपित्वा तु प्रसादयेत् ॥ ३२ ॥
 अन्यानि चैव सूक्तानि पवित्राणि ततो जपेत् ॥ सर्वशांतिककृत्यर्थं तथाग्निर्देवतेति च ॥ ३३ ॥ ज्ञानंधनमरोगित्वंगतिमिच्छंस्तथा द्विजः ॥

शंभुमग्निरविविष्णुमर्चयेद्रक्तिक्रमात् ॥ ३४ ॥ अजानन्योद्विजोनित्यमहुत्वात्तिशृतंहविः ॥ पितृदेवमनुष्याणामृणयुक्तःसयात्य
 धः ॥ ३५ ॥ शाकंवापितृर्णवापिहुत्वाग्रावश्रुतेद्विजः ॥ सर्वकामसमायुक्तःसोत्रापिसुखमश्रुते ॥ ३६ ॥ स्वरेणवर्णेनचयद्विहीमंतथैर्वहीनं
 क्रिययपियच्च ॥ तथातिरिक्तंममत्क्षमस्वतदस्तुचास्तेपरिपूर्णमेतत् ॥ ३७ ॥ सर्वपापापनोदायसर्वकामफलायच ॥ द्विजन्मनां
 हितार्थायवैश्वदेवमुदीरितम् ॥ ३८ ॥ ॥ इ० बृह० द्वि० वैश्वदेवविधिः ॥ ॥ अर्थातिथ्यंप्रवक्ष्यामिचातुर्वर्ण्यफलप्रदम् ॥
 चातुर्वर्ण्यैतिथिःप्रोक्तःकालप्राप्तोष्वगोश्रुतः ॥ १ ॥ अदृष्टोश्रुतपूर्वादिज्ञाताचारविद्यकः ॥ संध्यामात्रकृताचारस्तज्ज्ञैःसोऽतिथिरुच्य
 त् ॥ २ ॥ क्षुत्तृष्णाध्वपरिश्रांतःप्राणत्राणान्नयाचकः ॥ गृहीतपात्रमात्रःसन्गृहद्वारमुपागतः ॥ ३ ॥ विष्णुरूपोतिथिःसोयमुत्तारार्थमु
 पागतः ॥ इत्तिमत्वामहाभक्त्यावृणुयाद्भोजनायतम् ॥ ४ ॥ त्वंपुण्येनममायातःसर्वदेवमयोभेतिथिः ॥ निर्दह्यसर्वपापानिममयसंप्रया
 स्यति ॥ ५ ॥ ब्राह्मणैःसहभोज्योसौभक्त्याप्रक्षाल्यपाद्वयम् ॥ आसनार्चादिकंदत्वाकृत्वास्त्रकचंदनादिकम् ॥ ६ ॥ योगिनोविविधै
 रूपैर्भ्रमंतिधरणीतले ॥ नराणामुपकारायतेचाज्ञातस्वरूपिणः ॥ ७ ॥ तस्मादभ्यर्चयेत्प्रातंत्राद्धकालेतिथिद्विजः ॥ श्राद्धक्रियाफलं
 हंतितत्रैवापूजितोतिथिः ॥ ८ ॥ तस्मादपूर्वमेवात्रपूजयेदागतातिथिम् ॥ कापिकदाचिदागच्छेत्तास्येद्यस्तुपूर्वजान् ॥ ९ ॥ यतिव्रत्य
 ग्निहोत्रीचतथाचमस्वकृद्विजः ॥ सदैतेतिथयःप्रोक्ताअपूर्वाश्चदिनेदिने ॥ १० ॥ अतिथेऽमरदेहत्वमत्तारार्थमिहागतः ॥ संसारपंकम
 ग्रंमामुद्धरस्वाधनाशनः ॥ ११ ॥ नैकाश्रमेवसन्विप्रोमुनींद्रैरुच्यतेतिथिः ॥ अन्यत्रपूर्वदृष्टोयोनासावतिथिरुच्यते ॥ १२ ॥ शत्रियो
 पियथागच्छेदतिथित्वेनवेश्मनि ॥ भुक्तेषुसत्सुविप्रेषुकामतस्तुतमाशयेत् ॥ १३ ॥ वैश्योवायदिवाशूद्रोविप्रगेहंसमात्रजेत् ॥ सभृ

त्यैःसहभोक्तव्यइतिपाराशरोक्तदत् ॥ १४ ॥ क्लीवोवायदिवाकाणःकुटीवाव्याधितोपिवा ॥ आगतोवैश्वदेवांतेद्रष्टव्यःसर्वदेववत् ॥ १५ ॥
 क्षत्रियेणापिवैश्येनतथैववृपलेनच ॥ आतिथ्यंसर्ववर्णानांकर्तव्यंस्यादसंशयम् ॥ १६ ॥ योतिथिपूजयेद्भक्त्यापूर्वमभ्यागतंतथा ॥
 बालवृद्धादिकंचैवतस्वविष्णुःप्रसीदति ॥ १७ ॥ देवामनुप्याःपितरश्चसर्वेस्युयेनतृप्तेनचभूरिदिष्टम् ॥ तस्यान्नदातुस्त्वमरांयनाभि
 स्तस्यातिथेःकेनसमन्वभस्ति ॥ १८ ॥ इतिश्रीवृहत्पाराशरीयेधर्मशास्त्रेद्वितीयेव्यायेतिथिपूजाविधिः ॥ ॥ वर्णधर्मान्प्रवक्ष्यामियत्कृत्यं
 ब्राह्मणादिभिः ॥ विबोधव्वंद्विजास्तद्वैसंक्षेपेणपृथक्पृथक् ॥ १ ॥ यजनंयाजनंविप्रेतथादानप्रतिग्रहो ॥ अध्यापनमध्ययनंकर्माण्ये
 तानिपटनथ ॥ २ ॥ प्रजानांरक्षणंदानमरोणांनिग्रहस्तथा ॥ यजनाध्ययनेगृह्णिविपयासक्तिवर्जनम् ॥ ३ ॥ यजनाध्ययनेदानंपा
 शुपाल्यंतथाविशि ॥ वाणिज्यंचकुर्मादंचकर्मपटंप्रकीर्तितम् ॥ ४ ॥ शुश्रुषाब्राह्मणादीनांतदाज्ञापालनंतथा ॥ एषधर्मःस्मृतः
 शूद्रेवाणिज्येनतुजीवनम् ॥ ५ ॥ सर्वेषांजीवनंप्रोक्तंधर्मैवचकर्पणम् ॥ भिन्नवृत्तिर्यथानस्यात्कुर्याद्विप्रस्तथाचतत् ॥ ६ ॥
 कुर्वन्नुक्तानिकर्माणिवृत्त्यावाक्षत्रियस्यच ॥ वृत्त्यभावेद्विजोर्जीवेद्विन्नवृत्तिविवर्जयेत् ॥ ७ ॥ प्रजानांपालनंदानंशस्त्रवृत्तिःप्रचंडता ॥
 निर्जयःपरसैन्यानामेषधर्मःस्मृतोऽनृपे ॥ ८ ॥ पुष्पंपुष्पंविचिन्वीतमूलच्छेदनकारयेत् ॥ मालाकारइवाशमेप्रजासुस्यात्तथानृपः ॥ ९ ॥
 लोहकर्मरथानांतुगवांचपरिपालनम् ॥ कुर्साद्वृषिवाणिज्यं वैश्यवृत्तिरुदाहता ॥ १० ॥ शूद्रस्यद्विजशुश्रूषापरोधर्मःप्रकीर्तितः ॥
 यदन्यत्कुरुतेपुण्यंतद्भवेत्तस्यनिष्फलम् ॥ ११ ॥ लवणंमधुतैलंचदधितक्रंघृतंपयः ॥ नदुप्येच्छूद्रजातीनांकुर्यात्सर्वस्यविक्रयम् ॥
 ॥ १२ ॥ विक्रयंमद्यमांसानामभ्यक्ष्यस्थचभक्षणम् ॥ अगम्यागामिताचौर्यशूद्रेस्युःपातहेतवः ॥ १३ ॥ कपिलाक्षीरपानेनब्राह्मणीगम

नेनच ॥ वेदाक्षरविचारेणशूद्रस्यनरक्रोध्रुवम् ॥ १४ ॥ इतिश्रीवृह०धर्मशास्त्रिसुव्रतप्रोक्त०वर्णधर्मकथनंनाम द्वितीयोऽध्यायः ॥ २ ॥
 अतःपरंगृहस्थस्यधर्माचारंकलयुगे ॥ धर्मसाधारणसाक्षमत्वातुर्वण्यक्रमागतम् ॥ १ ॥ युष्माकंसंप्रवक्ष्यामिपाराशरमुखाच्छ्रुतम् ॥
 पट्टमसहितोविप्रःकृषिवृत्तिसमाश्रयेत् ॥ २ ॥ हीनांगंव्याधिसंयुक्तंप्राणहीनंचदुर्बलम् ॥ क्षुधितंतृपितंश्चांतमनडाह्नवाहयेत् ॥ ३ ॥
 स्थिरांपनीरुजंतृतंसांडंपंढविवर्जितम् ॥ शांतंचसवलंतृतंवाहयेद्दृषभंकृपी ॥ ४ ॥ वाहयेदिवसस्यार्थततःस्नानंसमाचरेत् ॥ कुंगकैर्नकृ
 पिकुर्यात्सर्वथाधेनुसंग्रहम् ॥ ५ ॥ बंधनंपालनंरक्षांद्रिजःकुर्याद्गवांगृही ॥ वन्साश्रयन्नतोरक्ष्यावर्धनीयायथाक्रमम् ॥ ६ ॥ नदूरेतास्तु
 नेतव्याश्चारणायकदाचन ॥ गावोदूरेणचरंत्योनभवंतिशुभायनः ॥ ७ ॥ प्रातरेवहिदोग्धव्यादुद्यान्सायंतनोगृही ॥ दोग्धुर्हिपयसो नैव
 वर्धतेताश्चक्षुचन ॥ ८ ॥ अनादेयंतृणंजग्ध्वाम्रवंत्यनुदिनंपयः ॥ तुष्टिदादेवतादीनांगावःपूज्याःकथंनताः ॥ ९ ॥ रूपृष्टाश्चगावःशम
 यंतिपापंसंसेविताश्चोपनयंतिवित्तम् ॥ ताएवदत्तात्रिदिवंनयंतिगोभिर्नतुल्यंधनमस्तिकिञ्चित् ॥ १० ॥ यस्याग्निशिरसिब्रह्मास्तेस्कंधदेशे
 शिवःस्थितः ॥ पुष्टेनारायणस्तस्थौश्रुतयश्चरणेषुच ॥ ११ ॥ अन्यायादेवताःसर्वागवांलामसुताःस्थिताः ॥ सर्वदेवमयांगावस्तुप्येत्तद्
 क्तितोहरिः ॥ १२ ॥ दहंतिस्पर्शनात्पापंपयसापोपयंतियाः ॥ प्रापयंतिदिवंदत्ताःपूज्यागावःकथंनताः ॥ १३ ॥ यन्खुराहत्भूमेस्तुउत्पद्यं
 तेरजःकणाः ॥ प्रलीनंपातकंतेस्तुपूज्यागावःकथंनताः ॥ १४ ॥ शकृन्मृत्रंतुयस्यास्तुपीतंदहतिपातकम् ॥ किमपूज्यंहितस्यागोरिति
 पाराशरोब्रवीत् ॥ १५ ॥ गौरवत्साबदोग्धव्यानतथागर्भसंधिनी ॥ प्रमूताचदशाहावांग्दोग्धिचेन्नरकंत्रजेत् ॥ १६ ॥ दुर्बलाव्याधिताभी
 तापुष्पितायाद्विवत्सभूः ॥ साधुभिर्नैवदोग्धव्याधामिकैर्धनमीप्सुभिः ॥ १७ ॥ कुल्यंतेपुष्पितागावःकुलांतेवहवस्तिंलाः ॥ कुलांतेचल

बृ. पा.
१६॥

चित्तास्त्रिकुलातेवंधुविग्रहः ॥ १८ ॥ एकत्रपृथिवीसर्वासशैलवनकानना ॥ तस्यागौर्यायसीसाक्षादेकत्रोभयतोमुखी ॥ १९ ॥
यथोक्तविधिनाचैतावर्णः पूज्याः सुपूजिताः ॥ पालयन्पूज्यन्नेताः प्रेत्येहचसमोदते ॥ २० ॥ दक्षिणाभिमुखामावउत्तराभिमुखां अ
पि ॥ वंथनीयाम्तथाचैतानप्राक्पश्चिमतोमुखाः ॥ २१ ॥ वाजिगोवृषशालायांसुतीक्ष्णलोहयंत्रकम् ॥ स्थाप्यंतुसर्वदांत
स्यादुःखलब्धिविमोक्षकृतं ॥ २२ ॥ गावोदेवाः सदारक्ष्याः पाल्याः पोष्याश्चसर्वदा ॥ ताडयंतिचयेपापायेचाक्रोशंतितानराः ॥
॥ २३ ॥ नरकाग्रौचपच्यंतेगोनिःश्वासप्रपीडिताः ॥ सपलाशेनशुष्केणतादंडेननिवर्तयेत् ॥ गच्छगच्छेतितांब्रूयात्पामाभौरि
तिवारयेत् ॥ २४ ॥ यः संस्मृत्यनमस्कृत्यकुर्यात्तांचप्रदक्षिणाम् ॥ प्रदक्षिणं कृतातेनसप्तर्द्राप्रवसुंधरा ॥ २५ ॥ तृणो
दकादिसंयुक्तं योददानिगवाह्निकम् ॥ सोश्वमेधसमंपुण्यं लभतेनात्रसंशयः ॥ २६ ॥ गर्वाकंडूयनंधर्म्यभोप्रदानसमंभवेत् ॥ तुल्यंगो
शतदानस्यभयतोगांप्रपातियः ॥ २७ ॥ पृथिव्यांयानितीर्थानिआसमुद्रसग्रांसिच ॥ गवांशृंगोदकंस्यापिकलांनार्हतिपोडशीम् ॥
॥ २८ ॥ पातकानिकुतस्तेपांयेषांगृहमलंकृतम् ॥ गोभिस्तुवालवत्साभिःसदाश्रीभिरिवस्वयम् ॥ २९ ॥ ब्राह्मणानांगवांचैवकु
लमेकंद्रिधाकृतम् ॥ तिष्ठंतियत्रमंत्राश्चयत्रसंतिहवींषिच ॥ ३० ॥ गोभिर्यज्ञाः प्रवर्ततेगोभिर्वेदाः प्रवर्धिताः ॥ गोभिर्वेदाः समुत्तेर्णाः
सपङ्कपदक्रमाः ॥ ३१ ॥ स्युरेतायस्ययम्याग्रेपृष्ठतोयस्यताःस्थिताः ॥ वसंतिहृदयेनित्यंतासामध्येवसंतिये ॥ ३२ ॥ तेषुण्याः
पुरुषाः शोण्यानाकलोकेपिदुर्लभाः ॥ येगोभक्तिकरानित्यं वर्षांतेयेचगोप्रदाः ॥ ३३ ॥ शृंगमूलेस्थितोब्रह्माशृंगमध्येतुकेश्वरः ॥ शृंगा
ग्रेशंकरंविद्यात्रयोदेवाः प्रकीर्तिताः ॥ ३४ ॥ तीर्थानियस्याः शृंगाग्रेस्थावराणिचराणिच ॥ सर्वदेवाः स्थितादेहेसर्वदेवमयोहिगौः ॥ ३५ ॥

अं.
२३

॥१६॥

ललाटाग्रेस्थितादेवानासामध्येतुषण्मुखः ॥ कंबलाश्वतरौनागौकर्णयोस्सुव्यवस्थितौ ॥ ३६ ॥ सौरभ्येय्याःस्थितौतस्याश्चक्षुषोः
शशिभास्करो ॥ दन्तेषुवसवश्चाष्टौजिह्वायांवरुणःस्थितः ॥ ३७ ॥ सरस्वतीचंद्रंकारेयमयक्षौचगंडयोः ॥ ऋषयोरामकूपे
धुप्रस्रवैजाह्वीजलम् ॥ ३८ ॥ कालिंदीगोमयेतस्यादेवताअपराअपि ॥ अष्टाविंशतिदेवानांकोट्योलोमसुस्थिताः ॥ ३९ ॥ उद
रेगार्हपंत्योग्निर्हृदयेद्रक्षिणस्तथा ॥ मुखेप्याहवनीयस्तुकुक्षौसभ्यावसथ्यकौ ॥ ४० ॥ एवंयोंवर्ततेगोपुताडनक्रोधवर्जितः ॥ सपुष्टां
त्रियमाप्नोतिस्वर्गलोकमहीयते ॥ ४१ ॥ कुलंतस्यानलंयेतपूतिगंधंनवर्जयेत् ॥ यावत्पिबतितद्रंवंतावत्पुण्यंप्रवर्धते ॥ ४२ ॥ पय
स्विनींसवन्सायःसुशीलांतरुणींतथा ॥ गांशिवस्यालयेदद्यात्तेनदत्तंजगत्रयम् ॥ ४३ ॥ ॥ इतिबृहत्पाराशरीयैतृतीयेध्यायेगोमहिमा ॥
॥ उक्षाणोवेधसासृष्टाःसस्यस्योत्पादनायच ॥ तेरुत्पादितसस्यैश्चसर्वमेतद्विधार्यते ॥ १ ॥ यश्चेतान्पालयेद्यत्त्वाद्बर्धयेच्चैवयत्नतः ॥
जगंतितेनसर्वाणिपालितानिनसंशयः ॥ २ ॥ यावद्गोपालनेपुण्यंप्रोक्तंपूर्वमनीपिभिः ॥ उक्षांचपालनेषुसांफलंदशगुणंभवेत् ॥
॥ ३ ॥ जगदेतद्धृतंसर्वमनडुद्रिश्चराचरम् ॥ वृषाएवतनोरक्ष्याःपालनीयाःप्रयत्नतः ॥ ४ ॥ धर्मोयंभूतलेसाक्षाद्ब्रह्मणाह्यवतारितः ॥
त्रैलोक्यधारणायालमन्नानांचंप्रभूतये ॥ ५ ॥ अनायत्तानिवासानिभक्षयंतिस्वकामतं ॥ भ्रमित्वाभूतलंदूरमुक्षाषःकैर्नपूजिताः ॥
॥ ६ ॥ उत्पादयंतिसस्यानिमर्दयंतिवहंतिच ॥ आनयंतिदवीयस्तदुक्षतःकोऽधिकोभुवि ॥ ७ ॥ स्कंधेनपृष्ठ्याचवहंतिभारंनोक्षं
तिकिंचिद्धनिकस्यदुःखम् ॥ स्वयिन्बदेहनपरस्यजीवान्पुष्यंतिरक्षंतिचवर्धयंति ॥ ८ ॥ धन्यास्तुगावोवसुधातलेस्मिन्विभ्रत्यमुंगोवृषगंभं
भारम् ॥ भारःपृथिव्यादज्ञातीडितांयाएकस्यत्रोक्षणोह्यपिसाधुवाचः ॥ ९ ॥ एकेनदत्तेनवृषेणयेनभवंतिदत्ताशतसौरभ्येय्यः ॥ माहेय्यपीयं

धरणीसमानातस्माद्दृष्यात्पूज्यतमोऽस्तिनान्यः ॥१०॥ उत्पाद्यसस्यानितृणान्यदंतितान्येवभूयःसततंवंहंति ॥ नभारस्विन्नाःप्रवदंति किंचिदहो
वृषेर्जीवतिजीवलोकः ॥११॥ चतुर्थेन्द्रेतृतीयेवायदावत्सोदोभवेत् ॥ तदानासास्त्रभेत्तव्यानैवप्राग्दुर्बलस्यच ॥१२॥ नासीभेदनकीलस्तुखा
दिरोवाथशैशवः ॥ द्वादशांगुलकःकार्यस्तज्ज्ञैस्तेनसएवसः ॥१३॥ शालांद्रिजेन्द्रावृषगोहयानांतांयाम्यदिग्द्वारवंतीविदध्यात् ॥ सौम्याककु
पद्द्वारवतीसुशोभांतेपांशमिच्छन्ध्रुवमात्मनश्च ॥१४॥ गावोवृषावागजवाजिनोवापरेपिसर्वेपशवोद्रिजेन्द्राः ॥ याम्यामुखाउत्तरविङ्मुखावा
नान्याशकास्तेखलुबंधनीयाः ॥१५॥ शालाप्रवेशेवृषगोपशूनांराजापियत्नाद्गजवाजिनांच ॥ होमंचसप्तार्चिषिशास्त्रयुक्त्याकुर्याद्रि
धिज्ञोद्रिजपूजनंच ॥१६॥ इतिबृहत्पाराशर्येधर्मशास्त्रे ० ध्यायेवृषभप्रशंसा ॥ ॥ लांगलंचप्रवक्ष्यामियत्काष्ठंयत्प्रमाणतः ॥ हली
पायास्तथात्मानंप्रतोदस्ययुगस्यच ॥१॥ चत्वारिंशत्तथाचाष्टावंगुलानिकुटः स्मृतः ॥ ऊर्ध्वोर्धमंगुलैर्भेद्याहलीषन्निधतश्चयः ॥२॥
पोडशैवतुतस्याधःपट्टिशतितथापरि ॥ वेधस्तस्यास्तुकंतव्यः प्रमाणेनपट्टंगुलः ॥३॥ अंगुलैश्चाष्टभिस्तस्माद्देधःस्यात्प्रतिहारिकः ॥
तस्याधस्त्राच्चत्वारिसवेधश्चतुरंगुलः ॥४॥ अष्टांगुलमुरस्तस्यवेधाद्ूर्ध्वंप्रकल्पयेत् ॥ श्रीवादशंगुणाचोर्ध्वहस्तग्राहीततःस्मृतः ॥
॥५॥ सापितज्ज्ञैःशुभाकार्यातद्वेधरुयंगुलोभवेत् ॥ पंचांगुलमुरस्तस्यशिरसीतिविभावनम् ॥६॥ पृथुत्वंशिरसोर्धायतलहस्तप्रमा
णकम् ॥ अंगुलानितथाचाष्टावुरसः पृथुताभवेत् ॥७॥ वेधाद्ग्रहिःप्रतीकारिपट्टत्रिंशदंगुलाभवेत् ॥ सुवीक्षणलोहफालास्यान्मृत्काष्ठा
दिविकारकृत् ॥८॥ नसीरंशोरवृक्षस्यनविल्वपिचुमंदयोः ॥ इत्यादीनांप्रकुर्वाणोनंदतिचिरंगृही ॥९॥ प्रक्षाक्षयोर्नतत्कुर्याद्रा
क्षसौकीर्तितौहितौ ॥ तयोःकाष्ठस्यतत्कुर्वन्ससस्योनश्यतेगृही ॥१०॥ प्रांजलाःसप्तहस्ताचचतुरस्राचवंतुला ॥ शालादिशुभका

घानां हलीषाविदुषां मता ॥ ११ ॥ तस्युवेधः सकर्णायाः कार्ये नववितस्तिभिः ॥ नीचोच्चवृषमानेन तज्ज्ञाः स्तां प्रवदंति हि ॥ १२ ॥
 चतुर्हस्तं युगं कार्यं स्कंधस्थानेऽर्धचंद्रकम् ॥ मेघशृंग्याः कदंबस्य शालाद्यन्यतमस्य च ॥ १३ ॥ शम्यावेधाद्बहिः कार्या दशांगुलममाणिका
 तन्मानेन प्रवाली च तदंतरदशांगुला ॥ १४ ॥ प्रतोदसश्च मग्रं थिर्वैणवश्च चतुःकरः ॥ तदग्रे चापि कर्तव्या यवाकारा तु लोहवत् ॥
 ॥ १५ ॥ हीनातिरिक्तं कर्तव्यं नैव किंचित्प्रमाणतः ॥ कुर्याद नडुहां दैन्यादहत्यानरकं व्रजेत् ॥ १६ ॥ यथा दृढं यथा शोभं वाहकस्य प्रमा
 णतः ॥ भूमेश्च कर्पणायालंसीरंतज्ज्ञावदंति हि ॥ १७ ॥ योजनंतु हलस्याथ प्रवक्ष्यामि यथा तथा ॥ ज्येष्ठानक्षत्रसंयुक्ते पुण्ये हनि विधीयते
 ॥ १८ ॥ अन्यत्रापि शुभे भेतु दिने यत्र तु वध्यते ॥ शुभे राशि मते चंद्रे तत्र कार्यं विपश्चिता ॥ १९ ॥ यत्तत्कृत्य हिनं वीषि पुण्यं वामुनसि स्फु
 रेतु ॥ तत्र विद्वान्द्रिजश्रेष्ठः पुण्ये हनि करोति तत् ॥ २० ॥ मातृश्राद्धं द्विजः कुर्याद्यथोक्तविधिना गृही ॥ द्रव्यकालानुमानेन कुर्वाणो धर्मतः
 कृपिम् ॥ २१ ॥ प्रोलिख्य मंडलं पुष्पधूपदीपैः समर्च्य च ॥ इंद्राय च तथा श्विभ्यां सरुद्र्यश्च तथा द्विजः ॥ २२ ॥ कुर्याद्बलिद्वितिविद्वा
 न्दुग्धान्नं कश्यपाय च ॥ तथा कुमारी सीतायै अनुमत्यै तथा त्रलिम् ॥ २३ ॥ नमः स्वाहेति मंत्रेण सवांछन्नात्मनः शुभम् ॥ दधिगंधाक्षतैः
 पुष्पैः शमीपत्रैस्तिष्ठेत्तथा ॥ २४ ॥ दद्याद्बलिं वृषाणां तु मध्वाज्यप्राशनं तथा ॥ संघृष्य सीरफालाग्रहे म्नावारज्जतिन्वा ॥ २५ ॥
 प्रलिप्य मधुसर्पिभ्यां तत्कुर्वीत प्रदक्षिणम् ॥ अग्न्याक्ष्णामिडलं कृत्वा कुर्यात्सीरप्रवाहणम् ॥ २६ ॥ पुण्यं लांगलकल्याणं कल्पप्रणायन
 मोस्त्विति ॥ सीतायाः स्थापनं कृत्वा पराशरमृषिस्मरन् ॥ २७ ॥ सीरायुं जंति इत्याद्यैर्मंत्रैः सीरं प्रवाहयेत् ॥ दधिदूवाक्षतैः पुष्पैः
 शमीपत्रैः शुभप्रदैः ॥ २८ ॥ सीतां पूज्य वृषो भक्त्यारक्तवस्त्रवृषाणकौ ॥ सतधन्यानि ज्ञादाय प्रोक्ष्य पूर्वामुखाहली ॥ २९ ॥ उक्ष्णाः क्षेत्रे

तानिदत्वाकिरन्भूमिकृपेद्विजः ॥ नतिलैर्नयवैर्हीनं द्विजः कुर्वीत कर्षणम् ॥ ३० ॥ तद्विहीनं प्रकुर्वाणं न प्रशंसन्ति देवताः ॥ तिलपत्राच्युतं
 तोयं दक्षिणस्यां पतेद्विशि ॥ तृप्यन्ति पितरस्तेन यावन्न तिलविक्रयः ॥ ३१ ॥ विक्रीणीति तिलान्यस्तु मुक्कान्यद्धान्यश्यामकान् ॥ प्रमु-
 च्य पितरस्तं तु प्रयाति हितिलैः सह ॥ ३२ ॥ तुषाज्जलयवस्थं तु पत्रेभ्यो भूतलपतेत् ॥ पयोदधिघृताद्यैस्तु तर्पयेत्सर्वदेवताः ॥ ३३ ॥ देवपञ्च-
 न्यभूसौरयोगात्कृपिः प्रजायते ॥ व्यापारात्पुरुषस्यापितस्मात्तत्रोद्यतो भवेत् ॥ ३४ ॥ शालीक्षुशणकार्पासवार्ताकृप्रभृतीनि च ॥ ब्रापये-
 त्सर्वबीजानि सर्वेषां पिनसीदति ॥ ३५ ॥ चंद्रक्षयेतिथौ विप्रो यो युनक्ति वृषं क्वचित् ॥ तं पंचदशवर्षाण्यन्ति पितरो हितम् ॥ ३६ ॥
 चंद्रक्षये द्विजो विद्वान्यो भुंनक्ति पराशनम् ॥ भोक्तुर्मासाजितं पुण्यं भवेदशनदस्यतत् ॥ ३७ ॥ चन्द्रार्कयोस्समायोगेन रुस्तं वादिकृतनम् ॥ तत्पं-
 णसंख्यया तस्य भ्रूणहत्यानसंज्ञयः ॥ ३८ ॥ चन्द्रार्कयोस्समायोगे यकुर्यात्स्त्रीनिषेवणम् ॥ स्युः शुक्रभोजिनस्तस्य तं मासं पितरो हताः ॥ ३९ ॥
 वनस्पतिगते सोमयो ध्वानं गच्छति द्विजः ॥ प्रभ्रष्टद्विजकर्माणं तं त्यजन्त्यमरादयः ॥ ४० ॥ वासांसीदुप्रणाशे तुरजकस्यांति केशिपेत् ॥
 पिवन्ति पितरस्तस्य मासं वस्त्रमलांबुतत् ॥ ४१ ॥ सोमक्षये द्विजो यातत्यक्त्वान्यं यस्तु वाशनम् ॥ स देवपितृशापाग्निदग्धो नरकमावसे-
 त् ॥ ४२ ॥ अष्टमीकामभोगेन पृष्टी तैलापभोगतः ॥ कुहूश्च दंतकाष्ठेन हिनस्त्यासत्तमं कुलम् ॥ ४३ ॥ चंद्राप्रतीतौ पुरुषस्तदेवा दद्यादम-
 त्याय दिदंतकाष्ठम् ॥ ताराधिनाथः स्वदितस्तु तेन घातः कृतः स्यात्पितृदेवतानाम् ॥ ४४ ॥ तत्राभ्यज्य विषाणां निविषाणां च गवामपि ॥
 चरणाय विमृज्यते आगतां निशि भोजयेत् ॥ ४५ ॥ उत्पद्ये त्रसस्यानि सर्वाणि तृणचारिणः ॥ जगत्सर्वधृतं यैस्तु पूज्यं ते किं न ते वृष्यः ॥
 ॥ ४६ ॥ येनैकेन प्रदत्तेन दत्तं गोदशकं भवेत् ॥ यद्रूपेण स्थितो धर्मः पूज्यं ते किं न ते वृषाः ॥ ४७ ॥ पाल्यास्ते यत्नतो नित्यं वाहनीयायथा

विधि ॥ सयात्रिनरकंधोरयोवाहयेदपालयन् ॥ ४८ ॥ नाधिकांगोनहीनांगःपुष्पितांगोनदूषितः ॥ वाहनीयोनशूद्रेणवाहयन्क्षयमश्नुते
॥ ४९ ॥ वर्जयेदष्टदोषांस्तुवाहनेदोहनेनरः ॥ पाल्यास्तेयत्नतःसर्वेपालयन्नुभमाप्नुयात् ॥ ५० ॥ अत्रार्थवृषभान्त्रिष्टासंसर्जपरमेश्व
रः ॥ अत्रेनाप्यायतेसर्वत्रैलोक्यंसचराचरम् ॥ ५१ ॥ अग्निर्ज्वलतिचान्नार्थवात्रिचान्नायमारुतः ॥ पृह्णातिचांभसांसूर्योरसानन्नायरश्मिभिः ॥
॥ ५२ ॥ अन्नंप्राणावलंचान्नमन्नंजीवितमुच्यते ॥ अन्नंचजगदाधारंसर्वमन्नेप्रतिष्ठितम् ॥ ५३ ॥ सर्वेषांदेवतादीनामन्नंजीवःप्रकीर्तितः ॥ तस्मा
दन्नांतपस्तत्त्वंनभूतंतभविष्यति ॥ ५४ ॥ द्यौःपुमान्धरणीनारीबीजमंभोदिव व्युत्तम् ॥ द्युधात्रीतोयसंयोगादन्नादीनांहिसंभवः ॥ ५५ ॥ मूल
मापोहिसर्वस्यसर्वमप्सुप्रतिष्ठितम् ॥ आपोमृतरसोद्यापआपःशुक्रंवलंमहः ॥ ५६ ॥ बीजमापोहिसर्वस्यसर्वमद्भिःसमावृतम् ॥ सद्य आप्यायना
दापआपोज्येष्ठतरास्ततः ॥ ५७ ॥ किंचित्कालंविनाप्यन्नंजीवन्तिमनुजादयः ॥ नजीवन्तिविनाताभिस्तस्मादापोऽमृतंस्मृताः ॥ ५८ ॥ दत्ताभिर
द्विरेतस्मात्किंनदत्तंकलौयुगे ॥ तथान्नप्रदत्तेनसर्वदत्तंभवेदिह ॥ ५९ ॥ अतोप्यन्नार्थभावेनकर्तव्यंकर्षणंद्विजैः ॥ यथोक्तेनविधानेनलां
गलादिप्रयोजनम् ॥ ६० ॥ सति सौम्ये कुमारित्वंदेवलक्ष्मिसुरार्चिते ॥ शक्तिमूनोर्यथासिद्धातथामेसिद्धिदाभव ॥ ६१ ॥ शक्तिमूनोर्वि
नानाम्नासीतायाःस्थापनंविना ॥ विनाभ्युक्षणरक्षाभ्यांसर्वहरतिराक्षसः ॥ ६२ ॥ वापनेलवनेमदंखलेधान्यप्रवाहणे ॥ एषएववि
धिज्ञेयोधान्यानांचप्रवेशने ॥ ६३ ॥ देवतायतनंयानंनिपानस्थानगोत्रजान् ॥ सीमांश्मशानभूमिंचवृक्षच्छायाक्षितितथा ॥ ६४ ॥
भूमिनिखातयूपांचचयनंस्थानमेवच ॥ अन्यामपिहिनिर्वाह्यांकृपेत्कृपिकृद्भुवम् ॥ ६५ ॥ नोपरांवाहयेद्भूमिंचाश्मशर्करावृता
म् ॥ नगोचरांनप्रदत्तानमदीपुलिनंतथा ॥ ६६ ॥ यद्यसौवाहयेल्लोभांद्द्विमान्मत्सरतोपिच ॥ क्षीयतेसौचिरात्पापैःसपुत्रपशुवां

धवः ॥ ६७ ॥ तामिस्रंनस्कंधोरंपापीयान्यातिनिश्चितम् ॥ योहत्वापरकीयांतांकृषिकृद्राहयेद्भुवम् ॥ सभूमिस्तेयपापेनसुचिरंन
 रकेवसेत् ॥ ६८ ॥ एकसंख्यमपिस्वर्णभूमिमंगुलमात्रिकाम् ॥ तथैकाङ्गपिगांहत्वासृष्टयंतंनरकेवसेत् ॥ ६९ ॥ नदूरेवाहये
 त्क्षेत्रंनचैवान्यंतिकेतथा ॥ नवाहयेत्पथिक्षेत्रंवाहयन्दुःखितःसदा ॥ ७० ॥ क्षेत्रेष्वेवंवृत्तिकुर्याद्यामुष्ट्रोर्नविलोकयेत् ॥ नलंघयेत्पृ
 शुर्नाश्वोनभिव्याद्यांचशूकरः ॥ ७१ ॥ वंधाश्चयत्नतःकार्यामृगादित्रासनायच ॥ तथाप्युपद्रवंराजावस्कारादिसमुद्रकम् ॥ ७२ ॥
 संरक्षेत्सर्वतोयत्नःधस्माद्ब्रह्मात्यसौकरान् ॥ कृषिकृन्मानवस्त्वेवंमत्वाधर्मकृपेद्धराम् ॥ अनवद्यांशुभांस्त्रिधाजलावगाहनंक्षमा
 म् ॥ ७३ ॥ अर्ष्णीवाहयेन्निम्नायंत्रतोयंस्थिरीभवेत् ॥ वाहयेत्सलिलात्पर्णमवृष्टौसैकसंभवः ॥ ७४ ॥ शारद्यमुच्चकैर्भूमौकं
 ग्वाद्यंवापयेद्दलीन् ॥ अधित्यकासुकार्पासंवदंत्यत्रतुहेमजम् ॥ ७५ ॥ वासंतंश्रीप्मक्यालीयंवाप्यंस्निग्धेषुंतद्विद्रं ॥ केदारेषुतथा
 शालोजलोपांतेषुचैवः ॥ ७६ ॥ मूलवृताकशाकानिकंदलानिजलांतिके ॥ विथ्रांतवृष्टिपानीयेक्षेत्रेष्वेवंयवादिकम् ॥ ७७ ॥
 गोधूमांश्चनमूराश्चखल्वाःखलकुशास्तथा ॥ समास्तेषुचतेवाप्याधान्यान्यन्यानियोगतः ॥ ७८ ॥ कुलत्थामुद्गमाषाश्वराजैमाषा
 दिकास्तथा ॥ वाप्याभूमिविशेषेतुभूमिर्जैवंविजानता ॥ ७९ ॥ तिलावहुविधावाप्याअंतसीक्षणमेवच ॥ मृदंबुयोगजंसर्ववाप
 येत्कृषिकृन्नरः ॥ ८० ॥ संपश्यच्चरतःसर्वान्गोवृपादीन्स्वयंगृही ॥ चिंतयेत्सममात्मीयान्स्वयमेवकृषिंव्रजेत् ॥ ८१ ॥ प्रथमं
 कृषिवाणिज्यंद्रितीयंशुपालनम् ॥ तृतीयंक्रीतविक्रीतंचतुर्थंनृपसेवनम् ॥ ८२ ॥ नखैर्विलिखनेयस्याःपापमाहुर्मनीषिणः ॥
 तस्याःसीरविदारेणकिंन्नपापंक्षितेर्भवेत् ॥ ८३ ॥ तृणैकच्छेदमात्रेपिप्रोच्यतेक्षयमायुषः ॥ असंख्यकंदनिर्नाशादसंख्यातंभवेद

वम् ॥ ८४ ॥ यद्वर्षे मत्स्यबंधानां तथा संकरिणामपि ॥ अंहः कुषट्टिकानां च तद्दिने कृषिकारिणाम् ॥ ८५ ॥ एकाहेघातकानां
 च यत्पापं मृगयोरग्नि ॥ कदर्याणां च यत्पापं तद्दिने कृषिर्जाविनाम् ॥ ८६ ॥ वर्णानां च गृहस्थानां कृषिवृत्त्युपजाविनाम् ॥ तदेनसो
 विशुद्ध्यर्थं प्राह सत्यवतीपतिः ॥ ८७ ॥ द्वाद्दशो नवमो वापि सप्तमः पंचमोपि त्वा ॥ धान्यभागः प्रदातव्यः सीरिणासलके ध्रुवम् ॥ ८८ ॥
 अस्मर्यं व्यूढभूमौ च विंशांशं क्षेत्रभुग्भवेत् ॥ एकैकांशाय कर्षः स्याद्वावद्दशमसप्तमौ ॥ ८९ ॥ ग्रामेशस्य नृपस्यापि वर्णिभिः कृषिर्जा
 विभिः ॥ सस्यभागः प्रदातव्यो यतस्तौ वलिभागिनौ ॥ ९० ॥ ब्राह्मणस्तु कृषिं कुर्वन्वाहयेद्विच्छया धराम् ॥ न किंचित्कस्य
 चिदद्यात्सर्वस्य प्रभुर्यतः ॥ ९१ ॥ ब्रह्मा वै ब्राह्मणानां स्यात्प्रभू न सृजदादितः ॥ तद्रक्षणाय बाहुभ्यां संजत्क्षत्रियानपि ॥
 ॥ ९२ ॥ पाशुपाल्याशनेत्पत्त्या ऊरुभ्यां च तथा विशः ॥ द्विजं दाम्याय पुण्याय पद्भ्यां शूद्रमकल्पयत् ॥ ९३ ॥ न्यतिक्रिञ्ज गतिद्वयत्र
 भूहेमाश्वजगादिकम् ॥ स्वभावेन हि विप्राणां ब्रह्मा स्वयमकल्पयत् ॥ ९४ ॥ ब्राह्मणश्च वराजा च द्वापप्यंतौ धृतव्रतौ ॥ नैतयोरंतरं
 किंचिद्धर्मराज्याभिरक्षणे ॥ ९५ ॥ तस्मान्न ब्राह्मणो दद्यात्कुर्वाणो धर्मतः कृषिम् ॥ ग्रामेशस्य नृपस्यापि किंयंतमप्यर्त्तवलिम् ॥ ९६ ॥ अ
 धान्यत्संप्रवक्ष्यामि कृषिकृच्छुद्धिकारणम् ॥ संशुद्धः कर्षको येन स्वर्गलोकमर्हायते ॥ ९७ ॥ सर्वसत्त्वोपकाराय सर्वेयज्ञादिसिद्धये ॥
 नृपस्य कोशवृद्धयर्थं जायत कृषिकृन्नरः ॥ ९८ ॥ कृषिकुर्वन्प्रयत्नेन सर्वसत्त्वोपजावनम् ॥ पितृदेवमनुष्याणां पुष्टये स्यात्कृषिविलः ॥
 ॥ ९९ ॥ वयांसि चान्यसत्त्वानि क्षुत्तृष्णापीडिताः प्रजाः ॥ उपयुंजति सस्यानि क्षत्रजातानि नित्यशः ॥ १०० ॥ पुष्टयर्थं मुष्टिमेकांषाद
 दत्पापं व्यपोहति ॥ यस्य क्षेत्रस्य यावति प्राणिनोऽदन्ति सर्वतः ॥ १ ॥ तावन्तोपि विमुच्यन्ते पातकात्कृषिकारकः ॥ कृताग्रिकार्य

देहोपिब्राह्मणोन्यतमोपिवा ॥ २ ॥ आददानःपरक्षेत्रेपथिगच्छन्नलिप्यते ॥ क्षत्राविमुच्यतेपापान्नियवंकृपिसंभवात् ॥ ३ ॥ गृही
तंक्षेत्रिणोधान्यंनिवेदयतिवाण्यपि ॥ अनिवेदितेतदर्धस्यात्पातकंकर्षकस्यच ॥ ४ ॥ भावशुद्धावतोधर्मोद्यनेनतद्विशोधयेत् ॥ सु
ष्टितुकल्पयन्धान्यंसर्वपापंव्यपोहति ॥ ५ ॥ कृपिकृद्यदहोरात्रंकिंचित्किंचित्स्वशक्तिः ॥ प्रदद्यादर्थिनामन्नैतैर्वाधंव्यपोहति ॥ ६ ॥
यत्किंचिदर्थिनेदद्याद्विक्षामात्रंचभिक्षवे ॥ अन्नंसुसंस्कृतंवापितेनसारीविशुध्यति ॥ ७ ॥ सीतायज्ञंचयःकुर्यात्सिद्धसस्येखलांगते ॥
अनंतकृतपापोपिमुक्तोभवतिकर्षकः ॥ ८ ॥ खलयज्ञंप्रवक्ष्यामियत्कुवाणाद्विजायतः ॥ विमुक्ताःसर्वपापेभ्यःस्वर्गोक्तस्त्वमवाप्नुयुः ॥ ९ ॥
चतुर्दिक्षुखलेकुर्यात्प्रोक्तामतिघनांवृतिम् ॥ सैकद्वारपिधानांचविद्व्याञ्चैवसर्वतः ॥ ११० ॥ खरोश्राजोरणांस्तत्रविशतोप्यनिवास्ये
त् ॥ श्वसूकरशृगालादीन्काकोलूककपोतकान् ॥ ११ ॥ त्रिसंध्यंप्रोक्षणंकुर्यादानीतान्युक्षणांबुभिः ॥ रक्षांश्चभस्मान्मकुर्याज्जल
धाराभिरक्षणम् ॥ १२ ॥ त्रिशन्ध्यमर्चयेत्सीतांपाराशरमृपिंस्मरन् ॥ प्रेतभूतादिनामानिनवदेत्खलमध्यगः ॥ १३ ॥ सूतिकां
गृहवत्तत्रकर्तव्यंपरिक्षणम् ॥ हरन्त्यरक्षितंयस्माद्राक्षसाःसंवेमेवहि ॥ १४ ॥ प्रशस्तदिनपूर्वाह्णनामराह्णेनसंध्योः ॥ धान्योन्मानं
प्रकुर्वीतसीतापूजनपूर्वकम् ॥ १५ ॥ यजेन्खलेतुभिक्षाभिः कालेरोहिणएवहि ॥ तत्रभक्त्यांप्रदत्तंयद्भवेत्सर्वतदक्षयम् ॥ १६ ॥ स्व
लयज्ञेदक्षिणेषात्रह्णानिर्मितापुरा ॥ भागधेयमर्याकृत्वातांगृह्णत्वहमामिकाम् ॥ १७ ॥ शतक्रत्वादयोदेवाःपितरःसोमपादयः ॥
सनंकादिमनुप्याश्च्येचान्येदक्षिणाशिनः ॥ १८ ॥ एतद्दृष्ट्यविप्रेभ्यःप्रदद्यात्प्रथमंहर्षा ॥ अन्येषामर्थिनांपश्चात्कारुकाणांततःपरम् ॥
॥ १९ ॥ दीनानामप्यनाथानांकुष्ठिन्नांकुशरीरिणाम् ॥ कृवांधवधिरादीनांसर्वेषामपिदीयते ॥ १२० ॥ वर्णानांपतितानांचददद्भूतानि

तर्पयेत् ॥ चांडालांश्चश्वपाकांश्चप्रीत्यातृच्चावचानिच ॥ २१ ॥ येकेचिदागतास्तंत्रपूज्यास्तेऽतिथिवाद्दिजाः ॥ स्तोकशःसीरिभिः
 सर्वैर्वर्णिभिर्गृहमेधिभिः ॥ २२ ॥ इत्वातुमधुरांवाचंक्रमात्तेथविसर्जिताः ॥ तत्प्रवेश्याशनंगेहेश्राद्धमाभ्युदयंश्रयेत् ॥ २३ ॥
 शरद्धेमंतवासंतनवात्रैःश्राद्धमीरितम् ॥ नाकृत्वान्नंतदर्शयात्तदश्रन्नघमश्नुते ॥ २४ ॥ कृपाषुत्पाद्यधान्यानिखलयज्ञंसमाप्य
 च ॥ सर्वसत्वहितेयुक्तइहामुत्रसुखीभवेत् ॥ २५ ॥ कृपेरन्यत्रनोधर्मो नलाभःकृपितोन्यतः ॥ सुखंनकृपितोन्यत्रय
 दिधर्मेणवर्तते ॥ २६ ॥ अवस्रत्वंनिरन्नत्वंकृपितोनैवजायते ॥ अनातिथ्यंचदुःस्थत्वंगोमनांनकदाचन ॥ २७ ॥ निर्ध
 नत्वयंसत्यत्वंविद्यायुक्तस्यनकचित् ॥ अस्थानित्वमभाप्यत्वंनसुशीलस्यकर्हिचित् ॥ २८ ॥ वदंतिमुनयःकेचित्कृप्यादीनां
 विशुद्धये ॥ लाभस्यांशप्रदानंचसर्वेषांशुद्धिकृद्भवेत् ॥ २९ ॥ प्रतिग्रहाच्चतुर्थांशंविण्गलाभात्तृतीयकम् ॥ कृपितोविंशकंचैवददतोनास्ति
 पातकम् ॥ १३० ॥ राज्ञोदत्वाथपट्टभागंदेवानांचैकविंशकम् ॥ त्रयस्त्रिंशंचविप्राणांकृषिकर्मानलिप्यते ॥ ३१ ॥ कृप्यायदुत्पाद्ययवादिका
 निधान्यानिभूयांसिमखान्विधाय ॥ मुक्तौगृहस्थोपिपराशरोक्तःतस्यामयाकश्चिदवादिशेषः ॥ ३२ ॥ देवार्मनुष्याःपितरश्चसर्वेसाध्याश्चयक्षा
 श्वसकिंनराश्च ॥ गावोद्विजेंद्राःसहसर्वसत्वैः कृप्यान्नृतप्तनिमनाकरोति ॥ ३३ ॥ यश्चैतदालोक्यकृषिंविदध्याल्लिप्येन्नैपाप्रेनसभूभवेन ॥
 कुटुंबिसीरेणविवारितापिस्याद्भूतधात्रीवरदानुदात्री ॥ ३४ ॥ षट्कर्माणि कृषिंश्चैकुर्युर्ज्ञात्वाविधिंदिजाः ॥ तेमरादिवरप्राप्ताः स्वर्गलोकं
 मवाप्नुयुः ॥ ३५ ॥ षट्कर्माणि कृपिःप्रोक्ताद्रिजानांगृहमेधिनाम् ॥ गृहंचगृहिणामाहुस्तद्विवाहस्तथोच्यते ॥ १३६ ॥ ॥ इतिबृहत्पारा
 शरीयेधर्मशास्त्रेसुव्रतप्रोक्तसंहितायांकृषिकर्मसीताधर्मोपधर्मोनामतृतीयोऽध्यायः ॥ ३ ॥ ॥ ७३ ॥ ॥ स्वयंचवाहितैःक्षेत्रे

धान्यैश्चस्वयमर्जितैः ॥ कुर्याद्विवाहयागादिपंचयज्ञांश्चनित्यशः ॥ १ ॥ अष्टौविवाहानारीणां संस्कारार्थप्रकीर्तिताः ॥ ब्राह्मादिका
 क्रमेणैतान्संप्रवक्ष्याम्यतःपृथक् ॥ २ ॥ जात्यादिगुणयुक्तायपुंस्त्वेसतिवरायच ॥ कन्यालंकृत्यदीयेतविवाहोवैधसःस्मृतः ॥ ३ ॥
 रेतोमज्जातियस्याप्सुमूत्रंचद्वादिकेनिलम् ॥ स्यात्पुमाँल्लक्षणैरेतैर्विपरीतस्तुषडकः ॥ ४ ॥ यायज्ञैर्वर्तमानेतुऋत्विजेकर्मकुर्वते ॥
 कन्यालंकृत्यदीयेतविवाहःसतुदैविकः ॥ ५ ॥ वरायगुणयुक्तायविदुषेसदृशायच ॥ कन्यागोद्वयमादीयदीयेतार्षःसञ्च्यते ॥ ६ ॥
 कन्याचैववरश्चौभौस्वेच्छयाधर्मचारिणौ ॥ स्यातामितिहियत्रोक्तादानंकायविधिस्त्वयम् ॥ ७ ॥ एतावद्देहिमेद्रव्यमिस्त्युक्त्वाप्राग्वरायच ॥
 यत्रकन्याप्रदीयेतसर्वेदेत्यविधिः स्मृतः ॥ ८ ॥ यत्रान्योन्याभिलाषेणउभयोर्वरकन्ययोः ॥ ततोस्तुयोर्विवाहःस्याद्ग्राधर्वःप्रथितस्तुसः ॥
 ॥ ९ ॥ युद्धेहृत्वावलान्कन्यायत्राच्छिद्यापहत्यच ॥ ऊह्यतेसतुविद्वद्विवाहोराक्षसःस्मृतः ॥ १० ॥ सुषुप्तावाप्रमत्तवाद्यलान्कन्याप्रगृ
 ह्यते ॥ सर्वेभ्यःसतुपापिष्टः पैशाचःप्रथितोष्टमः ॥ ११ ॥ आद्याआद्यस्यपट्टप्रोक्ताधर्म्याश्चत्वारएवहि ॥ चत्वारोऽन्येद्वितीयस्यआद्य
 स्यचद्रव्यस्यच ॥ १२ ॥ पंचमश्चतथापष्टःस्मृतौतुत्रिचतुर्थयोः ॥ द्वितीयस्यापियेप्रोक्ताएतयोस्तेनचाष्टमः ॥ १३ ॥ वैधसाच्चानुरू
 पेणद्वितीयाःपरमाःस्मृताः ॥ सर्वेसप्तममेकस्यद्वितीयस्यैवकीर्तिताः ॥ १४ ॥ अन्यावत्यधमौप्रोक्ताकुद्राहौशक्तिसूनुना ॥ तथायुगस्व
 रूपेणप्रोक्तोदैत्यस्तुमानवः ॥ १५ ॥ तार्यतेप्राक्ततोयस्ताच्चतुराद्यविवाहजैः ॥ स्वात्मनाद्विगुणान्वंशान्दशसप्तत्रयश्चपट्ट ॥ १६ ॥
 स्त्रीणामाजीवशर्मार्थवंशशुद्ध्यैप्रयत्नवान् ॥ वरंहिवरयेद्रीमाञ्जत्यादिगुणसंयुतम् ॥ १७ ॥ जातिर्विद्यावयःशक्तिरामोग्यंबहुपंक्षता ॥
 शीलंचवित्तसंपत्तिरष्टावैतेवरेगुणाः ॥ १८ ॥ जातिर्विद्याचरूपंचशीलंचैवनवंवयः ॥ अरोगित्वांविशेषेणपुंस्त्वेसत्यपिलक्षयेत् ॥ १९ ॥

जातिरूपंचशीलं च वयोनवमरोगिताम् ॥ सांवरत्वं विशेषेण संलक्ष्य वरमाश्रयेत् ॥ २० ॥ सजातिरूपवित्तंच तथा प्रवयसंदृढम् ॥
संतोषजननं स्त्रीणां प्रज्ञावानाश्रयेद् वरम् ॥ २१ ॥ नजातिं न च विद्यां च वित्तं न चरणं स्त्रियाः ॥ किंतु ताः प्रीतिमिच्छंतितस्मात्प्रीतिकरं
श्रयेत् ॥ २२ ॥ पित्राय न्यसंगोत्रत्वं मात्राय स्यसपिंडता ॥ न चतामुद्रहेत्कन्यां दारकर्मण्यनादृतः ॥ २३ ॥ कन्यायाश्च वरस्यापि य
थो भद्रो भवेद् वृत्तिः ॥ तथा कन्यां वरंधीमान्वरयेद्दंशुद्धये ॥ २४ ॥ नानामतानि सर्वेषां सतां संतिवरं प्रति ॥ संतानस्य विशुद्धचर्थजात्या
दिषु च नान्यतः ॥ २५ ॥ दूरस्थानामविद्यानां मुमुक्षूणां गरीयसाम् ॥ शूराणां निर्धनानां च न देयां कन्यका बुधैः ॥ २६ ॥ नातिदूरे न चास
न्ने अत्याठये चातिदुर्बले ॥ वृत्तिहीने च मूर्खे च षट्सुकन्या न दीयते ॥ २७ ॥ वर्जयेदतिरिक्तांगीं कन्यां हीनाङ्गरोगिणीम् ॥ सल्ले मालो मही
नां च निर्दाम चतिवाग्युताम् ॥ २८ ॥ पितापितामहो भ्राता मातामातामहोपि वा ॥ कन्यादास्तु क्रमेणैते पूर्वाभावे परः परः ॥ २९ ॥ अधिकारीयदां
न स्यात्तदांख्याय नृपस्य सा ॥ तद्विराच स्वयंगम्य कन्यापि वरयेद् वरम् ॥ ३० ॥ पिंगलां कृष्णां पिंगाक्षीं दुष्टवाक्कां कनिःस्वनां ॥ स्थूलां गजानुपादां
च सदा चाप्रियवदिनीम् ॥ ३१ ॥ त्यजेन्न गनदीनां स्त्रीं पक्षिवृक्षसंनमिकाम् ॥ अहिप्रेष्यामनां च तथा भीषणामिकाम् ॥ ३२ ॥ स्वजा
तिमुद्रहेत्कन्यां सुरूपालक्षणां न्विताम् ॥ अरोगिणीं सुशीलां च तथा भ्रातृमतीमपि ॥ ३३ ॥ सर्वावयवसंपूर्णां समोत्रांकुल्योद्भवाम् ॥ हंस
मातङ्गमनां मृदंगीं च सुलोचनाम् ॥ ३४ ॥ सलजां शुभनादां च पतिप्रीतिकरीमपि ॥ श्वश्रूश्च शूरगुर्वादिशुश्रूषाकारिणीं प्रियाम् ॥ ३५ ॥ अ
व्यंगांकुलजातां तामनाभिस्तवंशजाम् ॥ प्रस्वेदशुभमंथां च शुभमिच्छन्समुद्रहेत् ॥ ३६ ॥ विप्रः स्वामपरे द्वे च राजा स्वासपरां तथा ॥
वैश्यः स्वां च चतुर्थीं च क्रमेणैवं समुद्रहेत् ॥ ३७ ॥ पितृतः सप्तमीमेकेमातृतः पंचमीमपि ॥ उद्रहेदिति मन्यंते कुलधर्मसमाश्रिताः ॥ ३८ ॥

उक्तलक्षणकन्यायाःकृत्वापाणिग्रहं द्विजः ॥ धर्म्योद्ग्राहेनकेनापितदादद्याद्दुताशनम् ॥ ३९ ॥ दायाद्यकंलेवाद्दद्यात्तदुक्तकर्मकृद्विजः ॥ यदावा
 पिभवेच्छ्रद्धासंपत्तिर्वायदाभवेत् ॥ ४० ॥ ऋतावृतौस्त्रियंगच्छेत्स्त्रीच्छयावाकंस्मरन् ॥ सर्वतदिच्छयाकुर्याद्यथोभयोर्भवेद्भृतिः ॥ ४१ ॥
 भोज्यालंकारवासोभिःपूज्याःस्युःसर्वदास्त्रियः ॥ यथाकिंचिन्नशोचंतिनित्यंकार्यंतथानृभिः ॥ ४२ ॥ आयुर्वित्तंयशःपुत्राःस्त्रीप्रीत्यी
 स्युर्नृणांसदा ॥ नश्चंतेतेतदप्रीतौतासांशापादसंशयम् ॥ ४३ ॥ स्त्रियोयत्रतुपूज्यंतेसर्वदाभूषणादिभिः ॥ पितृदेवमनुष्याश्चमोदंते
 तत्रवेश्मनि ॥ ४४ ॥ स्त्रियस्तुष्टाश्रियःसाक्षाद्गुष्टाश्चेद्गुष्टदेवताः ॥ वर्धयंतिकुलंतुष्टानाशयंत्यपमानिताः ॥ ४५ ॥ नांवमान्याःस्त्रियःसद्भिःप
 तिश्चशुरदेवैः ॥ भ्रात्रापित्राचमात्राचतथाबंधुभिरेवच ॥ ४६ ॥ स्त्रियाश्चपुरुषस्यापिभवेद्यत्रोभयोर्धृतिः ॥ तत्रधर्मार्थकामांःस्युस्तदधीनाय
 नस्त्वमी ॥ ४७ ॥ षट्कर्माणिनृणांतेपांयेषांभार्यापतिव्रता ॥ पतिलोकंतुतायांतितपसातेनयोगवत् ॥ ४८ ॥ पतिव्रतासुसाध्वस्त्रिअपि
 दुष्कृतकारिणम् ॥ यातिद्यांपतिमुद्धृत्यकेकीवपतितोरगम् ॥ ४९ ॥ जीवन्वापिमृतोवापिपतिरेवप्रभुःस्त्रियः ॥ नान्यास्तिदेवतातासांप
 तिरेवप्रभुर्यतः ॥ ५० ॥ मनसापिहिदुष्टास्त्रीयान्यभावापतिप्रति ॥ सायातिनरकंयोरंतद्गोहादणुतोपिवा ॥ ५१ ॥ नियोज्यागृहकृत्येषुस
 र्वदासत्राभेःस्त्रियः ॥ गृहार्थासक्तचित्तास्तातदेवार्हतिशोचितुम् ॥ ५२ ॥ स्त्रीणामष्टगुणःकामोऽग्नवसायश्चपद्गुणः ॥ लज्जाचतु
 र्गुणातासामाहारश्चतदर्धकः ॥ ५३ ॥ नजातिनैववित्तंचनचरूपमपेक्षते ॥ किंतुताभिःपुमानेषइतिमत्त्वैवभुज्यते ॥ ५४ ॥ किं
 कुर्वाणाः स्त्रियोभर्तुरायुष्यधननाशकाः ॥ अनायासेनदास्तस्यपरासक्ताभवन्तिहि ॥ ५५ ॥ नारीणांचनदीनांचगतिर्नज्ञायतेनृभिः ॥
 कुलकूलप्रपातेचकालक्षेपोनविद्यते ॥ ५६ ॥ चेष्टाचारित्राचित्तानिस्त्रीणांदेवानजानते ॥ किंपुनःप्राणिमात्रास्तुसर्वथानष्टबुद्धयः ॥

॥ ६७ ॥ तस्मात्ताः सर्वथारक्ष्याः सर्वोपायेर्नृभिः सदा ॥ श्वशुरैर्देवराद्यैश्चपितृभ्रात्रादिभिस्तथा ॥ ५८ ॥ विवाहात्प्राक्पितारक्षे
 द्यौवनस्थां पतिस्त्वथा ॥ रक्षेयुर्वावर्षके पुत्रानास्ति स्त्रीणां न्यतंत्रता ॥ ६९ ॥ स्वांतंत्र्येण विनश्यंतिकुलजा अपियोपितः ॥ अस्वा
 तंत्र्यमतः स्त्रीणां प्रजापतिरकल्पयत् ॥ ६० ॥ अशौचाश्च सशौचास्ता अमेध्या अपि पावनाः ॥ दुर्वाचोऽपि सुवाचस्तास्तस्मादन्वेपयंत्रताः ॥
 ॥ ६१ ॥ शोचंश्च चंचमेध्यत्वं सोमगंधर्वपात्रकाः ॥ ददुस्तासां वरानेतास्तस्मान्मेध्यतरीः स्त्रियः ॥ ६२ ॥ भर्तारो वो भक्त्विप्यंति
 युष्मच्चिन्तानुसारिणः ॥ यथेच्छा कामिनः सर्वेतासामिन्द्रो वरंददौ ॥ ६३ ॥ तस्मात्तदिच्छया कामी पुमान्नस्याद्यश्चास्त्रियः ॥ रक्षणी
 यायतस्तास्तु सर्वोपायेन योपितः ॥ ६४ ॥ सामाहमृक्त्वमित्याद्यैर्देवैर्न्यस्तानृणांतनौ ॥ अर्धकां यान्नराणां ताः स्त्रीणां नातः पृथग्रंतम् ॥
 ॥ ६५ ॥ नृदिवापि स्त्रियंगच्छेदिच्छंस्तदिच्छयापि च ॥ नपर्वसुनसंध्यासुनतौरात्रिचतुष्टये ॥ ६६ ॥ नोदसूर्यां न दिवांगच्छेन्नसंग
 र्भात्रतास्थिताम् ॥ अधिगच्छेदविद्वान्यस्तदायुः क्षयमेति च ॥ ६७ ॥ बंध्याष्टमेपरित्याज्या न वमेचमृतप्रजा ॥ एकादशे स्त्रीजननी
 सद्यस्त्वप्रियवादिनी ॥ ६८ ॥ नक्त्रेभिर्गमंकुर्यान्पाणिग्राही तु योपितः ॥ कुर्याच्चैत्पितरस्तस्ये रत्नेभुञ्जः पतंति हि ॥ ६९ ॥ भा
 र्याधीनं सुखं पुंसां भार्याधीनं गृहं धनम् ॥ भार्याधीनासु नोत्पत्तिर्भार्याधीनः शुभोदयः ॥ ७० ॥ न गृहेण गृहस्थः स्वाद्भार्याया कथ्यते गृ
 हो ॥ यत्र भार्या गृहंतत्र भार्याहीनं गृहं वनम् ॥ ७१ ॥ गृहीत्याद्गृहधर्मेण सर्वपंचमखादिकः ॥ तद्धीनो न गृहस्थः स्यात्कुर्यात्तान्यत्नत
 स्ततः ॥ ७२ ॥ श्रौते वायदिवस्मात्ते पंचयज्ञान्नहापयेत् ॥ कुर्युः पंचमहायज्ञान्मूनादोपापनुत्तये ॥ ७३ ॥ पंचसूनावहंत्यं
 त्रसर्वेषां गृहमेधिनाम् ॥ कंडन्युदं कुंभश्च चुल्लीपेपण्युपस्करः ॥ ७४ ॥ यदादौ वेदमारभ्य स्यात्वाभक्त्या द्विजोत्तमः ॥ अध्यापये

बृ. पा.
॥२३॥

द्विजाच्छिष्यान्सोयं ब्रह्ममखः स्मृतः ॥ ७५ ॥ स्नात्वाचाहरहः सर्वान्देवांश्चर्मनुजान्पितृन् ॥ तर्पयेद्भसाभक्त्यावितृयज्ञःसवैमतः ॥
॥ ७६ ॥ श्रौतोवायदिवाम्मातोयञ्जुहोतिहुताग्ने ॥ विधिवन्नित्यज्ञोविप्रःसनुदेवमखः स्मृतः ॥ ७७ ॥ दशस्वाशासुयः
क्षिपेद्धृतशेषाद्द्विजः ॥ इंद्रादिभ्यस्तथातेभ्यःसवैभूतमखामतः ॥ ७८ ॥ आयांतमतिथिभक्त्यायोभोजयतिनित्यशः ॥
अन्यानभ्यागतांश्चैवसामनुष्येष्टिरुच्यते ॥ ७९ ॥ एवंपंचमखान्कुर्वन्मधुमांसाज्यपायसैः ॥ सप्ततर्प्यपितृन्देवान्मुप्या
न्स्वर्गमाप्नुयात् ॥ ८० ॥ गृहस्थायेउपासीरन्वांचधेनुंचतुःस्तनीम् ॥ स्वर्गोक्सांपितृणांतुपूज्यास्तेतिथिदिवि ॥ ८१ ॥
चत्वारस्तुस्तनाएतेयजुर्वेदउदाहृताः ॥ स्वाहाकारोवपट्कागेहंनकारस्तथास्वधा ॥ ८२ ॥ देवानांभागधेयंन्यादन्यञ्चमनुजस्यतु ॥
पितृणांहिचतुर्थंन्यादिनिवेदानिदर्शनम् ॥ ८३ ॥ इतिनिर्वृत्यविधिवत्सकलंकर्मपैतृकम् ॥ प्राणाग्निहोत्रविधिनाभुंजीर्त्नमवापहम् ॥ ८४ ॥
अदत्त्वापोप्यवर्गस्यअकृत्वाध्ययनादिकम् ॥ असाक्षिकंचयोऽश्रयाद्यात्यसौकिल्विपंद्रिजः ॥ ८५ ॥ प्राङ्मुखादिक्रयेणाश्रयायुः
कीर्तिश्रियंक्रतम् ॥ अविधिर्विदिगन्यासुयत्तदश्रंतिराक्षसाः ॥ ८६ ॥ अथविप्राग्निहोत्रस्यश्रूयतांद्विजसत्तमाः ॥ वक्ष्यमाणोविधिः
पुण्यःप्रेत्यचेहचपादनः ॥ ८७ ॥ योविधिर्देवताभ्यस्तःसंसारबंधनाशकः ॥ तद्विदस्तुदिव्यांतिमुक्तादेवक्रुणेनतु ॥ ८८ ॥ उ
द्धरेद्यद्विदिन्वाश्रन्पुरुषानेकविंशतिम् ॥ सर्वेष्टिफलभाग्यावद्ब्रह्मणःपदमव्ययम् ॥ ८९ ॥ यःकांलंकालविद्विप्रानैःस्पर्शीसकर्हिञ्चित् ॥
सोस्पृष्टेनाविशेत्तत्रयद्ब्रत्वानैतिसंसृतौ ॥ ९० ॥ दशपंचांगुलिव्याप्तनामिकायावहिःस्थितम् ॥ जीवोयत्रविबुध्येतसाकलापोद्गर्शाम्भृता ॥
॥ ९१ ॥ सर्वमतत्तयाव्याप्तत्रैलोक्यंसचराचरम् ॥ ब्रह्मविद्येतिविख्यातावेदांतेषुप्रदर्शिता ॥ ९२ ॥ नवदंवेदमित्याहुर्वेदानांपरमं

अ०
३

॥२३॥

पदम् ॥ तत्पदं विदितं येन स विप्रो वेदपारगः ॥ ९३ ॥ आहुतिः सा परा ज्ञेया सा च शांतिः प्रकीर्तिता ॥ गायत्रो सा चा वज्ञेया सा च सध्या
 प्रकीर्तिता ॥ ९४ ॥ वज्रप्यंतच्च विज्ञेयंतद्धृतं तदुपास्मितम् ॥ तां कलां यो विजानाति सकला ज्ञो द्विजः स्मृतः ॥ ९५ ॥ तत्तु सीयं पदं
 शांतं यं स्मिन् लीनमिदं जगत् ॥ तज्ज्ञात्वा परमं तत्त्वं न भूयः पुरुषो भवेत् ॥ ९६ ॥ प्राणमार्गास्त्रयः प्रोक्तास्तिष्ठो नाज्यः प्रकीर्तितः ॥
 इडाचां पिंगला चैव सुषुम्ना च तृतीया ॥ ९७ ॥ इडा च वैष्णवी नाडी ब्रह्मणी पिंगला स्मृता ॥ सुषुम्ना चैश्वरी नाडी त्रिधा प्राणवहाः स्मृताः ॥
 ॥ ९८ ॥ उत्तरं दक्षिणं ज्ञेयं दक्षिणोत्तरसंज्ञिकम् ॥ मध्यं तु विषुवं प्रोक्तं पृथग् द्वयविनिःसृतम् ॥ ९९ ॥ संक्रांतौ विषुवौ चैव यो विजानाति
 विग्रहम् ॥ नित्ययुक्तः स योगी च ब्रह्मवादिभिरुच्यते ॥ १०० ॥ मध्याह्नचार्यं गत्रे च प्रभाते स्नमयेत् तथा ॥ विषुवं तं विजानीयात्पुट
 द्वयविनिर्गतम् ॥ १०१ ॥ हृत्पुंडरीकमरणीमनेमंथानमेव च ॥ प्राणायामोभ्यसदग्निमात्मा ध्वयुः प्रतिष्ठितः ॥ २ ॥ ज्वालयेत्पूर
 केणाग्निं स्थापयेत्कुंभकेन तु ॥ रेचकेणार्थवक्रेण ततो होमं करोति यः ॥ ३ ॥ यस्तद्गृदिस्थितं पद्ममभेनालंब्य स्थितम् ॥ तस्मिन् वि
 केसिते पद्मे प्राणो वायुर्विसर्पति ॥ ४ ॥ वामहस्तधृते पात्रे दक्षिणे चांभसि स्थितः ॥ सनादमुच्चरेद्भिप्रभुच्छिन्नग्रंतुं परयेत् ॥ ५ ॥
 पूरयन्पूरकं प्राहुर्निश्चलं कुंभकं विदुः ॥ निर्गच्छति शनैर्वायुं रेचकं तं विनिर्दिशेत् ॥ ६ ॥ स्वाहांतैः प्रणवाद्यैश्च पुमान्नाम्ना च वायुभिः ॥
 जितांत्मा योजितः पृष्ठः पडाहुत्याहुतं भवेत् ॥ ७ ॥ जिह्वादत्तं प्रसदं दंतैश्चैव न तत्स्पृशेत् ॥ दशनैः स्पृष्टमात्रेण पुनराचमनं चरेत् ॥ ८ ॥
 मुखआहवनीयोग्निर्गार्हपत्यस्तथादरे ॥ हृदये दक्षिणाग्निश्च गृह्याग्निश्चापि दक्षिणे ॥ ९ ॥ सभ्यश्चोत्तरतश्चित्य इत्यग्निस्मरणक्रमः ॥ प्राणायामे
 वाग्निहोत्रादिचितयेत्तद्देवतु ॥ ११० ॥ होतारं प्राणमित्याहु रुरुद्रा तारमपानकम् ॥ ब्रह्माणं व्यानमित्येवां दानमध्वर्युमित्यापि ॥ ११ ॥ समा

नचेहयज्वानमित्यृत्विजाक्रमंबुधाः ॥ अहंकारं पशुं चात्र प्रणवं यूपमित्यापि ॥ १२ ॥ बुद्धिरित्यरणिः सृष्टिलोमानिचकुंशाः स्मृताः ॥ मनो
 विभक्तत्विग्जिह्वानज्जैरिति प्रचक्ष्यते ॥ १३ ॥ कृत्वाग्निमात्रमोङ्कारं हुंकारं च तथा पुनः ॥ उच्छिंखा जतनाच्चाग्ने हरिलोहितपिं गल ॥
 ॥ १४ ॥ सप्तपग्थयेतुभ्यंशुद्रह्निदेवतंचयत् ॥ द्विजिह्वजठरायासेस्वाहोप्राणायव्यत्ययः ॥ १५ ॥ इंद्रमोपकवर्णाय त्रिजिह्वायां अग्निदेवत ॥
 ॐ स्वाहेति अपानाय स्वाहाकारांतमुच्चरेत् ॥ १६ ॥ पद्मकिंजल्कवर्णाय बहुरूपाय चाग्नये ॥ परानलाय न्यानाय ओं स्वाहाइ
 ति चोच्चरेत् ॥ १७ ॥ गोक्षीरमसवर्णाय पर्जन्यवाह्निदेवते ॥ स्वाहोदानाय सोंकारमवलाय परित्विषे ॥ १८ ॥ तडित्समानवर्णाय वा
 य्वग्निदेवतायते ॥ ओं स्वाहेति समानाय ओं स्वाहाचेति वेधसे ॥ १९ ॥ तर्जनीमध्यमांगुष्ठलघ्राप्राणस्यन्वाहुतिः ॥ मध्यमानामिकांगुष्ठे
 रपानस्याहुतिः स्मृता ॥ कनिष्ठानामिकांगुष्ठेऽनस्य परिकीर्तितः ॥ १२० ॥ मध्यमानामिकांस्वन्यामुदानबुहुयाद्बुधः ॥ समानैस्वैरुद्धृत्य
 आहुतेः स्यात्समानता ॥ २१ ॥ जलं पीत्वा च तृप्यंति रेचयच्च शनैः शनैः ॥ ततोऽन्यदन्नमश्रीयात्पूरणायोदरस्यतु ॥ २२ ॥ विप्राणां अग्निहो
 त्रप्ययेद्विजानैव जानते ॥ अपानेन तु भुंजति तेषां मुखमपानवत् ॥ २३ ॥ ज्ञात्वा विधिं च यो भुंक्ते यथोक्तमिदमाचरन् ॥ इहामुत्र च पूज्य
 त्वं ब्रह्मभूयाय कल्पते ॥ २४ ॥ त्रिःसप्तकुलमुद्धृत्य दातुरप्यक्षयं भवेत् ॥ दातुरेव हितत्पुण्यं भोक्तुश्चापि हितत्फलम् ॥ २५ ॥ दाता चैव तु भोक्ता
 च तान्बुभौस्वर्गगामिनौ ॥ योजानातिविधिं चे मसं भवेद्ब्रह्मवित्तमः ॥ २६ ॥ एकं पितृति गंडूषं त्यजेदर्थधरातले ॥ पीतेन पितृ तृप्तिस्तु भूत्यं
 क्तेभूमिदेवताः ॥ २७ ॥ पिबेदेकं च गंडूषं ब्राह्मणो ज्ञानदुर्बलः ॥ सहत्वापितृदेवांश्च आत्मानं नरकं नयेत् ॥ २८ ॥ रहस्यं सर्वशास्त्राणां शिवात्तत्पुंडु
 र्लभम् ॥ ज्ञानानामुत्तमं ज्ञानं कस्यचिन्नप्रकाशयेत् ॥ २९ ॥ योज्ञात्वा ह्यप्रकाश्यानि पुंसामविदुषां वदेत् ॥ प्राणायामफलं हत्वा आत्मानं नरकं नये

त् ॥ १३० ॥ योश्रीयाद्विधिवद्विप्रःकृतपात्रपरिग्रहः॥पूजितात्रमवाग्दुष्टंसापोशानंससाक्षिकम् ॥ ३१ ॥ वाग्यतो न्यस्तपात्रोश्रन्यासानघ्राव
 पिद्विजः॥तस्यत्रिरात्रिपुण्यासिर्दानेपिमुनयोविदुः॥३२॥चतुस्त्रिकोणां वृत्तांचविप्रक्षत्रविशांक्रमात्॥प्राहुःपरिहृतंसतस्तर्द्धानांस्तुराक्षसम् ॥
 ॥३३॥गृह्णीयात्प्रांगपोशानंतथाभुक्त्वासकृत्स्यः॥अनग्रममृतंतत्स्याद्भुक्तमन्नंदिजन्मनाम्॥३४॥कालेभुक्त्वासमुत्थायप्रेक्ष्यविप्रंसमीक्ष्य
 च ॥ अहर्पतिंमुखंस्थित्वाचितयेद्भुदिकृत्यकम् ॥ ३५ ॥ भार्याभोजनवेलायांभिक्षाःसप्ताथपेचवां ॥ दत्त्वाशेषंसमश्रीयात्सापत्याभृतकैः
 सह ॥ ३६ ॥ निर्वर्त्यसकलंस्तोपिकिंचित्स्थित्वासुखेनतु ॥ स्वस्त्रीयरतिकार्येषुसापिस्यात्तत्परत्पुनः ॥ ३७ ॥ उपास्यपश्चिमांसन्ध्यांहु
 त्वाचैत्रहुताशनम् ॥ किंचित्सायंसमश्रीयात्सायंप्रातरितिश्रुतिः ॥ ३८ ॥ स्वाध्यायमभ्यसेत्किंचिद्यामयुगमंशयीत्च ॥ शयनेमध्यमौयामौ
 ब्रह्मभूयायकल्पते ॥ ३९ ॥ शयीतशयनेपश्चादेकांतेकास्त्रियासह ॥ सेवनंमैथुनादीनांवदंतिमुनिपुंगवाः ॥ ४० ॥ ऋतुक्षपासुपुत्रार्थीअधा
 नविधिनद्विजः ॥ प्रमाद्यभस्मनायोनिमितिमंत्रनिदर्शनात् ॥ ४१ ॥ कृत्वाथानविधानंतुपुनःस्त्रीयोगमभ्यसेत् ॥ नवेदविकृतौयो
 नौविकाराद्विकृताःप्रजाः ॥ ४२ ॥ बृहन्मुहूर्तमुत्थायप्रातःसंध्यामुपक्रमेत् ॥ आसूर्यदर्शनात्संध्यासायंजैवार्कदर्शनात् ॥ ४३ ॥
 वहिःसंध्यामुपासीतसंप्राप्तावंभसःसदा ॥ उपासितावहिःसंध्याविशिष्टफलदाभवेत् ॥ ४४ ॥ अनृतंमद्यगंधंचदिवाभैथुन्भवेच्च ॥ पुनातिवृ
 षलस्यान्नसंध्यावहिरुपासिता ॥ ४५ ॥ सिंदूरारुणमाभातिनभोयावद्वितारकम् ॥ उदयेस्तमयेभनोस्तावत्संध्यतिसंत्क्रिय ॥ ४६ ॥
 आधानतोद्वितायेतुमासिपुंसवनंभवेत् ॥ सीमंतोन्नयनंषष्टेकार्यमासेष्टमेपिवां ॥ ४७ ॥ जातस्यजातकर्मस्थाद्विधिवच्छ्राद्धपूर्वकम् ॥
 दिनेचैकादशेनामशर्मादिदिनजन्मनाम् ॥ ४८ ॥ तुर्येनिष्क्रमणंमासिषष्टेन्नप्रशानंसमृतम् ॥ चूडाकर्मतृतीयेन्देकार्यंवाकुलधर्मतः ॥ ४९ ॥

स्त्रीणां सर्वविमंत्रस्यात्कार्यकार्यविशुद्धये ॥ यस्य न स्युर्द्विजस्यैताः क्रियायदिकं धञ्चन ॥ १५० ॥ सर्वान्यः सर्वथात्याज्यो द्विजो यस्माद्विज-
न्मनः ॥ मुंजमौर्वशणानां च त्रिवृतात्तशनास्मृता ॥ ५१ ॥ कार्पासशणमेषोर्णान्युषवीतानि त्रिवृति ॥ पालाशवट्पौलूनादंडाश्चक्रमशो-
मताः ॥ ५२ ॥ कार्पाचरौरवंवास्तमजिनानि द्विजन्मनाम् ॥ शिरोललाटनासांताः क्रमादण्डाः प्रकीर्तिताः ॥ ५३ ॥ अत्रणाः संत्वचोद-
ग्धाउक्ताः शुभकगनृणाम् ॥ त्रिदुपजगत्यागायत्रयाणामुपनायनम् ॥ ५४ ॥ गायत्र्यामविशेषो वासुंजादिष्वपरेषु च ॥ तत्सवितुस्तां-
सवितुर्विश्वारूपाणि वाक्रमात् ॥ ५५ ॥ औपनायनिकामंत्राविप्रादीनामुदाहृताः ॥ ब्राह्मणो विप्रगेषु तृपः स्वेषूत्तमेषु च ॥ ५६ ॥ वैश्यो विप्रनृप-
स्वेषु कुर्याद्विशांसुवृत्तये ॥ एकाग्रं न द्विजो श्रीयाद्ब्रह्मचारिव्रते स्थितः ॥ ५७ ॥ भिक्षावृत्तिर्द्विजातीनामुपसंसमास्मृता ॥ प्रतिग्रहो-
नभिक्षास्याव्रतस्यां परपाकता ॥ ५८ ॥ सोमपानसमाभिक्षाततो श्रीयात्सभिक्षया ॥ भिक्षया यस्तु भुंजीति निराहारः स उच्यते ॥ ५९ ॥
भिक्षामनभिशस्तेपुसाचारेषु द्विजेषु च ॥ भिक्षांतुक्रमशो भिक्षेद्वर्जयेच्च गुरोः कुलम् ॥ १६० ॥ स्वसारं मातरं वापि स्वसारं मातुरेव च ॥ भिक्षे-
तप्रथमं भिक्षां याचान्यानविमानयेत् ॥ ६१ ॥ भिक्षां भवति मे देहि भिक्षां भवति देहि मे ॥ भिक्षां भवति मे देहि क्रमेणैतदुदाहरत् ॥ ६२ ॥
द्वादशमब्दं व्रतं धार्यपडब्दं वा श्रुतिप्रति ॥ अर्थात्याथोत्सृजेत्तद्वैदत्वात्तु गुरवे वरम् ॥ ६३ ॥ यत्र सुस्नातकाः प्रोक्ताव्रतविद्योपसेविनः ॥
विद्यांसमाप्ययस्नायाद्विद्यास्नातक उच्यते ॥ ६४ ॥ समाप्य च व्रतं यस्तु व्रतस्नातक उच्यते ॥ यज्ञं समाप्य यः स्नाति सिद्धिनामा स उच्यते ॥
॥ ६५ ॥ अष्टरुदार्कवर्षाणि सगर्भाणि द्विजन्मनाम् ॥ मुख्यकालो व्रतस्यायमन्युक्तो विपर्यये ॥ ६६ ॥ द्विगुणाब्दे तु कर्तव्यां क्रमा-
दुपनतिर्द्विजे ॥ हीनगायत्रिकाव्रात्या उक्तकालादनंतरम् ॥ ६७ ॥ नाध्याप्यानैव चोद्वाह्याव्यवहारविवर्जिताः ॥ नयाज्या नार्यकार्येषु

प्रयोज्यास्ते इति श्रुतिः ॥ ६८ ॥ स्त्रीवत्रिलोमवक्राये देहनिर्लोमवक्षसः ॥ उच्चोरसोनपंत्याश्च अदृश्यास्तेपिगहिताः ॥ ६९ ॥ अजस्र
 विहितंकुर्युः प्राप्नुयुस्ते सदा शुभम् ॥ दीर्घायुष्मं प्रजावत्त्वमरोगित्वं यशोदिवम् ॥ ७० ॥ क्षीणायुष्मं दरिद्रत्वमप्रजत्वं सरोगिताम् ॥ ग
 हितत्वं च लोकेषु प्रोचुर्निपिद्धकारिणाम् ॥ ७१ ॥ प्रातर्वायदिवासायं नद्यादन्नमनर्चितम् ॥ नात्राद्यमनपोशानं शुभप्रेप्सुर्द्विजः सदा ॥ ७२ ॥
 अपोशानं विनानाद्यान्नाद्यादन्नमनर्चितम् ॥ अनद्यं नदिवासायं शुभमिच्छन्नचाश्नुते ॥ ७३ ॥ षोडशाब्दानि विप्रस्यद्वाविंशतिं नृपस्य च ॥ चतुर्विं
 शतिरन्यस्यत्रात्यास्ते स्युरनः परम् ॥ ७४ ॥ उपनेयानते विप्रैर्नाद्याप्याः शूद्रधर्मिणः ॥ व्यवहार्यानेव याज्या इति धर्मविदो विदुः ॥ ७५ ॥ स्त्रीणामु
 द्वाह एको वै वेदोक्तः पावनो विधिः ॥ स्त्रीपुंसयोश्च विन्यासस्तयोरन्योन्यमुच्यते ॥ ७६ ॥ स्वस्मिन्यस्माद्धिभृत्येषां पतिर्विभर्तिसोपिताम् ॥
 अतो भार्या च भर्ता चेत्यत्र वेदो निर्दर्शनम् ॥ ७७ ॥ पतिर्विंशतियजायां गर्भो भूत्वा दशमे मासि जायते ॥ ७८ ॥
 जायोक्तातेन वै जायाय दस्यां जायते पतिः ॥ यद्गर्भं भवनं भार्या वीजमस्यां निपिच्यते ॥ ७९ ॥ देवा ऊचुर्मनुष्या हि भार्यापि जननी तु वः ॥ आ
 त्मना जायते त्रात्पासेषा पत्यविधारिणी ॥ ८० ॥ भार्या जया जनन्ये पाइति वेदप्रतिष्ठिता ॥ पुत्रान्नस्त्रायते यस्मान्नरकात्पुत्र उच्यते ॥ ८१ ॥
 यः पिता जातपुत्रस्य पत्ये च जीवतो मुखम् ॥ सर्वसंभृतिमाहृत्य सयाति ब्रह्मणः पदम् ॥ ८२ ॥ तेन प्राप्तं फलं सर्वमैहिकामुष्मि कंचयत् ॥
 किं देवैरजिनेस्तीर्थे स्नपानं भर्वासमर्थाभिः ॥ ८३ ॥ पुत्रान्पुमान् स इच्छंतुते वै लोके श्वराद्वराः ॥ प्राणोन्नमस्मिच्छरणं हि वासोरूपं हि रण्यं पशवो
 विवाहाः ॥ जाया सखा वा कृपणं हि पुत्री ज्योतिः परंपुत्र इहाप्यमुत्र ॥ ८४ ॥ सपुण्यकृतमालोके यस्य मुत्राश्चिरायुषः ॥ विशेषेणापि धर्म
 त्वात्सपरं ब्रह्म विदति ॥ ८५ ॥ पुत्रेण प्राप्यते स्वर्गो जातमात्रेण निश्चितम् ॥ तस्मादिच्छंति सर्वेपि पशवोऽपि वयांस्यपि ॥ ८६ ॥ जायाया

बृ. पा.
॥२६॥

स्तद्विजायात्वंयदस्यांजायतेपुनः ॥ पुत्रस्यापिचपुत्रत्वंत्रायतेनरकार्णवात् ॥ ८७ ॥ यःपितासतुपुत्रःस्याञ्जायैवहिजनन्यपि ॥
नपृथक्विदुस्तज्ज्ञान्तयोश्चापरयोऽपि ॥ ८८ ॥ अर्थहिपंथाःपुरुषस्यतस्यध्रुवंभवेत्पुत्रजनिर्हितस्य ॥ तदोक्ष्यचोर्ध्वपञ्जोवयांसि
पुत्रार्थिनोमानरमारुहन्ति ॥ ८९ ॥ जनिष्यमाणानिच्छन्तिपितरःस्वकुलेसुतान् ॥ कश्चिद्द्रव्वागयायांनोवंशोपिंडान्प्रदास्यति ॥
॥ १९० ॥ यक्ष्यत्यन्योश्चमेधेननीलंमोक्ष्यतिवावृषम् ॥ दानदोवाकुरुक्षेत्रेजानीवाथभविष्यति ॥ १९१ ॥ शुद्धशौर्यैकचित्तोहिप्रां
णान्मोक्ष्यतिगोगृहे ॥ एष्टव्यंपितृभिःसर्वपुत्रेभ्यःसकलंफलम् ॥ १९२ ॥ जीवतोवाक्यकरणात्क्षयाहेभूर्भोजनात् ॥ गयायांपिण्ड
दानाच्चत्रिभिःपुत्रस्यपुत्रता ॥ १९३ ॥ पुच्छेशिरसियःशुक्लःशुक्लपाल्लोहितंवपुः ॥ देवाद्यभीष्टोनीलोयमुत्सृष्टःपावनोवृषः ॥ १९४ ॥
रक्तकृष्णोपिवाशुक्लःसुविषाणःशुभेक्षणः ॥ योनहीनातिरिक्तांगोवृषंतंवासमुत्सृजेत् ॥ १९५ ॥ उपासनंश्वशुरयोरकरोद्दुहिता
तथा ॥ पतिव्रताचधर्मत्वात्पित्रोर्हृद्गतिकृद्भवेत् ॥ १९६ ॥ सपितासतुवैपुत्रस्तत्समादुहितापिच ॥ पुत्रश्चदुहिताचोभौपितुः
संतानकरकौ ॥ १९७ ॥ तत्सुतःपावयेद्रंशांस्त्रींश्चमातामहादिकान् ॥ दौहित्रःपुत्रवत्स्वर्ग्यरक्तौशास्त्रेषुतौसुतौ ॥ १९८ ॥ आधा
नादिकसंस्काराःप्रोक्ताश्चैवद्विजन्मनाम् ॥ कर्तव्यास्तेस्वशास्त्रोक्ताःकेचित्कुलक्रमेणतु ॥ १९९ ॥ चत्वारिंशच्चतेसर्वेनिपेकाद्याः
प्रकीर्तिताः ॥ मखदीक्षाश्चविविधास्तथैवांत्येष्टिकर्मच ॥ २०० ॥ कुलाचारोपिकर्तव्यइतिशास्त्रविदोविदुः ॥ देशाचार
स्तथाधर्मइत्युवाचपराशरः ॥ १ ॥ आचारःपरमोऽर्म्मःसर्वेषामितिनिश्चयः ॥ हीनाचारश्चपुरुषःप्रेत्यचेहविनश्यति ॥ २ ॥ कु
शभागीचसततंव्याधितोल्पायुरेवच ॥ आचारोव्यवहारश्चदुराचारोविपर्ययः ॥ ३ ॥ नृणामाचारतोऽधर्मःस्यादधर्मोविपर्ययात् ॥

अ०
४

॥२६॥

तस्मादाचारवर्तेतव्यत्ययंतुविवर्जयेत् ॥ ४ ॥ आचारवंतोमनुजालभंतेवित्तंतथायुश्चसुतांश्चसौख्यम् ॥ धर्मतथाशास्त्रतमी
 शलोकमत्रापिविद्वज्जनपूज्यतांच ॥ ५ ॥ वेदाःसहांगाःसपुराणविद्याःशास्त्राणिसर्वाणिचतद्विहीनम् ॥ कुर्युःस्वधोतान्यपिन
 स्मृतानिनरंपवित्रंमुनयोवदंति ॥ ६ ॥ येधीतवेदाःक्रिययाविहीनाज्जीवंतिवैदर्मेनुजाश्चमांस्तान् ॥ वेदास्त्यजेयुर्मरणस्यकालेनी
 डंशुकुन्ताइवजातपक्षाः ॥ ७ ॥ आचारहीननरदेहगताश्चवेदाःशौचंनिकिंनुकृतवंतइतिस्मचित्ते ॥ यत्रोभवद्रपुपिपुण्यशुभप्र
 हीणैस्थानंतदत्रभगवान्विधिरेवशौच्यः ॥ ८ ॥ कर्तव्यंयत्नतःशौचशौचमूलाद्विजाःस्मृताः ॥ शौचाचारविहीनानांसर्वाः
 स्युर्निष्फलाःक्रियाः ॥ ९ ॥ तत्सद्भिर्विविधंप्रोक्तंवाह्यमाभ्यंतरंतथा ॥ विष्णुत्रशोधनंवाह्यंचित्तशुद्धिस्तदांतरम् ॥ २१० ॥
 मृद्विरद्विर्वेहिःशौचंतत्कर्तव्यंद्रिजातिभिः ॥ भावशुद्धिःपरंशौचमाहुर्गभ्यंतरंबुधाः ॥ ११ ॥ गंधलेपापहंवाह्यंशौचंमाहुर्मनी
 षिणः ॥ यस्यपुंसश्चतच्छौचंशौचैस्तस्यकिमन्यकैः ॥ १२ ॥ वाइमनोजलशौचानिसदायेपांद्रिजुन्मनाम् ॥ त्रिभिःशौचैरुपेतो
 यःसस्वर्ग्योनात्रसंशयः ॥ १३ ॥ स्त्रियंरिरंसुर्द्रविणंजिहीर्षुर्वंधंचिकीर्षुर्मनुजःपरस्व ॥ विवक्षुरत्यंतंमवांच्यवाक्यंकथंसशुद्धिस
 मुपैतिशौचात् ॥ १४ ॥ किंनिष्कामस्यनारीभिःकिंगतासोश्चभेषजैः ॥ जितेंद्रियस्यकिंशौचैर्निष्फलेमूर्खंदत्तवत् ॥ १५ ॥
 नगतिर्मूर्खदानेननतारोभसिवाश्मनाम् ॥ तस्मात्तस्यनृदातव्यंसहदात्रासमज्जति ॥ १६ ॥ यथाभस्मतथामूर्खोविद्वान्प्रज्वलिता
 श्रिवत् ॥ होतव्यंचसंमृद्धेग्रौजुहुयात्कोनुभस्मनि ॥ १७ ॥ यथाशूद्रस्तथामूर्खःशूद्रस्यैवचभस्मवत् ॥ शूद्रेणसंहसंवेशदीनंमू
 र्खंचवर्जयेत् ॥ १८ ॥ गृहीतायोभवेद्विद्वान्सनावारोहकोयथा ॥ आत्मानंतारयंतंचनदीवैतरिणीद्विजः ॥ १९ ॥ योमूर्खोपिसदा

चारःषट्मनिरतःसदा ॥ सनयेत्स्वर्गमात्मानंवृद्धांश्चैव न पीडयेत् ॥ २२० ॥ न विद्यानतपोयस्य आदत्ते च प्रतिग्रहम् ॥ आददानस्त्व
 नाचारो दातारमपि मज्जयेत् ॥ २१ ॥ तिलान्स्वर्णचगांभूमिमविद्वानाददाति यः ॥ भस्मी भवति सो द्वायदातु स्यादफलं च तत् ॥
 ॥ २२ ॥ तस्मादविद्वान्नाद्यादल्पशोपि प्रतिग्रहम् ॥ विपत्तत्त्वापरिज्ञानी विपेणालपेन नश्यति ॥ २३ ॥ सर्वगवादिं कृद्धानं पात्रे
 दातव्यमर्चितम् ॥ विद्वद्भिर्न त्वपात्रेषु गतिमिच्छद्भिरात्मनः ॥ २४ ॥ हस्ति कृष्णाजिनाद्यास्तुर्गर्हितये प्रतिग्रहः ॥ सद्विप्रास्तां
 त्रगृह्णीयुर्गृह्णन्तस्तु पतन्ति ते ॥ २५ ॥ कृष्णाजिनप्रतिग्राही हयानां शुक्रविक्रयी ॥ नवश्राद्धेषु यो भोक्तानभूयः पुरुषो भवेत् ॥ २६ ॥
 योगृह्णाति कुरुक्षेत्रे ग्रामगां द्विमुखी हयम् ॥ नवश्राद्धान्नभुक् पंचवर्ज्यानिर्माल्यवद्विजाः ॥ एते यांत्यंधतामिस्रं यन्मनुसहस्रकम् ॥
 ॥ २७ ॥ विष्णोश्च धातुश्वराहजात्पृथ्वीचशंभोश्च मुनीशगौश्च ॥ काले सुपात्रे विधिवत्प्रदत्ता प्राप्नोति लोकत्रयमेतदुत्तमम् ॥
 ॥ २८ ॥ वेदविद्वान्सदाचारः सदातिष्ठति सन्निधौ ॥ भोजने चैव दाने च वर्जनीयोन सत्तमैः ॥ २९ ॥ अन्यासनमर्थायानं ब्राह्म
 णं यो व्यतिक्रमेत् ॥ भोजने चैव दाने च हिनस्त्यासत्तमं कुलम् ॥ ३० ॥ अनृचोपि निराचाराः प्रतिवेश्मनिवासिनः ॥ अन्यत्र हव्य
 कव्यान्यांभोज्यास्त्युरुत्सवादिषु ॥ ३१ ॥ प्रोक्तप्रतिग्रहाभावे प्राप्तायां बृहदापदि ॥ विप्रोऽश्रन् प्रतिगृह्णन् या सर्वतोपि च नावभा
 क् ॥ ३२ ॥ गुर्वादिषोऽप्यवर्गार्थं देवाद्यर्थं च सर्वतः ॥ प्रत्यदेयाद्विजाप्यस्तु भृत्यर्थं चात्मनोऽपि च ॥ ३३ ॥ दधि क्षीराज्यमां
 सानि गंधपुष्पांबुमत्स्यकान् ॥ शय्यासनासनं शाकं प्रत्षाख्येयं न कर्हिचित् ॥ ३४ ॥ अपि दुष्कृतकर्मभ्यः समायातमयाचितम् ॥
 पतितेभ्यस्तदातेभ्यः प्रतिग्राह्यमसंशयम् ॥ ३५ ॥ शक्तः प्रतिग्रहीतुं यो वेदवृत्तः सुसंवृतः ॥ दीयमानं न गृह्णाति स्वर्गस्तस्याल्पकं

फलम् ॥ ३६ ॥ प्रतिग्रहमृणं चापियाचितं यानयच्छति ॥ सकोटिगुणितग्रस्तो मृतो दासत्वमृच्छति ॥ ३७ ॥ प्रदातानस्मरेद्दा
 नं प्रतिग्राहीनयाक्ते ॥ तावुभौ नरकं यातो दाता चापि प्रतिग्रही ॥ ३८ ॥ अपात्रस्यं हियदत्तं दानमल्पमपि द्विजैः ॥ ग्रहीत्पतत्क्षणा
 द्यातिभस्मत्वमविचारतः ॥ ३९ ॥ दानं प्रतिग्रहे केचिद्ददन्ति मुनयस्सदा ॥ प्रत्यक्षलिंगमेकस्याद्दातृयाचकयोरिह ॥ २४० ॥
 दातुर्हस्तो भवेदूर्ध्वग्रहीतुश्च भवत्यधः ॥ दातृयाचकयोर्भेदः कराभ्यामेव लक्षितः ॥ ४१ ॥ मूनादीनां चतुर्णां तु तथा निन्दितभूपतेः ॥
 न विद्वान्प्रतिगृह्णीयात्प्रतिगृह्णन्व्रजत्यधः ॥ ४२ ॥ दुष्टाद्दशगुणं पूर्वात् मूनद्यांश्चक्रिमद्यकृत् ॥ वेश्यानिषिद्धनृपतिः प्रतिग्रहपरः क्र
 मात् ॥ ४३ ॥ परपाकं वृथामांसं देवाभिः ऋषिदूषितम् ॥ अनुपाकं वृथामांसं न भक्ष्यं लशुनादिकम् ॥ ४४ ॥ न भोक्तव्यमभाज्यान्नं
 कंदमूलफलादिकम् ॥ न पातव्यमपेयं च द्विजैरत्यंतगर्हितम् ॥ ४५ ॥ सत्ययुक्तं सदा ब्रूयाच्छनेर्धर्मसंदाचरेत् ॥ यमान्संनियमान्कु
 र्याद्गार्हस्थ्यं व्रतमाचरन् ॥ ४६ ॥ मातापितृनुपाध्यायान्गृह्णन्वृद्धान्सदा चरेत् ॥ एतान् वृद्धान्स्तथा ज्ञान्यान्नित्यं विप्रो भिवादयेत् ॥ ४७ ॥
 दमंच सर्वदा कुर्याद्दानं शक्त्या सदैव हि ॥ दयां जंतुषु कुर्वीत तर्द्दीनो नरकाश्रयः ॥ ४८ ॥ स द्विजानां च सन्मानं दानं दत्तं सदा जनाः ॥ दयध्व
 मपि चैव पाश्रुतिर्वाजसनेयिका ॥ ४९ ॥ यत्रिदकारकं कुर्वात्स्तनयिन्नुध्वानिदिवि ॥ दददेति दमं दानं ब्रूयामिति चाशिक्षयेत् ॥ २५० ॥
 रसारसैः समाग्राह्या देया अपि च नान्यथा ॥ रसैर्न लमणं ग्राह्यं समतो होततोपि च ॥ ५१ ॥ तिला अपि समा देया यत्न्यैर्न्यैर्द्विजातिभिः ॥
 न तेयं त्रेणानिष्पीड्यान्नयुरेन म्मनीर्षिणः ॥ ५२ ॥ विक्रयं व्यपदेशेन दुग्धदद्यात्सिर्षिणाम् ॥ लाभात्कुर्याद्द्विजन्मायः सुतुशूद्रसपरुयहान् ॥
 ॥ ५३ ॥ शश्रपां नतिरस्कुर्वाद्दुपास्यान्नावधोरयेत् ॥ न निदेच्च समभ्यर्च्यानविक्रीणीतगर्हितान् ॥ ५४ ॥ अदेयानि बवेदद्यात्प्राज्यानि न

वेत्यजेत् ॥ अभाष्यानेवभाषेतहीनांगाद्यांश्चनक्षिपेत् ॥ ५५ ॥ नसंवदेच्चपित्राद्यैःपतिताद्यैर्नसंवसेत् ॥ नमतिर्नचिवर्णायदद्यादुच्छिष्ट-
मेववा ॥ ५६ ॥ मतिश्शुद्धरययोदद्यान्नरकंप्रतिपद्यते ॥ न्तस्यकिंचिदाख्येयंत्रतादिनियमादिकम् ॥ ५७ ॥ आचक्षणस्तुतद्धर्मनरका-
ग्रौप्रमच्यते ॥ नाद्यादन्ननिपिद्धस्थं संध्याशय्यार्धरात्रिषु ॥ ५८ ॥ वेदविद्यादियानानिनविक्रीणीत्कहिंचित् ॥ नापत्यग्निनसंज्ञानिभू-
वृत्तिचान्वयेसति ॥ ५९ ॥ नापःपिबच्चपाणिभ्यांनकंद्रुप्रतिकृद्भवेत् ॥ विदिकप्रत्यगुदकस्तुशयीताह्वानसंन्ध्ययोः ॥ २६० ॥ पादु-
कादिनपालाशंनवृक्षादिनिकृंतनम् ॥ नोत्सार्यष्टीवनाद्यंतुनकदाचिद्द्रवादिषु ॥ ६१ ॥ पद्भ्यांस्पृशद्द्रवाद्येनोचिच्छिष्टानचतद्भ्रतिः ॥ नलं-
ध्यावत्सतंत्राद्यावास्वर्गोनांतगगतिः ॥ ६२ ॥ नद्रयोर्विप्रयोर्नाद्योसौरभ्योर्नपतिस्त्रियोः ॥ विप्राभ्योविप्रिपिंडाबांनोग्रोक्ष्णोर्विष्णुता-
क्ष्ययोः ॥ ६३ ॥ सौरभ्योर्नलास्याश्चमाह्वयीजलयोरपि ॥ भानुद्योमादिकानांतुनकुर्यादंतरागतिम् ॥ ६४ ॥ भोजनादिषुसक्तानांनप-
श्येद्विगतांशुकम् ॥ नगच्छेस्त्रीजनैर्युक्तंश्रीयान्नतयासह ॥ ६५ ॥ उत्तरीयंविनातैवननघ्नोऽशयीतच ॥ नमेहेच्चैवंमृगादींननिपिद्धककु-
ब्मुखः ॥ ६६ ॥ नोपगंगामरार्चादिनविष्टादिगृहांतिके ॥ अतिकालादियानेचशुभमिच्छन्विवर्जयेत् ॥ ६७ ॥ ज्येष्ठेन्द्रचापरुद्राद्यामूल-
नाम्नाननिर्दिशेत् ॥ इन्द्रचापंधयंतोगोमारुह्यांतव्येपरस्यते ॥ ६८ ॥ वर्जयेद्भावनेचैवपादयोःक्रांस्यभाजने ॥ पैशून्यंमर्मभेदंचनवदेन्मले-
च्छभाषितम् ॥ ६९ ॥ प्राकृतंचकुशास्त्राणिपाखंडंहैतुकानिच ॥ नश्रोतव्यानिविप्रेणयातनाकारणानिच ॥ २७० ॥ नकरंमस्त-
केदद्यान्नकरेमस्तकंतथा ॥ नजानुनोःशिरोधार्यनप्रावृत्तशिराभ्रमेत् ॥ ७१ ॥ वेदाश्वद्धाश्वकदर्यचौरक्रीवाभिःशस्तांगणिकांतुर्यांच ॥
योवृद्धिर्जावीगणदीक्षकायेनभोज्यमेपामशनंद्विजेन ॥ ७२ ॥ ऋरानराःऋरचिकित्सकायेयापुंश्वलीयौचविरोधिशत्रू ॥ व्रात्योग्रमर्त्या

मिहिलाजिनाश्चस्यान्नाद्यमेषामशनं द्विजेन ॥ ७३ ॥ येदांभिकायेचसुवर्णकाराउच्छिष्टभोजीपतितश्चयश्च ॥ येविप्रभार्याबहुया
जकायेविप्रस्यचैतेपिनभोज्यधान्याः ॥ ७४ ॥ यःसोमशस्त्रास्त्रकृतोवुतकक्षीराज्यमांसलवणाजिनानि ॥ क्षौमानिभिक्षाचतिलाफल
निषिक्रेतुरेषामशनंनभोज्यम् ॥ ७५ ॥ जीवितिवृत्त्यारसदानपानांकर्मारकायेपिचतंतुवाद्याः ॥ राजानृशंसोरजकःकृतप्रोभोज्याशनाने
वविहिसकाश्च ॥ ७६ ॥ येतैलधारासुसुराकृतायेपेनून्यवाचोवितथंवदाश्च ॥ येवंदिनोयेपिचचांकिकाश्चविप्रस्यचैतेपिनभोज्यसंस्थाः ॥
॥ ७७ ॥ मध्वासवंमधूच्छिष्टंदधिक्षीररसौदनाः ॥ मनुष्योपलपूपाश्चकुशमृत्पुष्पवीरुयः ॥ ७८ ॥ कौशेयकेशकुतपाविपनीररसा
स्तथा ॥ शकैकशफपिण्याकगंधानोषधिमूलकान् ॥ ७९ ॥ विक्रीणंतियएतानिवस्तूनिमनुजाधमाः ॥ तेषामन्नंनभोक्तव्यंसहोपपति
वेदमनः ॥ २८० ॥ योपथ्यस्यकदर्यस्यभुंजीतानंद्रिजाधमः ॥ तत्क्षणाच्छूद्रवत्सस्यान्मृतोविदूशूकरंभवेत् ॥ ८१ ॥ योत्रंवाहुंषि
कस्याद्यादजापालादिकस्यच ॥ अन्यस्यापिनिषिद्धस्यसोतिचनरकेवसेत् ॥ ८२ ॥ पाणिगृहीतभार्यायांसस्त्रायस्तुनराधमः ॥ शूद्री
हस्तेनभुंजीतपतितःस्यात्तथैवतु ॥ ८३ ॥ त्यक्तायेनोढभार्यातुत्यक्तःसपितृदेवतैः ॥ त्यक्तोदेवैःसंपापीयन्नच्छूद्राद्रप्रधमःस्मृतः ॥ ८४ ॥
यःशूद्रीभजतेनित्यंशूद्रीचगृहमेधिनी ॥ वर्जितःपितृदेवैश्चरौरवंयात्यसौद्विजः ॥ ८५ ॥ यःशूद्र्यांचस्वयंजातोयोन्यस्यांवासुमुद्रघः ॥
अन्यस्यांवाभवेत्सोपितम्यकिंप्रेत्यचितितम् ॥ ८६ ॥ सर्वान्भुंजीतनरकान्विशतिष्वेकवर्जनात् ॥ रौरवाद्यान्क्रमेणैतान्पापिष्ठोयावदं
वरम् ॥ ८७ ॥ हेमंतेशिशिरतोषप्रोष्ठपद्याःपरस्यच ॥ पंचस्वपरपक्षेषुकार्याःसाग्निभिरष्टकाः ॥ ८८ ॥ हेमंतेशिशिरेचैकांतथैकैकांप
राथवां ॥ प्रोष्ठपद्यांद्रिजेस्त्रिस्रअष्टकाइतिकेचन ॥ ८९ ॥ दर्शश्चपूर्णमासध्वंतथैवाग्रयणद्वयम् ॥ चातुर्मास्यत्रतान्येवकार्याणिसाग्निकै

द्विजैः ॥ २९० ॥ अनूदानकुलेजाताःसदैवव्रतचारिणः ॥ अग्निहोत्ररतानित्यंमातृपित्रादिपूजकाः ॥ ९१ ॥ प्रतिग्रहनिवृत्ताश्चजपहो
मपरायणाः ॥ वृत्तवंतश्चयेविप्राःस्नातकास्तेप्रकीर्तिताः ॥ ९२ ॥ संक्रांतयोऽर्कवारश्च्यतीपातोर्युगादयः ॥ शुभर्क्षदिनयोगाश्चकार्याःसा
ग्निभिरष्टकाः ॥ ९३ ॥ नशूद्रादिक्षितेनैवकर्तव्यंकर्मसद्विजैः ॥ चांडालत्वमवाप्नोति यज्ञार्थंशूद्रयाचकः ॥ ९४ ॥ लब्धयज्ञाययोविप्रे
नदद्याद्यज्ञकर्मणि ॥ भासःकाकोथगृध्रोवाश्मशानेनिर्जलेभवेत् ॥ ९५ ॥ शिलोच्छृत्तिर्विप्रःस्वादथवैकाहिकाशनः ॥ द्वित्रहिका
शनोवास्यात्कुंभीकुमूलधान्यकः ॥ ९६ ॥ पूर्वपूर्वतरःश्रेयानेपांसद्भिःप्रकीर्तितः ॥ सोमपस्यात्रिवर्षात्रस्तत्पूर्वकृत्समाशनः ॥ ९७ ॥
सोमेषिपशुयज्ञांश्चकुर्वीतप्रतिवासरम् ॥ इष्टिर्वैश्वानरीयातुकर्तव्यैतदसंभवे ॥ ९८ ॥ सत्यामर्थस्यसंपत्तौनकुर्याद्धीनदक्षिणाम् ॥
तत्कृतंतुभवेद्यर्थप्राप्नुयात्पशुगोनिताम् ॥ ९९ ॥ श्रद्धापूतंप्रदातव्यंपात्रेदानंसमर्चितम् ॥ याचितेनापिदातव्यंश्रद्धापूतंधन्नरैः ॥
॥ ३०० ॥ शूद्रान्ब्राह्मणोश्चैमासमासाद्धमेववा ॥ तद्योनावेवजायेतसत्यमेवंविदुर्बुधाः ॥ १ ॥ आंशूदरस्थशूद्रात्रोमृतःश्वां
चोपजायते ॥ दशद्रादशचाष्टौवागृध्रशूकरपुलकसाः ॥ २ ॥ उदरेस्थितशूद्रात्रोयोधीयानोपिनित्यशः ॥ जुह्वन्वापिजपन्वापिगति
मूर्धानविदति ॥ ३ ॥ अमृतं ब्राह्मणस्यान्नंशत्रियान्नंपयःस्मृतम् ॥ वैश्यस्यत्वन्नमेवात्रंशूद्रस्यरुधिरंस्मृतम् ॥ ४ ॥ आमंशूद्रस्यशूद्रान्नं
पक्वमुच्छिष्टमुच्यते ॥ तस्मादामंतपक्वंचशूद्रस्यपरिवर्जयेत् ॥ ५ ॥ कणभिक्षानिराकुर्याद्यदिकुर्यादवृत्तिकः ॥ सच्छूद्राणांगृहेकुर्वन्नत
दोषेणलिप्यते ॥ ६ ॥ विशुद्धान्वयसंभूतोनिवृत्तोमद्यमांसतः ॥ द्विजभक्तोवणिग्वृत्तिःससच्छूद्रःप्रकीर्तितः ॥ ७ ॥ उदक्यास्पृष्टसंघु
ष्टंवीक्षितंचाप्युदक्यया ॥ श्वस्पृष्टंशकुलोच्छिष्टंप्रयत्नेनविवर्जयेत् ॥ ८ ॥ उच्छिष्टंचपदास्पृष्टंशुक्तंचपतितेक्षितम् ॥ पर्युपितंचिरस्थं

चकेशकीटादिदूषितम् ॥ ९ ॥ पंचयुच्छिष्टंवाघ्रातंप्रयत्नेनाविवर्जयेत् ॥ नाश्रीत्रेतदंशनंशमिच्छंतोद्विजातयः ॥ ३१० ॥ शूद्राणाम्
 पिभोज्यान्नाःस्फुट्यसिनापितादयः ॥ सस्नेहमशनंभोज्यंचिरम्यमपियद्भवेत् ॥ ११ ॥ अनाक्ताअपिभोज्याःस्युःसद्यःश्रितंयवादयः ॥
 गर्भिण्यंवत्समूतक्यागवादेर्वर्जयेत्पयः ॥ १२ ॥ स्त्रीणामेकशफोशीणांतथारण्यकमाविकसू ॥ प्रसूताब्राह्मणीगोश्वमहिष्योऽजास्तथै
 वच ॥ १३ ॥ दशरात्रेणशुद्धयंतिभूमिसंस्थं ववंपयः ॥ शाकादिकंचाविज्ञातंकवकानिचवर्जयेत् ॥ १४ ॥ मांसंकीटादिभिर्जुष्टंप्रयत्ने
 नपरित्यजेत् ॥ येवयः क्वयमश्रंतितथाविष्टाभुजश्चये ॥ १५ ॥ शुकटिद्विभदांत्यूहाःकपोतपिकंसारिकाः ॥ सेधाद्यांश्चपंचनखान्सिहा
 द्यान्मत्स्यकांस्तथा ॥ १६ ॥ धर्मशास्त्रादितोनाद्यात्सर्पाकारंश्चवर्जयेत् ॥ भक्ष्यंप्राणान्ययेमांसंश्राद्धयज्ञोत्सवेष्वपि ॥ १७ ॥ यत्र
 वातत्रवाकालेनाद्यंत्वविधिनामिषम् ॥ यदैवामिषसंपत्तिंस्नथैवामंत्रयेद्विजान् ॥ १८ ॥ कृत्वाचविधिनाश्राद्धंपश्चात्स्वयंमथुते ॥ नां
 द्यादविधिनामांसंमृत्युकालेपिधर्मवित् ॥ १९ ॥ भक्षयेन्नरेकतिष्ठेत्पशुरोमसमाःसंमाः ॥ गृहस्थोपिहियोनाद्यात्पिशितंतुकथंचन ॥
 ॥ ३२० ॥ ससाक्षात्साधुभिःप्रोक्तोयोगीचब्रह्मलोकगः ॥ नस्वयंतुपशुहत्याच्छ्राद्धकालेष्युपस्थिते ॥ २१ ॥ कृष्याद्यैःसामेयाद्यैर्हतं
 पश्चादिकंहरेत् ॥ इदंशाकवदिच्छंतिपवित्रंमुनिसत्तमाः ॥ २२ ॥ समर्थोयस्ययस्यम्यादन्नंदेर्हातिदेहिनः ॥ सत्तदन्तिनिर्गतंकोलोकदृष्टं
 निगद्यते ॥ २३ ॥ अन्नादेरपिभक्ष्यस्यस्नेहमद्यामिषस्यच ॥ महाफलानिवृत्तिःस्यात्प्रवृत्तिःस्वर्गसाधना ॥ २४ ॥ एकादशतमश्चम
 यजेतपशुनाद्विजः ॥ नान्वस्तुमांसमश्राद्धिःस्वर्गप्राप्तिस्तयोःसमा ॥ २५ ॥ हंसराज्जशंखानांपात्राणांविणवस्यच ॥ चर्मणोरजवस्त्राणां
 शब्दिर्भवतिवारिणा ॥ २६ ॥ स्फाटीनांयज्ञपात्राणांधान्यानांवाससामपि ॥ अन्येषांचयरूपाणांप्रोक्षणाच्छुद्धिरिष्यते ॥ २७ ॥ मार्ज

नान्मखपात्राणां हस्तेन मखकर्मणि ॥ अंभोजं मंत्रकैरुष्णैः शुष्यतः कौशिकाविके ॥ २८ ॥ श्रीफलैराशुपदानां सासिष्टैः कुतपस्य च ॥ मृ
न्मयानि पुनः पाकैः शौमाणिसितसर्षपैः ॥ २९ ॥ शुष्यत कारुहस्तस्थं पण्यं शुद्धं प्रसारितम् ॥ भैक्ष्यस्य प्रोक्षणाच्छुद्धिः संस्पृष्टिः स्यान्न
यत्र तु ॥ ३३० ॥ स्त्रीमुखंतु सदां शुद्धं भूमिलेपविवर्जिता ॥ अपरादहनाद्यैश्च गृहं मार्जनलेपनैः ॥ ३१ ॥ द्रव्याणि चैव शुद्धयंति व
ह्निनीपुवनेन च ॥ ऋव्यादाद्यैर्हतं मांसं सर्वदा शुचिकीर्तितम् ॥ ३२ ॥ तृप्तिकृत्सौरभेय्याश्च स्वभाक्स्थं महिगन्तम् ॥ नदंति मूरयो
वगिपवित्रमिति सर्वदा ॥ ३३ ॥ गौर्वह्निर्भानवश्चायाजलमश्वं वसुंधरा ॥ विप्रपोमक्षिकावायुर्नदुप्यंति कदाचन ॥ ३४ ॥ शुचिः
प्रस्रवणे वत्सस्तथा जाश्वौ मुखे शुची ॥ न तु गौर्मुखतो मेव्या न च गोमुखजामलाः ॥ ३५ ॥ सोमभस्करयोर्भाभिः पथः शुद्धिः प्रकीर्तिता ॥
ओष्ठाथरमुखं दमश्रुसन्नेहं भोजनादनु ॥ ३६ ॥ नदुष्टं ऋत्विजः प्राहुः स्त्रीवृद्धिशिशुरोगिणाम् ॥ स्नात्वा भुक्त्वा ज्ञपीत्वा च क्षुत्वा सुत्वा
नथैव च ॥ ३७ ॥ गत्वारथ्यादिके पुंसां शुद्धिर्गचमनेन च ॥ नापो मूत्रपुरीषाभ्यां नाग्निर्दहनकर्मणा ॥ न स्त्रीदुप्यंति चारेण ब्राह्मणो वै
दकर्मणा ॥ ३८ ॥ पद्माश्मलो हे फलकाष्ठचर्मभांडे स्थितो दैः स्वयमेव शौचात् ॥ पुंसां निशास्वध्वं निचासखानां स्त्रीणां च शुद्धिर्विहिता स
दापि ॥ ३९ ॥ न भसः पंचदश्यां च पंचम्यां च तथा परे ॥ न भस्यस्य चतुर्दश्यामुपाकर्म यथोदितम् ॥ ४० ॥ तद्विदः केचिदिच्छंति न भसः
श्रवणेन तत् ॥ हस्तेन वाथ पंचम्यामध्यायानां वदंति तत् ॥ ४१ ॥ यो यच्छास्त्रोपनीतः स्याद्ब्रह्मचारी द्विजोत्तमः ॥ तच्छास्त्राविहितं तस्य
उपाकर्मादिकीर्त्यते ॥ ४२ ॥ अतो वेदाधिकारित्वं वेदपाठस्य कथ्यते ॥ अनुपाकृतविप्रादेर्वेदाध्ययनदुष्कृतिः ॥ ४३ ॥ मुंजोपवीत्यजिन
दंडकाष्टं त्याज्यं न तत्स्यात्प्रतचारिणांतु ॥ अक्लिष्टमेके व्रतलोपपापे संस्कारमन्यं पुनरर्हयेयुः ॥ ४४ ॥ ओषधीनांतु सद्भावे स्वशास्त्राविहितं

हितम् ॥ रोहिण्यांचैवहस्तस्यउपाकर्मणिकुर्वता ॥ ४५ ॥ नभवेदनुपाकर्माब्राह्मणःस्नातकोद्विजः ॥ कर्मच्युतौभवेद्वात्योत्रात्योनिष्कृ
 तिकृच्छुचिः ॥ ४६ ॥ अथातःस्यादनध्यायोमृतगुर्वादिपुन्यहम् ॥ निर्वातादिष्वहोरात्रमधीन्यारण्यकश्रुतीः ॥ ४७ ॥ अष्टक्रासुंतथा
 ष्टम्यांपूर्णिमायांशिक्षये ॥ मन्वाद्युगपक्षादाविद्रपातोच्छ्रयेपिच ॥ ४८ ॥ चातुर्मास्यद्वितीयायंचतुर्दश्यामहर्निशम् ॥ अहोरात्रं
 नृपेसंस्थेव्रतिनिःश्रोत्रियेयतौ ॥ ४९ ॥ अत्रयहमनध्यायमिच्छंतिचापरिह्यहम् ॥ आशौचमृतकांत्रेतुयावच्छुद्धिस्तयोर्भवेत् ॥ ५० ॥
 देशान्तरगतेप्रेतेश्रुतेपिम्यादहर्निशम् ॥ गुर्वादौचनृपस्यादौदतिवाशिष्टजोत्रगीत् ॥ ५१ ॥ प्रनिगृह्यत्वहोरात्रंभुक्त्वाश्राद्धिकमेवच ॥
 तज्ज्ञात्रयुगनध्यायमृतुसंधावहर्निशम् ॥ ५२ ॥ पश्चाद्यैरंतरायानैरहोरात्रंविदुर्बुधाः ॥ अकालगर्जितेवृष्टावग्निदाहेचसत्तम ॥ ५३ ॥
 स्वनेपुंदुःखितानांचखरादीनांचनिःस्वने ॥ पतितःशर्वशूद्रान्त्यसन्निधानेनकीर्तयेत् ॥ ५४ ॥ आत्मन्यशुचिदेशेतुविद्युत्स्तनिन्नसेदिते ॥
 मृतेचकलहेदेशेविप्रवेलोकविद्वरे ॥ ५५ ॥ पांसुवर्षेषुमध्येचत्वग्दाहग्रामदाहयोः ॥ नीहारेचभयेद्विद्वान्संध्ययोरुभयोरपि ॥ ५६ ॥ धां
 वंश्चनपठेद्विद्वान्पूतिगंधंतथैवच ॥ विशिष्टेचागतेगेहंगात्रामृद्भिर्निर्गमेतथा ॥ ५७ ॥ भोजनायोपविष्टस्वउच्छिष्टस्यार्द्रपाणिनः ॥ वांते
 प्यत्रेनथाजीर्णेमहारात्रेतिमारुते ॥ ५८ ॥ रजोवृष्टौचयानादौआरूढस्तुतथाद्विजः ॥ भवंतिसकलास्तस्यवेदाःप्रोक्तफलप्रदाः ॥ ५९ ॥
 येचैतेषुपठंत्यज्ञाःपाठलोभेनलोभिताः ॥ नशाश्वताभवेद्विद्यानिष्फलाचैवजायते ॥ ६० ॥ यःपठेद्विधिवद्विद्यांसयतीन्द्रियसंयमी ॥
 ब्रह्मत्वमिहलोकेपिसुखमैश्वर्यमश्नुते ॥ ६१ ॥ जनानांशृण्वनांमार्गेगच्छन्त्यस्त्वपठेद्विजः ॥ निष्फलास्तस्यवेदाःस्युर्वेदविषुवदोपभाक् ॥
 ॥ ६२ ॥ यःपठेत्स्वरहीनंष्वलक्षणेनविवर्जितम् ॥ संकीर्णग्राममध्येतुसभकेद्वेदविष्णुवी ॥ ६३ ॥ येस्वाध्यायमधीयीन्नध्यायेषुलोभ

तः ॥ वज्ररूपेण ते मंत्रा मूर्ध्नि तेषां पतन्ति हि ॥ ६४ ॥ नाक्रामेदमरादीनां श्यायं च परयोषिताम् ॥ वां तृष्ठीवनविष्मूत्रकर्पासास्थि
कपालिकाम् ॥ ६५ ॥ नावज्ञेयाः कदापि स्युर्नृपविप्रोरगादयः ॥ श्रिञ्चान्जम्रमाकांक्षेत्रम्पृशेन्मर्कटम्यचित् ॥ ६६ ॥ नी
त्यावर्तेत सततं धर्मार्थोचसदा र्जयेत् ॥ न कंचित्ताडयेद्द्रीमान् सुतं शिष्यं च ताडयेत् ॥ ६७ ॥ ताडयेत्त्राभिदोधस्तात्र नदन्यत्र कर्हि
चित् ॥ आचारेण सदा विद्वान् वर्तेत योजितेन्द्रियः ॥ स ब्रह्मपद्मभ्येति वरेण्यो मुत्र चेह च ॥ ६८ ॥ आचारमूलं श्रुतिशास्त्रवित्तमाचा
रशाखाश्च तदुक्तकृत्यम् ॥ आचारपर्णानि हितान्नियोगाच्चाचारपुष्पाण्यशोद्युगानि ॥ ६९ ॥ आचारवृक्षस्य फलं हि नाकस्त्वस्मात्सुखा
दर्थफलं हि मुक्तिः ॥ तस्मादनंतं फलदं सहित्वं स्वाचारमेवाश्रययन्नपूर्वम् ॥ ३७० ॥ ये धर्मज्ञास्त्रे विहिताश्च केचिद्धर्मा द्विजाभ्यै रपिते
च सर्वे ॥ यत्नेन कार्याः पितृदेवभक्तैः श्राद्धाधिकार्याण्यथ तानिवक्ष्ये ॥ ३७१ ॥ यत्नेन धर्मो गृहमेधिर्विप्रैर्वित्तवांचावपुपाचक्रयः ॥
आयुः प्रजाः श्रीर्जनपूजितत्वं लभेत्तस्माद्दिविदेवभोगान् ॥ ३७२ ॥ ॥ इति बृहत्पाराशरीये धर्मशास्त्रे सुव्रतप्रोक्तसंहितायां चतुर्थोऽ
ध्यायः ॥ ४ ॥ ॥ ४॥ श्राद्धं बृद्धावचंद्रे भच्छायाग्रहणसंक्रमे ॥ व्यतीपाते च विषुवे कृष्णे पांशुर्धूलिश्चिषु ॥ १ ॥ अष्टकास्वयने
द्वेद्रे श्राद्धं प्रति यदारुचिः ॥ पुण्यः श्राद्धस्य कालो यमृषिभिः परिकीर्तितः ॥ २ ॥ युगादिषु च कर्तव्यं तथा मन्वन्तरादिषु ॥ कथितः श्राद्ध
कालो यमन्वाद्यैर्धर्मवक्त्रुभिः ॥ ३ ॥ नवान्नेन च तोयेन न वच्छत्रगृहे तथा ॥ न वैश्वेषु वाच्छंतिपितरो मिमंशास्वपि ॥ ४ ॥ काणः पौन
भेवैरे गीपशुनो वृद्धिजीवकः ॥ कृतघ्नो मत्सरी क्रूरो मित्रध्रुकुनखोगदी ॥ ५ ॥ बृद्धो प्रजननः श्वित्री श्यावदंतावकीर्णिनः ॥ हीनांग
श्चातिरिक्तांगो विकृवः परिविदकः ॥ ६ ॥ क्लीवाभिश्चस्तवाग्दुष्टभृतकाव्यापकान्तथा ॥ कन्यादूषीवणिग्वृत्तिर्विनाग्निः सोमविक्रंयी ॥ ७ ॥

भार्याजितोऽनपत्यश्चकुंडाशीकुंडगोलकौ ॥ पित्रादित्यागकृत्स्नेनवृषलीपतितज्जकाः ॥ ८ ॥ अनुक्तवृत्तिस्त्वज्ञातःपरपूर्वापतिस्तथा ॥
 अजापालोमाहिषकःकर्मदुष्टाश्चनिदिताः ॥ ९ ॥ योसत्प्रतिग्रहग्राहीनित्यंयश्चप्रतिग्रही ॥ ग्रहमूचकदूतौचपितृकार्येषुवर्जिताः ॥ १० ॥
 प्रेतस्पृक्तैलनिर्णैतांबहुयाजकयाचकौ ॥ वृककाकविडालाश्चशूद्रवृत्तिश्चगर्हितः ॥ ११ ॥ वाग्दुष्टोवालदुष्टोवान्दित्यंमप्रियवाक्यः ॥
 आसक्तोद्यूतकामादावतिवाकैवदूषितः ॥ १२ ॥ निगचाराश्चयेविप्राःपितृमातृविवर्जिताः ॥ विद्वांसोपिनतेभ्यर्च्याःपितृश्राद्धेषु
 मानवैः ॥ १३ ॥ नवेदैःकेवलैर्वापितृपसाकेवलैरेवा ॥ सद्भूतैरेवसांप्रोक्तापात्रताब्राह्मणम्यच ॥ १४ ॥ यत्र वेदास्तपोयत्रयत्रवृत्तंद्रिजा
 ग्रजे ॥ पितृश्राद्धेषुतंयत्नाद्विद्वान्विप्रंसमर्चयेत् ॥ १५ ॥ वेदशास्त्रार्थविच्छांतःशुचिर्धर्ममनाःसदा ॥ गायत्रीब्रह्मचिंताकृत्पितृश्राद्धे
 पुपावनः ॥ १६ ॥ रथंतरवृहज्येष्टसामवित्रिसुपर्णकः ॥ त्रिमधुश्चानियोविप्रःपितृश्राद्धेसंपूजितः ॥ १७ ॥ मातामहश्चदीहित्रोभा
 गिनयोमांतुलस्तथा ॥ मातृष्वन्नेयतञ्चोचनथामातुलपुत्रकः ॥ १८ ॥ जामाताश्चशुरेवंधुर्भार्याभ्राताचतत्सुतः ॥ सुत्रार्थंसदाचा
 राणेश्राद्धेषुपावनाः ॥ १९ ॥ ऋत्विग्गुरुरुपाध्यायआचार्यःश्रोत्रियोपरः ॥ एतेश्राद्धेषुसंपूज्याज्ञानिसंबंधिबंधवाः ॥ २० ॥ अग्नि
 होत्रीचयोविप्रःअविसथ्याग्निःकोपिवा ॥ पितृमातृपरावेतौभोक्तव्यौहव्यकव्ययोः ॥ २१ ॥ कृप्येकवृत्तिर्जीवीयोभक्तोमात्रादिकेषुच ॥
 षट्कर्मनिरतःपूज्योहव्यकव्येषुसर्वदा ॥ २२ ॥ क्षत्रवृत्तिसमाचारोमात्रादिभक्तितत्परः ॥ शुचिःषट्कर्मयुक्तश्चहव्यकव्येसंपूजितः ॥
 ॥ २३ ॥ इत्युक्तगुणसंपन्नान्ब्राह्मणान्पूर्ववासरे ॥ निमंत्रयेन्नतान्भक्त्यानियोगाख्यन्पूर्वकम् ॥ २४ ॥ सख्येनदेवतार्थचापत्रथेमपसव्य
 वान् ॥ चरितव्यंततस्तैःस्यादुक्तंपितृव्रतंद्रिजैः ॥ २५ ॥ जितेंद्रियैस्तुर्भाव्यैस्यादहोरात्रमतंद्रितैः ॥ तस्मिन्नहनिप्रातर्वायत्रश्रा

वृ. पा.
॥३२॥

द्वमुपास्थितम् ॥ २६ ॥ निमंत्रयेततान्भक्त्यातैश्चभाव्यंजितेन्द्रियैः ॥ विप्रोरःप्रार्थ्वपृष्ठस्थाःपितृमातामहांदयः ॥ भुञ्जतेक्रमशः
श्राद्धे तथापिंडाशिनोपि च ॥ २७ ॥ निमंत्रितो द्विजः श्राद्धे न शयीतस्त्रियासह ॥ अश्वानंतु न वैयायात्रयादनुतवचः ॥ २८ ॥ नार्थय्येत
द्वित्रास्वापनं कुर्वीत च संवदेत् ॥ न म्लेच्छपतितैः सार्द्धं न वंदेच्च निषिद्धकैः ॥ २९ ॥ प्राङ्मुखो देविको विको विप्रास्त्रय उदङ्मुखः ॥
एकैको बोभयत्रस्यादसंपत्तावितिक्रमः ॥ ३० ॥ पात्रं वा देविकं कृत्वा विप्र एकस्तु पैतृकः ॥ इति वा निर्वपेच्छ्राद्धं निर्धनश्चान्यदाचरेत् ॥
॥ ३१ ॥ गत्वारण्यममानुष्यमूर्ध्वबाहुर्विरोत्यदः ॥ निरन्नो निर्धनो देवाः पितरो मानृणं कृथाः ॥ ३२ ॥ न मे स्तिवित्तं न गृहं न भार्या श्राद्धं
कथं वः पितरः करोमि ॥ वने प्रविश्ये हरुतं मयोच्चैर्भुजौ कृतौ वर्त्मनि मारुतस्य ॥ ३३ ॥ श्राद्धं मे तद्भवतां प्रदत्तं मह्यं दयध्वं पितृदेवताद्याः ॥
आख्याय चोत्क्षिप्य भुजाविदे च दिनं च रात्रिं समुपोप्यतिष्ठेत् ॥ ३४ ॥ भवेन्नरस्तेन कृतेन तेषामृणेन मुक्तः पितृदेवतानाम् ॥ निर्वृत्तनिर्भर्त्स
निराश्रयाणां श्राद्धस्य मार्गो गदितो मुनीन्द्रैः ॥ ३५ ॥ मया ख्यातं रुदित्वा च पितरः श्राद्धदेवताः ॥ श्राद्धार्णस्य विमुक्तो ह महतास्ते
च वै मया ॥ ३६ ॥ कृतोपवासस्तत्राह्निश्राद्धार्णान्मुच्यते द्विजः ॥ एतच्चापिनयः कुर्यात्पितरस्तेन वैहताः ॥ ३७ ॥ संपत्तावर्षपात्राणामे
कैकस्य त्रयस्त्रयः ॥ पित्रादेर्ब्राह्मणाः प्रोक्ताश्चत्वारो वैश्वदेविकाः ॥ ३८ ॥ द्वौ चापि देविके प्रोक्ता वैकेको वानदोषभाक् ॥ स्यान्मातामहिके
प्येवमैकोपिवैश्वदेविके ॥ ३९ ॥ न त्वेवैकं तु सर्वेषामाप्यायनमतः स्थितम् ॥ पितृणामर्चयेद्विप्रं मंत्रपिंडानि दर्शनम् ॥ ४० ॥ न मा
तामहिकं श्राद्धं श्रौतमुक्तं तु साग्निकैः ॥ अनग्निकस्तु तत्कुर्यादितिके चिन्मतां विदुः ॥ ४१ ॥ साग्निकैरपि कर्तव्यं श्राद्धं मातामहं द्विजैः ॥ षट्
द्वैवत्यमिति ह्येकं एके तु पार्वणद्वयम् ॥ ४२ ॥ अपुत्रस्य पितृव्यस्य तत्पुत्रो भ्रातृजो भवेत् ॥ स एव तस्य कुर्वीत पिंडदानोदकक्रियाम् ॥ ४३ ॥

अ०

॥३२॥

पार्वणतेनकार्यस्यात्पुत्रत्वाद्भातृजनतु ॥ ४४ ॥ श्राद्धपत्यापिकार्यस्यादपुत्रायाश्चयोषितः
 तस्यापिहितयाकार्यमेकत्वांहितयोयतः ॥ ४५ ॥ भ्रातृज्येष्ठस्यकुर्वीतसज्येष्टोप्यनुजस्यच ॥ देवहानंतुतत्कुर्यादितिधर्मविदब्रवीत् ॥ ४६ ॥
 पितुःपुत्रेणकर्तव्याःपिंडदानोदकक्रियाः ॥ पुत्राभावेतुपत्न्यापितदभावेसहोदरैः ॥ ४७ ॥ मित्रादीनांचकर्तव्यंसमीहतेयत्सेप्यमी ॥ नाव
 ज्ञेयार्स्तुतेसर्वकृतेतुस्यान्महाफलम् ॥ ४८ ॥ पितामहस्तदन्योवायस्यजीवन्भवेद्विजः ॥ प्रत्यक्षांस्तेपिवैयूजाःसंस्थित्यर्थयतश्चतत् ॥ ४९ ॥
 विद्यमानस्त्रयाणांस्यात्प्रत्यक्षःपूज्यएवसः ॥ गौतमस्यमतेचैतदितिवासिष्ठजोऽब्रवीत् ॥ ५० ॥ विद्यमानेतुपितरिश्राद्धंकर्तुमुपस्थितः ॥
 पितृवत्पितृपित्रादेःकुर्याच्छ्राद्धमसंशयम् ॥ ५१ ॥ पुत्रिकायाःसुतःश्राद्धंनिर्वदेन्मातुरेवसः ॥ तत्पितुर्निर्वपेत्पश्चानृतीयंतुपितुःपितुः ॥
 ॥ ५२ ॥ अतएवद्विजःपुत्रीमुद्गहेन्नकथंचन ॥ उद्गोदुःपुत्रपुत्रोसौमातुरेवहिपुत्रकः ॥ ५३ ॥ पुत्रश्चदुहितुःपुत्रःसमौतौधार्मिकेपथि ॥
 अथोभौतावविप्रोक्तौतुल्यौतौशक्तिजोऽब्रवीत् ॥ ५४ ॥ कुर्याद्यथापितुःश्राद्धंतथामातामहस्यच ॥ पुत्रदोहित्रबालोकेविशेषोपप
 द्यते ॥ ५५ ॥ दौहित्रःपावनःश्राद्धेकालस्तुकुतपःस्मृतः ॥ तथाकृष्णास्तिलाविद्धानितिश्राद्धविदोविदुः ॥ ५६ ॥ काम्यमाभ्युदयं
 चैवद्विविधंपार्वणंस्मृतम् ॥ यथाकामंतुकाम्यंस्याद्द्विवाभ्युदयंस्मृतम् ॥ ५७ ॥ क्षत्रियायांतुयोजातोवैश्यायांतुतथासुतः ॥ ब्राह्मणस्य
 पितुस्तौतुनिर्वपेतांद्विजाश्रयवत् ॥ ५८ ॥ क्षत्रियस्यसुतश्चैवतथावैश्यसुतोपिवा ॥ शृतान्नेनद्विजांस्तुर्ष्यश्राद्धद्वयंचनिर्वपेत् ॥ ५९ ॥
 आमन्नेनतुशूद्रस्यतूर्णांचद्विजपूजनम् ॥ श्राद्धंकृत्वातुनिर्वाप्यसजातीनाशयेदथ ॥ ६० ॥ यःशूद्रोभोजयेद्विप्रांश्चूतपाकांशनेनतु ॥
 सतद्विप्रकृतैर्नोभिलिप्यतेशक्तिजोऽब्रवीत् ॥ ६१ ॥ शूद्रःपाकंद्विजेभ्यश्चविभवांधोददातियः ॥ कृमिर्भवतिविघ्नयांसयुगान्येकविंशतिम् ॥

॥ ६२ ॥ भोजितेनतुविप्रेण्यत्पापंतस्यजायते ॥ तेनासौलिप्यतेमूढोयः शूद्रोभोजयेद्विजान् ॥ ६३ ॥ यःशूद्रोभोजयेद्विप्रांश्चृतपाके
 नदुर्मतिः ॥ सगच्छेन्नरकंघोरंपुनरावृत्तिवर्जितम् ॥ ६४ ॥ यत्किंचित्किल्बिषंविप्रेःकृतपूर्वतुतिष्ठति ॥ तेनासौलिप्यतेपापीयःशूद्रोभोजये
 द्विजान् ॥ ६५ ॥ शूद्रान्नयोद्विजोभुंक्तेमतिपूर्वद्विजाधमः ॥ कृमिद्वंयातिविष्टायांसद्युगान्येकविंशतिम् ॥ ६६ ॥ शूद्रोच्छिष्टंतुयोभुंक्तेपं
 चाहानिद्विजोत्तमः ॥ तद्विष्टायांकृमित्वंसप्राप्नोतिचशतंसमां ॥ ६७ ॥ अतोभोजयेद्विप्रंनिर्वापेनैवपूजयेत् ॥ आदानंभोजनाद्युक्तमिति
 पाराशरोब्रवीत् ॥ ६८ ॥ नभोजयेत्स्त्रियंश्राद्धेयद्यपिब्रह्मचारिणी ॥ द्विजन्मानोपिकुर्वीरश्चाद्धमामाशनेनतु ॥ ६९ ॥ यदैवस्युःप्रवास
 स्थाभार्यायत्रससन्निधौ ॥ व्यवधानेनभार्यायाग्रहणेपुत्रजन्मनि ॥ ७० ॥ कुर्यादासाशनंश्राद्धमितिपाराशरोब्रवीत् ॥ अग्नौकरणपिंडां
 श्चकुर्यादामाशनेनतु ॥ सतिलैर्दधिमध्वाज्यसंपृक्तैःसकुशैरपि ॥ ७१ ॥ यवाद्यंसंस्कृतान्नेनद्रव्यंवापिचनिर्वपेत् ॥ जलेनपयसंवापिन
 स्यादश्राद्धकृद्यथा ॥ ७२ ॥ आमन्नेनद्विजैःकार्यंनकदाचिदपिद्विजाः ॥ श्रपयित्वाविनैकोस्तुतथापिपांकमाश्रयेत् ॥ ७३ ॥ नकुर्या
 त्परपाकेनकार्यंपिण्डविर्जितम् ॥ नैकःश्राद्धद्वयंकुर्यान्नचकुर्यात्परान्नभुक् ॥ ७४ ॥ पित्रादीनांसगोत्रायेतथामातामहस्यच ॥ तेषामेके
 नपाकेनकार्यंपिण्डविर्जितम् ॥ ७५ ॥ केचित्सपिण्डमिच्छंतिसमगोत्रतयानघ ॥ अपिमातामहोनस्याद्विन्नगोत्रतयातथा ॥ ७६ ॥ पृथक्
 र्तुमज्ञस्यत्वादर्वपात्राद्यसंभवे ॥ अवश्यंतद्धिर्कर्तव्यमेकदैवतमाश्रयेत् ॥ ७७ ॥ येषानोर्द्वाहसंस्काराअन्यसंस्कारसंस्कृताः ॥ सांक
 ल्पिकंभवेत्तेषांश्राद्धंकार्यमृताहनि ॥ ७८ ॥ केचित्सपिण्डमिच्छंतिब्रह्मसंस्कारवत्तया ॥ आद्योहिब्रह्मसंस्कारस्तस्मात्पिण्डःप्रदीयते
 ॥ ७९ ॥ पर्वस्वपिनिमित्तेषुकर्तव्यंपिण्डसंयुतम् ॥ पितृणांहित्रिधायस्माद्धतिःप्रोक्तासुनोश्चरैः ॥ ८० ॥ वैश्वदेवःकदाकार्यःश्राद्धकालउप

स्थिते ॥ पाकशुद्धयर्थमेवैतत्पूर्वमेवावधिष्यते ॥ ८१ ॥ वैश्वदेवोऽग्रतस्तस्माच्छ्राद्धकाले विशेषतः ॥ पाकशुद्धिस्तु विज्ञेया मुक्तोच्छिष्टं
 तु वर्जयेत् ॥ ८२ ॥ संप्राप्ते पार्वणश्राद्धे एकोद्दिष्टे तथैव च ॥ अग्रतो वैश्वदेवः स्यात्पश्चादेकादशे हनि ॥ ८३ ॥ एकोद्दिष्टे विशेषेण प्रागेव ह्यग्निपू
 जनम् ॥ कालस्तुकुतुपस्तस्य राहिनः पार्वणस्य च ॥ ८४ ॥ औसने त्वासनं दद्याद्दामे वा दक्षिणे पितृ ॥ पितृकार्येषु वामं तद्देवैकर्मणि दक्षिणम् ॥
 ॥ ८५ ॥ पितृकार्येषु यो दद्याद्दक्षिणे दर्भमासनम् ॥ नाश्रंति पितरस्तस्य सार्धानिवत्सराणि षट् ॥ ८६ ॥ तस्माद्दामत एवात्र पितृकर्मणि चासनम् ॥
 देविके दक्षिणं तद्भद्रिति वा सिद्धो ब्रवीत् ॥ ८७ ॥ कुत्र काले प्रकर्तव्यं श्राद्धं तत्पैतृकं प्रभो ॥ वेदस्य निश्चयं तत्र कर्तव्यं चाक्षयं भवेत् ॥ ८८ ॥
 पंचदशमुहूर्ताहस्तत्रागर्धं दिनं स्मृतम् ॥ अपराद्धं स्मृतं रात्रिस्तन्मध्यं कुतपोमर्तः ॥ ८९ ॥ यथा यथा च ह्रस्वत्वं पुंसश्चायै न सो भवेत् ॥
 तथा तथा पश्चिन्नः स्यात्कालः श्राद्धार्चनादिषु ॥ ९० ॥ छायायां पुरुषस्येनस्तत्पादाधौ भवेद्यद् ॥ आधानश्राद्धदानादेः सकालः क्षयकृत् स्मृ
 तः ॥ ९१ ॥ अयुतं तु मुहूर्तानां षण्णशतसंयुतम् ॥ त्रिंशद्भिस्तैरहोरात्रमिति माध्यंदिनी श्रुतिः ॥ ९२ ॥ मध्याह्ने तु गते सूर्ये न पूर्वे न च प
 श्चिमे ॥ तुलाग्रसंस्थिते चैव सोष्टमो भाग उच्यते ॥ ९३ ॥ मध्याह्नाच्चलितो भानुः किञ्चिन्मंदगतिर्भवेत् ॥ सकालो रौहिणो नाम पितृणां दत्त
 मक्षयम् ॥ ९४ ॥ तस्मात्सर्वप्रयत्नेन रौहिणं तु न लंघयेत् ॥ अकाले विधिना दत्तं न देवपितृगामितत् ॥ ९५ ॥ अर्द्धवृद्धिर्भवेद्यत्र तत्रां द
 मुभयात्मकम् ॥ श्राद्धं तत्र प्रकुर्वीत्मासयोरुभयोरपि ॥ ९६ ॥ नवच्यं दिवसं कुर्यान्मासयोरुभयोरपि ॥ पिंडवर्ज्यमसंक्रातिसंक्रातो पिंड
 संयुतम् ॥ ९७ ॥ षष्टिभिर्दिवसैर्मासं त्रिंशद्भिः पक्ष उच्यते ॥ संक्रातिरहितः पक्षस्तत्र कार्यमपि षड्कम् ॥ ९८ ॥ सिनीवाली मृत्तिकाम्युयं
 दासंक्रमते रविः ॥ युक्तः साधारणैर्मासैः सकाल उत्तरो भवेत् ॥ ९९ ॥ संक्रातिवर्जितः कालः समलः पापसंभवः ॥ रक्षाभागे यो सावुत्स

वादिषुवर्जितः ॥ १०० ॥ तत्रनेतिकंश्राद्धंकार्यंपिंडविवर्जितम् ॥ नित्यंतुसकलंकार्यमितिपाराशरोब्रवीत् ॥ १ ॥ अहोभिर्गणितेयं
त्स्यात्तत्कार्यं तत्रसर्वदा ॥ तिथिनक्षत्रयोगाश्चजातकर्मादिक्राश्वये ॥ २ ॥ नैमित्तिकीश्वयेचान्येकार्यास्तेवैमलिम्लुचे ॥ तीर्थस्नानगज
च्छायाद्विमुखीगोप्रदानवत् ॥ मलिम्लुचेपिकर्तव्यंसंपिंडीकरणादिकम् ॥ ३ ॥ आग्रायणममावास्थ्यमष्टकाग्रहसंक्रमम् ॥ अधिमासे
पिकार्यस्यादितिशक्तिसुतोब्रवीत् ॥ ४ ॥ नित्यंचनित्यंःकार्यमिष्टीःकाम्याश्ववर्जयेत् ॥ वार्षिकंपिंडवर्ज्यस्यांद्रन्यस्मिन्पिंडसंयुतम्
॥ ५ ॥ इष्टीराग्रयणंश्राद्धमन्वाहार्यंचसर्वदा ॥ कर्तव्यंसर्वदाविप्रैरिष्टीःकाम्याश्ववर्जयेत् ॥ ६ ॥ देवेकर्मणिसंप्राप्तिथौयत्रोदितोराविः ॥
सातिथिःसकलाज्ञेयाविपरितातुपैतृके ॥ ७ ॥ वृद्धिमद्विवसेकार्यंश्राद्धमाभ्युदयंद्विजाः ॥ क्षीयमाणदिनेकुर्याच्छ्राद्धंविद्वान्क्षयादिकम् ॥ ८ ॥
मंत्रेचैवसगोत्रेचपितृमातृसहोदरे ॥ आसनंनैवदातव्यंभोक्तव्याएवमेवते ॥ ९ ॥ ब्राह्मणंसगोत्रंचपूजयेत्पितृकर्मणि ॥ नोपतिष्ठतितत्ते
षांकितुस्याच्चनिराज्ञता ॥ १० ॥ सगोत्रंभोजयेद्यस्तुपितृश्राद्धेषुवैद्विजः ॥ हताःस्युःपितरस्तेननभुक्तंफलदंभवेत् ॥ ११ ॥ श्राद्धंकुर्वन्दि
जोज्ञानात्सगोत्रंयस्तुभोजयेत् ॥ सलुप्तपितृदेवःसन्नरकंप्रतिपद्यते ॥ १२ ॥ तस्मान्नगोत्रिणंविप्रंभोजयेद्विधिपूर्वकम् ॥ सज्ञातिमय्येभो
ज्यःस्यादुच्छ्रितैस्तुद्विजोत्तमैः ॥ १३ ॥ दक्षिणाप्रवणेदेशेश्राद्धंकुर्वीतपैतृकम् ॥ पितृणांवाचनोदेशःसप्रोक्तोक्षयतृप्तिकृत् ॥ १४ ॥ देशे
कालेऽपत्रेचविधिनाहविषाचयत् ॥ तिलैर्दधैश्चमंत्रैश्चश्राद्धंस्याच्छ्रद्धयायुतम् ॥ १५ ॥ अर्धार्थंभोजनार्थंचपात्राणितैजसानिच ॥ मृत्पा
षाणमयान्येकेविद्वुरन्येपरणिच ॥ १६ ॥ पलाशपद्मपत्राणिननिषिद्धानियानितु ॥ श्राद्धेषुतानिकार्याणिपात्राणिभोजनार्थयोः ॥ १७ ॥
वृद्धिश्राद्धेषुमन्यंतेमृन्मयानितुकेचन ॥ शौनकस्यमतंचैतद्यथाकार्यंतुमृन्मयम् ॥ १८ ॥ एकद्रव्याणिकार्याणिभोजनाद्यर्थयोरपि ॥ त्री

णिपेतृकपात्राणिद्वेदेष्वेवैश्वदेविके ॥ १९ ॥ एकस्यवैश्वदेवानियैतृकाण्यन्यवस्तुतः ॥ इतिवातानिकायाणिभेदमेकत्रवर्जयेत् ॥ १२० ॥ वटा
 श्वत्थार्कपत्रेषुकुंभीतिदुकयोरपि ॥ कोविदारकरंजेषुनभुंज्यतकदाचन ॥ २१ ॥ नजातीकुसुमैर्विद्वान्बिल्वपत्रैश्चनर्चयेत् ॥ सुरभीनागकिर्णा
 द्वैर्हयारिकांचनारकैः ॥ २२ ॥ बिल्वैर्यश्वार्ययेद्विद्वान्पितृश्राद्धेतिगर्हितः ॥ तद्भुंजतेसुराःश्राद्धेनिसृशैःपितृभिर्गतेः ॥ २३ ॥ सर्वाणिरक्तपुष्पाणि
 निषिद्धान्यपराणिचावर्जयेत्पितृकार्येषुकेतकीकुसुमानिच ॥ २४ ॥ गोरंभाभृंगरांजाद्यैर्मलिकाकुञ्जकैरपि ॥ समर्चयेद्विजाश्राद्धेहव्यकव्या
 दितीद्विचः ॥ २५ ॥ नदद्याद्गुलंश्राद्धेद्विजानापितृदेवते ॥ धूपाभावेगुडोदयोधृतधूपोद्विजोत्तमैः ॥ २६ ॥ कुंकुमंचंदनंवर्ज्यदेयंगंधवि
 मिश्रितम् ॥ ऊर्ध्वचतिलकंकार्यनैवकुर्यात्त्रिपुंड्रकम् ॥ २७ ॥ ऊर्ध्वचतिलकंकार्यदेवेषुत्र्येचकर्मणि ॥ निराशाःपितरोयांतिदृष्ट्वाविप्रं
 त्रिपुंड्रकम् ॥ २८ ॥ पवित्रंयदिवादुर्भकरकृत्वाद्रिजात्ररः ॥ समालभेतदुर्वुद्धिस्तच्छ्राद्धमासुरंभवेत् ॥ २९ ॥ गंधांश्चविधिनादेयाः
 कर्पूरागुरुमिश्रिताः ॥ शक्त्यावस्त्राणिदेयानितदभावेचनिष्कयम् ॥ १३० ॥ दीपश्चसर्पिषादेयस्तिलतैलेनवापुनः ॥ नकाष्ठतैलेन्यैर्वा
 कदाचित्सार्षपातसैः ॥ ३१ ॥ देशधर्मसमाश्रित्यकुलधर्मतथापरे ॥ सूरयःश्राद्धमिच्छंतिपार्वणंतुमृताहनि ॥ ३२ ॥ स्त्रीणामपि
 पृथक्श्राद्धंतेमन्यंतेस्वधर्मतः ॥ मातामहस्यगोत्रेणमातुस्तेनसपिंडता ॥ ३३ ॥ मातामह्यासहेच्छंतिमातुस्तेनसपिंडताम् ॥ स्त्रीणां
 स्त्रीगोत्रसंबंधात्पुंगोत्रेणनृणांयतः ॥ ३४ ॥ सर्पिंडीकरणेकालश्राद्धद्वयमुपस्थितम् ॥ देवाद्यंप्रथमंकुर्यात्पितृणांतदनंतरतम् ॥ ३५ ॥ देवा
 द्यंपार्वणंप्रोक्तंप्रेतश्राद्धमथापरम् ॥ एकत्वंतुततःपश्चात्कृत्वाविप्रांश्चभोजयेत् ॥ ३६ ॥ येसमानास्तिद्राभ्यांपूर्ववच्छेषमाचरेत् ॥ सर्पि
 ङ्डीकरणंस्यकृतंनस्याद्विजन्मना ॥ ३७ ॥ अदेवंतस्यतदेयांपिंडमेकंतुनिर्वपेत् ॥ सर्पिंडीकरणंचैवस्त्रियाश्चैवक्षयाहिकम् ॥ ३८ ॥ एकाद

शाहिकंत्वाद्यंमासिमासिचमासिकम् ॥ वर्षेवर्षेचकर्तव्यमृताहनिचतत्पुनः ॥ ३९ ॥ नापुत्रस्यसपिंडत्वकेचिदिच्छंतिद्विदः ॥ विशेष
 तोनपत्यस्यसत्यपुत्राधिकारिणि ॥ ५४० ॥ विद्यमानःपिताग्रस्यसचेद्यदिविपद्यते ॥ तदंतरासपिंडत्वदंतिश्राद्धवेदिनः ॥ ४१ ॥ आभ्यु
 दयिकसंप्राप्तावर्वागेवतुकारयेत् ॥ कुर्यात्परिव्रजत्रेतत्स्वयंचापिद्विजोत्तमः ॥ ४२ ॥ संन्यसन्सर्वकर्मणितच्छ्राद्धानिचतद्दिने ॥ अग्नि
 दाहदिनंचैकेकेचिन्मृतदिनंविदुः ॥ ४३ ॥ विदेशस्थेश्रुताहस्तुकृष्णावाद्रादशीसिता ॥ संग्रामेसंस्थितानांचप्रेतपक्षेशशिक्षये ॥ तेषां
 पार्वणमेवोक्तंक्षयाहेपिचरुत्तमाः ॥ ४४ ॥ चंद्रक्षयानाञ्चकसंयुगेषुयःप्रेतपक्षेमृतवान्सपिंडः ॥ सपिंडतानेतरमाब्दिकानिभवंतितेषामिह
 पार्वणानि ॥ ४५ ॥ अग्निसर्पादिष्वृत्यूनांषण्मासेपरिसत्क्रियाः ॥ क्षयाह्निकानिकार्याणिब्रूयुर्धर्मविदोब्रूनाः ॥ ४६ ॥ अब्दादूर्ध्व
 वदंत्येकेकृत्वावैवैष्णवंबलिम् ॥ कृष्णार्चनंविनानार्वाकप्रदत्तमपतिष्ठति ॥ ४७ ॥ विद्युतावृक्षपातेनसर्पेणमहिषेणच ॥ इत्यादिकेनमृत्युः
 स्यात्तिथौग्रत्रचतत्रच ॥ ४८ ॥ तन्निमित्तस्यकर्तव्यंमासिमासिक्षयाह्निकम् ॥ कर्तव्यमवधौयावत्ततःकुर्वीतसत्क्रियाम् ॥ ४९ ॥ आना
 शकमृतानांतुमृताहेपार्वणंभवेत् ॥ संन्यासविधिंमन्यंतेकेचिद्विदुरवैदिकम् ॥ १५० ॥ एकोद्विष्टमदैवंस्यात्तथैकार्यंपवित्रकम् ॥ आ
 वाहनस्रौकरणरहितंत्वपसव्यवत् ॥ ५१ ॥ पूर्वोत्तरप्लुवेदेशेश्राद्धंस्यान्मातृपूर्वकम् ॥ सितपीतादिपिष्टेनचर्चितेभूतलेचतत् ॥ ५२ ॥
 उद्विष्टंकृत्यकालस्यतत्प्रागेवविधीयते ॥ आभ्युदयिकदैवानिपूर्वाह्नेस्युरितिश्रुतिः ॥ ५३ ॥ तिलाक्षतादकैर्युक्तान्यासनानिप्रदक्षिणम् ॥
 परिहृत्यादिपिष्टेनकृत्यंशांतिकपूर्वकम् ॥ ५४ ॥ व्रीहयोयवगोधूमाअक्षताश्चाक्षताःस्मृताः ॥ अक्षतामलकैःपिंडान्दधिकर्कषु
 मिश्रितैः ॥ ५५ ॥ नांदीमुखेभ्योदेवेभ्यः प्रदक्षिणकुशासनम् ॥ पितृभ्यस्तन्मुखेभ्यश्चप्रदक्षिणमितिस्मृतम् ॥ ५६ ॥ कर्कषुभिर्यवैर्माषैः

शमीपत्रैस्तिरैरपि ॥ अर्घ्यस्तेभ्यःप्रदातव्यापितृभ्योदैवतैःसह ॥ ५७ ॥ मातामहानामप्येवंपट्टदैवत्यंचरोद्विजः ॥ मांगल्य
पूर्वकंसर्वगंधाद्यपिचदापयेत् ॥ ५८ ॥ तृप्तिकृत्पितृमातृणांधूपोदेयश्चगुग्गुलुः ॥ घृताभिंवारधूपोवायथास्यात्परिपूर्णता ॥ ५९ ॥ दीपा
श्वहंवोदेयाःप्रतिविप्रघृतेनतु ॥ तैलेनयेनकेनापिनवर्नातेनचैवहि ॥ ६० ॥ मालत्याःशतपञ्चवामल्लिकाकुञ्जयोस्तथा ॥ केतक्या
पाटलायावास्रजोदेयानलोहिताः ॥ ६१ ॥ वासांसिचयथाशक्त्यादद्यात्तेभ्योप्यनिष्कयम् ॥ परिपूर्णयथातस्यात्तथाकार्यद्विजाति
भिः ॥ ६२ ॥ सुवेषभूषणैस्तत्रसालंकारैस्तथानरैः ॥ कुंकुमाद्यनुलितांगैर्भाव्यंतुंब्राह्मणैःसह ॥ ६३ ॥ स्त्रियोपिस्युस्तथाभूतागोतनृ
त्यादिहर्षिताः ॥ दुंदुभीनादहृष्टांगायंगलस्वनकारिकाः ॥ ६४ ॥ सोमसदोग्निष्वात्ताश्चतथावर्हिषदोपिच ॥ सोमपाश्चतथाविद्वंस्त्रथैवचह
विर्भुजः ॥ ६५ ॥ आज्यपाश्चतथावत्सस्तथाह्यन्येसुकालिनः ॥ एतेचान्येपिपितरःपूज्याःसर्वेद्विजाप्रजैः ॥ ६६ ॥ वसवश्चतथारुद्रास्तथैवादि
तिसूनवः ॥ देवताअपियज्ञेषुस्वायंभुवादिकीर्तिताः ॥ ६७ ॥ एतेचपितरोदिव्यास्तथाचैतद्वसुतादयः ॥ एतत्पौत्राःप्रपौत्राश्चसंख्याताःपि
तरोमताः ॥ ६८ ॥ एतेश्राद्धेषुसंतर्प्यामुन्यन्नाद्यैर्द्विजादिभिः ॥ इमेसंतर्पिताःसर्वान्प्रीणयंतिनृणांपितृन् ॥ ६९ ॥ यथोक्तंकेतितान्विप्रान्स्ना
तान्कालेसमागतान् ॥ इत्तार्थान्कृतपच्छौचानाचांतानुपवेशयेत् ॥ ७० ॥ येरुपृशंतस्तुखान्यद्विराचामंतिपिबन्निच ॥ नतेषांजायंतेत
त्तिराचामंत्यसृजाहिते ॥ ७१ ॥ सर्वाणिस्वानिवक्राणिकार्याच्छ्राणिचात्मनः ॥ तैराचातैर्भवेच्छुद्धिस्त्वन्यथाप्यशुचिर्भवेत् ॥ ७२ ॥
व्याहृत्यवैष्णवान्मंत्रान्स्मृत्वांचसर्वमातरम् ॥ शांतस्वांतोद्विजान्पृच्छेत्करिष्येऽश्राद्धमित्यथ ॥ ७३ ॥ करवैकरवाणीतिपृष्ट्वायुर्द्विजा
स्ततः ॥ अनुज्ञातवचोद्वेत्तंकुरुष्वक्रियतांकुरु ॥ ७४ ॥ ततोदर्भासनंदद्याद्देवेभ्यःसयकंपुनः ॥ दक्षिणंजानुमन्वास्त्यतस्क्षिपंचतदासनम् ॥

॥ ७६ ॥ पात्रद्वयमतोर्वाथैतेजसंचैकवस्तुजम् ॥ सासनंसपवित्रंतत्समभ्यर्च्यविधानतः ॥ ७६ ॥ प्राईमुखोऽमरतीर्थेनशत्रोदेव्युदकं
क्षिपेत् ॥ यवोसीतिषवांस्तंत्रतूष्णींषुष्पाणिचंदनम् ॥ ७७ ॥ यवोसिपुण्यामृतमिश्रितोसिसमस्तधान्यप्रभुरस्यमुत्र ॥ मरुन्मनुष्य
पितृदेवतानांधरावतीर्णोसिहितोसिपुंसाम् ॥ ७८ ॥ उत्पद्यपूर्वकमिमानमृतेनवेधाभूयःप्रसन्नमनसातेह्यासितोसिं ॥ चिक्षेपतान्वरुण
ल्लोकहितायसिक्तास्तेनामृतावरुणदेवतकावभूवुः ॥ ७९ ॥ आनीतवान्विधिरिमान्वरुणस्यलोकादन्नप्रभून्भुविश्रयवान्सुरलोकतृप्त्यै ॥ तत्पि
ष्टपक्कहविषापितृदेवतानांतृप्तावसंतिदिवितेवरदानवाचः ॥ १८० ॥ ततःसव्यंकरंन्यस्यविप्रदाक्षिणजानुनि ॥ देवानावाहयिष्येहामिति
वाचमुदीरयेत् ॥ ८१ ॥ आवाह्येत्यनुज्ञातोविश्वेदेवासआगतः ॥ विश्वेदेवाःशृणुतेमामितिमंत्रद्वयंपठेत् ॥ ८२ ॥ सोमेनसह
राज्ञेतिकेचित्पठंत्यदोपिच ॥ व्याहृत्यमंत्रमावाह्यहस्तेदत्वापवित्रकम् ॥ ८३ ॥ तमंचयेद्विजंपुष्पैर्दद्यादर्घ्यंकरेपुनः ॥ विश्वेभ्य
स्त्वेवदेवेभ्यएषवोर्घ्यःप्रदीयते ॥ ८४ ॥ यादिव्याइतिमंत्रेणपाणौविप्रस्यतंक्षिपेत् ॥ अपसव्यमतःकुर्यान्निर्वर्त्यवैश्वदेविकम् ॥ ८५ ॥
आपोभूमिगताःकेचिद्यादिव्येत्यभिमंत्र्यच ॥ पुनस्ताभिःकराभ्यांचकुर्वतिमुखमार्जनम् ॥ ८६ ॥ उदकंगंधपुष्पाणिवासांसि
चंदनंम्रजः ॥ दत्वापसव्यवद्भूत्वादद्यात्पितृकुशासनम् ॥ ८७ ॥ सोदकान्द्विगुणीभूतान्सतिलान्सकुशानपि ॥ गोकर्णमाप्रका
न्साम्प्रदद्याद्दामपार्श्वतः ॥ ८८ ॥ चतुर्थ्यंतसगोत्रंचपितृनामचशर्मवत् ॥ उच्चार्यपरयोस्तर्द्धदिदंतुभ्यंकुशासनम् ॥ ८९ ॥ पित्रर्थमर्थ
पात्राणिसंपूज्यदाक्षिणामुखः ॥ तिलोसीत्येतदुच्चार्ययवस्थानेतिलान्क्षिपेत् ॥ ९० ॥ भूलग्नसव्यजानुःसन्पितृतीर्थेनवात्वरः ॥ पितृध्यान
मनाःकुर्यात्पितृध्यानमशेषतः ॥ ९१ ॥ आवाहयिष्येपित्रादीननुज्ञावाहयेतिच ॥ उशंतस्त्वेतिप्रोदीर्यतथायंतुनइत्यपि ॥ ९२ ॥ अन्ये

प्यपहतासुरा इत्याद्यपि पठंति हि ॥ अन्नविघ्नव्यपोहार्थवक्तव्यमिति कैरपि ॥ ९३ ॥ प्राग्वद्विप्रार्चनं कार्यं प्राग्वदर्थ्यं प्रसेचनम् ॥ प्राग्वन्मंत्रं स
 मुच्चार्य प्राग्वत्स्यान्मुखमार्जनम् ॥ ९४ ॥ एते तिलास्तुविधिनाशशिलोकतस्तु प्राहृत्य भूजनहिते च शुभाय धान्याः ॥ क्षिप्तामलानि पुरुषस्य
 चतंपेणाद्यैर्येन तितेषु भुविसत्सुकुतोभयं स्यात् ॥ ९५ ॥ तिलोसिचंद्रामृतदेवतोसिहितोस्तिर्यैः पितृदेवतानाम् ॥ कर्तासित्प्रतिपरमां पि
 तृणामुक्तस्ततस्त्वंविधिसंभवोसि ॥ ९६ ॥ पवित्राणि च सर्वाणि कृत्वा तान्यादिंपात्रके ॥ पितृभ्यः स्थानमसीति न्युञ्जं कुर्यादधश्चतत् ॥ ९७ ॥
 यस्तुंद्धरेत्तदज्ञानादर्थ्यपात्रंतुपैतृकम् ॥ तद्धि श्राद्धमभोज्यं स्यात्कुद्धैः पितृगणैर्गतैः ॥ ९८ ॥ आश्रित्य प्रथमं पात्रं तिष्ठंति पितरो नृणाम् ॥
 श्राद्धे तस्मान्न तद्धि द्वानुद्धरेत्प्रथमं सुधीः ॥ ९९ ॥ वाचयेत्परिपूर्णं त्वं वा सोदत्वा विधानतः ॥ अस्त्वेतत्परिपूर्णं तु ब्रूयुः तद्धि जातयः ॥ २०० ॥
 ससर्पिरन्नमाद्यसपिधानं द्विजाग्रतः ॥ भूत्वा सर्वान्द्विजान्पृच्छेत्करिष्ये प्राविति द्विजः ॥ १ ॥ कुरुष्वेति ह्यनुज्ञातो नुहोत्यग्नौ ततः पुनः ॥
 भोजने पितृपात्राणामिति मंत्रमुदीरयेत् ॥ २ ॥ अग्निशब्दं चतुर्थ्यैकवचनांतं समुच्चरेत् ॥ क्वव्यवाहनशब्दं च सोमं पितृमदित्यपि ॥ ३ ॥
 पंक्तिमूर्धन्यमेवात्र पृच्छेदिति हकेचन ॥ पितृश्राद्धप्रधानत्वात्सामगानथवापुनः ॥ ४ ॥ तृतीयं मनसा दद्याद्यमायस्त्वेति वापुनः ॥ तूष्णीं
 यत्र तु होमादौ प्रजापतिस्तु तत्र तु ॥ ५ ॥ अहव्यवाहितस्मिन्वाक्संवादो भून्नो गिरा ॥ अहव्यवागतो वाणी अभूद्यज्ञे प्रजापतेः ॥ ६ ॥ अंग्रा
 वाहुतयः प्रोक्तास्तिन्न एव मनीषिभिः ॥ अग्निवद्विजपात्रेषु पश्चात्तज्जुहुयाद्विजः ॥ ७ ॥ अग्नौ करणं यत्पितृपात्रेषु दापयेत् ॥ प्रतिपाद्य
 पितृणां तु दद्याद्देवैश्च देविकम् ॥ ८ ॥ यच्चाग्नौ करणं दद्यात्तदा विप्रकरेषु च ॥ तेनोच्छेदितमेतत्स्यात्समाप्तिस्तावदेव तु ॥ ९ ॥ पितरः करव
 कास्तुवद्विवकास्तु देवताः ॥ अन्नः पाणो नर्तयं पात्रे देयं कुशांशिते ॥ २१० ॥ वैश्वदेविकविप्राणां पात्रे वाग्दिवक्त्रे ॥ अन्नमिकस्तु तदद्यात्प्र

थमैश्वदेविकम् ॥ २११ ॥ द्रुतशेषामशेषाणां पात्रे दद्याद्विजोत्तमः ॥ पृच्छेत्सर्वीश्वयत्कृत्यसामान्येर्नद्रिजोत्तमान् ॥ १२ ॥ दत्वाग्नौ कस
पंचान्ये विप्राणां तृप्तिकृद्भविः ॥ परदेयमिति ब्रुयुस्ततो विधिरनंतरः ॥ १३ ॥ प्रागंग्नौ करणं दत्वा दद्यादन्यच्च तृप्तिकृत् ॥ एकीकृतं तु भुंजा
नाः प्रीणयंति नृणां पितृन् ॥ १४ ॥ परिवेष्य हविः सर्वतदर्थयज्ञं तच्छृतम् ॥ अभिमंत्र्य ततः पात्रमपोशानप्रदानवत् ॥ १५ ॥ अन्नपूर्णं स्वपात्रं स्व
कर्तव्यमभिषेचनम् ॥ आपोदत्वा तु संकल्प्य एष श्राद्धविधिर्वरः ॥ १६ ॥ वर्जितानि न देयानि पितृणां तृप्तमिच्छता ॥ हविष्णाणि प्रदेयानि वक्ष्य
माणानि वर्जयेत् ॥ १७ ॥ निष्पावराजमापाणुकुलित्थान् कौरदूषकान् ॥ मसूरान्भीतपाकं च पुलकं शणमर्कटा ॥ १८ ॥ आढक्यसितसिद्धार्थ
वल्लनिस्विन्नधान्यकम् ॥ पिण्याकं परिदग्धं च मथितं च विवर्जयेत् ॥ १९ ॥ नापि नीरसनिर्गंधं करंजं सर्वमुक्तकम् ॥ अप्रोक्षितं च यत्किंचि
त्पर्युषितं विवर्जयेत् ॥ २० ॥ लोहितान्वृक्षनिर्यासान्प्रत्यक्षलवणानि च ॥ कृतकृष्णानिलवणं सर्वाः फलांडुजातयः ॥ २१ ॥ कृष्ण
जीरकवंशाग्रभूतृणानि विवर्जयेत् ॥ कुंभीकेमुकपालं क्यकटफलं तुंडुलीयकाः ॥ २२ ॥ नालिक्यं च समच्छत्रासौ भांजनकुसुमिकाः ॥ कोवि
दारं करंजौ च सुषुष्वा मूलकं तथा ॥ २३ ॥ कूष्माण्डगौरवार्ताकंबृहत्याश्च फलानि च ॥ करीरफलपुष्पाणि विडंगमरिचानि च ॥ २४ ॥ जं
वारिकासजं बीरासमृजाबीजपूरकाः ॥ जम्बलाबूनिपिप्पल्यः पटोलीपिंडमूलकम् ॥ २५ ॥ मसूरां जनेपुष्पं च ददच्छ्राद्धे पतत्यधः ॥ विष
च्छद्महतं मांसमन्यच्च चिरसंस्थितम् ॥ २६ ॥ नित्यं श्राद्धे विवर्ज्य स्याद्विडुराहचकोरयोः ॥ स्वायंभुवादिभिः सर्वैर्मुनिभिर्धर्मदर्शिभिः ॥
निषिद्धानि न देयानि पितृणामहितानि च ॥ २७ ॥ एकेन किंचिच्च परेण किंचित्किंचिच्च किंचिच्च परैर्मुनीन्द्रैः ॥ श्राद्धे निषिद्धान्यज्ञानाग्निविप्रै
स्ततः पितृणां न तु किंप्रदेयम् ॥ २८ ॥ सौवीरतिक्तैर्लवणादिकैस्तत्पाकस्य शुद्धिर्भवतीह यैस्तु ॥ तद्बीजपूरान्मरिचादियोगात्सिद्धं प्रदेयं

नतुदुष्यतीति ॥ २९ ॥ श्राद्धंतुयस्यद्विजदीयमानंपित्रादिकस्येहभवेन्मनुष्यैः ॥ यद्रस्तुतस्येहमनस्यभीष्टमासीत्पुरातस्यतदेवदेय
 म् ॥ २३० ॥ द्रातुश्चयस्मिन्मनसोभिलाषःश्रद्धाभवेद्यक्तुदीयमाने ॥ श्राद्धेषुदेयंविधिवत्तदेवतद्वत्तमक्षय्यमितिश्रुतिश्च ॥ ३१ ॥
 आनीतमंभोनिशियत्कथंचिद्यत्पाणिदत्तंभवतीहविद्वन् ॥ हेमांबुनिक्षेपहरिस्मृतिभ्यामच्छिद्रामेतिपराशरोक्तेः ॥ ३२ ॥ यत्क्षीरसारेक्ष
 वसंडयोगाच्छाकाभिधेयंभवतीहविद्वन् ॥ प्राण्यंगधूपान्मरिचादियोगात्पाकंस्थसिद्धिप्रवदंतितज्ज्ञः ॥ ३३ ॥ व्रीहयोयवगोधूमांमुद्गामा
 षास्तिलाअपि ॥ नीवारश्यामकाद्यंचअकृष्टसंभवानिच ॥ ३४ ॥ आरण्यकालशाकादिप्रतिषिद्धापराणिच ॥ माहेयीक्षीरमन्वादि
 खद्गादिपिशितानिच ॥ ३५ ॥ शर्करागुडखंडादिसंशुद्धंशौद्रमेवच ॥ पितृश्राद्धेहविर्मुख्यंयद्वातद्राप्यलाभतः ॥ ३६ ॥ यद्देहिनामत्र
 शरीरगुष्ट्यैधाताससर्जाशननामकिंचित् ॥ तत्स्वर्धान्यात्रामितित्रिधैवभूचेमुनीन्द्रिणपराशरेण ॥ ३७ ॥ श्यामांवरुणादिककंतुजातिर्य
 त्किंचिदस्मिस्तुषसाररूपम् ॥ अरण्यजंवाकृपिसंभवंवासस्यंतदुक्तंमुनिनाद्विजेषु ॥ ३८ ॥ कांडोद्भवयत्त्वशनेषुकिंचित्पंकोद्भवंवास्य
 लसंभवंवा ॥ यत्तुच्छसारंबहुसारमस्मिन्सर्वाणिथान्यानिवशुकदंति ॥ ३९ ॥ यत्तर्वसारंततुषंचभक्ष्यंमिशुकशुकान्वितमत्रकिंचित् ॥
 आप्यायनंदेहभृतातुसद्यस्तदुक्तमाद्यैरशनेषुधात्रम् ॥ २४० ॥ प्रतिश्रुतंचशूक्तंचकटुतित्तंचयत्रयम् ॥ केचिद्वचुरदेयानिप्रोत्स्वानप्रतिरोपि
 च ॥ ४१ ॥ तुंडीरकान्यलावूनिर्लिगाख्यानिचयानिच ॥ श्राद्धेनित्यमदेयानिप्राहसत्यवतीपतिः ॥ ४२ ॥ सांकारयाचगायत्र्यमदशाव
 र्तिताजलम् ॥ पूतंतुतेनतत्प्रोक्ष्यंसर्वमंत्रंविशुद्धये ॥ ४३ ॥ शुद्धवत्येथकूंष्मांघ्रिःपावमान्यस्तरत्समाः ॥ पूतेनवारिणैताभि
 रन्नशोधनमुत्तम् ॥ ४४ ॥ तद्विष्णोरितिमंत्रेणगायत्र्याचप्रयत्नवान् ॥ प्रोक्षयेदशनंसर्वशुद्धदृष्टचद्विशुद्धये ॥ ४५ ॥ गृहा

वृ. पा.
॥३८॥

प्रिशिशुदेवानांयतीनां ब्रह्मचरिणदम् ॥ तावन्नदीयतेकिचिद्यावत्पिण्डान्ननिर्वपेत् ॥ ४६ ॥ कांजिकं दधितक्रंचशृतंचाशृतमेववा ॥
पूर्वाह्नेनप्रदातव्यमेकोद्विष्टेथपार्वणे ॥ ४७ ॥ आपिण्डदानतोदद्याद्यत्किचिच्छ्राद्धवासरे ॥ तेनैवपितरोयांतिश्राद्धंमृह्णतिनैवच ॥ ४८ ॥
परिवेपयेत्समंसर्वंपंक्तिभेदनंकारयेत् ॥ पंक्तिभेदावृथापाकीनित्यंब्राह्मणनिंदकः ॥ ४९ ॥ आदेशीवेवविक्रेतापंचैतेब्रह्मवांत
काः ॥ यद्येकपंक्त्याविपमंददातिस्नेहाद्रयाद्रायदिचाश्रलोभात् ॥ वेदेषुदृष्टंमुनिभिश्चगीतंतद्ब्रह्महत्यासदृशंवदति ॥ २५० ॥
देवान्पितृन्मनुष्यांश्चवह्निमभ्यागतांस्तथा ॥ अनभ्यर्च्यचभुंजानोवृथापाकइतिस्मृतः ॥ ५१ ॥ पृथ्वीवेषात्रंमित्येतद्यौरपीतिपिधानं
एतद्वैब्राह्मणस्याम्येजुहोमिचामृतेमृत्म् ॥ ५२ ॥ इदंविष्णुरितिद्येतंमंत्रमुच्चार्यचापरे ॥ द्विजांगुष्ठंतुत्रान्नेत्रिवेशयंतितंद्रिदः ॥ ५३ ॥
जप्त्वाव्याहृतिभिःसाग्रां गायत्रीमधुमतरपि ॥ संकल्प्यान्नमपोशानंत्र्यान्नमधुमध्विति ॥ ५४ ॥ आपोशानंप्रदीयान्नंतत्संकल्पये
द्विजः ॥ संकल्पान्नरकेयातिनिराशैःपितृभिर्गतैः ॥ ५५ ॥ आपोशानोदकेविप्रपाणौतिष्ठतियोद्विजः ॥ संकल्पंकुरुतेमोहात्स्युं
स्तेनपितरोहताः ॥ ५६ ॥ जप्त्वाचवैष्णवान्मंत्रान्विप्रान्त्र्याद्यथासुखम् ॥ भुंजीरन्नाग्यतास्तेतुपितृदेवहितैपिणः ॥ ५७ ॥ तदुष्णमश्रेकायं
वाचावाच्यंपितृप्रियम् ॥ शूद्रांश्चमूकरश्चक्षुक्कुटानपनीयच ॥ ५८ ॥ भुंजतेब्राह्मणायवत्तावत्पुण्यंजपंजपेत् ॥ पावमान्यश्चवाक्यानि
पितृवाक्यानिचैवहि ॥ ५९ ॥ ततस्तृप्तान्द्विजान्पृच्छेत्तृप्ताःस्येत्यनुशासनम् ॥ तृप्ताःस्मेतिद्विजात्रियुस्तदन्नं विकिरेद्भुवि ॥ २६० ॥ सकृ
त्सकृदपोदत्वाशेषमन्नंनिवेदयेत् ॥ यथानुज्ञातथाकृत्वापिण्डांस्तदनुनिर्वपेत् ॥ ६१ ॥ यद्यद्भुक्तंद्विजैरन्नंतत्तदादायवित्वरः ॥ स्थालीपाक
तिलोपेतंदक्षिणाभिमुखस्ततः ॥ ६२ ॥ अथतेज्यातिलान्दर्भान्पिण्डार्थमवनीतले ॥ तस्मिंश्चनिर्वपेत्पिण्डान्गोत्रकामकपूर्वकान् ॥ ६३ ॥

अ०
६

॥३८॥

ये देवलोकां पितृलोकमापुः प्राप्तास्तथैवं नृकंनरांये ॥ अग्नौ हुत्वेन द्विजभोजनेन तृप्यंतु पिण्डैर्भुविते प्रदत्तैः ॥ ६४ ॥ यदन्नलेपरूपंतु क्रमात्ते
षु च निर्वपेत् ॥ प्रक्षाल्य सलिलं वारिअवने जनवत्पुनः ॥ ६५ ॥ निपृतानर्चयेत् पिण्डान्पुष्पगंधविलेपनैः ॥ दीपत्रासः प्रदानेन निपृत
न्ध्यायंन्समाहितः ॥ ६६ ॥ वासो वस्त्रदशादद्याद्द्विधिवन्मंत्रपूर्वकम् ॥ कचिदत्राविकंलोमकेचिन्मंतंनतदिति ॥ ६७ ॥ अंशमिति वा
वापिकोयस्तु दद्याद्धोमस्वमंशुकम् ॥ तच्चावश्यं प्रदेयं स्याद्द्विधिसंपूर्णताकृते ॥ ६८ ॥ पवित्रं यदिव दर्भकरात्तत्र विनिक्षिपेत् ॥ प्रक्षाल्य
हस्तां वा त्त्रम्यप्रोक्षणादिकमाचरेत् ॥ ६९ ॥ निर्वपंत्यपरोपिण्डान्प्रागेव द्विजभोजनात् ॥ स्वाद्वेष्युः शकुंतास्तान्पितृणां प्रीतितत्पराः ॥
॥ २७० ॥ मातामहानामप्येवं विप्रानात्रामयेदथ ॥ वाचयेत् द्विजांस्वस्मिन् दद्याच्चैवाक्षयोदकम् ॥ ७१ ॥ दक्षिणाहेमदेवानां पितृणां रजतं
मतम् ॥ शक्त्या दद्यात्स्वयंकारं व्याहरेच्छ्राद्धकृद्द्विजः ॥ ७२ ॥ निपृत्तपिण्डान्तिके ब्रूयाद्वाचयिष्ये स्वधामपि ॥ वाच्यतामिति विप्रोक्तः प्रं
वदेद्गोत्रपूर्वकम् ॥ ७३ ॥ स्वधोच्यतामिति ब्रूयादस्तु स्वधेति तद्वचः ॥ ऊर्जवहंती रुच्चार्यं जलं पिण्डेषु सेचयेत् ॥ ७४ ॥ याः काश्चिद्देवताः
श्राद्धे विश्वशब्देन कीर्तिताः ॥ प्रीयंतां तादृति ब्रूयाद्दिप्रैरुक्ते त्विदं जपेत् ॥ ७५ ॥ दानारोनाभिवर्धतां वेदाः संततिरेव च ॥ श्रद्धाचनोमा
व्यगमद्गृहेयं च नोस्त्विति ॥ ७६ ॥ न्युञ्जपिण्डार्धपात्राणि कृत्वोत्तानानि संभ्रवान् ॥ क्षिप्वापिण्डेष्वतो विप्रान्पितृपूर्वाविसर्जयेत् ॥ ७७ ॥ वाजे
वाने इति प्राच्य आमवाजस्य तान्च हिः ॥ ब्रूयात्प्रदक्षिणीकृत्य भूमिध्वमिदमित्यपि ॥ ७८ ॥ पिण्डानां मध्यमं पिण्डपितृन्ध्यायंन्समाहितः ॥ प्राश
येत्पुत्रकामांतुतां भार्याश्राद्धकृन्नरः ॥ ७९ ॥ स्तुपावापिसंगोत्रावाप्राप्तुने पुत्रकं क्षिप्ते ॥ आधत्तपितरोगर्भं व्याहरेयुर्द्विजात्तमाः ॥ २८० ॥
महारोगगृहीतो वा तद्गोपशमायचं ॥ घंतुमेपितरोगमित्युक्त्वा प्राशयेच्च तम् ॥ ८१ ॥ अन्यानप्सु हुताशेषेऽपि पिण्डान्द्विजायवा ॥

वृ. मा.
॥३९॥

अजायवापितान्दद्यात्पश्चाद्भिप्रविशर्जनम् ॥ ८२ ॥ उच्चारणैतृकादेकेपाकज्मात्तामहायच ॥ एकेनैवहिचैकेपिपट्टैवत्यादिति श्रुतिः ॥
॥ ८३ ॥ निदध्युःपृथगुद्धृत्यपात्रपिंडार्थमोदनम् ॥ तथापाकमपीच्छंतिभिन्नंगोक्तयाद्विजाः ॥ ८४ ॥ अद्वैक्ष्यस्थानेषुवक्तव्यमु
पतिष्ठताम् ॥ अभिरम्यतांस्वधारुथानेविप्रैरभिमताःस्महः ॥ ८५ ॥ ऊर्ध्वतुप्रौष्ठपद्यास्तुप्रतिपदादिकाश्चयाः ॥ पुण्यास्तांस्तिथयः
सर्वादशापिसहपंचभिः ॥ ८६ ॥ तेषांचतुर्दशीपुण्याशस्त्रिणोपहताश्चये ॥ पितृभेचत्रयोदश्यांगयाश्चाद्वाधिकंफलम् ॥ ८७ ॥ नत
त्रपातयेत्पिंडान्सतानेप्सुःकदाचन ॥ पिंडदानेननुनयःप्राहुर्वैशक्षयंबुधाः ॥ ८८ ॥ सप्तमेप्सुःत्रयोदश्यांनपिंडान्पातयेद्विजः ॥
पातयेत्तमभिस्यंधप्राहसंत्वनपितिः ॥ ८९ ॥ भवायुक्तत्रयोदश्यांपिंडानिर्घर्षणाद्विजः ॥ तसंतामोनकुर्वीतप्रोचुःकेपिसुनीश्वराः ॥
॥ २९० ॥ यःसंक्रमेभानुदिनेनकुर्याद्विषोपशंपात्रेणकद्विजन्मा ॥ पिंडप्रधानंपितृभेधतद्रज्ज्वेष्टोविचयेनसुतोऽनुजोवा ॥ ९१ ॥
पंचर्मापुत्रकामासुतयेवैकादशीतिथिः ॥ काशप्रदात्वमावास्यापंचम्युर्वैशुभाःस्मृताः ॥ ९२ ॥ अत्रंशीरंघृतंशौद्रमैश्वरकालशा
कवत् ॥ एतेश्चैसर्पिताविप्रास्तेपांतृप्तास्तुपूर्वजाः ॥ ९३ ॥ देशःवर्षाणिकालश्चहविःपात्रंघर्षात्क्रिया ॥ पितृदेवैकपित्तत्वं
योगाच्चपितृभादिभिः ॥ ९४ ॥ शौचंचपात्रशुद्धिश्चश्रद्धाचपरमायदि ॥ अनंततृत्तिकृच्छ्राद्धेनमेतन्नचामिषम् ॥ ९५ ॥
यस्तुप्राणिवधंकृत्वाभांसेनतर्पयेत्पितृन् ॥ सोविद्रांश्चन्दनंदग्धाकुर्यादंगारविक्रयम् ॥ ९६ ॥ क्षित्वांकूपेयथाकिंचिद्रालआदातुमिच्छति ॥
पतत्यज्ञानतःसोभितथामांसेनश्राद्धकृत् ॥ ९७ ॥ सर्वधत्त्रयदानस्यात्तदेवामिपमाश्रयेत् ॥ ब्राह्मणश्चस्वयंचाद्यात्तच्चश्वादिहतंयदि ॥
॥ ९८ ॥ अथान्यत्पापमृत्यूनांशुद्ध्यर्थंपापमुच्यते ॥ कृतेनतेनयेपांतुप्रदत्तमुपतिष्ठति ॥ ९९ ॥ शृंगिदंत्युरगव्यालनीरास्युद्रंधनैस्त

१
अ०
६

॥३९॥

था ॥ विद्युन्निर्घातवृक्षैश्चविप्रैश्चैवात्मनाहताः ॥३००॥ व्रणसंजातकीटाश्चम्लेच्छैश्चैवहत्तानराः ॥ पापमृत्यवएतेवैशुभगत्यर्थतूच्यते ॥
 ॥ १ ॥ नारायणोवलिःकार्योविधानंतस्यकथ्यते ॥ ऊर्ध्वपण्मासनःकुर्यादेकेऊर्ध्वमुक्त्सरात् ॥ २ ॥ तेषांपापव्यपोहार्थंकार्योमारा
 यणोवलिः ॥ धौतवासाःशुचिःस्नातएकादश्यामुपोषितः ॥ ३ ॥ शुक्लपक्षेनुसंपूज्यविष्णुमीशंयमंतथा ॥ नदीतीरंशुचिर्गन्वाप्रदद्याद्
 शपिंडकान् ॥ ४ ॥ औद्राज्यतिलसंयुक्तान्हविपादक्षिणामुखः ॥ अभ्यर्च्यपुष्पधूपाद्यैस्तन्नामंगोबपूर्वकान् ॥ ५ ॥ विष्णुध्यान
 मनाःकुर्यात्ततस्तानंभसिक्षिपेत् ॥ निमंत्रयेनविप्रांश्चप्रंचसनाथवानव ॥ ६ ॥ द्वादश्यांस्नानान्धौतवस्त्रास्समागच्छन् ॥
 कृष्णाराधनकृद्भक्त्यापादप्रक्षालितांश्शुभान् ॥ ७ ॥ दक्षिणाप्रवणेदेशेऽशुचींस्तानुपवेशयेत् ॥ द्वादशैतत्रयःपित्र्येप्राईमुखो
 दइमुखान्द्रिजान् ॥ ८ ॥ आसनाद्वाहनाद्यंचकुर्यात्पार्वणवद्विजः ॥ भोजयेद्भक्ष्यभोज्यैश्चौद्रेक्षवाज्यणयसैः ॥ ९ ॥ तृतांस्तानं
 थविप्रेशांस्तृप्तिपृच्छेद्यथाविधि ॥ साज्येनतिलमिश्रेणहविष्येणचनान्पुनः ॥ १० ॥ पंचपिंडान्प्रदद्याद्देवैकंरूपमनुस्मरन् ॥ विष्णु
 ब्रह्मशिवेभ्यश्चत्रीन्पिंडांश्चयथाक्रमम् ॥ ११ ॥ यमायमानुगायाथचतुर्थपिंडमुत्सृजेत् ॥ मृतसंचिंत्यमनसागोत्रनामकपूर्वकम् ॥ १२ ॥
 विष्णुंस्मृत्वाक्षिपेत्पिण्डान्पंचपंचततःपुनः ॥ दक्षिणाभिमुखोभूत्वानिर्वपेत्पंचपिण्डकान् ॥ आचम्यब्राह्मणान्पश्चान्प्रोक्षणादिक्रमार्चरेत्
 ॥ १३ ॥ हिरण्येनचवासेभिर्गोभिर्भूम्याचतान्द्रिजान् ॥ प्रणम्यशिरसापश्चाद्दिनेनप्रसादयेत् ॥ १४ ॥ तिलोदकंकरकृत्वाप्रेतंसं
 स्मृत्यचेतसा ॥ गोत्रपूर्वक्षिपेत्पाणौबुद्धौविष्णुंनिवेश्यच ॥ १५ ॥ वहिर्गन्वातिलांभस्नुतस्मैदद्यात्समाहितः ॥ मित्रभृत्यनिजैःसार्धपश्चा
 दुंजीतवाग्यतः ॥ १६ ॥ एतंविष्णुमतेस्थित्वायोदद्यात्पापमृत्यवे ॥ समुद्रसतितंप्रेतंप्रराशरवचोयथा ॥ १७ ॥ सर्वेषांपापमृत्यूनांकार्यो

नारायणोवलिः ॥ तस्माद्दूर्ध्वचतोभ्योवैप्रदत्तमुपतिष्ठति ॥ १८ ॥ एवंश्राद्धैः समस्तान्यःसंतर्पयतिवैपितृन् ॥ ददत्यनुत्तमास्तस्यपित
रस्तर्पिताःसुतान् ॥ १९ ॥ विद्यातपोमुखान्पुत्रान्पूज्यत्वमथयोपितः ॥ सौभाग्यंशौर्यमोजश्वलंश्रेष्ठ्यमरोगितमम् ॥ २० ॥ यशःकुप्यमंशो
कत्वंसिद्धिचैवात्मवांछिताम् ॥ यशश्चदीर्घमायुश्चतथैवात्तमांगतिम् ॥ २१ ॥ अथान्यत्किंचिदाख्यामिपितृणांमुक्तिदायकम् ॥ कृते
नस्वलपकेनापिप्राप्तुवंतिविधेःफलम् ॥ २२ ॥ उत्सृष्टस्यविसर्गार्थंविधिस्तात्कालिकोहियः ॥ श्राद्धज्ञैर्विहितोयःप्राक्पितृगणहितैषिभिः ॥ २३ ॥
आदायसर्वमुच्छिष्टमवनेजनवहुधाः ॥ तत्रैवनिक्षिपेद्भूमौतिलदर्भसमन्वितम् ॥ २४ ॥ नरकेषुगताथैवैअमृत्युमृतामम ॥ एतदाप्यायनं
तेपांचिरायास्त्वब्रवीन्मुनिः ॥ २५ ॥ करस्यमध्यतोदेवाःकरपृष्ठेपुराक्षसाः ॥ पात्राश्चालंबनात्पश्चात्तस्मात्तन्नदर्शयेत् ॥ २६ ॥ दर्भा
श्चस्वयमानेयांदक्षिणाप्रवणोद्भवाः ॥ तर्पणाद्युज्झितायेवैइत्याद्यांश्चविवर्जयेत् ॥ २७ ॥ नकुशंकुशमित्याहुर्दर्भमूलंकुशःस्मृतः ॥ छिन्नाद्
र्भाइतिप्रोक्तस्तदग्रंकुतपःस्मृतः ॥ २८ ॥ हरितायज्ञियादर्भाःपीतकाःपाकयज्ञिकाः ॥ सकुशाःपितृदेवत्यांश्छिन्नावैश्वदेविकाः ॥ २९ ॥
दर्भमूलेस्थितोब्रह्मादर्भमध्येजनार्दनः ॥ दर्भाग्रेशंकरस्तस्थौदर्भादेवत्रयान्विताः ॥ ३० ॥ अहन्येकादशैश्राद्धेप्रतिमासंतुवत्सरम् ॥ प्रतिसं
वत्सरंकार्यमेकोदिष्टंतुसर्वदा ॥ ३१ ॥ एकस्यप्रथमंश्राद्धमर्वागन्दाचमासिकम् ॥ प्रतिसंवत्सरंचैवज्ञेषंत्रिपुरुषंस्मृतम् ॥ ३२ ॥ सपिंडी
करणाद्दूर्ध्वप्रतिसंवत्सरंसुतैः ॥ मातापित्रोःपृथक्कार्यमेकोदिष्टंमृताहनि ॥ ३३ ॥ चतुर्दश्यांतुयच्छ्राद्धंसपिंडीकरणेकृते ॥ एकोदिष्टवि
धानेनतत्कुर्याच्छ्राद्धंवातिने ॥ ३४ ॥ पित्रादयस्तुयेयस्यशस्त्रवातात्वनुक्रमात् ॥ सभूतेपार्वणंकुर्यादाब्दिकमनिपृथक्पृथक् ॥ ३५ ॥ सपि
ंडीकरणाद्दूर्ध्वपितुर्यःप्रपितामहः ॥ सतुलेपभूमित्येवप्रलुप्तःप्रतिपिंडतः ॥ ३६ ॥ सपिंडीकरणाद्दूर्ध्वंकुर्यात्पार्वणवत्सदा ॥ प्रतिसंवत्सरंवि

द्राच्छागलेयोदितोविधिः ॥ ३७ ॥ अपिंडतातृकर्तव्यापितुः पुत्रैः पृथक्पृथक् ॥ स्वाधिकारप्रवृत्तत्वादितरः श्राद्धकर्तवत् ॥ ३८ ॥ यस्य
 संवत्सरादर्वाक्सपिंडीकरणं भवेत् ॥ प्रतिमासंतस्य कुर्यात्प्रतिसंवत्सरं तथा ॥ ३९ ॥ अर्वाक्संवत्सराद्दुद्धौ पूर्णसंवत्सरे पित्रा ॥ ये स
 पिंडीकृताः प्रेतानंतुतेषां पृथक् क्रिया ॥ ३४० ॥ एकपिंडीकृतानांतु पृथक्त्वं नोपपद्यते ॥ सपिंडीकरणादूर्ध्वमृते कृष्णचंतुर्दशौम् ॥ ४१ ॥
 ये सपिंडीकृतास्तेषां पृथक्त्वं नोपपद्यते ॥ पृथक्त्वकरणे तस्य पुनः कार्यासपिंडता ॥ ४२ ॥ संस्थांस्त्रियंपतिमात्रातया सह सपिंडयेत् ॥ तत्सद्भावे
 पितामह्यातन्मात्राचापरे विदुः ॥ ४३ ॥ नान्यथा तु पितामह्यामातामह्यातथापरे ॥ उदकंपिंडदानंच सह भर्त्रा प्रदीयते ॥ ४४ ॥ अपुत्राय मृताः के
 चित्स्त्रियोवापुरुषा अपि ॥ तेषामपि प्रदेयं स्यादेकोदिष्टं न पार्वणम् ॥ ४५ ॥ अपुत्राश्च मृताय च कुमारः संसृता अपि ॥ तेषां समानतान स्यात्
 स्वधानाभिरम्यताम् ॥ ४६ ॥ भर्त्रासपिंडतास्त्रीणां कार्येति मुनयो विदुः ॥ श्वश्रुत्वासाहापरे तस्यास्तन्मात्राचापरे विदुः ॥ ४७ ॥ अनपत्येषु प्रेते
 पुनस्वधानाभिरम्यताम् ॥ एकोदिष्टेषु सर्वेषु न स्वधानाभिरम्यताम् ॥ ४८ ॥ मित्रबंधुसपिंडेभ्यः स्त्रीकुमारस्य चैव हि ॥ दद्याद्भैसासिकं श्राद्धं सं
 वत्सरंतु नान्यथा ॥ ४९ ॥ अपत्ययगताश्च देशकालव्यवस्थया ॥ योयया क्रियया युक्तः स तयैव हि निर्वपेत् ॥ ५० ॥ वात्यार्थं दृश्यते रूढिर्मा
 त्रवर्लिङ्गमेव च ॥ दृढीकृताश्च विद्वद्भिर्लोक रूढिर्गरीयसी ॥ ५१ ॥ विकल्पेषु च सर्वेषु स्वयमेवैवमादितः ॥ अंगीकरोति यं कृतासविधिस्तस्य ने
 तरः ॥ ५२ ॥ प्रत्यहं याचते यस्तु वर्णान्वाह्यांस्तु नित्यशः ॥ म्लच्छांश्च शौडिकांचैव सविप्रो वक उच्यते ॥ ५३ ॥ यस्तु धेयेण दुष्टात्मा सुवर्ण
 गोंपहारकः ॥ संगृहीतसवर्णस्त्रीसविप्रो गण उच्यते ॥ ५४ ॥ मृते भर्तारियानरारिहस्यं कुरुते पतिम् ॥ तस्मै वै श्राव्येद्भसानारीगणिका
 स्मृता ॥ ५५ ॥ अन्यदत्तातु यान्क्रियापुनरन्यत्र दीयते ॥ अपितस्यानभोक्तव्यं पुनर्भूः सा प्रकीर्तिता ॥ ५६ ॥ कौमारं पतिमुत्सृज्य याप

रंपुरुपंश्रिता ॥ पुनःपंत्युर्गृहं गच्छेत्पुनर्भूसाप्रकीर्तिता ॥ ६७ ॥ असत्सुदेवेषु स्त्रीवांधवैर्याप्रदीयते ॥ सर्वर्णायसपिंडायसापुनर्भूस्त्वृ
तीयकां ॥ ६८ ॥ संप्राप्तेद्वादशैर्वपेयागर्भेनविभर्तिहि ॥ धारितंतुतयरेतारेतीयाःसाप्रकीर्तिता ॥ ६९ ॥ याभर्तुर्व्यभिचारणकामंचर
तिनित्यशः ॥ तस्याअपिनभोक्तव्यसाभवेत्कामचारिणी ॥ ३६० ॥ पतिहित्वातुयानारीगृहादन्यत्रगच्छति ॥ अन्येषुरमतेनित्येस्वैरिणी
साप्रकीर्तिता ॥ ६१ ॥ पतिविहाययानारीसर्वर्णमन्यमाश्रयेत् ॥ वर्ततेब्राह्मणत्वेनद्वितीयास्वैरिणीमता ॥ ६२ ॥ मृतेभर्तोरियायाति
क्षुत्पिपासातुरातुया ॥ तवाहमितिसंभाष्यतृतीयास्वैरिणीचसा ॥ ६३ ॥ देशकालाह्यपेक्ष्यैवगुरुभिर्याप्रदीयते ॥ उत्पन्नसहसान्यस्मैच
तुर्थीस्वैरिणीचसा ॥ ६४ ॥ आसांपुत्राश्चयेजातास्तेवर्ज्याहव्यकव्ययोः ॥ तथैवपतयस्तासांवर्जनीयाःप्रयत्नतः ॥ ६५ ॥ श्राद्धतैश्चन
कर्तव्यंप्रतिलोमविधानतः ॥ वर्णाश्रमैर्वहिःस्थास्तेसंकीर्णजन्मसंभवाः ॥ ६६ ॥ मातृणांचपितृणांचत्रयाणानैवपिंडदाः ॥ उपपन्नःसुत्रो
यस्तुयश्चैवादिधिपूपतिः ॥ ६७ ॥ परपूर्वपतेर्जातःसर्वैर्वर्ज्याःप्रयत्नतः ॥ अजापालादिजातांश्चविशेषेणतुवर्जयेत् ॥ ६८ ॥ मृतास्तुगमनं
नास्तिब्राह्मण्याब्रह्मशासनात् ॥ इतरेषुचसर्वेषुतपःपरममुच्यते ॥ ६९ ॥ भर्तुश्चित्यांसमारोहेद्याचनारीपतिव्रता ॥ अहन्येकादेशेप्राप्ते
पृथक्पिंडेनियोजयेत् ॥ ३७० ॥ श्रौतैश्चस्मार्तमंत्रैश्चदंपतीवैकतांगतौ ॥ एकमृत्युमृतौतौचेद्ब्रह्मविक्रयौद्भुतौ ॥ ७१ ॥ एकत्वंचत
योर्ग्रस्माज्जातमाद्यावसानकम् ॥ एकादशादिकंश्राद्धमेकमेवस्मृतंबुधैः ॥ ७२ ॥ आरुह्यभर्तुश्चितिमंगनायाप्राप्नोतिमृत्युबहुसत्वयुक्ता ॥
एकादशाहेपितर्योर्विधेयंश्राद्धंपृथक्सर्गमपेक्ष्यसद्भिः ॥ ७३ ॥ एकत्वमिच्छंतिमतिप्रहीणाएकादशाहादिषुयेनृनार्योः ॥ तेस्वर्गमार्गविनि
हत्यकुर्युःस्त्रीसत्वघातान्नरेकेधिवासम् ॥ ७४ ॥ समानमृत्युनायस्तुमृतोभर्तातुर्योपिता ॥ तस्याःसपिंडतानेनपिंडमेकंतुनिर्वपेत् ॥ ७५ ॥ स्त्रीपा

श्रीं श्राद्धं त्रिपुरुषे त्रीणि तत्प्रत्यक्षपितृन् प्रति ॥ ७६ ॥ पत्यासंहं पराभूतातेनैवास्याः सर्पिडता ॥ पितामह्यापचा
 न्यत्र वाक्यमाह पराशरः ॥ ७७ ॥ अन्यप्रीतौ न चान्यस्वतृप्तिः कुत्रापि दृश्यते ॥ एवं धीमानपुत्रापितस्मान्नेकत्वमाश्रयेत् ॥ ७८ ॥
 एकत्वाश्रयणे धर्मो नार्यालुप्तो भवेद् ध्रुवम् ॥ तस्याः सुकृतसामर्थ्यात्पत्युः स्वर्गमिहेष्यते ॥ ७९ ॥ भर्त्रासहमृताया तु नाकलोकसमीह
 याः ॥ साद्यश्राद्धे पृथक्पिडानैकत्वं तु बुधैः स्मृतम् ॥ ३८० ॥ पतिमृत्युः स्त्रियामृत्युनिमित्तमेव जायते ॥ निर्निमित्तो न वै मृत्युर्मृ
 त्युना नैकता भवेत् ॥ ८१ ॥ भर्त्रासहमृतानारीभर्तार्यासमुद्धरेत् ॥ तस्याः पतिव्रताधर्मः पिंडैकेनहतो भवेत् ॥ ८२ ॥ बलीय
 स्त्वेन धर्मस्य तुच्छत्वादागमस्य च ॥ धर्मेण लुप्यते पापमेकत्वे समतातयोः ॥ ८३ ॥ नैकत्वं चतयोस्तस्माद्भव्यं श्राद्धकर्मणि ॥ पृ
 थगेवाहिकर्तव्यं श्राद्धमेकादशहिकम् ॥ ८४ ॥ श्राद्धानियानिकार्याणि तान्युक्तानि पृथक्पृथक् ॥ कर्तव्यं यैस्तु विप्युक्ता विशेषं तु निबो
 धत ॥ ८५ ॥ औरस्याद्याः स्मृताः पुत्रासुनिभिर्द्रादशैव तु ॥ यथाजात्यनुसारेण वर्णाचामनुसारतः ॥ ८६ ॥ श्राद्धप्रदाः क्रमेण स्युः
 पूर्वाभावे परः परः ॥ यस्माद्योजायते पुत्रः स भवेत्तस्य पिंडदः ॥ ८७ ॥ तस्मात्तस्माद्दपीहंते मृताः प्रेतत्वमागताः ॥ तस्मादवश्यमेवं
 हि श्राद्धं कार्यं विजानता ॥ ८८ ॥ शूद्रस्य दासिजः पुत्रः कामतस्तुसपिंडदः ॥ जात्याजाताय तो मातुः पिंडदः स्यात्सुतोपि च ॥ ८९ ॥
 जनकस्य न किंचित्स्यादर्थं धर्मप्रवर्तनात् ॥ वायुभूताश्च पितरो दत्ताभिकां क्षिणः सदा ॥ तस्मात्तेभ्यः सदादियं स्मृतिधर्मरतैर्जनैः ॥ ३९० ॥
 ये खद्गमांसमधुपायससर्पिरत्रैर्देशे च कालसहितैश्च सुपात्रदत्तैः ॥ प्रीणंति देवमनुजान् पितृवंशजातास्ते पांशूणां चापितरो वरदा भवन्ति ॥ ९१ ॥
 मया श्राद्धविधिः प्रोक्तो वर्णानां पितृवृत्तिकृत् ॥ एवं दास्यति यः श्राद्धं सर्वकामान्सलप्स्यते ॥ ३९२ ॥ इति षट् ० धर्मशास्त्रे सुव्रतप्रोक्तं

हितायांश्राद्धाधिकारेषु च मोऽध्यायः ॥ ६ ॥ अथातःसंप्रवक्ष्यामिशुद्धिप्राराशरमेदिताम् ॥ सूतकेष्वथवाशौचेयथावत्तानिबोधत ॥
 ॥ १ ॥ प्रासवंसूतकंप्राहुःशावमांशौचमुच्यते ॥ यावत्कालंचयन्मानंतथावीकत्रिवोधत ॥ २ ॥ केषांचित्तेनवैस्यातांकेषांचिन्मरणां
 तिके ॥ अपःशौचास्तथाचान्येस्मृताश्चैकाहिकाःपरे ॥ ३ ॥ त्रिपट्टदशदशद्वाभ्यांदशभिःसहपंचभिः ॥ तान्येवत्रिगुणान्याहुर्वदंत्येवंमंची
 पिणः ॥ ४ ॥ वक्ष्यमाणंनिबोधध्वमुक्तक्रममिदंबुधाः ॥ शक्तिजोयन्मुनीन्द्राणांप्रागृचेकिलधर्मवित् ॥ ५ ॥ विष्णुध्यानरतान्मंचसदैवव्रत
 चारिणाम् ॥ गृहमधिद्रिजातीनांतथैवव्रतचारिणाम् ॥ ६ ॥ वेदतत्त्वार्थवेत्तृणानित्यस्नानकृतामपि ॥ अनुंसंसर्गेशामेपांनाशौचनांपिसू
 तकम् ॥ ७ ॥ संसर्गवर्जयेद्यस्मात्संसर्गोदोषकारणम् ॥ कुर्यान्नान्नादिसंसर्गवर्जयन्स्यादकिलिषी ॥ ८ ॥ वृद्धंतिमुनयःप्राच्याःसंसर्गोदो
 षकारणम् ॥ असंसर्गःस्वकर्मस्थोद्विजोदोषैर्नलिप्यते ॥ ९ ॥ दानोद्राहेष्टिसंग्रामेदेशविप्लवकादिषु ॥ सद्यःशौचंद्रिजातीनींसूतकाशौ
 चयोरपि ॥ १० ॥ दातृणां व्रतिनामेकेकवयःसत्रिणांमपि ॥ सद्यःशौचमदोषाणामृचुर्धर्मविदःकलाः ॥ ११ ॥ सर्वमंत्रपवित्रःस्याद
 ग्रिहोत्रीषडंगवित् ॥ राजाचश्रोत्रियश्चैवसद्यःशौचाःप्रकीर्तिताः ॥ १२ ॥ देशांतरगतेजातेमृतेकापिसगोत्रिणि ॥ सत्यप्येकनिवासेतु
 सद्यःशौचंविशोधनम् ॥ १३ ॥ सद्यःशौचंविधातव्यमर्वाक्दशनजन्मनः ॥ बांधवादिषुविज्ञेयसन्न्यदूर्ध्वविधीयते ॥ १४ ॥ जाशौ
 चसूतकेस्यातानृपतीनांकदाचन ॥ यज्ञकर्मप्रवृत्तस्यऋत्विजोदीक्षितस्यच ॥ १५ ॥ पृथक्पिंडेमृतेवालेनिर्देशेन्यत्रचश्रुते ॥ जातेनापि
 विशुद्धिःस्यात्सद्यःशौचादसंशयम् ॥ १६ ॥ सवेदःसाग्निरेकाहाद्वाह्वणःशुद्धिमाप्नुयात् ॥ तथैकाहो नृपेसंस्थेतथैवब्रह्मचारिणि ॥ १७ ॥
 दुर्भिक्षेराष्ट्रभंगेचविपत्कालउपस्थिते ॥ उपसर्गमृतेचापिसद्यःशौचंविधीयते ॥ १८ ॥ गोद्विजार्थेविपन्नानामाहवेषुगतायुषाम् ॥ तेयो

गिभिःसमाज्ञेयाःसद्यःशौचाःप्रकीर्तिताः ॥ १९ ॥ विप्रेसंस्थेव्रतादर्वाक्श्रोत्रियेचद्विजेभृते ॥ अनूचानेगुरौचैवआचार्येचापिसंस्थिते
 ॥ २० ॥ स्त्रौणामसंस्कृतानांचश्रोत्रियेचनृपेभृते ॥ त्रिरात्रमेवाशौचस्यात्तथैवोदकदायिनाम् ॥ २१ ॥ विद्वाननग्निकोविप्रस्त्रिरात्राच्छु
 द्विमाप्नुयात् ॥ मनीषिणोऽपरेत्रयुरसपिंडेऽयहंऽयहम् ॥ २२ ॥ प्रेतीभृतंचयःशूद्रंत्राहणोक्तनदुर्वलः ॥ अनुगच्छेन्नियमानंत्रिरात्रमशुचि
 भवेत् ॥ २३ ॥ पद्मत्रंनवरात्रंचशवस्पर्शविशुद्धिकृत् ॥ अहंचैवविशुद्धयर्थधर्मशास्त्रविदोविदुः ॥ २४ ॥ अनाथंत्राहणंप्रेतंयेवहं
 तिद्विज्मतयः ॥ पदेपदेयज्ञफलमनुपूर्वलभंतिते ॥ २५ ॥ अशुचित्वंनतेषांतुषापंवाशुभकारिणाम् ॥ जलावगाहनात्तेषांसद्यःशुद्धिःप्र
 कीर्तिता ॥ २६ ॥ असगोत्रमसंबंधंप्रेतभृतंतथाद्विजम् ॥ ऊद्गादग्ध्वाद्विजाःसर्वेस्नानात्तेशुचयःस्मृताः ॥ २७ ॥ एकारात्रंदंत्येकसद्यः
 स्नानंमथापरे ॥ गोगृहादिमृतानांचमुनयःशुद्धिकारणम् ॥ २८ ॥ हतःशूरोविपद्येतशत्रुभिर्यत्रकुत्रचित् ॥ समुक्तोयंतिवत्सद्यःप्रविश
 न्परवेधसि ॥ २९ ॥ संन्यासीसंस्थितोयोगीसम्मुखेयोरणेहतः ॥ सूर्यमंडलभेत्ताराद्वितिप्राहुर्मनीषिणः ॥ ३० ॥ पराङ्मुखेहतेसैन्ये
 योयुद्धायनिवर्तते ॥ तंपदानाष्टितुल्यानिस्त्युरित्याहपराशरः ॥ ३१ ॥ वदनेप्रविशेद्येपालोहितंशिस्तःपतत् ॥ सोमपान्नतेतुल्यावि
 दवोरुधिरस्यैव ॥ ३२ ॥ संन्यासेनमृतायेस्त्युरियंसंग्रामेतनुत्यजः ॥ मुक्तिभाजोनरास्तेस्त्युरितिवेदोऽपिकीर्तयेत् ॥ ३३ ॥ सद्यः शौचं
 विधीतव्यंशुद्धिरेवंविधीयते ॥ तेतोच्यंतेमृतालोकात्सद्योब्रह्मवपुर्गताः ॥ ३४ ॥ संध्याचारविहीनामांसूतकंब्राह्मणश्रुवाम् ॥ अशौचं
 द्वादशाहंस्वादिदिपाशशरोब्रवीत् ॥ ३५ ॥ राज्ञांचद्वादशाहंतुपक्षोवैश्यस्यपावनः ॥ वृषलस्यतथामासह्यहोन्येष्वपिधर्मतः ॥ ३६ ॥
 क्षपाचंपक्षिणीसद्भिर्मातृलादिषुकीर्तिता ॥ गर्भस्त्राप्तेचपातेचरात्रयोमाससम्मिताः ॥ ३७ ॥ स्त्रावंगर्भस्यविद्वांसोमासादर्वाक्चतुर्थकी

त् ॥ पातमूर्ध्वदंत्येत्तत्राधिक्यंचमृतकम् ॥ ३८ ॥ ऋणव्यसनिरोगार्तपराधीनकदर्यकाः ॥ तृष्णावंसेनिराचाराःपितृमातृविवर्जि-
ताः ॥ ३९ ॥ स्त्रीजितांश्चानपत्याश्चदेवब्राह्मणवर्जिताः ॥ परद्रव्यग्रहस्वांताःसदांमृतकिनःस्मृताः ॥ ४० ॥ मृतकेसत्यशौचेवाअ-
न्यदापद्यतेयदि ॥ पूर्वेणैवतुशुच्येतजातेजातंमृतेमृतम् ॥ ४१ ॥ एकपिंडाश्चदायादाःपृथक्कृतनिकेतनाः ॥ जन्मन्यथमृतेवापितेषां
वैमृतकंभवेत् ॥ ४२ ॥ भृगुवह्निप्रपातेचदेशांतरमृतेषुच ॥ बालेप्रैतेचसंन्यासेसद्यःशौचंविधीयते ॥ ४३ ॥ अजातदंतायेवालांयेचगर्भाद्वि-
निर्गताः ॥ नतेषामग्निं संस्कारोनाशौचंनोदकाक्रिया ॥ ४४ ॥ विवाहोत्सवयज्ञेषुअंतरामृतमृतके ॥ पूर्वसंकल्पितानर्थान्भोज्यांस्ता-
नब्रवीन्मनुः ॥ ४५ ॥ शिल्पिनःकारुकाश्चैवदासीदासास्तथैवच ॥ इत्यादीनांनतेस्यांतामनुगृह्णंतियान्द्विजाः ॥ ४६ ॥ पितापु-
त्रेणजातेनदद्याच्छ्राद्धंयथाविधि ॥ तत्राप्यनंतकंदानंकर्तव्यंपुत्रजन्मनि ॥ ४७ ॥ प्रसवेचद्विजातीनांनकुर्यात्संकरंयदि ॥ दंशाहाच्छु-
ध्यतेमाताअवगाह्यपिताशुचिः ॥ ४८ ॥ अतिमानादतिक्रोधात्स्नेहाद्व्यादिवाभयात् ॥ उद्बध्यप्रियतेयस्तुनतंस्याग्निःप्रदीयते ॥ ४९ ॥
नस्त्रायान्नोदकंदद्यान्नापिकुर्यादशौचताम् ॥ सर्पेणशृंगिणावापिजलेनवाह्निनातथा ॥ ५० ॥ नस्त्रानांदौविपन्नस्यतथाचैवात्मघातिनः ॥
अर्वाग्बैहायनादग्निभैवदद्यान्मृतस्यच ॥ ५१ ॥ किंतुतान्निखनेद्रूमौकुर्यान्नैवोदकाक्रियाः ॥ सर्पादिप्राप्तमृत्यूनांवाह्निदाहादिकाः क्रि-
याः ॥ पण्मासेतुगतेकार्यामुनिःप्राहपराशरः ॥ ५२ ॥ शास्त्रदृष्टंद्विजैःकार्यमस्थिसंचयनादिकम् ॥ तत्कृत्वान्यत्तदिवसेशुद्धिमर्हति
धमतः ॥ ५३ ॥ अन्यायमृतविप्राणायैवोठारोभवंतिहि ॥ अग्निदाश्चैवयेतेषांतथोदकादिदायिनः ॥ ५४ ॥ उद्बन्धनेमृतस्यापिपिच्छि-
द्यात्पाशरज्जुकम् ॥ सर्वेतेपापसंयुक्ताःप्रायश्चित्तस्यभाजनाः ॥ ५५ ॥ यःमृतकाशौचविशुद्धिकृत्स्यादाख्यायकालंतमनुक्रमेण ॥

पराशरास्यांबुजनिःसृताया वाच्यास्तनोनिष्कृतयोद्विजैस्ताः ॥ ५६ ॥ सूतकाशौचयोरुक्ताशुद्धिर्यथानुपूर्वैः ॥ सर्वपापविशुद्धय
 र्थंप्रायश्चित्तमथोच्यते ॥ ५७ ॥ मनुयायाज्ञवल्क्यस्तुवसिष्ठःप्राहनिष्कृतिम् ॥ साकृतादिषुवर्णानांसतिधर्मचतुष्पदे ॥ ५८ ॥ मान
 सावाचिकादोषास्तथायेकायकारिताः ॥ धर्माधीनानृणांसर्वेजायंतेतेप्यनिच्छताम् ॥ ५९ ॥ तेषामुपस्ताक्षाणांप्रत्यहंशुभमिच्छताम् ॥
 शक्तिजोनिष्कृतिप्रहयुगधर्मानुसारतः ॥ ६० ॥ विकृतव्यवहाराणांपापोनिष्कृतिकृद्विजः ॥ कतिविप्रैःकथंरूपैरतिवाच्याभवेद्विजा ॥
 ॥ ६१ ॥ तद्रूपंचप्रवक्ष्यामिसायावद्विद्विजैर्भवेत् ॥ यथाविधाश्चविप्राःस्युगिति विद्वन्प्रकीर्त्यते ॥ ६२ ॥ पर्षद्दशावराप्रोक्ताब्राह्मणैर्वेद
 पारगैः ॥ सायद्ब्रूयात्सधर्मस्यात्स्वयंभूरित्यकल्पयत् ॥ ६३ ॥ वेदशास्त्रविदेविप्रायंब्रूयुःसप्तपर्षदा ॥ त्रयोवापिसधर्मःस्यदेकोवाध्या
 त्मवित्तमः ॥ ६४ ॥ संयमंनियमं वप्रपुर्षवासादिकंचयत् ॥ तद्विरापरिपूर्णास्यान्निष्कृतेर्व्यावहारिकी ॥ ६५ ॥ नलक्षणेषुपिपूर्वाणां
 नचैवाधर्मवेदिनाम् ॥ विदुषांनापिलुब्धानांचापिपक्षपातिनाम् ॥ ६६ ॥ श्रुताध्ययनसंपन्नःसत्यज्ञादीजितेद्वियः ॥ सदाधर्मरतःशांतएकः
 पर्षत्त्वमर्हति ॥ ६७ ॥ नसावृद्धैर्नतरुणैर्नसुरूपैर्धनान्वितैः ॥ त्रिभिरेकेनपर्षत्स्याद्विद्वद्विदुषापिवा ॥ ६८ ॥ वयसालघवोपिस्युर्कृ
 द्धाधर्मविदोद्विजाः ॥ शिशवोपिहिमच्यस्थाःसर्वत्रसमदर्शनाः ॥ ६९ ॥ नसावृद्धैर्भवेद्विप्रवृद्धाःस्युर्ब्रह्मवादिनः ॥ यत्रसत्यंसधर्मःस्याद्य
 च्छलंतन्नगृह्यते ॥ ७० ॥ नसासभायत्रनसंतिवृद्धावृद्धाजतेयेनवदंतिधर्म ॥ नासौधर्मोयत्रनोसत्यमस्तिनोतत्सत्यंच्छलेनानुविद्धम् ॥
 ॥ ७१ ॥ निष्कृतेव्यवहारेचक्रतस्याशंसनेतथा ॥ धर्मवायदिवाधर्मपरिषत्प्रहंतद्देवत् ॥ ७२ ॥ प्रविश्यपर्षदंतेवैसम्यानामग्रतः
 स्थिताः ॥ यथाकालंप्रकुर्युस्तेप्रायश्चित्तंतेदारितम् ॥ ७३ ॥ किंत्वयंयाचतेदेवावदंतेत्रद्विजातयः ॥ सर्वकुर्वतिनिश्चंतंगतपापंनसंशयः ॥

॥ ७४ ॥ प्रसादोद्विधौ ज्योतिषो देवश्चासुर एव च ॥ क्रीडयापि च तत्रैव देवाम्बुधैव ते द्विजाः ॥ ७५ ॥ व्यवहारे गौसमैस्तु प्रब्रूयाद्वापि तैरतः ॥
 यथाकृतं च यत्पापं तथैव विनिवेदयेत् ॥ ७६ ॥ यस्तृषामन्यथा ब्रूयात्स पापी यन्न संशयः ॥ सत्यं सत्यमेवात्र विपर्यस्तं च वेदितः ॥ ७७ ॥
 स एवानृतवादी स्यादनेने नरके व्रजेत् ॥ ज्योतिषं व्यवहारं च प्रायश्चित्तं चिकित्सितम् ॥ ७८ ॥ अज्ञानन्योनरो ब्रूते साहसं किं सतः परम् ॥
 व्यवहारश्च नैः प्रोक्तो मन्वाद्यैर्धर्मवादिभिः ॥ ७९ ॥ प्रजाभिर्न तु सर्वाभिर्मन्यैश्च वतु मानवैः ॥ तच्छोभकप्रमीणानिलिखि
 तादीनि तैर्विना ॥ जलादीनि च दिव्यानि सांख्योक्तशपथानि च ॥ ८० ॥ अन्ये जनपदाचारं अणुधर्मस्तथा परः ॥ परिपद्माल्लक्षणैर्मध्यानिणै
 तव्यायथगविधिः ॥ ८१ ॥ नान्यजान्यनुसारेण देशकालादि धर्मतः ॥ कर्तव्यं सत्तमैः सर्वैर्माननीया विवादिभिः ॥ ८२ ॥ गोब्राह्मणहतादी
 नां तथा दंभादिकारिणाम् ॥ तत्कृच्छ्रेण शुद्धिः स्यादिति पाराशरो ब्रवीत् ॥ ८३ ॥ भोजयेद्ब्राह्मणान्यत्नात्स वृषागौश्च श्वश्रिणा ॥ जायंते पाप
 निर्मुक्ताः शक्तिमूनो यथावचः ॥ ८४ ॥ अनाशकास्त्रिवृत्ताये ब्रह्मचर्यात्तथा द्विजाः ॥ वेडालिकास्ते विज्ञेयाः सर्वधर्मविवर्जिताः ॥ ८५ ॥ सर्वे
 प्रवेशतां यथैव वेडालिकैः समाः ॥ तेषां सर्वाण्यपत्यानि पुलकसैः सह वा तयेत् ॥ ८६ ॥ स्त्रीणां च शालिवृद्धानां शयिणां कुशरीरिणाम् ॥ उ
 पवासाद्यशक्तानां कर्तव्यो नुग्रहश्च तैः ॥ ८७ ॥ ज्ञान्वादेशं च कालं च वयःसामर्थ्यमेव च ॥ कर्तव्यो नुग्रहः सद्भिर्मुनिभिः परिकीर्तितः ॥ ८८ ॥
 लोभान्मोहाद्भयान्मैत्र्याद्यदिकुर्युरनुग्रहम् ॥ तमृडानरकं याति शतधा प्रातःपातकाः ॥ ८९ ॥ ब्रह्मघ्नं च सुरापश्च स्तेयागुर्वगनागमः ॥ एते पा
 निष्कृतिं ब्रूयादतत्संसर्गिणामपि ॥ ९० ॥ द्वादशान्दानि चिरेद्ब्रह्मघ्नस्तत्कपालभृत् ॥ सर्वत्र ख्यापयन्कर्मभिर्ज्ञाविप्रेषु संचरन् ॥ ९१ ॥
 दृष्ट्वा संतु संमुद्रस्य स्नात्वा वेलवणांभेसि ॥ ब्राह्मणे पुचरेद्भिक्षां स्वकर्मख्यापयन्नुचिः ॥ ९२ ॥ मुंडः सन्सशिखावर्जः सकौपीनो निराश्रयः ॥

चीरचीवरवासवैत्रिःस्नायीसञ्चुचिर्वती ॥ ९३ ॥ वीताक्षश्चवेच्छान्तञ्छत्रोपानद्विवर्जितः ॥ ब्रह्मघ्नोस्मीत्यहंवाचमितिसर्वत्रैवदेत् ॥
 ॥ ९४ ॥ गवांचविंशतिदद्याद्दक्षिणां वृषसंयुताम् ॥ ब्राह्मणेभ्योनिवेद्येताःशुचिराख्यायभूपतेः ॥ ९५ ॥ परोक्षंप्रत्यवसितेप्रार्थ्यञ्चित्तमिदं
 स्मृतम् ॥ ब्राह्मणानांप्रसादेनतीर्थेषुगमनेनच ॥ ९६ ॥ अवभृथेश्चमेधस्यस्नात्वाशुद्धिमवाप्नुयात् ॥ आख्यायनृपतर्वापितेःसंशोधितः
 शुचिः ॥ ९७ ॥ मह्यपापानिसर्वाणिकथयित्वा महीपतेः ॥ निष्कृतिनद्दिग्दद्यादन्यथातेपितत्समाः ॥ ९८ ॥ रोगार्तांगांगुर्वापि मार्गेष्वेद
 समन्वितैः ॥ दृष्ट्वाकृत्वानिरातं कौत्रह्यहाशुद्धिमाप्नुयात् ॥ ९९ ॥ असंख्यातंधनं दन्वाविप्रभ्योवाविशुद्ध्यति ॥ अरण्येनिजलेजन्वाशुद्ध्य
 त्रिवेदसंहिताम् ॥ १०० ॥ सुगपस्याथवक्ष्यामिनिष्कृतिंश्रोतुमर्हसि ॥ सुरापोन्नसुरांतनांपयोवाजलमेववा ॥ १०१ ॥ तप्तं गोमूत्रमाज्यं वासृतः पी
 त्वाविशुद्ध्यति ॥ जटावावालावासावाब्रह्महत्याव्रतंचरेत् ॥ २ ॥ यद्यज्ञानंतिषेन्मद्यंदिजानिर्वाकदाचन ॥ पुनःसंस्कारंकरणाच्छुष्येदा
 हपगशरः ॥ ३ ॥ सूर्यकृत्वासुवर्णस्यशुद्ध्यैसर्वेदिजानयः ॥ समर्प्यमुशलंगज्ञेस्व्यापयन्स्वेयकर्मवत् ॥ ४ ॥ शक्तिचोभयतस्नीक्षामा
 यमदंडमेववा ॥ खादिरंलकुटंवापिहन्यादेकेनतंनृपः ॥ ५ ॥ जीवन्नपिभवेच्छुद्धोमुक्तोवातेनपाप्मना ॥ मृतश्चेत्तेनसंशुध्येदिमिपाराशरो
 ब्रवीत् ॥ ६ ॥ अयःस्त्रीप्रकृतिकृत्वावह्निवर्णाचतांधमेत् ॥ गुर्वगनागमीतस्यांलोहमय्यांतुशाययेत् ॥ ७ ॥ वृषणोपुनरुत्कृत्यनेत्रैस्त्यामु
 त्सृजेत्तनुम् ॥ समृतःशुद्धिमाप्नोतिद्वान्यातस्यतुनिष्कृतिः ॥ ८ ॥ संवत्सरंचरेत्कृच्छ्रंप्राजापत्यमथापिवा ॥ चांद्रायणंचरेद्वापित्रीन्मासा
 त्रियतेद्वियः ॥ ९ ॥ व्रतपुक्रियमाणेषुषिपत्तिःस्यात्कथंचन ॥ समृतोपिभवेच्छुद्धश्चिंधमविनिर्णयः ॥ १० ॥ अनिर्दिष्टस्यपापस्यतथोप्रपा
 तकस्यच ॥ तच्छुद्ध्यैपापानंकुर्याच्चंद्रव्रतं समाहितः ॥ ११ ॥ तिष्ठेन्मासंपयोश्चन्वापराकंवाचरेद्भूतम् ॥ अनिर्दिष्टस्यपापस्यंशुद्धिरेषाप्रकीर्तिता

॥१२॥ ब्राह्मणः क्षत्रियं हत्वा गवां दद्यात्सहस्रकम् ॥ वृषाणैकेन संयुक्तं पापादस्मात्प्रमुच्यते ॥ १३ ॥ वर्षाणि त्रीणि वा शुद्धं चैत्रं द्वाघ्नं स्य व्रतं चरेत् ॥
 चांद्रायणानि त्रीणि कृच्छ्राणि त्रीणि वाचरेत् ॥ १४ ॥ वैश्वं हत्वा द्विजश्चैतद्वदमेकं व्रतं चरेत् ॥ शतमेकं गवां दत्त्वा चरेच्चंद्रायणानि च ॥ १५ ॥
 कृच्छ्राणि त्रीणि वा कुर्याद्भिचनाद्विदुषमसौ ॥ ये हन्युरप्रदुष्टांस्त्रीं चातुर्वर्णाद्रिजातयः ॥ १६ ॥ शूद्रहत्या व्रतं ते तु चरंतः शुद्धिमाप्नुयुः ॥ शूद्राये आ
 नुलोभ्येन निहत्वा व्यभिचारिणीम् ॥ मुनयः शुद्धिं मिच्छंति चंद्रव्रतेन केचन ॥ १७ ॥ व्यभिचारात्तु ते हत्वा योषितो ब्राह्मणादयः ॥ तिल
 धेनुं वस्तमविक्रमाद्द्यूर्विशुद्धये ॥ १८ ॥ साध्वीनां तु नरो हत्वा गवां चैव सहस्रकम् ॥ चीर्णेन शुद्धिमाप्नोति यो पाहत्या व्रतं चरेत् ॥ १९ ॥
 अथ गोघ्नस्य वक्ष्यामि निष्कृतिं श्रोतुमर्हथ ॥ यथा यथा विपत्तिः स्याद्गवां तथा तथा च्यते ॥ १२० ॥ गोघाती पंचगव्यां शीघ्रेष्ठशायी च्छोनुगः ॥
 मासमेकं व्रतं चोर्त्वा गोप्रदानेन शुध्यति ॥ २१ ॥ चौरव्याघ्रादिकेभ्यश्च सर्वप्राणैः समुद्धरेत् ॥ गर्तप्रपातपंकजतथान्यत्रोपकारतः ॥ २२ ॥
 भोजयेत् ब्राह्मणान्पश्चात्पुष्पधूपादिपूर्वकान् ॥ दद्याद्गवां वृषभं चैकं ततः शुध्येत्सकिल्बपात् ॥ २३ ॥ मुनयः केचिदिच्छंति विचित्रासु विप
 त्तिषु ॥ यथा संभवतस्तासु निष्कृतिंश्च पृथक्पृथक् ॥ २४ ॥ शस्त्रवस्त्राश्ममृत्पिण्डयष्टिमुष्टिप्रवातनम् ॥ योक्त्रणं तारणं रोधं बंधनं विद्युद
 ग्रयः ॥ २५ ॥ गृहकुड्यप्रपातश्च वद्व्याघ्रादिभक्षणम् ॥ क्षुत्तृड्दरोगचिकित्सासु तथातिदोहवाहने ॥ २६ ॥ मृत्युस्थानानि चैतानि गवाम
 तिप्रभवनम् ॥ प्रव्रवीत्पृथगेतेषु प्रायश्चित्तं पराशरः ॥ २७ ॥ उपक्षणे च पंकादौ तथापि विषभक्षणे ॥ वक्ष्यमाणक्रमेणैतच्छृणुध्वं द्विजस
 त्तमाः ॥ २८ ॥ शस्त्रेण त्रीणि कृच्छ्राणि तदर्थं वासमाचरेत् ॥ अश्मना द्वे चरेत्कृच्छ्रमृत्पिण्डे वापि कृच्छ्रकम् ॥ २९ ॥ यष्ट्यात्तु द्वे चरेत्कृच्छ्रे
 साक्षान्मुष्ट्या तु तच्चरेत् ॥ योक्त्रणे पादमेकं तु तारणे पादमेव तु ॥ १३० ॥ रोधने कृच्छ्रप्रादे द्वे कृच्छ्रमेकं तबंधने ॥ कपपाते चरेत्कृच्छ्रमर्थ

वाप्यांसमाचरेत् ॥ ३१ ॥ गोशकृत्पिंडघातेचप्रांजापत्यंचरेद्विजः ॥ क्षुत्तृद्भोगचिकित्सासुकृतमुत्प्रेक्षणोचरेत् ॥ ३२ ॥ पतितांपंकलग्रांगामव
लुप्तंचयानेरः ॥ स्वस्यवान्यस्यवोत्प्रेक्षेसोर्धकृच्छ्रंचरच्छुचिः ॥ ३३ ॥ एकाचेद्रहुभिर्वद्धाक्ष्वेडिताचेन्म्रियेतर्गोः ॥ पादंपादंचरेयुस्तेप्राह
पाराशरोमुनिः ॥ ३४ ॥ सुवद्धायेवलुप्तांगांपश्यंतोनोपकुर्वते ॥ घातनोत्प्रेक्षणंप्रोक्तंचरेयुस्तेव्रवंनराः ॥ ३५ ॥ यागर्तादौविपद्येतक्ष्वे
डितासंप्रपद्यवा ॥ पादंक्ष्वेडितयोरुक्तंतत्कर्ताव्रतमाचरेत् ॥ ३६ ॥ प्रवद्धारज्जुदोषेणगौर्विपद्येतयस्यसः ॥ व्रतपादंचरेच्छुद्धयेकिंचिद्दद्या
च्चदक्षिणाम् ॥ ३७ ॥ योगामपालयन्द्दुष्ट्यादत्यर्थंवाहयेद्दुपम् ॥ यदाभ्रियेततद्दोषात्तदाकृच्छ्रार्थमाचरेत् ॥ ३८ ॥ घासंयोनक्षुधार्तस्य
तृपार्तस्यनवाजलम् ॥ स्वीकृतस्यनचेद्दद्यात्सतत्पादव्रतंचरेत् ॥ ३९ ॥ एकपादेतुलोमानिद्राभ्यांश्मश्रुनिकृतयेत् ॥ पादत्रयेशिखा
वर्जसशिखंतुन्निपातने ॥ १४० ॥ सशिखंवपनंकृत्वात्रिसंध्यमवगाहनम् ॥ गवांमध्येवसेद्रात्रौदिवागाःसमनुव्रजेत् ॥ ४१ ॥ तिमंतीभिश्च
तिष्ठेतव्रजंतीभिःसहव्रजेत् ॥ पिवंतीभिःपिवेतोयंशयंतीभिश्चसंविशेत् ॥ ४२ ॥ शृंगकर्णदिसंयुक्तंचर्मोस्कृत्यतदावृतः ॥ विप्रौकस्सुच
रोद्दिक्षांस्वकर्मख्यापयन्व्रती ॥ ४३ ॥ गोघ्नस्यदेहिमेभिशामितिवाचमुदीरयेत् ॥ मासमेवंव्रतीचीर्त्वांगोप्रदानाद्दिशुष्यति ॥ ४४ ॥
याञ्चवद्धाचिकित्सार्थंविशल्यकरणायच ॥ औषधादिप्रदानायविपत्तौनास्तिपातकम् ॥ ४५ ॥ विद्युत्पाताग्निदाहाभ्यांकुञ्जस्यपतना
दिभिः ॥ गोभिर्विपत्तिमापन्नैस्तत्रदोषोनविद्यते ॥ ४६ ॥ पालस्यपश्यतोरण्येगौस्तुन्याघ्रादिभिर्हता ॥ अकुर्वतःप्रतीकांस्कृच्छ्रार्थ
तस्यपवनम् ॥ ४७ ॥ शृण्वद्स्वन्येषुपालेषुतथान्यारण्यगामिषु ॥ पालसंघोषयत्युच्चैर्हतातत्रनदोषभाक् ॥ ४८ ॥ गर्भिणीगर्भ
शल्यतुतद्गर्भतुर्विशल्यवः ॥ यन्नंतोगौर्विपद्येतत्रदोषोनविद्यते ॥ ४९ ॥ गर्भस्यपातनेपादोद्गीपादौगात्रसंभवेः ॥ पादोनं व्रतमाच

वृ. पा.
॥१६॥

पृहत्वागभमेनतम ॥ १५० ॥ अंगप्रत्यंगमंभूतेन हभेचेतनान्विते ॥ द्विगुणंभोत्रनेकुर्यादेपागोघ्नस्यनिष्कृतिः ॥ १५१ ॥ वस्त्राद्युत्र
मनेगोश्वगलदामेकदोषत ॥ पादयोर्वधनेचैवपादानंवनमाचरेत् ॥ १५२ ॥ वंद्यभरणदोषणगोश्वेदंधनमाधुयात् ॥ चर्मदधेवनंचैवभूषणार्थं
कृतंयतः ॥ १५३ ॥ वाविरत्नावचाशुं हीकुर्याद्यौनवनिष्कृतिम् ॥ सतद्दोगेमतुल्यानितरकाण्याविशेत्समाः ॥ १५४ ॥ यःस्नात्वाप्रापसंभीती
विप्रागाधनतत्परः ॥ तदत्तानिष्कृतिकुर्याद्द्वेनाःशुभमश्रुते ॥ १५५ ॥ अन्यत्प्राणवधन्यापिप्रवक्ष्यंमिद्विशोधनम् ॥ गंजाद्विधशु
द्धचर्थयद्दन्त्याचदक्षिणा ॥ १५६ ॥ हस्तिनंतुर्गंहत्वाकरंभंगमेवच ॥ वृषान्पंचाशनं गुणं वृषंदद्यात्प्रथमम् ॥ १५७ ॥ कृशाद्दोनि
ष्कयंदत्वापरगोवधेकृत्नरः ॥ तस्मात्थनिष्कृतिकुर्याद्दधशुद्धिमपेक्षया ॥ १५८ ॥ हंसंश्येनंकपिगृध्रजलस्थलशिखांदिनम् ॥ भासंचद
त्वाम्युर्गावःशुद्धयेदेयापृथक्पृथक् ॥ १५९ ॥ पिकनागमचक्राहमयुग्मंगुकुडुदान् ॥ आडीपागवनकौंचशुकहानकभोजनान् ॥
॥ १६० ॥ सपाजघ्नावृषंदद्यात्प्रत्येकंशुद्धयेद्विजः ॥ मनीषिणावदंत्येनानिष्कृतिप्राणिनांवधे ॥ १६१ ॥ कौंचंसांसहंसादिशिषिचक्रा
हकुकुडानं ॥ शुकटिद्विभसंवघ्नानक्ताशौक्कहाशुचिः ॥ १६२ ॥ पागवतकपातघ्नःसागितित्तिरिचापंदा ॥ त्रिसंव्यांतंजलेप्राणोत्रियस्य
स्याच्छुचिद्विजः ॥ १६३ ॥ काकंगृध्रंचश्येनंचअन्यंक्रव्यादपक्षिणम् ॥ हत्वाम्यादुपवामेनशुद्धिरहृष्पाशरः ॥ १६४ ॥ मार्जारंमृपकं
सपहत्वाजगरडुंडुभा ॥ कृशागभोजनंदंडमायसंचददच्छुचिः ॥ १६५ ॥ संपंचशकंशकंशकंशकंशकंशकं ॥ वार्त्तिकंशकंशकंशकं
हागत्रोपोपणाच्छुचिः ॥ १६६ ॥ वृकंचजंशुकंहत्वातरशुकंतथाद्विजः ॥ त्रिगत्रोपोपणाच्छुच्यत्तिलप्रस्यप्रदानंतः ॥ १६७ ॥
द्विजःशाखाभृगंहत्वासिंहचित्रकमेवच ॥ कृत्वासतोपवासासदद्याद्वाह्येणभोजनम् ॥ १६८ ॥ वागहंयदिवासुतंमृगंहत्वातुकामतः ॥

अ०
६०

॥१६॥

अफालकृष्टभोजीमत्रकेनेकेनशुध्यति ॥ ६९ ॥ अथातःसंप्रवक्ष्यामिअल्पशंस्पर्शनादिषु ॥ अभक्ष्यभक्षणादौचनिष्कृतिश्रोतुमर्हथ ॥
 ॥ ७० ॥ उदक्यात्राक्षणीस्पृष्टापतितेनान्यजेनवा ॥ चांद्रायणेनशुद्धाम्याद्विजातांभोजनेभिः ॥ ७१ ॥ कापालिकादिकांनार्गित्वा
 गम्यंतथापगम ॥ भुक्त्वाविप्रस्तदन्नस्याच्छुद्धश्चंद्रव्रतनतु ॥ ७२ ॥ कामतस्तुद्विजःकुर्यादुक्तस्त्रीमनंयदि ॥ चंद्रव्रतंइयंशुद्धये
 प्राहपाराशरामुनिः ॥ ७३ ॥ दुग्धंसलवणंमक्तुन्मदुग्धात्रिशिमामिपान् ॥ दंतच्छिन्नान्मकुटंननपृथक्पीतजलानपि ॥ ७४ ॥ याद्या
 दुच्छिष्टमाज्यंतुपीतशंपंजलंपिवेत ॥ एकैकशोविशुद्धयर्थविप्रश्चांद्रायणंचरत ॥ ७५ ॥ वामांसिधावतोयम्यपतंतिजलसिद्धवः ॥
 तदपुण्यंजलस्थानंरजकस्यशिलांकितम् ॥ ७६ ॥ तत्रपीत्वाजलंविप्रःश्रान्तुद्रुपिपीडितः ॥ तदेनमोविशुद्धयर्थकुर्याच्छांद्रायण
 व्रतम् ॥ ७७ ॥ शैलुपीगजकीचैत्रनटीचैवणुवादिनाम् ॥ गन्वाच्छांद्रायणंकुर्यात्तथाचमोपजीविनीम् ॥ ७८ ॥ गंतुपंचैव
 वैश्यंचशुद्धंवाप्यनुलोमजम् ॥ शत्रियादिशत्रियंकृत्वाविप्रश्चांद्रायणंचरत ॥ ७९ ॥ ब्राह्मणात्रमदच्छुद्धःशुद्धंवाक्षणाप्यदन् ॥ द्राव
 प्येतावभाज्यात्रोचर्गतांशिशिव्रतम् ॥ ८० ॥ विप्रेणामंत्रितोविप्रःशुद्धाहृतश्चयोश्रुते ॥ आमंत्रायतुभोक्तागोशुन्येसामेदवनमा ॥ ८१ ॥
 समानपिश्चयोगच्छेन्मात्रासद्वेमगात्रजाम ॥ मातुलस्यमुतांचापिविप्रश्चांद्रायणंचरत ॥ ८२ ॥ पीतशंपंजलंपीत्वाभुक्त्वाच्छिष्टमंथान्य
 कम् ॥ अत्त्वामुत्रपुरीपंतुविप्रश्चांद्रायणंचरत ॥ ८३ ॥ मृनाहस्तात्रगोमांसमन्वामद्यमकामतः ॥ पीत्वाचंद्रव्रतंकुर्यात्पावनंशुद्धिदं
 रम् ॥ ८४ ॥ साद्यःसन्पंचयज्ञान्शानकुर्वीतद्विजाधमः ॥ परपाकरतोनिन्वमन्सदाकविवजकः ॥ ८५ ॥ अदाताचमदालुच्छ्रश्च
 पचःपरिकीर्तितः ॥ वादिनाम्ब्राह्मणश्रान्तिसकुर्याद्वैदव्रतम् ॥ ८६ ॥ शपिकागणयोरन्नंयदन्नंहुयाचकम् ॥ संमितोन्नयनेभुक्त्वादि

जश्चांद्रायणंचरेत् ॥ ८७ ॥ अज्ञानन्यःसर्वाश्रयात्प्रवृत्तजन्मनियोद्विजः ॥ मोक्षदसममश्रंतिद्विजश्चांद्रायणंचरेत् ॥ ८८ ॥ महापा-
 नकिनामव्रंशोद्यादज्ञानमंगदेजः ॥ अज्ञानान्तमकुच्छुतुज्ञानाचांद्रायणंचरेत् ॥ ८९ ॥ प्रपानविपवन्त्यंबुप्रव्रज्यावनवामिकान् ॥ च्युतो
 हतश्चदंताचप्रत्ययाज्ञानेकाःस्मृताः ॥ ९० ॥ कचिदतद्विशुद्धयर्थमिच्छंतिव्रतमेदवम् ॥ दक्षिणांसवृपांगांचदद्युश्चद्विजभोजनम् ॥ ९१ ॥
 गृहद्विगितिथौप्राप्तेनस्यादत्वाममश्नुते ॥ अभोज्यमशनंतृच्चभुक्त्वाचांद्रायणंचरेत् ॥ ९२ ॥ मध्यहस्तस्थितेदभेयाद्विजःसमुपस्पृशेत् ॥
 असृक्पानेनतुल्यंचपीत्वाचांद्रायणंचरेत् ॥ ९३ ॥ भुक्त्वाशय्यागतःपीत्वाविप्रश्चांद्रायणंचरेत् ॥ अभक्ष्येणसमंनंदेप्रायश्चित्तंसमंभवे
 त् ॥ ९४ ॥ आमनाहृष्टपादस्तुवस्त्रन्यार्धमधःकृतः ॥ धरामुखेनयोभुंक्तद्विजश्चांद्रायणाच्छुचिः ॥ ९५ ॥ उद्धृत्यवामहस्तेनकिंचिन्निप-
 त्तियोद्विजः ॥ सुरापानेनतुल्यंचपीत्वाचांद्रायणंचरेत् ॥ ९६ ॥ स्पृष्टनयेनमन्नायाद्यदितद्धतमश्नुते ॥ चरेच्चांद्रायणंशुद्धयैर्वाणिकु-
 च्छ्राणिवाद्विजः ॥ ९७ ॥ चांद्रायणंनवश्रेष्ठेपराकोमामिकमतः ॥ न्युनाद्वेपादकुच्छुंस्यादेकाहःपुनराद्विके ॥ ९८ ॥ स्नानेनन्येपुकु-
 र्वीतप्राणयामंजपंतथा ॥ यःस्वेरिणीनांचपुनर्भुवांचयःकामचागाद्विजयोपितांच ॥ गतोधृतापाकमनापदद्याद्विप्रःसचंद्रव्रतशुद्धिकुन्त्यात्
 ॥ ९९ ॥ वेस्मन्यजातचांडालोद्विजातेयेदितिष्ठति ॥ ब्रह्मकृचंचरेन्मासंत्रिस्नार्यांनियतेन्द्रियः ॥ २०० ॥ स्नेहांश्चतृनतैलादीन्वस्त्राणि
 चामनानिच ॥ बहिःकृत्वादेहेद्वेहंसंशुद्धौभोजयेद्विजान् ॥ १ ॥ गोविंशतिवृषैकंतभ्योदद्याच्चदक्षिणाम् ॥ इमंचनिष्क्रयंत्त्रयुःके-
 पिचांद्रायणत्रयम् ॥ २ ॥ अस्यपापम्यशुद्धयर्थंचरेत्संनिपनव्रतम् ॥ इमंचनिष्क्रयंदद्यादित्येकेमुनयोविदुः ॥ ३ ॥ महापातकशु-
 द्धयर्थं सर्वानिष्कृतयोनेरः ॥ नृपश्रामेशविद्वैःकुर्वाणैःशुद्धिर्गप्यते ॥ ४ ॥ सुरामूत्रपुरीपाणालीदात्वेकमकामतः ॥ पुनःसंस्कारक

गणाच्छुभ्यताहपराशरः ॥ ६ ॥ अभक्ष्यभक्षणोविप्रसन्नैवापेयपानकृतः ॥ व्रतमन्यत्प्रकुर्वीत्रिवदंत्यन्येद्विजोत्तमाः ॥ ६ ॥ कुशा
 व्जाश्वत्थपालाशविल्वोदुम्बरागिणां ॥ पीनेनजायतेगुह्यःपुद्गात्रेणसंशयः ॥ ७ ॥ द्रोण्यासुर्गारकुंभांभःश्वम्पुष्टकुशवारिषः ॥ पीन्वार
 ण्यप्रपातोयंपंचगव्यंपिवच्छुचिः ॥ ८ ॥ भांडस्थितमभाज्यान्मंपयोदधिवृत्तंपिवेत ॥ द्विजोत्तरुपवामःस्याच्छूद्रोदानेनशुभ्यति ॥ ९ ॥
 ततोयपीतर्जाणांस्नानकृच्छ्रेचगेद्विजः ॥ वांतेतुतजलेमद्यःप्राजापत्यंसमाचरेत् ॥ १० ॥ रजकीयंबुपानेनप्राजापत्यंबुधैःस्मृतंम ॥ वांते
 जलेतदधंतुशूद्रःस्यात्पादकृच्छ्रेकृत ॥ ११ ॥ चांडालकृपपानेनमहेदनःप्रजायते ॥ गोमूत्रयावकाहागःशुभ्येनदिवसेस्त्रिभिः ॥ १२ ॥
 घृतंदाधितथादुग्धंमन्गोष्टेमशुद्धिमान् ॥ आर्षाग्न्यगृहेभुंक्त्वाकृत्वावाशूद्रभोजनम् ॥ १३ ॥ द्रुपदांवाद्विजो जन्वात्मान्स्नोक्थमथापिवा ॥
 क्षुधातिपीडितःपश्चादितिप्राहपराशरः ॥ १४ ॥ मृतकात्रंद्विजोभुक्त्वात्रिगत्रोपोषणाच्छुचिः ॥ तोयपानेनत्वमोक्षुर्यात्पंचगव्यनिपवणम ॥
 ॥ १५ ॥ द्रोणंधिकंतदधेवाप्रस्थंप्रस्थार्धमेववा ॥ घृतमुच्छिष्टंमंपुष्टंप्रोक्षणाच्छुचिर्नामियात् ॥ १६ ॥ पेपहृपंशुनेपक्रमत्रैकाकाद्युपा
 कृतम् ॥ ताद्वमस्थानमेत्यागान्पुतंहेमांशुनेचनाव ॥ १७ ॥ केचिद्ददंतिशुद्धिज्ञान्मन्याग्निनावच्छुडनम् ॥ केचिन्प्रणवयुक्तंनवारिणाप्रोक्षण
 विदुः ॥ १८ ॥ केशकीटकसेदुष्टमन्नमन्निकयायुतम् ॥ मंष्ट्रम्वारिवातव्रक्षेनव्यंशुद्धिकारणम् ॥ १९ ॥ उदकयात्रक्षणीमृष्टाक्षत्रिया
 ण्याह्निदकयया ॥ अर्धकृच्छ्रेचरेत्तुर्भानदधमपराचरेत् ॥ २० ॥ प्राजापत्यंविशःपत्न्याविष्टपत्नीपादमाचरेत् ॥ शूद्रामृष्टाचरेत्कृच्छ्रेऽशूद्रोदा
 नेनशुभ्यति ॥ २१ ॥ ब्राह्मण्याब्राह्मणीमृष्टाउदकयोदकययाचरेत् ॥ चरेतांपादकृच्छ्रेऽकृतंस्नानेविशुभ्यतः ॥ २२ ॥ द्वितीयापर्याःमृष्टा
 ब्राह्मणीव्रतमाचरेत् ॥ अपरंशुभ्रियायाश्चवक्तव्यमवमन्ययोः ॥ २३ ॥ रजस्वलांतुमंपुष्टाविष्टामूकरवायुसैः ॥ स्नानंयावत्रिगद्वारापंचग

व्येनशुध्यति ॥ २४ ॥ उदक्यात्राहणीम्पृष्टामेदमातंगभिल्लकैः ॥ गोसृत्रयावकाहागपडत्रिणविशुध्यति ॥ २५ ॥ उच्छिष्टात्राह
 णाम्पृष्टात्रिजातिस्त्रीगजस्येयाम् ॥ प्राजापत्यंनवशुध्यैस्त्रीगजस्येयाम्पुनः ॥ २६ ॥ वदंतिकवयःकचिदेवदोपविशुद्धये ॥ प्राणायाम
 शनंनस्यपंसवस्यस्यस्यस्य ॥ २७ ॥ उच्छिष्टात्राहणःसृष्ट्यात्राहणोदक्यावस्यत ॥ प्राजापत्यंनगायत्रीजपेन्मनानत्रिकालेकृत ॥
 ॥ २८ ॥ अत्रिजातिविशुद्धयन्सृष्ट्यात्रतमानस्यत ॥ अनुच्छिष्टप्रत्यनस्यपजंमनानकर्मयतःस्युतमं ॥ २९ ॥ रजकालिकसंस्पृशोदक्या
 यावयोपितः ॥ प्राजापत्यंनगस्यप्रदतगंजपिभाजनः ॥ ३० ॥ उदक्यात्राहणीगत्वाअत्रियविश्यपवधा ॥ त्रिगोत्रोपोपितःप्राश्यगव्यं
 वाज्यंशुधिर्भवेत् ॥ ३१ ॥ अत्रियांनैवविश्यांनजानन्वत्वामकालतः ॥ चरन्मानपत्नविप्रस्तपोयस्यविमोचतम ॥ ३२ ॥ वैश्यांचअत्रि
 यो गत्वविश्यन्तुशुद्धिर्भवेत् ॥ प्राजापत्यंनवेतांनोडतिप्राहपरशरः ॥ ३३ ॥ उच्छिष्टात्राहणीम्पृष्टाशुनावावृपलेनवा ॥ अशुद्धामाभवे
 तावन्वावन्नस्यादुपापणव ॥ ३४ ॥ विप्रोप्यस्वजनीविश्यांमहिष्यादुपरामतिः ॥ प्राजापत्यंनगदृत्वाणककस्यविशुद्धये ॥ ३५ ॥ शूद्रि
 णात्राहणामत्वामामंमामाधमवधा ॥ गोसृत्रयावकाहागमामाधेनविशुध्यति ॥ ३६ ॥ मताप्यस्वजनीगत्वाप्राजापत्यंसमाचरेत् ॥
 वैश्यपत्नीसमागत्वाचरन्मानपनंशुचिः ॥ ३७ ॥ शूद्रांतुशुद्धियोगत्वागोसृत्रयावकाशनः ॥ दशभिर्दिवसेःशुध्यैद्रेयोवाप्येवमवहि ॥
 ॥ ३८ ॥ उत्तमागमनेनार्यःसर्वेतेस्युःकदाश्रिना ॥ महापथंचसंभ्राज्याःस्वग्यानेनयोपितः ॥ ३९ ॥ चांडालमेदभिल्लानामभिगम्य
 सकृन्स्त्रियः ॥ शुद्धयेपथेव्रतंकुर्यान्मामार्थमवमपणम ॥ ४० ॥ पतितांचद्विजाय्यस्त्रीप्राजापत्यंचरेद्विजः ॥ तैलकस्यस्त्रियंगत्वांतथा
 मद्यकृतःस्त्रियन् ॥ ४१ ॥ अज्ञानाभिगतोस्त्रीणांपुंसानुलोमजस्यच ॥ इमानिष्कृतिमिच्छंतिघृतयोनिचकेचन ॥ ४२ ॥ पितृव्य

भ्रातृजायांतुमातृष्वसारमेव च ॥ भगिनींचैवधात्रींचगत्वाकृच्छ्रं समाचरेत् ॥ ४३ ॥ पण्मासन्केचिदिच्छंतिसंगम्यैताविशुद्धये ॥ कृ
 च्छ्रं धर्मविदो विप्रः शुद्धितत्त्वार्थवेदिनः ॥ ४४ ॥ गुरुपत्नीं द्विजो गत्वामातृष्वसृद्दुहितृषु ॥ क्षिपेच्छुद्धयर्थमात्मानं सुसमिद्धे हुताशने ॥
 ॥ ४५ ॥ उपाध्यायनृपाचार्यशिष्ययोपि द्विजो नरः ॥ पण्मासकृच्छ्रचरणाच्छुद्धिमाह पराशरः ॥ ४६ ॥ कृतचांडालसंस्पर्शः शकृन्मूत्र
 करो द्विजः ॥ पद्मत्रोपोपणच्छुद्ध्यैदुक्त्वाचांतोनवद्युतिः ॥ ४७ ॥ ऊर्ध्वोच्छिष्टम्यसंशुद्धये क्वचित्प्राजापतिव्रतम् ॥ पराकंपंचगव्यं
 चकंचिद्गर्भमर्नापिणः ॥ ४८ ॥ उच्छिष्टो ब्राह्मणः स्पृष्ट उच्छिष्टेन द्विजेन तु ॥ आचम्येव तु शुद्ध्यै तां विष्णुनामानुर्कतनात् ॥ ४९ ॥
 क्षत्रियेण तु संस्पृष्टो ब्राह्मणेन क्तभोजनात् ॥ वैश्येन चैव संस्पृष्टेन क्ताशीपंचगव्यपः ॥ २५० ॥ शूद्रेण वतु संस्पृष्ट एकगत्रोपवासं कृत् ॥
 उच्छिष्टैः पुनरंते स्तु प्रोक्तं द्विगुणमर्हति ॥ २५१ ॥ उच्छिष्टः शूद्रसंस्पृष्टः शुनीवापि द्विजोत्तमः ॥ एकरात्रोपवासेन शूद्रः स्यादपरे विदुः ॥ २५२ ॥
 अनुच्छिष्टोऽपि यत्संस्पर्शात्स्नात्वा वर्षीं विशुद्ध्यति ॥ उच्छिष्टस्तम्यसंस्पर्शं चरेत्प्राजापतिव्रतम् ॥ २५३ ॥ गजकाशं त्वजः स्पृष्टः शुद्ध्यै तस्य
 धर्माचरन् ॥ उदक्या ब्राह्मणी कृच्छ्रात्प्राजापत्यादथापरे ॥ २५४ ॥ उदक्या ब्राह्मणो स्पृष्टः शूनावातुं पलनम् ॥ तावत्तष्टे त्रिराहास्नात्वा
 कालेन शुद्ध्यति ॥ २५५ ॥ उदक्या मृत्तिकाम्लेच्छसंस्पर्शं स्तमिते रवौ ॥ दिवा हृतांबुना स्नात्वा शुद्ध्यै द्विप्रोत्थिमानि धेनुः ॥ २५६ ॥ वदंत्यपां
 पवित्रत्वां दिवामृशुमारुतैः ॥ सुनयो धर्मवेत्तारो रात्रौ चंद्रांशुमारुतैः ॥ २५७ ॥ सकृच्च ब्राह्मणः प्राश्य पृथुहं पंचगव्यकम् ॥ हेमोदद्यान्न
 पण्माशान्दत्वा गांच विशुद्ध्यति ॥ २५८ ॥ पंचाहेन नृपः शुद्ध्यै तपंचमापान्ददच्च गाम् ॥ चतुर्भिर्दिवसैश्च नृपः पापान्गवासह ॥ २५९ ॥
 व्यहेण तु चतुर्थं स्तुष्टुदन्वात्पत्रयंच गाम् ॥ सकृत्सुपन्नं भवेच्छुद्ध एतदाह पराशरः ॥ २६० ॥ रक्तनिःसार्ये विप्रस्य कामतो कृतमतोपि वा ॥ गायत्र्य

सहस्रेण जप्तेन स भवेच्छुचिः ॥ ६१ ॥ शीयस्य हरते भूमिं हेमगामश्चमेव च ॥ सतं यस्मात्प्रसाद्यैव तदुक्तः शुद्धिमाप्नुयात् ॥ ६२ ॥
 गारुड्याय भूपतेर्वापितेन संशोधितः शुचिः ॥ द्रव्यदंडाद्रिमुक्तो वा तपसा वा शुचिर्नरः ॥ ६३ ॥ तिलान्वसूनिकाष्ठानि अंत्यजस्यापि वे
 मनः ॥ स्पृष्ट्वा देवलकंचेव स वासुजलमाविशेत् ॥ ६४ ॥ श्वजंबुकवृकाद्यैश्च यदि दष्टा भवेन्नरः ॥ स चैलोजलमाविश्य दत्वांज्यं शुद्धि
 र्हेति ॥ ६५ ॥ शुनाप्राणावलीढस्य नखैर्विलिखितस्य च ॥ यर्तानां दर्शनं कार्यमग्निना चापचूडनम् ॥ ६६ ॥ अवज्ञांगुरवे कृत्वान
 तस्य च भोजनम् ॥ नक्षत्रदर्शनं चान्येपराशरवचो यथा ॥ ६७ ॥ कुमारी च शुनादंष्ट्राजंबुकेन वृकेण वा ॥ दिशं यामापते तस्य र्यस्तां
 रंसा विलोकयेत् ॥ ६८ ॥ दिवसेऽपि दारात्रौ शुनादंष्ट्रो भवेद्विजः ॥ विप्रं प्रदक्षिणां कृत्य घृतं प्राश्य विशुध्यति ॥ ६९ ॥ चतु
 र्गांशुचिर्नारीकृताभिगमनापि च ॥ प्रक्षाल्य नाभितो यस्तादाचांतस्तु शुचिर्नरः ॥ ७० ॥ विप्रैश्चुनिस्नानं केचिद्राज्ञि शिरोविना ॥
 अभियावद्विशस्तद्वल्लिङ्गशौचेत्यजः शुचिः ॥ ७१ ॥ अभिगच्छन्सुतार्थं यद्वतावृत्तौ स्त्रियं द्विजः ॥ न कुर्वीत स च स्नानं नाभेरधुस्तु शो
 येत् ॥ ७२ ॥ त्वंकारंतु गुरोः कृत्वा हुंकारंतु गरीयसः ॥ प्रसाद्यैतावनश्नस्यत्स्नात्वा शुद्धौ द्विजोत्तमः ॥ ७३ ॥ विवादेशास्त्रतो जि
 ज्ञायो यस्य न जायते ॥ श्मशाने जायते तस्य तमोभावेन दुष्कृतम् ॥ ७४ ॥ ताडयित्वा तृणेन पिस्केण वा ध्यरज्जुना ॥ कलहाद
 निर्जित्य तं प्रसाद्य विशुध्यति ॥ ७५ ॥ उद्गर्जे तु चरेत्कृच्छ्रं मति कृच्छ्रं निपातने ॥ कृच्छ्राति कृच्छ्रोऽसृक्पाति कृच्छ्रोऽभ्यंतरं शंभुतं ॥ ७६ ॥
 तमूढा च दग्ध्वा च शुद्धिः स्नानाद् द्विजन्मनाम् ॥ उपवासेन चैकेन ब्रह्म कूर्चं च पावनम् ॥ ७७ ॥ प्रतीभूतं च यः शूद्रं ब्राह्मणो ज्ञानि दुर्बलः ॥ अनुग
 उन्नीयमानं त्रिरात्रमशुचिर्भवेत् ॥ ७८ ॥ त्रिरात्रे तु ततः पूर्णेन दीगत्वा स मुद्रगाम् ॥ प्राप्तायामशतं कृत्वा घृतं प्राश्य विशुध्यति ॥ ७९ ॥ अं

गुल्यादंतकाष्ठं गत्प्रत्यक्षं लवणं तथा ॥ मृत्तिकाभक्षणं चैव तुल्यं गोमांसभक्षणम् ॥ २८० ॥ कृत्वान्यतममेते पाहितं शुद्धचर्यमात्मनः ॥ चरे
 च्छशिब्रतं विप्र इति प्राहुर्मनीषिणः ॥ ८१ ॥ वदंतिकवयः केचित्कृच्छ्रं सांतपनं तथा ॥ तदर्धपादकृच्छ्रं वा प्राहुरन्ये द्विजोत्तमाः ॥ ८२ ॥ अ
 धोच्छिष्टो द्विजो ज्ञानाद्यात्ययं न हि किंचन ॥ भुक्तानाचम्यवाकुर्याद्विष्णुमूत्रे केहनिष्कृतिः ॥ ८३ ॥ नक्तोपवासावाद्येतु अन्यत्र द्विगुणं चरेत् ॥
 अष्टोत्तरशतं जप्त्वा गम्यत्याः शुद्धिं महति ॥ ८४ ॥ अधोच्छिष्टो द्विजः स्पृष्टः शुनां वा वृषलेन वा ॥ नक्षत्रदशने श्रायां तपंचमव्यपुःसरम् ॥ ८५ ॥
 अधोर्ध्वोच्छिष्टविप्राद्याः श्वोच्छिष्टाः शुद्रसंस्पृशः ॥ उपवासेन शुद्ध्येयुः पंचमव्यस्यपानतः ॥ ८६ ॥ श्वकाकीकाकसंस्पृष्टो भुंजानो ब्राह्मणो
 यदि ॥ तदन्नस्य परित्यागात्स्नानं कृत्वा विशुद्ध्यति ॥ ८७ ॥ विनायज्ञोपवीतेन भोजनं कुरुते यदि ॥ अथमूत्रपुरीषे वारतः सेचनमेव वा ॥
 ॥ ८८ ॥ त्रिंशत्रोपोपितो विप्रः पादकृच्छ्रं तु भूमिपः ॥ अहोरात्रोमितो वैश्यः शुद्धिरेषा पुरातनी ॥ ८९ ॥ विप्रस्य दक्षिणे कर्णे नित्यं वसति
 सावकः ॥ अंगुष्ठे दक्षिणे पाणौ तस्मात्सेनच संस्पृशेत् ॥ २९० ॥ प्रेक्षणं शशिनोर्कस्य ब्रह्मविष्णुवीशसंस्मृतिः ॥ गायत्र्याः शतसाहस्रं सर्वपापह
 संस्मृतम् ॥ ९१ ॥ गायत्र्यष्टसहस्रं तु ब्रह्महत्याविशोधनम् ॥ शुद्रवधे द्विजाग्र्यस्य गायत्रिंशत्सहस्रकम् ॥ ९२ ॥ राज्ञः पंचसहस्रं तु न्याद्विश्व
 नदर्धकम् ॥ योगेन गतशीलस्तु यदि वा स्यात्सदानरः ॥ ९३ ॥ तावुभौ सर्वदा त्याज्यौ निश्चितं सर्वकर्मसु ॥ मक्षिकासैतत्तिर्द्वारा विप्रपोषं ह्यवि
 द्मः ॥ ९४ ॥ आत्मस्त्रीनिजबीलश्च आत्मवृद्धस्तथैव च ॥ आत्मनः शुचयः सर्वपरेषामशुचीनितु ॥ ९५ ॥ उत्पन्नमातुरं स्नानं दशकृत्व
 स्त्वनमातुरः ॥ स्नात्वा स्नात्वा स्पृशेद्देवं ततः शुद्ध्येत्समातुरः ॥ ९६ ॥ विवाहोत्सवयज्ञेषु संग्रामे जलसंघुवे ॥ पलाययेत्तथारण्ये रूपशं दोषान्
 विद्यते ॥ ९७ ॥ आद्यसंगीसमोर्दोषीसंगसंगीतदर्धतः ॥ तत्संगीतृतीयभागीतुरीयस्तु जदोषभाक् ॥ ९८ ॥ आद्यस्त्रष्टुर्भवेत्स्नानं द्वितीय

बु. पा.
॥६०॥

स्यापितस्मृतम् ॥ शिरःप्रोक्षणमन्येषामन्यत्राचमनंविदुः ॥ ९९ ॥ पलाशशिशुपाकाष्ठैर्दन्धावनकृत्ररः ॥ दिवाकर्त्तिसमस्तावद्यावद्धेनुं
नपश्यति ॥ ३०० ॥ पद्मांशुलोहफलकाष्ठचर्मभांडस्थलेवास्वयमेवशौचम् ॥ पुंसांनिशास्वध्वनिनिःसखानांस्त्रीणांचशुद्धिर्विहितासदापि
॥ १ ॥ स्नानंस्पृष्टेनयेनस्यात्काप्रार्थ्येदितस्स्पृशेत् ॥ नावारोहणवत्स्पर्शेत्त्रोपस्पर्शनाच्छुचिः ॥ २ ॥ म्लेच्छभूतासनस्पर्शेक्षेत्रेवाय
देवांखले ॥ उपस्पर्शेच्छिरःप्रोक्ष्यसंशुद्धोजायतेद्विजः ॥ ३ ॥ वस्त्रसंस्पर्शेनम्यसचैलांभावगाहनम् ॥ अंगस्पर्शनवत्तद्विद्वदंति
द्रजसत्तमाः ॥ ४ ॥ चांडालोदकसंस्पृष्टशुद्धःस्नानेनजायते ॥ तथातद्रांडसंस्पर्शेस्नानमाहुर्मनीषिणः ॥ ५ ॥ उदक्यास्पर्शेनस्नानमंशु
हनांगतोपिवा ॥ तंस्पृष्टेपिभवेत्स्नानंतुल्याःसर्वारजस्वलाः ॥ ६ ॥ संस्पर्शमेदभिल्लानांतवैवब्रह्मघातिनाम् ॥ प्रतितानांच
संगेस्नानमेवंविधीयते ॥ ७ ॥ रजस्वलादिसंस्पर्शेउपस्पर्शनमुच्यते ॥ उदक्यायास्तृतीयैर्द्वैकेचिदाचमनंविदुः ॥ ८ ॥ प्रथमेहनिंचांडाली
द्वितीयेब्रह्मघातिनी ॥ तृतीयेरजकीप्रोक्ताचतुर्थेस्नानतःशुचिः ॥ ९ ॥ पुरुहूतःपुरादैर्न्यत्रिशीर्षाह्वंजघानयत् ॥ सद्रथब्रह्महत्यायाःस्त्री
णांसंप्रददौफलम् ॥ ३१० ॥ आसांतत्प्रभृतिस्त्रीणामस्पृश्यत्वंसमाभवत् ॥ अंशेर्दिनत्रयेप्येतच्छुक्रगुवादिकल्पिते ॥ ३१ ॥ शंकराश्च
मुलिदाश्चकेचटाश्चनटास्तथा ॥ एतात्रजकसंतुल्यान्केचिदाहुर्मनीषिणः ॥ ३२ ॥ रजक्याद्यभिगम्यत्ववैश्यागोमूत्रभावकम् ॥ पिबंति
भङ्गुणाहोभिःकृष्टंवाद्दिगुणंभवेत् ॥ ३३ ॥ ब्रह्मक्षत्रियविट्जाताःशूद्रास्तेनुक्रमेणतु ॥ क्रमानिक्रमेनश्चान्येऽन्येऽन्यवर्णसंभवाः ॥ ३४ ॥
गोभ्यांशनास्तुसच्छूद्राभोज्यान्नाःपरेस्मृताः ॥ आमाशमानिभोज्यानिशृतमुच्छिष्टमुच्यते ॥ ३५ ॥ दासनापितगोपालकुलमित्रार्थ
ारिणः ॥ भोज्यान्नानापितश्चैवयश्चात्मानंनिवेदयेत् ॥ ३६ ॥ पर्युषितंचिरस्थंचभोज्यंस्नेहसमन्वितम् ॥ यवगोधूमावस्नेहौततोगोरस

अ०
६

॥६०॥

विक्रयाः ॥ १७ ॥ आपद्गतोद्विजोऽश्रीयाद्द्विजाद्यायतस्ततः ॥ नसलिप्येतप्तेनपद्मपत्रमिवांभसा ॥ १८ ॥ श्रपितंशूद्रगेहं कंदुपक्कं च
 यद्भवेत् ॥ नीत्वांनद्यादिकेतद्वैप्रोक्ष्यभुंजन्नदोषभाक् ॥ १९ ॥ गायत्र्योकारभूताभिः कंचिद्भिरपोक्षणम् ॥ मन्यंतेविष्णुर्मत्रेषकालिधर्म
 समाश्रिताः ॥ २० ॥ आमंमांसंघृतंक्षौद्रंस्नेहाश्चफलसंभवाः ॥ म्लेच्छभांडस्थिताद्व्यानिष्क्रान्तौशुचयः स्मृताः ॥ २१ ॥ आंभीरभां
 डसंस्थानिपयोदधिघृतानिच ॥ तावत्पूतंहितद्रांडंयावत्तत्रतिष्ठति ॥ २२ ॥ पूतानिसर्वपण्यानिंकीरुहस्तांस्थितानिच ॥ आदंतानि
 चभक्ष्याणियत्नतस्तुद्रिजांतिभिः ॥ २३ ॥ सर्वस्योपस्करैर्युक्ताशय्यारक्तांशुकानिच ॥ पुष्पाणिचैवशुध्यंतिप्रोक्षितानिनसंशयः ॥ २४ ॥
 अलेपंमृन्मयंभांडंभांडसंचयएवच ॥ प्रोक्षणादेवशुध्यंति सलेपंवाह्निचूलनात् ॥ २५ ॥ कांस्यंचभस्मनाशुध्यंमद्यमांसविवर्जितम् ॥ सु
 रामूत्रपुरीषेतुशुध्यतेतापलेपनैः ॥ २६ ॥ अलिप्तंमद्यंपूर्वाद्यैस्ताम्रमम्लेनंशुध्यति ॥ रजसास्त्रीमनोदुष्टानंयश्चवेगसंयुताः ॥ २७ ॥ अवेग
 मापियद्भूरिसरिद्वारिद्वदश्वयः ॥ सकृदस्पृश्यसंस्पृष्टोनदुष्यतिचसद्भूदः ॥ २८ ॥ संत्येन्मूयतेवाणीधर्मः संत्येन्नवर्धते ॥ तस्मात्सत्यंहि
 वक्तव्यमात्मशुद्धयैद्विजोत्तमैः ॥ २९ ॥ रथ्याकर्दमतोयानिनावःपंथास्तृणानिच ॥ मारुताकंणशुध्यंतिनिशिचंद्रक्षमारुतैः ॥ ३० ॥
 यथासंभवमुक्तानिप्रायश्चित्तानिसत्तमाः ॥ उक्तानुक्तानिसर्वाणिज्ञानव्यानिद्विजातिभिः ॥ ३१ ॥ अयंश्चित्तनयत्प्रोक्तधर्मशास्त्रप्रवक्तृभिः
 द्विचैस्तत्रप्रकल्प्यस्याद्धर्मशास्त्रार्थचित्तकैः ॥ ३२ ॥ उक्तामयानिष्कृतयः समासात्संशुद्धयेवर्णचतुष्टयस्य ॥ व्रतानितपांविहितानियानि
 वक्ष्याम्यतस्तानिनिबोधतेति ॥ ३३ ॥ ॥ इतिवृहत्पाराशरीयेधर्मशास्त्रेसुब्रवप्रोक्तसंहितायांप्रायश्चित्तनिर्णयानामपष्टौऽध्यायः ॥
 ॥ ६ ॥ व्रतान्प्रथमं प्रवक्ष्यामि एतद्देवादिक्रमेण तु ॥ पापक्षयः कृतैर्यः स्याद्धर्मार्थैर्तु महोदयः ॥ १ ॥ चंद्रवृद्ध्याचेरद्रासीच्छुक्लकृष्णक्षयं नये

त् ॥ चंद्रक्षयेनभोक्तव्ययवमध्यंशशिव्रतम् ॥ २ ॥ विपरीतक्रमेणाश्रन्नादावादायद्वासयेत् ॥ वर्धयेदम्यपक्षंतुपिपीलीमध्यमेदवम् ॥
 ॥ ३ ॥ अष्टावष्टौसमश्रीयात्सत्रतीप्रतिवासरम् ॥ अष्टग्रांसिकमित्येतच्चांद्रायणमथापरम् ॥ ४ ॥ शतद्रयंतुपिंडानांचत्वारिंशत्समन्वितम् ॥
 मासमेवोपभुंजीतचांद्रायणमथापरम् ॥ ५ ॥ चतुरःप्रातरश्रीयात्सायंघ्रासांश्चतावनः ॥ शिशुचांद्रायणंतज्ज्ञैःप्रोक्तपापापनोदवम् ॥ ६ ॥
 मध्यंदिनेयदश्रीयादष्टौघ्रासान्दिनंप्रति ॥ चांद्रायणंयतीत्रांतुव्रतज्ञैःपरिकीर्तितम् ॥ ७ ॥ शिख्यंडसंमितान्प्रासांश्चंद्रव्रतीप्रयोजयेत् ॥
 दोषःस्यादन्यथाभावेतस्मादुक्तंसमाश्रयेत् ॥ ८ ॥ एकभक्तैश्चनक्तैश्चतथैवायाचितैरपि ॥ उपवासेचतुर्भिश्चकृच्छ्रःषोडशभिर्दिनैः ॥
 ॥ ९ ॥ उष्णंजलंपयःसर्पिरकैकंप्रत्यहंपिबेत् ॥ वायुभक्षरुयहंतिष्ठेत्तत्कृच्छ्रायमुच्यते ॥ १० ॥ पलमेकंजलंपीत्वापलमेकंतथापयः ॥
 पलमेकंथाज्यस्यमानमेतत्प्रकीर्तितम् ॥ ११ ॥ पद्मोदुंबरराज्ञीचविल्वपत्रकुशोदः ॥ प्रत्येकंप्रत्यहंगव्यमूत्रशुकृत्पयोदधि ॥
 ॥ १२ ॥ घृतंकुशोदकंपीत्वाउपवासंश्चसत्तम ॥ एभिःसंप्राशनैरुक्तंदिनैःसांतपनंद्रिजैः ॥ १३ ॥ सप्ताहेनतुकृच्छ्रायंमुनिभिःपरि
 कीर्तितः ॥ एतत्तुत्रिगुणंतज्ज्ञैर्महासांतपनंस्मृतम् ॥ १४ ॥ प्राजापत्याच्चकृच्छ्राच्चपराकस्त्रिगुणोमहान् ॥ एकभक्तंचनक्तंचअयांचितमु
 त्तोषणम् ॥ १५ ॥ पादकृच्छ्रायमुद्दिष्टस्त्रिघ्नंप्रजापतिव्रतम् ॥ अयमेवातिकृच्छ्रःस्यात्पाणिपूगन्नभोजनम् ॥ १६ ॥ कृच्छ्रानिकृच्छ्र
 यस्यादिवसानेकविंशतिम् ॥ दिनैर्द्रादिशभिःप्रोक्तःपराकःसमुपोषितैः ॥ १७ ॥ एकग्रहव्युहार्दानिनक्तंचैवतथाश्रुतम् ॥ संप्राश्यातिल
 त्पण्याकंतर्कतोयंकुशोदकम् ॥ १८ ॥ पंचमेद्युपवासःस्यात्सौम्यकृच्छ्रायमुच्यते ॥ १९ ॥ चांद्रायणेचकृच्छ्रेचत्रिकालंस्नानमाचरेत् ॥
 ज्ञानद्वयंप्रकर्तव्यंव्रतेषुचापरेष्वपि ॥ २० ॥ शक्तिंज्ञात्वाशरीरस्यस्नानंकार्यतथाव्रतम् ॥ असामर्थ्येनकायस्ययाच्यापर्वदेतुग्रहम् ॥

॥ २१ ॥ ब्रह्मकूर्चप्रवक्ष्यामि व्रतानामुत्तमव्रतम् ॥ कृतेनयेनमुच्यंते मनुष्याः सर्वकिल्बिषैः ॥ २२ ॥ नीलिकायस्तुगोमूत्रं कृष्णायाः शकृ
 दुद्धरेत् ॥ अभवे सर्ववर्णयाः कपिलायाः समुद्धरेत् ॥ २३ ॥ पलानि पंचमूत्रस्य अंगुष्ठार्धतुगोमयम् ॥ क्षीरं सप्तपलं ब्राह्मं तथा दध्नः पलत्र
 यम् ॥ २४ ॥ घृतं चाष्टपलं ग्राह्यं पलमेकं कुशांभसः ॥ मंत्रैः सर्वाणि चैतानि अभिमंत्र्याथ मिश्रयेत् ॥ २५ ॥ गायत्र्या चैव गोमूत्रं गंधद्वारेति
 गोमयम् ॥ आप्यायस्वेति वैक्षीरं दधिक्राव्णोदधिस्मृतम् ॥ २६ ॥ तेजोसिशुक्रमित्याज्यं देवस्य त्वाकुंशोदकम् ॥ निष्पन्नं पंचगव्यं च पात्रे
 मुक्रमतः पिवेत् ॥ २७ ॥ मध्यमेन पलाशस्य तत्पात्रेण पिवेद्विजाः ॥ द्वितीयं पद्मपात्रेण ब्रह्मपात्रेण चापरम् ॥ २८ ॥ चतुर्थं ताम्रपात्रेण तत्पि
 वद्वत्कृत्रः ॥ आलोच्य प्रणवेनैव निर्मथ्य प्रणवेन तु ॥ २९ ॥ उद्धृत्य प्रणवेनैव प्राशयेत् प्रणवेन तु ॥ विष्णुं संस्नापयेद्भक्त्या पंचगव्येन चा
 रयेत् ॥ ३० ॥ कूष्माण्डैर्जुहुयान्मंत्रैः पंचगव्यं हुताशनं ॥ सव्यमहत्या च गायत्र्या तथैव प्रणवेन तु ॥ ३१ ॥ ब्रह्मकूर्चमिदं प्रोक्तं व्रतं पंचदिना
 मकम् ॥ पंचगव्यं च संप्राश्य पंचरात्रोपवासकृत् ॥ नक्तेन वासमश्रीयाद्यावच्छतयोदिनानि च ॥ ३२ ॥ पंचार्हिकं परणकं व्रतस्यास्य
 प्रकीर्तितम् ॥ निर्दहेत्सर्वपापानि ब्रह्मकूर्चमिदं व्रतम् ॥ ३३ ॥ अन्ये वदन्ति कवय उपवासं विना व्रती ॥ जपहोमादिकर्तव्यं देवतार्चनमेव वा ॥
 ॥ ३४ ॥ पंचगव्यं च होतव्यं पंचगव्यं समाश्रियात् ॥ ब्राह्मणो न भोजयेत्तावद्यावत्कुर्यादिदं व्रतम् ॥ ३५ ॥ अयं च गस्थिगुतं पापं विद्यते पुरुषस्य हि
 ब्रह्मकूर्चो देहेत्सर्वसमिद्धो ग्निरिवेधनम् ॥ ३६ ॥ यावन्ति पापानि भवन्ति पुंसां देवादकामादथ कामतो वा ॥ उक्तमनितेषां मुनिव्रतानि शु
 द्धचर्थमेतानि पराणि चास्य ॥ ३७ ॥ धर्मार्थमेतानि कृतानि पुंसां दद्युर्दिवौकस्त्वत्रिमुक्तसिद्धीः ॥ अत्रापि पूज्यत्वमशेषलोके तेजःशरीरेष्विचर
 निविभाति ॥ ३८ ॥ यस्यास्ति भीतिः पुरुषस्य पापादिच्छेच्च कर्तुं क्षयमेनसां यः ॥ प्रेत्यन्नतं च व्रतदानज्ञाप्यं प्रोदिष्टमेतन्नतं दान्यदस्ति ॥ ३९ ॥

वदन्तिदानंमुनयश्चानं कलौ युगेनान्यदिहस्ति किंचित् ॥ विशोधनंस्वर्ग्यमिहापि पूज्यं वदामितंस्मादथदानधर्मान् ॥ ४० ॥ इति
 बृहत्पाराशरीयेधर्मशास्त्रेसुव्रतप्रोक्तसंहितायामैदवादिब्रतनिर्णयोनामसप्तमोऽध्यायः ॥ ७ ॥ ४ ॥ दानानि विधिनासार्धजगौयानि
 पराशरः ॥ व्यासस्यतानिवक्ष्यामि श्रूयतां द्विजसत्तमाः ॥ १ ॥ दानेन प्राप्यतेस्वर्गः सुखं दानेन लभ्यते ॥ इहामुत्र च दानेन पूज्यो भवति
 मानवः ॥ २ ॥ न दानात्परमो धर्मस्त्रिषु लोकेषु विद्यते ॥ तस्माद्दानं प्रदातव्यं यथाशक्त्या सदानरैः ॥ ३ ॥ मुमुक्षुर्वेत्प्रियोर्गशाभिशामा
 त्रोपजोविनः ॥ तोयमन्नं च वाञ्छंति किंपुनः सानुरागिणः ॥ ४ ॥ सर्वोपस्करसंयुक्तं गृहे च गृहमातृकम् ॥ वृषद्वियुक्तं सीरं च वृषमेकं तथै
 व च ॥ ५ ॥ गृह्यं च गृह्यायाः प्रदानं च धेनुदानमथापरम् ॥ द्विमुखीं सौरभेयीं च तिलधेनुमतः परम् ॥ ६ ॥ घृतधेनुं मयोधेनुं हेमधेनुं सुविस्तरम् ॥
 कृष्णाजिनप्रदानं च वाजिस्थं दनमाहसः ॥ ७ ॥ एकवाजिप्रदानं च तथा तस्य परिग्रहः ॥ सुखासनादियानानि हास्ति रथं तथा गजम् ॥
 ८ ॥ गजदानं च वक्ष्यामि कन्यादानं फलं यथा ॥ भूमिदानं फलं वक्ष्ये तुला पुरुषमेव च ॥ ९ ॥ हेमरूप्यप्रदानं च माणकादिसमन्वितम् ॥
 त्रपुसीसंकताभ्रादिसर्वधातुप्रदानवत् ॥ १० ॥ नक्षत्रतिथियोगेषु यद्दानस्य यत्फलम् ॥ विद्यादानफलं तस्य प्राणदानस्य यत्फलम् ॥
 ११ ॥ अभयादिकदानानि प्रतिग्रहे यथाविधि ॥ इष्टापूर्तौ फलोपेतौ सर्वविस्तरतो मया ॥ १२ ॥ शक्तिमृत्वाः श्रुतं पूर्वकथयामि क्र
 माच्छृणु ॥ गोभूहेमादिदानानां सर्वेषामप्यनुत्तमम् ॥ अन्नदानमपक्षते सर्वे अपि दिवाकसः ॥ १३ ॥ अन्नार्थमातरि श्वायमन्नार्थं च तथा
 नलः ॥ अन्नार्थं सविता देवो वातिज्वलति भासते ॥ १४ ॥ अन्नकामः ससर्जदं विधिरप्यखिलं जगत् ॥ अन्नात्परतरं तत्त्वं न भूतं न भविष्य
 ति ॥ १५ ॥ देव्याद्योहरहस्तस्मादन्नं विप्राय मानवः ॥ शृतं वायुदिवाचामंसस्वर्गं सुखमेधते ॥ १६ ॥ शोभिनात्राभृतान्कुंभान्पक्वान्न

रिप्रुरितान् ॥ अपूपैर्मोदकाद्यैर्वाद्दत्वप्रदिविसुखंवसेत् ॥ १७ ॥ मणिकंकलशान्वापियोभावयतिशक्तिः ॥ सुशुभाद्रिद्रिजौकस्सुसपू
 र्णाशोदिवंत्रजेत् ॥ १८ ॥ योद्रिजान्पाययेत्तोयमन्यानप्पिपासुकान् ॥ प्रपाश्वभावयेद्गीष्मेदेवलोकमवाप्नुयात् ॥ १९ ॥ स्वद्वन्तिणा
 कंदद्याद्र्पासुचप्रतिश्रयम् ॥ पादाभ्यंगंतथैवैधःशीतेचावरणानिच ॥ २० ॥ उपानत्प्रादुकेचैवददत्कामानवाप्नुयात् ॥ सतथा
 यसमायुक्तंसर्वस्नेहसमन्वितम् ॥ २१ ॥ सर्वोपस्करसंयुक्तंसर्वालंकारभूषितम् ॥ हिरण्यगावृमाश्वश्वतूलशय्यापधानकैः ॥ २२ ॥
 रस्त्रीभूषणैर्युक्तंसकांस्यताम्रभाजनम् ॥ पट्टधान्यादिसमायुक्तंददत्पात्रायमानवः ॥ २३ ॥ पक्केष्टकचितंकृत्वासर्वलक्षणसंयुत
 ॥ मृन्मयंवातथावेष्मकृत्वावाष्ममयंतथा ॥ दत्वास्थानंमवाप्नोतिप्राजापत्यमसंशयम् ॥ २४ ॥ प्राक्काशयत्रसौवर्णागृहाण्यु
 स्तराणिच ॥ माणिक्यगारुडैर्वज्रैर्मौक्तिकैर्भूषितानिच ॥ २५ ॥ देवकन्यासहस्रेणसंवृतोगीतनृत्यकैः ॥ सद्यमानोम
 संघैर्वैधसासहसंवसेत् ॥ २६ ॥ अनङ्गाहौचधूर्वाहौवलवंतौसुलक्षणौ ॥ तरुणौसुविपाणौचवटाभरगभूषितौ ॥ २७ ॥ अ
 ग्रावेककर्णौचसशिरौदक्षिणान्वितौ ॥ आहूययौद्रिजाग्रथायभक्त्यादद्यात्तुमानवः ॥ २८ ॥ सोनडुव्रेमपुल्यानिस्वर्गवर्षाणि
 ष्टति ॥ अप्सरोभिर्वृतोनित्यंसेव्यमानःसुरासुरैः ॥ २९ ॥ एकोपिहिवृपोदेयोधूर्वहःशुभलक्षणः ॥ अरोमृश्वापरिकृष्टोयस्मात्स
 शगोसमः ॥ ३० ॥ एकेनदत्तेनवृषेणयस्माद्भवंतिदत्तादशसौरभेय्यः ॥ माहेय्यपीयंधरणीसमानानस्माद्दृपात्पूज्यतमोस्तिक्रोन्यः ॥
 ३१ ॥ गृष्टिदानंप्रवक्ष्यामियथादेयद्रिजोत्तमे ॥ योविधिर्दक्षिणायाश्चनथासर्वनिघ्नोपत ॥ ३२ ॥ एकरात्रोपितःस्नातोगोदातापंचगव्य
 ॥ पंचामृतेनसंस्नाप्यसंपूज्यगरुडध्वजम् ॥ ३३ ॥ सवस्त्रां वत्ससंयुक्तांसितयज्ञोपवीतिनीम् ॥ सुविषाणंसुरूपांचशुभलक्षणसंयुताम् ॥

वृ. पा.
॥६३॥

॥ ३४ ॥ हेमकल्पितशृंगान्विसुरुष्यचरणप्रकाम् ॥ पयस्विनीसुशीलांचहिरण्योपरिसंस्थिताम् ॥ ३५ ॥ हिरण्यंवाचयित्वाग्रेसद्विजायो
पपादयेत् ॥ प्रत्यङ्मुखायविप्रायग्रष्टिचतामुदङ्मुखीम् ॥ ३६ ॥ त्वमिमां प्रतिशुद्धीष्वप्रीतोस्तुकेशवोनय ॥ इतिदत्वोदकं हस्तेपदा
न्यष्टौविसर्जयेत् ॥ ३७ ॥ आवर्तेत्ततःपश्चात्प्रणम्यशिरसाद्रिजम् ॥ अनेनविधिनाधेनुंयोविप्रायप्रयच्छति ॥ ३८ ॥ सविष्णुप्रीणनाद्या
तिविष्णुलोकमसंशयम् ॥ आत्मनःपुरुषान्सप्तप्रागधस्ताञ्जसतवै ॥ ३९ ॥ आत्मानंसप्तजन्मोत्थात्पातंकांमोचयेन्नरः ॥ पदेपदेसवत्साया
धेनोःप्राप्नोतिमानवः ॥ फलयज्ञसहस्रस्यश्रुत्वाचैवंपराशरात् ॥ ४० ॥ सर्वकामसमृद्धात्मासर्वलोकेषुपूजितः ॥ नाम्नाप्यधौर्धंताचयाव
दिद्राश्वतुर्दश ॥ ४१ ॥ इक्ष्वाकुभिश्चयदुभिरन्यैश्चवहुभिर्नृपैः ॥ यैरेवंगौःप्रदत्तावैतएवंत्रिर्दिव्ययुः ॥ ४२ ॥ पश्यंतिद्रीयमानाब्धेयेभवन्त्य
नुमोदकाः ॥ तेषिपापाद्दिनिर्मुक्ताविष्णुलोकमवाप्नुयुः ॥ ४३ ॥ ॥ अथउभयतोमुखीदानम् ॥ ॥ पादद्वयंमुखंयोभ्यांप्रसुवंत्याःप्रद
श्यते ॥ तदासाद्रिमुखीज्ञेयाभूर्गौर्यावन्नमूयते ॥ ४४ ॥ क्षोणीतुल्यातदासागौःसर्वैरुक्तामुनीश्वरैः ॥ सापिप्राग्विधिनादेयासकांस्यद्रोहिनी
द्विजाः ॥ ४५ ॥ एकत्रपृथिवीसर्वासैलवनकानना ॥ तस्यागौर्ज्यायसीसाक्षादेकत्रोभयतोमुखी ॥ ४६ ॥ गोर्वत्सस्यतुलोमानियावत्सं
ख्यानिसंतिहि ॥ तावत्संख्यानिवर्षाणिब्रह्मलोकेमहीयते ॥ ४७ ॥ अरोगामपरिक्लिष्टाधिनुंवागामथापिवा ॥ दत्त्वास्वर्गमवाप्नोतियावदाभू
तसंक्षयम् ॥ ४८ ॥ तिलधेनुंप्रवक्ष्यामिप्रीणनयहरेरिमाम् ॥ ययातुप्यतिगोविंदस्तिलधेन्वमप्रदत्तया ॥ ४९ ॥ ब्रह्मादिषर्णहगोघ्नःपितृ
मातृसुहृद्द्रघात् ॥ अग्निदोगुरुहाचैवतथैवगुरुतल्पगः ॥ ५० ॥ सर्वपापसमायुक्तोयुक्तोयश्चोपपातकैः ॥ सर्वैःपापैःप्रमुच्येततिलधेन्वाप्रद
त्तया ॥ ५१ ॥ अनुलिप्तेमहीपृष्ठेवस्त्राजिनंसमावृते ॥ धर्मज्ञाःकेचिदिच्छंति कुतपेचतिलास्तते ॥ ५२ ॥ आस्तीर्थत्वाविकंभमौतचक्रण

अ०
८

॥६३॥

जिनंपुनः ॥ तिलांस्तुप्रक्षिपेत्कृष्णांस्तत्राढकचतुष्टयम् ॥ ६३ ॥ कुर्याद्दत्तरतोऽभ्यर्णेआंढकेनतुवत्सकम् ॥ सर्वैरत्नैरलंकुर्यात्सौरभेयीं
सवत्सकाम् ॥ ६४ ॥ आस्यंगुडमयंतस्याःसास्नासूत्रमयीवथा ॥ ताम्रपृष्ठेक्षुपादाचकार्यामुक्ताफलेक्षणा ॥ ६५ ॥ प्रशस्तपत्रश्रवणमफल
दंतवतीतथा ॥ शुभस्रग्मयलांगूलानवनीतस्तनान्विता ॥ ६६ ॥ नारंगैर्वीजपूरैश्चतथावैनारिकेलकैः ॥ बदरास्रकंपित्यैश्चमणिमुक्ताफ
लार्चिता ॥ ६७ ॥ सितवस्त्रयुगच्छत्राशतपत्रप्रपूजिता ॥ धेनुमीदृग्विधांकृत्वाश्रद्धयापरयान्वितः ॥ ६८ ॥ कांस्योपद्रोहनांदद्यात्केशवःप्रिय
तामिति ॥ कुर्याच्चगृष्टिवद्विद्रानिमामप्युत्तरासुखीम् ॥ ६९ ॥ सम्यगुच्चार्यविधिनादस्वैतेनद्विजोत्तमाः ॥ सर्वपापैःस्वयंमुक्तपितरंचपितामहम्
॥ ७० ॥ प्रपितामहंतथापूर्वपुरुषाणांचतुष्टयम् ॥ पुत्रपौत्रमधस्ताञ्जतेषांचैवचतुष्टयम् ॥ ७१ ॥ द्विजेन्द्रास्तारयत्येतांस्तिलधेनुप्रदोन्नतः ॥ यश्चगृ
ह्णातिविधिवत्पुरुषान्सोपितावतः ॥ ७२ ॥ चतुर्दशतथायेचददत्तश्चानुमोदकाः ॥ दीयमानांचपश्यंतितिलधेनुंघृयेनराः ॥ ७३ ॥
प्रयोगमपिशृण्वन्तिपद्ममानंचमानवाः ॥ तेष्यशेषविनिर्मुक्ताविष्णुलोकंप्रयांतिवै ॥ ७४ ॥ प्रशांतायसुशीलयकृशायामत्सरायच ॥
तिलधेनुंनरोदद्याद्देदस्नातायसोदते ॥ ७५ ॥ त्रिरात्रंसतिलाहारस्तिलधेनुंददातियः ॥ एकरात्रंपुनर्भक्त्यातिलंनत्तिप्रयत्नतः ॥ ७६ ॥
दातुर्विशुद्धपापस्यतस्यपुण्यवतोद्विजः ॥ चांद्रायणादप्यधिकंशस्तंतत्तिलभक्षणम् ॥ ७७ ॥ एवंप्रतिग्रहीतांपिवृत्तवान्विधिनाद्विजः ॥
सतारयतिदातारमात्मानंचनसंशयः ॥ ७८ ॥ प्रतिग्रहसुदीप्ताग्नौदग्धविप्रमुखेरिताः ॥ नस्फुरंतीहतन्मंत्र्यजपहोमादिकेषुच ॥ ७९ ॥ नक्ष
त्रदीयतेतस्मैनतंकर्मणियोजयेत् ॥ निष्फलंतत्कृतंकर्ममृतस्यौषधदानवत् ॥ ८० ॥ अथातःसंप्रवक्ष्यामिघृतधेनुमपिद्विजाः ॥ येनसावि
धिनादेयातंप्रवक्ष्याम्यशेषतः ॥ ७१ ॥ इदामिधेनुंघृतपूरकल्पांविधिंचवस्तूनिचयैःप्रकल्प्य ॥ तस्यःप्रदानेनफलंचयत्स्यात्क्रियांच

पात्रं त्वनुपर्वयच्च ॥ ७२ ॥ गोक्षीरसर्पिर्मधुखंडदध्रासंस्नाप्यविष्णुं शुभवारिणा च ॥ संपूज्य पुष्पैश्च विलिप्य गंधैर्द्रव्यान्निवेद्यं च सधूपदी-
पम् ॥ ७३ ॥ घृतं चर्वाह्नैर्घृतमेव सोमो घृतं च सूर्यो घृतं मेव वारि ॥ तस्मात्प्रदद्याद्घृतं मेव विद्वान्घृते प्रदत्ते सकलं प्रदत्तम् ॥ ७४ ॥ घृतेन ग-
व्येन तु पूर्णकुंभः प्रकल्प्यते गौः करकश्च वत्सः ॥ हिरण्यगर्भामणिरत्नशोभांकुर्याच्च कर्पूरसुचारुनासाम् ॥ ७५ ॥ शृंगे च कृष्णागुरुं दारुणश्च
सौवर्णेन त्रपटसूत्रसास्त्रा ॥ क्षौमं च पुच्छं गुडदुग्धवक्रं जिह्वा च तस्यावरशर्करायाः ॥ ७६ ॥ द्वाशोत्ततीसं खर्जूरैरन्न्यैः स्वादुफलैरपि ॥ उर-
स्यास्तत्र कर्तव्यास्ताम्रं पृष्ठं च धीमता ॥ ७७ ॥ इक्षुयाष्टिमयाः पादाः शफारौप्यमयास्तथा ॥ धान्यैश्च सप्तभिः पार्श्वे लोमानिसितसर्पैः ॥
॥ ७८ ॥ कांस्यदोहाप्रकर्तव्यासितवस्त्रावृता तथा ॥ सितच्छत्रसमायुक्तासितचामरभूषितां ॥ ७९ ॥ वत्सस्य कुर्यादिति भूपणानि प्रोक्ता-
निसर्वाण्यपियांनिधेनोः ॥ अंगानिसर्वाणि च तद्दस्य छत्रं च वस्त्राणि तथैव विप्राः ॥ ८० ॥ गृहाणं चैनां मम पापहृत्यै दुस्तास्सं सप्रपयोधिपोतः ॥
संसारतारो भवभूमिदेवस्वर्गप्रदानक्षमविप्रराज ॥ ८१ ॥ विष्णुः सुरेशो घृतरश्मिरस्यादानेन तुष्टास्तुवरंकिरंतु ॥ व्याहृत्य चैतद्विजहस्ततो
यंदत्वाक्षमस्वेति च वाग्विधेया ॥ ८२ ॥ दत्तं द्विजेनात्र च पूर्वमुक्तं संप्राश्य सर्पिर्व्रतमात्मशुद्धयै ॥ कार्यप्रमुक्तो खिलकिल्बिषैः स प्राप्नो-
तिकामान् घृतदुग्धमिश्रान् ॥ ८३ ॥ घृतक्षीरवहानद्योयत्र पायसकर्दमाः ॥ तेषु लोकेषु विप्रेषु संपुण्येषु पजायते ॥ ८४ ॥ पितुर्हृत्चयै स-
प्तपुरुषास्तस्य यप्यधः ॥ तेषु तान् द्विजलोकेषु म्रनयेन्यस्तकिल्बिषः ॥ ८५ ॥ सकामानामियं व्युष्टिः कथिता तव सुव्रत ॥ विष्णुलोके नरायां-
तिसकामा घृतधेनुदाः ॥ ८६ ॥ जलधेनुं प्रवक्ष्यामि प्रीतये दत्तया यथा ॥ देवदेवो हृषीकेशः सर्वेशः सर्वभावनः ॥ ८७ ॥ जलकुंभं द्विजश्रे-
ष्ठसुवर्णरजतस्थितम् ॥ सरत्नगर्भसर्वैस्तु ग्राम्यैर्धान्यैः समन्वितम् ॥ ८८ ॥ सितवस्त्रयुगच्छत्रं दूर्वापल्लवशोभितम् ॥ कुष्टमांसीमुरो

शीरवालकामलकैर्युतम् ॥ ८९ ॥ प्रियंगुपत्रसंयुक्तंस्मितयज्ञोपवीतिनम् ॥ सोपानहंचसच्छत्रंदर्भविष्टरसांस्थितम् ॥ ९० ॥
 चतुर्भिःसघृतैःपत्रैःस्तिलपूर्णैश्चतुर्दश ॥ स्थगितंदधिपात्रेणघृतक्षौद्रवतामुखे ॥ उपोषितःसमभ्यर्च्यवासुदेकंशुरेश्वरम् ॥ ९१ ॥ पुष्पधू
 पोपहारैश्चयथाविभवसंभवम् ॥ तस्मिन्कुंमेलिखेद्धेनुंसवत्सांयक्षकर्दमैः ॥ ९२ ॥ प्रतिष्ठांतत्रकुर्वीतमंत्रैर्वेदचतुष्टयैः ॥ कल्पयेज्जलधे
 नुंतांसमभ्यर्च्यजनार्दनम् ॥ ९३ ॥ पूजयेद्वत्सकंतद्रत्कृतंजलमयंबुधः ॥ अंत्रोचुरपरेकेचित्पूजयेद्घृतनिर्मितांम् ॥ ९४ ॥ पंचांशेनतुकुं
 भस्यचतुर्थांशेनवापरे ॥ एवंसंपूज्यगोविंदंजलधेनुंसवत्सकाम् ॥ ९५ ॥ सितवस्त्रधरःशांतोर्वीतरागोविमत्सरः ॥ दद्याद्विप्रायत्प्रांविप्राःप्री
 तयेजलशायिनः ॥ ९६ ॥ जलशायीजगद्योनिःप्रीयतांकेशवोमम ॥ इतिचोच्चार्यविप्रेन्द्राविप्रायप्रतिपादये ॥ ९७ ॥ अपक्वाशनिनाभा
 व्यमंहोरात्रमतःपरम् ॥ अनेनविधिनादत्वाजलधेनुंद्रिजोत्तमाः ॥ ९८ ॥ सर्वाह्लादमवाप्नोति यद्यद्दद्यायतिमानक ॥ शरीररोग्यदीर्घा
 युःप्रशस्यसर्वकामुकः ॥ ९९ ॥ नृणांभवतिदत्तायांजलधेनौनसंशयः ॥ तेपिदानंविनायांतिविष्णुलोकमसंशयम् ॥ १०० ॥ हेमाज्यां
 बुतिलैर्विद्वन्धेनुर्यद्यपिकल्पिता ॥ तथापितेचभक्ताःस्युर्धर्मशास्त्रमनाकृताः ॥ १ ॥ भक्षणीयंचयद्रस्तुधेज्वंगेषुंप्रकल्पितम् ॥ तत्सादृश्यं
 तदाभ्येतिवेदमंत्रैःप्रतिष्ठितम् ॥ २ ॥ पुनःसंवृतमंत्रेषुतदोक्तंचनमुद्रया ॥ कृतेविसर्जनेतेपांस्तुरूपंपुनर्भवेत् ॥ ३ ॥ अध्रान्यत्संप्रव
 क्ष्यामिदानानामुत्तमंपरम् ॥ यद्वत्त्वामानवायांतिसायुज्यंपरवेधसः ॥ ४ ॥ धेनुर्देयासुवर्णस्यकारयित्वाद्रिजातये ॥ यादंत्वाप्रीङ्महीपा
 लाब्रह्मणःसदनंगताः ॥ ५ ॥ साचतुर्भिस्त्रिभिर्वापिशुद्धवर्णपलैर्द्रिजाः ॥ पलाभ्यामपिचद्राभ्यांपलेनैकनवापुनः ॥ ६ ॥ हीनानैवप्रकर्त
 व्यासत्यांसंपदिसद्धिजाः ॥ सतिचित्तेतुहीतुंयद्दातुर्नाशयतेफलम् ॥ ७ ॥ चतुर्थांशेनधेन्वास्तुहैमंभत्संप्रकल्पयेत् ॥ सर्वरत्नैरलंकुर्याद्

क्ष्यमाणक्रमेणतु ॥ ८ ॥ वत्सकं राजतं कुर्पाद् द्रव्युरन्ये विपश्चिनः ॥ अलंकाराश्च सर्वे पि गोवद्रत्नैः प्रकल्पिताः ॥ ९ ॥ सकाशाद्वासुदेवस्य
 यांशुश्रावयुधिष्ठिरः ॥ दत्त्वा प्राप्नोहरे लोकां सामयेयमुदीरिता ॥ ११० ॥ मुक्ताफलशंफाकार्या प्रवालकविषप्रणिका ॥ पद्मरागाक्षियुग्मा
 च घृतपात्रस्नानान्विता ॥ ११ ॥ कर्पूरागुरुनासावाशर्करामयजिह्विका ॥ मृष्टान्नमुखसंयुक्ताशंखशृंगांतरामता ॥ १२ ॥ ज्ञातिशुक्ति
 ललाटाचद्राक्षादिरदनास्मृता ॥ सुपद्मयुग्मपार्श्वासाक्षौ प्रसास्नावती तथा ॥ १३ ॥ इक्ष्वंघ्रिगुडजानुश्च पंचाव्यगुदास्मृता ॥ नालिके
 रैश्च कर्तव्यौ कर्णौ पृष्ठं च कांस्यकम् ॥ १४ ॥ सपट्टमूत्रलांगूलासप्तधान्यसमन्विता ॥ सुवर्णधेनुमार्याय विप्राय प्रतिपादयेत् ॥ १५ ॥ अ
 श्वमेधसहस्रस्य दत्त्वा फलमवाप्नुयात् ॥ कुलानां द्विसहस्रं तु स्वर्गमायाति निश्चितम् ॥ १६ ॥ किमन्यैर्वहुभिर्दानैरल्लहेमगुवाऽनया ॥ हेमधेनु
 प्रदानेन कृतार्थो जायते नरः ॥ १७ ॥ हिरण्यगर्भो भगवान् प्रीयतामिति कीर्तयेत् ॥ उपवासविंशुद्धात्मा दद्यात्सोमरविग्रहे ॥ १८ ॥ दीयमानां च पश्यंति ये नरा हेमगामिमाम् ॥ पश्यमानां च शृण्वंति तेऽपि यांति त्रिविष्टपम् ॥ १९ ॥ यत्रास्ते लिखिता गेहे सुवर्णधेनुसंततिः ॥ इक्षुभूत
 पिशाचाद्यास्ततो नश्यंति दूरतः ॥ १२० ॥ एतामयोक्तास्तव वत्स सर्वा गृष्ट्यादिका विस्तरतश्चंगावः ॥ इक्ष्वीकुवैन्यप्रभृतिक्षिती
 शाजग्मुर्दिव्यां विधिवत्प्रदाय ॥ २१ ॥ ॥ इति सुवर्णधेनुदानम् ॥ ॥ अथ कृष्णाजिनस्यापि वक्ष्ये दानविधिं शुभम् ॥ प्र
 माणं च विधेर्यस्य यस्मै विप्राय दीयते ॥ २२ ॥ वैशाख्यां पूर्णिमायां च कार्तिक्यामपि सप्तमां ॥ एतयोस्तत्प्रदातव्यं रक्सोमग्रहेपि
 वा ॥ २३ ॥ अङ्घ्रिष्ठमच्छिद्रमलोमकंच सघ्राणरंघ्रंसर्षसशोफम् ॥ सांडप्रदेशं सविषाणवक्रं शस्तं प्रदाने असि मृक्षचर्म ॥ २४ ॥
 एवमेतद्विधं चर्मगृहीत्वा द्विजपावनाः ॥ कल्पयेद्द्रव्यसतद्वच्चहेमशृंगादिकं तथा ॥ २५ ॥ शृंगे हेममये तस्य शफाश्चरजतस्य च ॥ मुक्ताफले

श्वलांगूलकुर्याच्छाद्यविजितः ॥ २६ ॥ अनुलिप्तेमहीमृष्टेप्रास्तृतेकुतपांशुके ॥ तत्रप्रसारयेन्मार्गितिलैस्तदथपूरयेत् ॥ २७ ॥
 वदंतितद्विदःसर्वेचतुद्रौणैस्तुपूरयेत् ॥ पुंसोनाभिप्रमाणंतुराशिकुर्यात्परेविदुः ॥ २८ ॥ दातृमात्रंवदंत्यन्येराशिकुर्यादितिद्विजाः ॥
 तिलैश्चपूरयत्पश्चादजिनंचसमंततः ॥ २९ ॥ हेमनाभंचतकुर्याद्विभ्राकर्षेणसत्तमाः ॥ शक्त्यावापिप्रकर्तव्यमनः शुद्धिर्यथाभवेत् ॥
 ॥ १३० ॥ सौवर्णक्षीरपूर्णचपात्रंप्राच्यानिधापयेत् ॥ राजतंदधिपूर्णचन्यसेदक्षिणतोद्विजाः ॥ ३१ ॥ ताम्रमाज्यभृतंपात्रंपश्चि
 मायांदिशिस्मृतम् ॥ शौद्रपूर्णतथाकांस्ममुत्तरस्यांक्रमेणतु ॥ ३२ ॥ शक्त्यावापिप्रकर्तव्यंवित्तशाठ्यनकांस्येत् ॥ दद्याद्विदवि
 देचेतद्ब्राह्मणायाहिताग्रये ॥ ३३ ॥ परिधाय्याहतेवस्त्रेअलंकृत्यचभूषणैः ॥ मार्गतच्चापिवासोभिःसमाच्छाद्यसमंततः ॥ ३४ ॥
 प्रतिदिशंतुमार्गस्यसवस्त्रवत्सभूषणाः ॥ चत्स्रोगृष्टयःकार्याइत्यन्येतद्विदीऽविदुः ॥ ३५ ॥ वदंतिमुभयोर्गंधामार्गमीहात्म्यवेदिनः ॥
 नानाविधाश्चविद्वांसःपुराणार्थविदोपरे ॥ ३६ ॥ यस्तुकृष्णाजिनंदद्यात्सखुरंशृगसंयुतम् ॥ तिलैःप्रच्छाद्यवासोभिःसर्वरत्नैरलं
 कृतम् ॥ ३७ ॥ ससमुद्रगृहीतेनसशैलवनकानना ॥ चतुरस्राभवेदत्तापृथिवीनात्रसंशयः ॥ ३८ ॥ कृष्णाजिनेतिलान्कृत्वा
 हिरण्यमधुसर्पिषी ॥ ददातियस्तुविप्रायसर्वतरतिदुष्कृतेम् ॥ ३९ ॥ यःकृष्णाजिनमास्तीर्थहेमरत्नयुतेस्तिलैः ॥ कस्त्रावृतंसोप
 वासोविष्णोरायतनेतथा ॥ १४० ॥ वैशाख्यांपौर्णमास्यांचकार्तिक्यांवासमाहितः ॥ दद्याद्विप्रेतपोयुक्तेसद्वृत्तेचयतंद्रिये ॥ ४१ ॥
 आहिताग्नौसंतानेचर्मतद्दूरिदक्षिणम् ॥ यावंत्यजिनलोमानितिलावस्त्रस्यतंतवः ॥ ४२ ॥ तावंत्यन्दसहस्राणिदाताविष्णुपुरेवंसे

त् ॥ विशेषमपरेषु युर्विषुं वायनयोर्द्रयोः ॥ तद्व्रणं वहिलोमप्राग्ग्रीवं च प्रसारयेत् ॥ ४३ ॥ चतसृषु तथा दिक्षु सुवर्णं रजतानि च ॥ विधा-
 यशक्त्या पात्राणि घृताद्यैः पूरितानि च ॥ ४४ ॥ तस्य पश्चात्समिद्धाग्निं परिसमृद्धतं पुनः ॥ पर्युक्ष्य च परिस्तीर्य महाव्याहृतिभिस्ततः ॥
 ॥ ४५ ॥ तत्र साज्यांस्तिलान्हुत्वमविप्राय प्रतिपादयेत् ॥ नाभिरुपृशन्नदीतोये मार्गं गृह्णाम्यहं त्विदम् ॥ ४६ ॥ धीमान्दद्याद्द्विजैर्द्राय वा च
 यित्वा प्रतिग्रहम् ॥ पश्चाद्धस्तोदकं दद्यादेषा प्रतिग्रहस्थितिः ॥ ४७ ॥ यमगीतामथो गाथामुदाहरति तद्विदुः ॥ दातॄणां सत्तमानां च विशेषे-
 षु प्रतिपत्तये ॥ ४८ ॥ गोभृहिरण्यसंयुक्तं मार्गमेकं ददाति यः ॥ स सर्वपापकर्मापिसंयुज्यं ब्रह्मणो व्रजेत् ॥ ४९ ॥ प्रोक्तेन चैतेन मुनीशमा-
 र्गदद्याद्द्विजैरेविधिना प्रयुक्तम् ॥ अपानिहत्वा सपुरातनानि प्रयाति वेधो वपुषी वयोगी ॥ ५० ॥ सुखासनं च यो दद्याद्दिमानाख्यमनुत्तमम् ॥
 देवयानैर्दिवं याति स्तूयमानः सुरासुरैः ॥ ५१ ॥ योरथं हयसंयुक्तं हेमपुष्पैलंकृतम् ॥ कृतरज्जुं च पट्टाद्यैर्नैत्रपट्टैः कृतैरपि ॥ ५२ ॥ तत्सर्वं स्थगितं व-
 स्रैः पट्टैः पट्टालिकैः शुभैः ॥ मुक्ताफलैस्तथानेकैर्मणिभिश्चोपशोभितं ॥ ५३ ॥ हयौ च रुचिरैर्वस्त्रैर्भूषिता वत्यलंकृतैः ॥ तौ भूषणैरलंकृत्य मुखयंत्रा-
 भिशोभितौ ॥ ५४ ॥ सपर्याणौ कशायुक्तौ ग्रीवाभरणभूषितौ ॥ शुभलक्षणसंयुक्तौ तरुणौ तत्र योजयेत् ॥ ५५ ॥ रविसोमग्रहे दद्या-
 च्छुभेवान्यत्र पर्वणि ॥ प्रदद्याद्यौ द्विजाग्र्याय सप्राप्नोत्यर्कलोकताम् ॥ ५६ ॥ वसेद्रविसमस्तत्र सेव्यमानः सदैवतैः ॥ एकं वापि हयं द-
 त्वा सर्वालंकारभूषितम् ॥ सुलक्षणं युवानं च सोश्वलोकमवाप्नुयात् ॥ ५७ ॥ प्रदद्याद्योरथं रम्यं हेमरत्नभिभूषितम् ॥ दिव्यवस्त्रपरिच्छ-
 व्रं नैत्रपट्टादिभिः शुभैः ॥ ५८ ॥ सौवर्णौ रथं च द्वैश्वराजतैर्वापि भूषितम् ॥ शुभैर्मुक्ताफलैरम्यैर्नीलवज्रादिभिस्तथा ॥ ५९ ॥ गजौ सुलक्षणो-
 पेतौ सुशीलौ निरुजावपि ॥ शुभदंतौ सुरूपौ च हेमालंकारधारिणौ ॥ ६० ॥ दिव्यवस्त्रैः परिच्छन्नौ कर्णशंखावलंबितौ ॥ पट्टने

त्रादिकक्षौतौविशिष्टमणिमंडितौ ॥ ६१ ॥ ईदृग्रथंचसंयुज्यपताकादिविभूषितम् ॥ शोभितंपुष्पमालाभिःशंखदुंदुभिनिःस्वनैः ॥
 ॥ ६२ ॥ चतुर्वेदायविमायत्रिवेदायाथवापुनः ॥ शुचयेवाद्विवेदायश्रोत्रियायकृतेष्टये ॥ ६३ ॥ अलंकृत्यसमालभ्यंपारिधाय्यंसुवा
 ससी ॥ तस्यहस्तोदकंदद्यात्प्रीयताकेशवस्त्विति ॥ ६४ ॥ एवंहस्तिरथंदद्यात्समभ्यर्च्यद्विजातये ॥ निहत्यसर्वपापानिविष्णुलोकं
 सगच्छति ॥ ६५ ॥ वसेच्चतर्भुजस्तत्रसेव्यमानश्चतुर्भुजैः ॥ अनंतंकालंमातिष्ठेच्छंखचक्रगदाधरः ॥ ६६ ॥ पश्यंतिसरथंयेतुदी
 यमानंनराद्विजाः ॥ तेषुविष्णुपुरंयांतिवासिष्ठजवचोयथा ॥ ६७ ॥ एकंवापिहियोदद्याद्धस्तिनंस्त्रिविभूषणम् ॥ सवस्त्रहेमरदनंनखैर
 जतकल्पितैः ॥ ६८ ॥ मणिमुक्ताफलैर्युक्तंसुवर्णरजतान्वितम् ॥ पूर्वोक्तायतुविप्रायचतुर्वेदायवाद्द्विजाः ॥ ६९ ॥ योदद्याद्विधिवत्सोपि
 सदाविष्णुपुरंवेत् ॥ विधिवद्यश्चगृह्णाति सर्वमेवप्रतिग्रहम् ॥ ७० ॥ दातृलोकमावाप्नोतिपराशरवचोयथा ॥ अलंकृत्यतुंयःकन्याब्राह्मोद्वा
 हंनयच्छति ॥ ७१ ॥ अन्योद्वाहेनकेनापिगजदानशतंलभेत् ॥ गजदानस्ययत्पुण्यंतस्माच्छतगुणंफलम् ॥ ७२ ॥ कन्यादाविधिव
 त्सर्वप्राप्नुवंतिवसंशयम् ॥ पुत्रदानंचवांच्छंतिकेचिद्रत्समनोषिणः ॥ कन्यादानात्परंब्रूयुःपुत्रदानंशतोत्तरम् ॥ ७३ ॥ भूमिसस्यवतीं
 दद्याद्यस्तुविप्रायमानवः ॥ समूलशूकतुल्यानिविष्णुलोकैसदावसेत् ॥ ७४ ॥ दशहस्तैर्भवेद्वंशश्चतुर्भिस्तैस्तुविस्तरे ॥ दैर्घ्वेपिदशभिर्व
 शैर्गोचर्मपरिकीर्तितम् ॥ ७५ ॥ अपिगोचर्ममात्रेणभूमिंदद्याद्विजातये ॥ विष्णुलोकमवाप्नोतिकेचिदाहुर्मनीषिणः ॥ ७६ ॥ षड्भि
 स्तुसाहितान्विप्रवंशानुभयतोदश ॥ तानेवद्विगुणानाहुरितिकेचिन्निवर्तनम् ॥ ७७ ॥ दंडानांपंचहस्तानांचत्वारिंशदशाहता ॥ पं
 चभिर्गुणितासामुकरप्युक्तंनिवर्तनम् ॥ ७८ ॥ ॥ बालवत्सकथेनूनांसहस्रंयत्रस्तिष्ठति ॥ अद्वैनिवर्तनंप्राहुरितिकेचिन्मनीषिणः ॥

॥ ७९ ॥ ताम्रपत्रेपिपट्टेवलेखयित्वाचशासनम् ॥ ग्रामंविप्राययोदद्याद्दशसोरक्षित्तिपुनः ॥ १८० ॥ सीरस्यैकस्यवादद्यात्तस्य
 पुण्यंकिमुच्यते ॥ भूपांसुकणिकातुल्याःसमाविष्णुपुरंवेत् ॥ ८१ ॥ भूमिदामात्परोधर्मस्रैलोक्येपिनविद्यते ॥ पादैकमात्रदानेनय
 स्यविष्णुपुरेस्थितिः ॥ ८२ ॥ हस्यदानात्परोधर्मस्तद्धृतेषात्कंपरम् ॥ तस्मात्तांयत्नोदद्याद्धरणंचविवर्जयेत् ॥ ८३ ॥ इहैवभूमिदा
 नस्यप्रत्यक्षंचिह्नमिदृश्यते ॥ क्षितिदःस्वर्गतोभ्रष्टःक्षितिद्वयपुनर्भवेत् ॥ ८४ ॥ भुक्तिचपुनर्भोगान्यथादिवितथाभुवि ॥ गजैरश्वैर्न
 रैर्युक्तोहेपरत्नविभूषितः ॥ ८५ ॥ वारस्त्रीगणसंसेव्यस्तूयमानश्चरुदिभिः ॥ छत्रांलंकारसंयुक्तोष्ठीतवाद्योत्सवादिभिः ॥ ८६ ॥ इत्या
 दिभूमिदानस्यचिह्नंतेवत्सर्कृतितम् ॥ वित्तेनापिहियःकृत्वाभूमिंविषाययच्छति ॥ ८७ ॥ यावत्तिष्ठतिसाभूमिःसस्वर्गेवावदेधते ॥
 गृहभूमिचंयोदद्याद्दद्यात्तमपात्रकम् ॥ गृहोपकरणंदद्याद्गृहदानफलंलभेत् ॥ ८८ ॥ हस्तमात्रांचयोदद्याद्भूमिंविप्रायमानवः ॥ तस्य
 पिहिमहापुण्यंदद्यादंगुलमात्रकम् ॥ ८९ ॥ नैतस्मात्परमदानंकिंचिदस्तिधरातले ॥ पुण्यंफलंप्रवक्ष्यामि विशेषणंतुतच्छृणु ॥ ९० ॥
 यत्रहेमपुनिसद्मानिमणिभेभूषितानिच ॥ प्राकारायत्रसौवर्णाश्वतुर्द्वाराःसहोरणाः ॥ ९१ ॥ विद्याअंप्सरसोयत्रत्पसांसिवास्त्वनेकशः ॥
 यादृष्टांकामदेवोपिभवेत्कामातुरःक्षणत् ॥ ९२ ॥ सुकेशाःसुललाटाश्चवालचंद्रोपमभ्रुवः ॥ सुनासाकर्णग्रंठाश्चत्रिवोष्ठाधरपल्लवाः ॥
 ॥ ९३ ॥ सुग्रीवभूजपाण्यग्राःपीनोत्तुंगपयोधराः ॥ सुमध्योरुनितंबाश्चसुश्रोण्यश्चशुभोरसः ॥ ९४ ॥ सुजानुजंघगुल्फाश्चसुपादाःसु
 खास्तथा ॥ केनरूपेणतावर्ण्याभवंत्यप्सरसोद्विजाः ॥ ९५ ॥ वैष्णवागणिकाःसर्वादिव्यस्रगवस्रभूषणाः ॥ दिव्यानुलेपलितपांदिग्यालं
 कारभूषिताः ॥ ९६ ॥ मुनीनामपिचेतींसियदृष्ट्वाचुक्षुभुःक्षणत् ॥ वर्ण्येतेताःकथंदेव्योयालक्ष्मीप्रतिमोपमाः ॥ ९७ ॥ वैष्णवाप्सरसां

सर्वैर्वृतश्चामरधारिभिः ॥ गीयमानश्चगंधर्वैःस्तूयमानःसदैक्तैः ॥ ९८ ॥ वसेद्विष्णुपुरेतां वद्यावद्वायुर्वहेत्क्षितौ ॥ पुण्यंचभूमिदानस्यक
थितंतववत्सक ॥ ९९ ॥ मेरुर्धरित्रीकुलपर्वताश्चपाथोर्णवःस्वर्गतलावधीनि ॥ दानानिसंवाण्यपिभोगकामैःप्रोक्तानिदेयानिपुराणविद्विः ॥
॥ २०० ॥ आत्मतुल्यंमुवर्णयोरजतंद्रव्यसेदच ॥ प्रयच्छतिद्विजाग्र्येभ्यस्तस्याप्येतत्फलंभवेत् ॥ १ ॥ ब्रह्महत्यादिभिःपापैर्यदियुक्तो
भवेन्नरः ॥ सतैःपुणैर्विनिर्मुक्तःप्रोक्तंविष्णुपुरं वसेत् ॥ २ ॥ तुलापुरुषभूमौचदीयमानेचयेनरा ॥ पश्यंतितेपितंयांतियेपिस्थुरनुमो
दकाः ॥ ३ ॥ गुडंवायदिवाखंडंलवणंवापितोलितम् ॥ योददात्यात्मनातत्यंनारीवापुरुषोपिवा ॥ ४ ॥ पुमान्प्रद्युन्मवत्सस्यान्वारीस्या
चुरतेःसमाः ॥ सुभगेरूपसंपन्नंभुजातांतौत्रिविष्टपम् ॥ ५ ॥ हिरण्यंक्षिणायुक्तंसवम्भूपणान्वितम् ॥ अलंकृत्यद्विजाग्र्यंतं परिधाय्यच
वाससी ॥ ६ ॥ खंडादितोलितं सर्वविप्रेभ्यःप्रतिपादयेत् ॥ सर्वकामसमृद्धात्माचिरकालं वसेद्वि ॥ ७ ॥ उष्ट्रंखरांजोमंहिपंचमेममश्वंक
रेणुमंहिणीमजांच ॥ ब्रूयुःखशोष्ठाक्किमेवसंतोहेमादियुक्तं सकलंपदेयम् ॥ ८ ॥ वराणैरत्नानिचहेमरूप्येशुभानिवासांसिचताम्रकांस्ये ॥
उपाधिमात्रंकरभादिकृत्वाहेमादे दानंद्विजपुंगवैभ्यः ॥ ९ ॥ वदंतिकेचिदेतानिकृत्वाहेममयान्यपि ॥ सर्वोपहारयुक्तामिदेयानिहेमधेनुवत् ॥
॥ २१ ॥ अर्चयित्वाहृषीकेशंपुण्येद्विविधिपूर्वकम् ॥ अग्निंशुद्धंमुवर्णचविप्रायाहूययच्छति ॥ ११ ॥ सुभुक्त्वांविष्णुलोकंतुयदागच्छतिसंसृतौ
तदांसौतेनपुण्येनधनयुक्तोभवेन्नरः ॥ १२ ॥ योरूपमुत्तमंदद्यादर्थिनेब्राह्मणायच ॥ सोनीवधनसंयुक्तोरूपयुक्तःप्रजायते ॥ १३ ॥ नाणकानि
विचित्राणिनानानामानियोनरः ॥ तथाताम्रचक्रांस्यंचत्रपुवांसिसकादिवा ॥ १४ ॥ यदंद्याद्वक्तितोर्थिभ्यःसोमलोकंवापुष्यात् ॥ ससंभुज्यतुंतं
लोकंरूपवानिहजायये ॥ १५ ॥ घृतदानानियोविप्रेसोत्यंतं सुखमेधते ॥ भोजनाभ्यंजनार्थंचभवेत्सोपिमुखीन्द्रः ॥ १६ ॥ सततंतैलदानेनभोज

नाभ्यंजनाय च ॥ स्निग्धदेहोति तेजस्वीरूपयुक्तः प्रजायते ॥ १७ ॥ मृगनाभिचकर्पूरं तगरं च दनादिकम् ॥ गंधद्रव्याणियोदद्याद्दनीभोगी स जायते ॥ १८ ॥ तांबूलं पुष्पमालां च पुष्पाण्याभरणानि च ॥ योदद्याद्देपवान्भोगी धनयुक्तश्च जायते ॥ १९ ॥ शशिरतीं च योदद्याद नलं संधनं नरः ॥ स समिद्धोदराग्निः सन् प्रजारूपयुतो भवेत् ॥ २२० ॥ योदद्याद्दुर्लभानां च नित्यमेधांसि मानवः ॥ श्रियायुक्तो भवेदत्र सांपर्यये परांजितः ॥ २१ ॥ अथाकिं बहुनोक्तेन दानधर्मविवेचने ॥ यद्यदिष्टतमं लोके तदेव प्रतिपादयेत् ॥ २२ ॥ तिलान्दूर्भाश्च नित्यार्थतृणान्यास्त्ररणा नि च ॥ सोपि भुक्त्वा सुखं स्वर्गे जातश्च त्रधनी सुखी ॥ २३ ॥ गुडमिक्षुरसं खंडं दुग्धं खर्जूरखाद्यकान् ॥ दत्त्वा फलानि सर्वाणि स्वादूनि म धुराणि च ॥ २४ ॥ रम्याणि सर्वशाकानि सहिं गुलवणानि च ॥ स्थाल्यादिगृहपात्रं च दत्त्वा गोत्राधिको भवेत् ॥ २५ ॥ कूष्माण्डं त्रपुसं द त्वा वृंता कंच पटोलकम् ॥ शुभानिकंदमूल्यानि सुहृदः पुत्रवान् सुखी ॥ २६ ॥ बदराम्लं कपित्थानि खर्जूरं दाडिमानि च ॥ चारुं चामुल कान्दत्त्वा पुत्रवानि ह जायते ॥ २७ ॥ याचनारी महाभक्त्या दद्यादेतानि वाडवे ॥ सुपुत्रा सुभगा हंष्टा पार्वती विहजायते ॥ २८ ॥ यो र्थिने तृणकाष्ठानि ब्राह्मणायोपपादयेत् ॥ सर्वदत्तं भवेत्तस्य धेनुदानसमं फलम् ॥ २९ ॥ भोजनाच्छादनं दत्त्वा दत्त्वा चोपानहौ द्विजैः ॥ सर्व लोकं समं भुज्यपूर्णकामो त्रजायते ॥ ३० ॥ याः पुण्यनयोति सकामपुंसां कामोपभुक्त्यै निजदत्तदेहाः ॥ गीर्वाणचेतो हररूपवंत्यः पौरंद रास्तामणिका भवंति ॥ ३१ ॥ गृहं वामठकं वापि शयनासनविष्टरम् ॥ दत्त्वा च कशिपुं विद्वज्यो विप्रांन्पाठयेन्नरः ॥ ३२ ॥ महीद्वानादि कंव्यासविद्यादानं शताधिकम् ॥ विद्यार्थिनां च विप्राणां पादाभ्यंगमुपानहौ ॥ ३३ ॥ यो ददाति द्विजश्रेष्ठं ब्रह्मलोकं स गच्छति ॥ आदावार भ्यवेदं वाशास्त्रं वा न्यतमं द्विजः ॥ अध्यापयेद्विजाश्छिष्यांश्चिद्यादानं तदुच्यते ॥ ३४ ॥ उपाध्यायं निधाय प्रायेयस्य कृत्वा च वर्तनम् ॥ भ

त्तयाविद्वाञ्चप्रच्छेद्यः परंब्रह्ममृतोविशेत् ॥ ३६ ॥ विद्यार्थिनेचविप्राययोदद्याद्भोजनंनरः ॥ पादाभ्यंगं तथास्नानं सोपिविद्यांशभाक् भवेत् ॥
 ॥ ३६ ॥ यः स्वयंपाठयेद्विद्वान्स्नात्वा भक्त्या च सद्विजाः ॥ स ब्रह्मसाक्षादभ्येतिभूयोनायाति संसृतौ ॥ ३७ ॥ ऋचं वायुदिवाधे च पादचैवा
 द्विजोत्तमः ॥ अध्यापयति तस्यातिनास्ति शिष्यस्य निष्कृतिः ॥ ३८ ॥ मंत्ररूपं च यो दद्यादेकं वापिशुभाक्षरम् ॥ तस्य दानस्य वैशिष्यो
 निष्कृतिं कर्तुमक्षमः ॥ ३९ ॥ यद्विप्रशिष्यप्रतिपादितेन विद्याप्रदानेन तुल्यमस्ति ॥ दानं धरित्र्यामविना शिक्किंचित्तस्मात्प्रदेयं सतं
 तदेव ॥ ४० ॥ रोगार्तस्यौषधं पथ्यं यो ददाति नरो यदि ॥ अन्यस्यापि च कृत्यापि प्राणदः स तु निश्चितम् ॥ ४१ ॥ किंचित्तैर्भूषणैर्वस्त्रैरत्नैर्गो
 भिस्तुरंगमैः ॥ आदत्तैः प्राणहीनेन प्राणदानं ततोधिकम् ॥ ४२ ॥ अन्नं प्राणाजलं प्राणाप्राणाश्चौषधमुच्यते ॥ तस्मादौषधदानेन
 दत्तास्युस्सक्नेद्विजाः ॥ ४३ ॥ प्राणदानं च यो दद्यात्सर्वेषामपि देहिनाम् ॥ स याति परमं स्थानं यद्देवश्चतुर्भुजः ॥ ४४ ॥ यो दद्या
 न्मधुरां वाचं माश्वानकरामृताम् ॥ भयरोगादिना र्तस्य स गोमेधफलं लभेत् ॥ ४५ ॥ क्लीबांधवाधिरादीनां रोगार्तकुशरीरिणाम् ॥
 तेषां यदीयते दाबंदया दानं तदुच्यते ॥ ४६ ॥ ये यच्छ्रुतिदयादानं सानुकंपेन चेतसा ॥ तेषां दानधर्मणो विष्णुलोकं प्राप्नुयुः ॥ ४७ ॥
 अथान्यत्संप्रवक्ष्यामि विधिमासगतं द्विजाः ॥ यत्प्रदाने मुनिश्रेष्ठे विशिष्टं जायते फलम् ॥ ४८ ॥ मासे मर्गाशिरदानं पूर्णं चंद्रैतिथौ
 द्विजाः ॥ विधिना तत्प्रवक्ष्यामि यत्प्रदानं महाफलम् ॥ ४९ ॥ अक्लिष्टं कांस्यपात्रं चलवणप्रस्थपूरितम् ॥ हिस्प्यना भवस्त्रेण क्रौ-
 सुंभेन तु वेष्टितम् ॥ २५० ॥ स्नातः स्नाताय विप्राय स वस्त्रं प्रतिपाद्य च ॥ सौभाग्यं ह्युषलावण्ययुक्तो भवति मानवः ॥ ५१ ॥ गौरस्य पकलेन
 पौष्यामुत्सारितो नरः ॥ स पुंनरभिषेक्तव्यं कुंभेन गव्यसर्पिषा ॥ ५२ ॥ सर्वंगंधौषधैस्तोयैः फलपुष्पसमन्वितैः ॥ स सुवर्णमुखं दृष्ट्वा प्रदद्या

तद्विजन्मने ॥ ६३ ॥ घृतेनस्वापयेद्विष्णुं भक्त्या चैव प्रपूजयेत् ॥ घृतं च सुहुयादग्नौ घृतं दद्याद्विजातये ॥ ६४ ॥ छत्रं वस्त्रयुगं दद्यात्सो
 यवासः समाहितः ॥ कर्मणा तेन धर्मज्ञः पुष्टिमाप्नोत्यनुत्तमाम् ॥ ६५ ॥ माध्यं कुशं स्तिलैः शार्द्धं मुच्यते सर्वपातकैः ॥ शुभं शयनमास्तीर्य
 फल्गुण्यां स द्विजातये ॥ ६६ ॥ रूपद्रविणसंयुक्तो भार्या रूपवती लभेत् ॥ नरः प्राप्नोति धर्मज्ञः प्रमाणं राजवेश्मनि ॥ ६७ ॥ नारी च
 शुभं भर्तारं रूपसौभाग्यसंयुतम् ॥ प्राप्नोति विपुलान्भोगान्नात्र कार्या विचारणा ॥ ६८ ॥ पौर्णमासीषु सर्वासु मासः शुभस्तुतासु च ॥ एतेषा
 मवदानानां फलं दंशुं लभेत् ॥ ६९ ॥ महापूर्वासु वैतासु फलमक्षयमहृते ॥ द्वादश्यां शुक्लपक्षस्य वैत्रे दक्षप्रदो नरः ॥ २६० ॥
 अक्षयां लभते भोगान्नाकं लोके विदधरे ॥ इत्येतत्कथितं विप्रैः फलं चैतस्य सत्तमः ॥ ६१ ॥ यो दद्याद्धर्मवैशाखे मेषचक्रं द्वादशी दिने ॥
 शुक्रायां पादुकां च त्रेविष्णुलोकमवाप्नुयात् ॥ ६२ ॥ आस्तीर्य शयनं दद्यात्प्रीतये श्रेयसायिनः ॥ आषाढे शुक्लद्वादश्यां श्वेतद्वीपाधिपो
 भवेत् ॥ ६३ ॥ श्रावणे वस्त्रदानेन विष्णुसायुज्यमृच्छति ॥ गोप्रदो वाति मेलोक्तं मासि भाद्रपदे द्विजाः ॥ ६४ ॥ प्रीणयेदश्वशिरसमश्वं
 दत्त्वा तथा श्विने ॥ कुलत्रयं समुद्धृत्य विष्णुलोकमवाप्नुयात् ॥ ६५ ॥ कंबलस्य प्रदानेन कार्तिक्यां भोगमाप्नुयात् ॥ प्रदानं लवणानां तु मा
 र्गशीर्षे महाफलम् ॥ ६६ ॥ धान्यानां च तथा पौषे शरणा मश्वं तन्तरम् ॥ फाल्गुने सर्वबंधानां भवेद्दानं सुखप्रदम् ॥ ६७ ॥ भगवत्संयुता चै
 त्रे द्वादशी तु महाफला ॥ मासे तु माघे शुक्ले द्वादशी करसंयुता ॥ ६८ ॥ वायव्ये न युता शुक्ले शुभौ मूले न वैष्णवी ॥ नभस्याश्विनयोः पुण्या
 श्रवणा जक्ष संयुता ॥ ६९ ॥ पौष्णक्ष संयुता चोर्जमासैश्च कृत्तिका न्विता ॥ सहस्येऽग्निभ संयुक्ता तपस्याः दित्य भान्विता ॥ २७० ॥ तपस्ये
 गुर्वक्षयुक्ता द्वादशी पावना स्मृता ॥ नक्षत्रयुक्ता स्वैतासु दत्तं दानाद्यनंतकम् ॥ ७१ ॥ मेषचमेषसंक्रांतौ गोवृषौ वृषसंक्रमे ॥ शयनासनदा

नंचमिथुनोपगमे तथा ॥ ७२ ॥ सत्कृत्कंप्रवेशे च प्रदद्याच्छर्करांशुभासम् ॥ सिंहारांशौ च पात्राणां तैजसानां प्रदायकः ॥ ७३ ॥ क
 न्याप्रवेशे वस्त्राणां सुरभीणां पयः स्तुतम् ॥ तुलाप्रवेशे धान्यानां बीजानामपि चोत्तमम् ॥ ७४ ॥ वृश्चिके च शुक्लवस्त्राणां वैश्रमपां दानं मुत्तमम् ॥
 धनुःप्रवेशे शस्त्राणां यानानामपि पुण्यदम् ॥ ७५ ॥ झषरांशौ च हारूणां दानमग्रेः सुखप्रदम् ॥ कुंभप्रवेशे दानं तु गवामर्थे तु पस्य च ॥
 ॥ ७६ ॥ मीनप्रवेशे म्लानानां माल्यानामपि चोत्तमम् ॥ क्षान्दान्यैस्तानि पश्याद्विजैः दाः प्रोक्तानि कालेषु मुनिः प्रदाय ॥ प्राप्नोति कामन्मिन
 सा विष्टुष्टांस्तस्मात्प्रशंसति ह कालदानम् ॥ ७७ ॥ अशौचे मूतके चैव न देयं प्रतिग्रहः ॥ सतोरपितयो देयास्तदा च भयदक्षिणा ॥ ७८ ॥
 रात्रौ दानं न दातव्यं दातव्यमभयं सदा ॥ इमानि त्रीणि देयानि विद्या कन्या प्रतिग्रहः ॥ ७९ ॥ देवानामति शोनां च क्षामपि च पूजनम् ॥ अभु
 यस्य दानकालो यदा भयमुपस्थितम् ॥ २८० ॥ अन्ये प्रतिग्रहा विप्रमाह्यास्ते शुचिभिर्द्विजैः ॥ अशौचे मूतके वापि न च ग्राह्या भवंति ते ॥
 ॥ ८१ ॥ अभक्तो न च यर्षन्नस्तथा मुक्तशिक्षोपिन ॥ स्नात्वा सम्यगुपसृष्ट्य गृहीतप्रयत्नशुचीः ॥ ८२ ॥ इव्यस्य नाम गृहीयात्तदा तं
 थानि वेदयेत् ॥ तोयं दद्यात्तथा दाता दानविधिरयं स्मृतः ॥ ८३ ॥ प्रतिग्रहीता सा विचं सर्वमंत्रमुदीरयेत् ॥ सार्धं द्रव्येण तत्सर्वत इव्यं च सदै
 व हि ॥ ८४ ॥ समापयेत्ततः पश्चात्कामंस्तुत्वा प्रतिग्रहम् ॥ प्रतिग्रहपठे दुञ्चैः प्रतिगृह्यद्विजोत्तमात् ॥ ८५ ॥ मंदपठेच्च राजन्यादुपांशु च
 तथा विशः ॥ मनसा च तथा शूद्रात्कर्तव्यं स्वस्ति वाचनम् ॥ ८६ ॥ सांकारं ब्राह्मणान्त्रयात्रिसंकारं महीपतौ ॥ उपांशुञ्च तथा वैश्ये शूद्रे स्वतिष
 चोहितम् ॥ ८७ ॥ नदानं यज्ञसे दद्यान्न भयात्त्रोपकारिणे ॥ न नृत्यगीतशैलेभ्यो हासक्रेभ्यश्च धार्मिकः ॥ ८८ ॥ पात्रं भूतोपि यो विप्रः प्रति
 गृह्यति प्रतिग्रहम् ॥ असत्सु विनियुं जीततस्मै देयं न तद्भवेत् ॥ ८९ ॥ संचयं कुरुते यस्तु समादायततस्ततः ॥ धर्मार्थनोपभुंजीत न तंतस्करमर्ष

येत् ॥ २९० ॥ यस्मैदिंसाद्विजायस्यादुस्रीकृत्यतंनरः ॥ दानं च हृदिसंचित्य जलमध्ये जलं क्षिपेत् ॥ ९१ ॥ वदंति मुनयो गाथां परोक्षं दान-
सत्फलम् ॥ परोक्षमक्षयं दानं प्रत्यक्षात्कोटिशो भवेत् ॥ ९२ ॥ पात्रं मनसि संचित्य गुणं कृतं दंभी प्सितम् ॥ अप्सु ब्राह्मणहस्ते वा भूमौ वापि जलं क्षि-
पेत् ॥ ९३ ॥ दानकाले च संप्राप्ते पात्रे चासन्निधौ जलम् ॥ अन्यविप्रकरे दत्त्वा दानं पात्राय दीयते ॥ ९४ ॥ विष्णुभूर्वरुणो यंत्रगृहं तीह करोदकम् ॥
तदानं ब्रह्मसंप्राप्तमक्षय्यमिति विष्णुर्गाः ॥ ९५ ॥ लक्ष्मीभ्रष्टाय यदत्तं दरिद्रायार्थिने द्विजाः ॥ तदक्षय्यं समुद्दिष्टमिति प्राश्नारो वदत् ॥ ९६ ॥
राज्यभ्रष्टं राजानं भूयोरारज्यं निवेदयेत् ॥ विष्णुलोकं चिरं भुक्त्वा भूयो भूमिपतिर्भवेत् ॥ ९७ ॥ प्रतिश्रुत्य द्विजायार्थं योनयच्छतितं पु-
नः ॥ नस्मारयति विप्रोऽपितुल्यं स्यादुपपातकम् ॥ ९८ ॥ प्रतिश्रुत्य च यत्किंचिद्द्विजेभ्यो न प्रयच्छति ॥ स्वैद्रादशजन्मान्निःसृगालयो-
निमाप्नुयात् ॥ ९९ ॥ गृष्ट्या दानथ वक्ष्यामि यथा लक्षणं क्षितान् ॥ मानं भूमितिलादीनां यथा वत्तत्रिवोधतः ॥ ३०० ॥ अज्ज-
तदंताया तु स्याद्भदंतसमन्विता ॥ वर्षादवाक्चतुर्थाञ्च वशिः केति निगद्यते ॥ १ ॥ सुशीला च सुवर्णा च नीरोगा च पयस्विनी ॥ सव-
त्साप्रथमं सूता गृष्टिर्गौराभिधीयते ॥ २ ॥ अरोगाया परिक्लिष्टा प्रसवत्यवमूतिका ॥ सूता सती पयौ युंक्ता सा गौर्भूमिः समामता ॥ ३ ॥
पूर्वोक्तगुणसंयुक्ता प्रत्यक्षप्रसवा तथा ॥ सा च गौर्धेनुरित्युक्ता वसिष्ठजवचो यथा ॥ ४ ॥ पंचगुंजा भवेन्मापः कर्षः षोडशभिश्चतैः ॥ तैश्च-
तुर्भिः पलं प्रोक्तं तौल्यमानं पुरातनैः ॥ ५ ॥ भद्रं नरैकहस्ताभिः प्रसृतिभिश्चतसृभिः ॥ मानकेतैश्चतुर्भिश्च सैतिकेति विगीयते ॥
॥ ६ ॥ ताभिश्चतसृभिः प्रस्थश्चतुर्भिराठकस्तथा ॥ द्रुणैश्चतुर्भिस्तैरक्तो धान्यमानः सति स्मृतम् ॥ ७ ॥ तिलप्रसृतिभिर्धाडं चतुर्भि-
र्यत्प्रपूर्यते ॥ तैश्चतुर्भिश्च कर्षश्चतैश्चतुर्भिश्च वैमलम् ॥ ८ ॥ परेदं तैश्चतुर्भिः स्यात् श्रापाटी तच्चतुष्टयम् ॥ करदंति सृभिस्तांभिश्चतुर्भि-

स्तैर्घटः स्मृतः ॥ ९ ॥ किंचैवं बहुनोक्तेन दानस्य तु पुनः पुनः ॥ दीयते यद्दरिद्राय ददक्षय्यं कुटुंबिने ॥ ३१० ॥ अथान्यत्संप्रवक्ष्यामि
 दानानि निष्फलानि च ॥ तथानिष्फलजन्मानियथावृत्तानि बोधत ॥ ११ ॥ वृथाजन्मानि च त्वारिवृथादानानि षोडश ॥ तानि पृथक्प्रवक्ष्या
 मिर्निबोधध्वं द्विजोत्तमाः ॥ १२ ॥ अपुत्रस्य वृथाजन्मये च धर्मबहिष्कृताः ॥ दरिद्रस्य वृथाजन्मव्याधितस्यापि निष्फलम् ॥ १३ ॥
 पण्यस्थानेषु यद्दत्तं वृथादानं तदुच्यते ॥ आरूढपतिते चैव अन्यायोपार्जितं च यत् ॥ १४ ॥ व्यर्थमब्राह्मणे दानं पतिते तस्करेपि च ॥
 गुरोरप्रीतिजनके कृतघ्ने ग्रामयाचके ॥ १५ ॥ ब्रह्मबंधौ च यद्दत्तं यद्दत्तं वृषलीपतौ ॥ वेदविक्रयिणे चैव यस्य चोपपत्तिर्गृहे ॥ १६ ॥ स्त्रीजिते
 चैव यद्दत्तं व्यालग्राहेपि निष्फलम् ॥ परचारकेपि यद्दत्तं वृथादानं निषोडश ॥ १७ ॥ तमो वृत्तं च यो दद्याद्द्रयात्क्रोधाच्च म्रनवः ॥ विप्रो दानं हि
 तत्सर्वभुंक्ते गर्भस्थ एव हि ॥ १८ ॥ ईर्ष्यामन्युना दानं यद्दानमर्थकारणात् ॥ यो ददाति द्विजातिभ्यो बालभावे तदश्रुते ॥ १९ ॥ स्वयं नी
 त्वा च यद्दानं भक्त्या पात्रे प्रदीयते ॥ अप्रमेयगुणं तत्स्यादुपतिष्ठतियौवने ॥ २० ॥ यत्सद्भिप्रायवृद्धाय भक्त्या च मरयावसु ॥ दीयते वेदविदु
 षे उपतिष्ठति वार्धके ॥ २१ ॥ तस्मात्सर्वास्ववस्थासु सर्वदानानि सत्तमाः ॥ दातव्यानि द्विजातिभ्यः स्वर्गमार्गं मभीप्सतां ॥ २२ ॥ भूमेः प्र
 तियहं कुर्याद्भूमिकृत्वा प्रदक्षिणम् ॥ करे कृत्य तथा कन्यां दासीदासावपि द्विजाः ॥ २३ ॥ करं तु हृदि विन्यस्य धर्मो ज्ञेयः प्रतिग्रहः ॥ आरूढ
 स्वर्गजस्योक्तः कर्णेश्चस्य सटासुवा ॥ २४ ॥ तथा चैकशफानां तु सर्वेषामविशेषतः ॥ प्रतिग्रहीता गां शृङ्गे पुच्छे कृष्णाजिनं तथा ॥ २५ ॥
 कर्णे जाः पशवः सर्वे ग्राह्या पुच्छे विचक्षणैः ॥ प्रतिग्रहमथोष्टस्य समारूढ्य च पादुके ॥ २६ ॥ ईषायां तुरथोक्षे वा छत्रं दंडे प्रदीयते ॥ द्रुमाणामथ
 सर्वेषां मूलेन्यस्तकरो भवेत् ॥ २७ ॥ आयुधानि समादाय तथा मुच्य विभूषणम् ॥ धर्मध्वजो द्विजः स्पृष्ट्वा प्रविश्य च तथा गृहम् ॥ २८ ॥ अक

तीर्थचसर्वाणिजलस्थानानिचैवहि ॥ उपवेद्यचशय्यायांस्पर्शयित्वाकरेणवा ॥ २९॥ द्रव्याण्यन्यान्यथादायस्पृष्ट्वावात्राह्लाणःपठेत् ॥
 कन्यादानेतुनपठेत्रद्रव्याणिपृथक्पृक् ॥ ३३० ॥ प्रतिग्रहंद्रिजश्रेष्ठतत्रैवांतर्भवंतिते ॥ द्रव्याणामथसर्वेषांद्रव्यसंश्रयणात्तरः ॥ ३१ ॥
 वाचग्रेजलमादायओंकरेणप्रतिग्रहम् ॥ प्रतिग्रहस्ययोधर्मनजानातिविधिंद्रिजाः ॥ सद्रव्यस्तेयसंयुक्तोनरकंप्रतिपद्यते ॥ ३२ ॥ अथा
 पिवंक्ष्यामिविधेर्विशेषान्वाजिप्रदानेचप्रतिग्रहेच ॥ दातृग्रहीत्रोरपियेनपुण्यंस्वर्गायजायेतशृणुध्वमेतत् ॥ ३३ ॥ गृह्णातियोश्वविधिविद्वि
 जेंद्रःकुर्यादसौपंचदिनानिपूर्वम् ॥ पंचोपचारैर्युतविष्णुपूर्जांकूष्मांडमंत्रैर्वृत्तदुग्धहोमम् ॥ ३४ ॥ यद्रामइत्यादिमरुत्वतयिसौंकारभूरादि
 भिरन्वितंच ॥ प्रत्येकमष्टौजुहुयाद्विजेंद्रःसौर्येणमंत्रेणचतद्रदष्टौ ॥ ३५ ॥ षष्ठ्याप्रयुक्तंत्रिशतंजुहोतेकुर्याच्चगायत्रिजपंसहस्रम् ॥ षष्वात्प्र
 गृह्णांस्तुरगंद्रिजाग्र्यस्तथास्वसात्मानमजंनयेत् ॥ ३६ ॥ दातापिचैवंव्रतमादिदद्याद्विजाग्र्यवत्प्राक्तनपापशुद्धये ॥ द्वावप्यसूसूर्ध्वजनंलभे
 तेसर्वत्रपूज्यौद्रिजवृंदमध्ये ॥ ३७ ॥ ॥ इतिअश्वप्रतिग्रहविधिः ॥ ॥ जानातियोश्वरयप्रतिग्रहंरपुराणगीतारतुभवंतिगाथाः ॥
 विशेषपुण्यं प्रतिपादनायतिथौप्रदत्तंद्रिजयत्रयत्र ॥ ३८ ॥ श्रावणेशुकुणक्षेतुद्रादश्यांप्रीयतेहरेः ॥ गोप्रदानेनविप्रेद्रवदत्येत्तन्वनीषिणः ॥ ३९ ॥
 पुष्येशुकुद्रिजश्रेष्ठाद्रादश्यांपृथुतधेनुका ॥ वृत्तार्चिःप्रीणनञ्जालंप्रदद्यात्फलदायिनी ॥ ४० ॥ कशुकुद्रादशीभावेदिलगौस्तत्रदीयते ॥
 केशवप्रीणनार्थायसर्वकामफलप्रदा ॥ ४१ ॥ ज्येष्ठमासेसितेपक्षेद्रादश्यांजलधेनुकाम् ॥ दत्त्वाविप्रायविधिनाप्रीत्यर्थत्वंबुशायिनः ॥ ४२ ॥
 यत्रवातत्रवाकालेयद्वातद्वाप्रदीयते ॥ विशेषार्थमिदंश्रोक्तंनान्यकालनिषेधकम् ॥ ४३ ॥ विष्णुमुदिश्यविप्रेभ्योनिःस्वेभ्योयत्प्रदीयते ॥
 भवेत्तदक्षयंदावमुक्तमल्पाक्षरैरिदम् ॥ ४४ ॥ देशेकालेचपात्रेचधनंन्यायागतंयदि ॥ दीयतेब्राह्मणश्रेष्ठेदानंत्यायकल्पते ॥ ४५ ॥

चंद्रेवायदिवासूर्येदृष्टेराहोर्महाग्रहे ॥ अक्षयंकथितदानकेचिदूचुर्विशेषतः ॥ ४६ ॥ द्वादशीषुचशुक्लासुविशेषाच्छ्रवणेनच ॥ तंत्रयही
 यतेकिंचित्तदनंतंप्रजायते ॥ ४७ ॥ विशेषाद्बुधयुक्तेषुपक्षांतेषुचसर्वदा ॥ तृतीयासुचसर्वासुशुक्लास्तत्रविशेषतः ॥ ४८ ॥ वैशाखंशुक्ल
 पक्षेत्तुविशेषाद्द्विजोत्तमाः ॥ आषाढीकर्तिकीमार्गवैशाखीचविशेषतः ॥ ४९ ॥ शौणमास्यश्चदस्येपिप्रोक्तादानेमहाफलाः ॥ व्यती
 पातेषुसर्वेषुमासेषुद्विजोत्तमाः ॥ राशिसंक्रमकालेषुतीव्ररश्मेर्विशेषतः ॥ ५० ॥ तुलामेषप्रवेशेर्तुयोगेतुमिथुनस्यच ॥ स्वर्महाफलं
 दत्तंतभ्योपिस्यामहाफलम् ॥ ५१ ॥ यदाभानुःप्रविशतिमकरंद्विजसत्तमाः ॥ आषाढेश्वयुजेचैवपौषेचैत्रेतथैवच ॥ ५२ ॥ द्वादशीप्रभृ
 त्तिप्रोक्तंपुण्यंदिनश्चतुष्टयम् ॥ मिथुनंचतथाकन्यांकार्मुकंमीनमेवच ॥ ५३ ॥ प्रविष्टेभास्करेपुण्यंक्रथितंद्विजसत्तमाः ॥ पडशीतिमुखं
 नामदानंदिनंचतुष्टयम् ॥ ५४ ॥ अच्छिन्ननालेयदत्तंपुत्रेजातेद्विजोत्तमाः ॥ संस्कारेचैवपुत्रस्यतदक्षय्यंप्रकीर्तितम् ॥ ५५ ॥ इष्टयोवि
 विधाःप्रोक्तास्तासुकार्याथोदिताः ॥ सर्वाश्रमेषुसद्विप्रैरिष्टंधर्मसभीष्टुभिः ॥ ५६ ॥ सत्सद्भमेधिद्विजनाकलब्धिसिद्धयर्थमुक्तानिकियं
 तिविप्राः ॥ दानाभिवक्ष्याम्यथपूर्वधर्मस्याद्येनपुंसांविहितेनपुण्यम् ॥ ५७ ॥ ब्रह्मेशहरिसूर्याणांस्कंदेमास्याश्चिनांतथा ॥ शतदुर्गा
 ग्रहाणांचगृहाणिकारयेन्नरः ॥ ५८ ॥ इष्टिकादशकंवापियश्चार्पयतिविष्णवे ॥ अनेनविधिनाविष्णुलोकेकंमवाप्नुयात् ॥ ५९ ॥ एवं
 यःसर्वदेवानांजदिरंकारयेन्नरः ॥ सयातैवैष्णवलोकंप्राप्ययोगशतैःकृतैः ॥ ६० ॥ समाचरतियोभ्रंमुधाभिर्धवल्यदि ॥ कुरुतेदेवहर्म्यं
 विशिष्टैर्लेपचित्रकैः ॥ ६१ ॥ संमार्जयतियश्चापितद्यश्चाप्यनुलेपयेत् ॥ प्रदीपंतत्रगोदद्याद्विष्णुलोकंसगच्छति ॥ ६२ ॥ पूजयेद्विधिनाय
 स्तुपंचोपचारसंयुतः ॥ सविष्णुलोकमभ्येतियावदाभूतसंप्लवम् ॥ ६३ ॥ थावंत्यश्चैष्टकास्तत्रचितादेवस्यवेश्मनि ॥ तावन्त्यब्दसहस्रा

पा.
६२॥

णितत्कर्तास्वर्गमाप्नुयात् ॥ ६४ ॥ संनिहत्यतडागानिपुष्करिण्यश्चदीर्घिकाः ॥ तथाकूपाश्चवाप्यश्चकर्तव्यागृहमेधिभिः ॥ ६५ ॥
देवमूर्धनिपुष्पाणियानितिष्ठंतिसत्तमाः ॥ तावत्यब्दसहस्राणि तत्कर्तास्वर्गमाप्नुयात् ॥ ६६ ॥ स्वातमात्रं प्रकर्तव्यमेकाहिकमपि
क्षितौ ॥ यावत्पीत्वाजलंधेनुस्तृषार्तावितृषीभवेत् ॥ ६७ ॥ पिवंतिसर्वसत्त्वानितृषार्तान्यंभसामिहं ॥ वर्षाणि विदुतुल्यनितकर्ता
दिवमावसेत् ॥ ६८ ॥ उपकुर्वतियावन्तिगंडूपाणिक्रियासुच ॥ कुर्वतांस्नानशौचादितथैवाऽश्मतामपि ॥ ६९ ॥ तावत्संख्या
निविप्राणांलक्षाणिदिविमोदते ॥ स्वर्गेअब्दसमावासःसंव्यमानोप्सरोगणैः ॥ ३७० ॥ आरामाश्चप्रकर्तव्यार्नानावृक्षैःसुशोभिताः ॥
अश्वत्थाम्रकपित्याद्यैस्वर्जूरैर्नारिकेरकैः ॥ ७१ ॥ द्रुमैर्मनोहरैरम्यैःफलपुष्पोपयोगिभिः ॥ जातीजपादिपुष्पैश्चशोभितास्तैसमंततः ॥
॥ ७२ ॥ फलोपयोगिनः सर्वतथापुष्पोपयोनिनः ॥ आरामेषुप्रकर्तव्यापितृदेवोपभोगदाः ॥ ७३ ॥ गाथामुदाहरन्त्यत्रवद्विदःक
वयोपरे ॥ वृक्षारोपकलोकानामुक्तायेपुण्यपादपाः ॥ ७४ ॥ अश्वत्थमेकंपिचुकंदमेकंन्यग्रोधमेकंदशचिचिणीकम् ॥ कपिंथविल्वामलकी
त्रयंचपंचम्रवापीनरकंनयाति ॥ ७५ ॥ स्वादंतियावन्तिफलानिवृक्षात्क्षुद्रहृदिग्धानरपक्षिसंघाः ॥ तावन्तिवर्षाणिवसन्तिनाकेवृक्षकै
वापीस्त्रिदशौघसेव्धाः ॥ ७६ ॥ यावन्तिपुष्पाणिमहीरुहाणांदिवाकसांमूर्धनिभूतलेवा ॥ पिवन्तितावन्तिचवत्सराणांशतानि
नाकेरमतेगवापि ॥ ७७ ॥ यत्कालपक्वैर्मधुरैरजस्रंशाखाच्युतैःस्वादुफलैर्नगौघाः ॥ सत्त्वानिसर्वाण्यपितर्पयन्ति तच्छ्राद्धदानंमुनयो
वदन्ति ॥ ७८ ॥ उद्दिश्यविष्णुंजगतामधीशंनारायणंयःसुकृतंकरोति ॥ अनंतमाप्नोतिकृतंतुतस्ययस्मादनंतोभगवान्पुराणः ॥ ७९ ॥
दात्तानिसर्वाण्यभिधायविद्वानिष्टंचपूर्तगृहमेधिकर्म ॥ कुर्वतिशांतिमनुजाधिपायद्रक्ष्यामितस्मादथसर्वशांतिम् ॥ ३८० ॥ उक्त्वा निस

अ०
८

॥६२॥

र्वदानानिपूर्तमिष्टंचतत्समम् ॥ अतःशुभायवक्ष्यंतेगणेशादिकशांतयः ॥ ३८१ ॥ इतिबृहत्पाराशरीयेधर्मशास्त्रेसुव्रतप्रोक्तसंहितायांदानधं
 र्मेष्टिपूर्तनिर्णयोदामअष्टमोऽध्यायः ॥ ८ ॥ ॥ ६३ ॥ ॥ त्रिभिःश्लोकसहस्रैस्तुत्रिभिर्वृत्तशतैरपि ॥ पराशरमुखाच्छ्रुत्वाशास्त्रंप्रोव
 चसुव्रतः ॥ १ ॥ शांतीनामथसर्वासंग्रहशांतिःपरास्मृता ॥ ग्रहेभ्योपिगणेशस्तुतस्यशांतिरथोच्यते ॥ २ ॥ यदिपुंकृतकर्माणिभ
 वंतिफलदानिह ॥ तथाधर्मार्थकामाश्चसंसिद्धेयुःसदानृणाम् ॥ ३ ॥ तत्रृभिःक्रियमाणानांसर्वेषांकर्मणाममुम् ॥ विघ्नार्थमसृजद्ब्रह्माशं
 करश्चविनायकम् ॥ ४ ॥ तेनोपहतपुंसांतुकर्मस्यानिष्फलंकृतम् ॥ स्त्रीणामपितथासर्वक्रियमाणंतुनिष्फलम् ॥ ५ ॥ जलावगाहनं
 स्वप्नेक्रव्यादारोहणंतथा ॥ खरोद्गम्लेच्छसंसर्गमुंडकाषायभससाम् ॥ ६ ॥ पश्यंत्यात्मानमेवंहिंसीदंतिप्रतिवासरम् ॥ यानि
 कुर्वतिकर्माणितानिस्युःक्लेशदानिच ॥ ७ ॥ राजन्पुत्रोनराज्याप्त्यावरास्थानवकन्यका ॥ अंतर्वत्नीअपत्यास्यांअचार्यत्वेनसंद्रिजाः ॥
 ॥ ८ ॥ अंधीयानस्तुविद्याप्त्याकृषिकृत्स्वस्यसंपदा ॥ वणिगंवृत्तिर्नलाभेनयुज्यतेतद्धतःसदा ॥ ९ ॥ तस्मात्क्षुपशांत्यर्थंकुर्याच्छां
 तिविनायकीम् ॥ समभ्यर्च्यगणेशानंगणनाथंगणेश्वरम् ॥ स्नपनंकारयेत्तस्यविधिवत्पुण्यवासरे ॥ १० ॥ चतुर्थ्यांशुकृपक्षेतुअयने
 चोत्तरेशुभे ॥ पुण्यार्थसर्वसिद्ध्यर्थंकुर्याच्छांतिविनायकीम् ॥ ११ ॥ स्वासनासीनमं।प्लाव्यमारक्तवृषचर्मणि ॥ सितसर्षपकल्केनसृज्येनो
 त्सादितस्यच ॥ १२ ॥ विलिप्तश्चिरसस्तस्यसर्वैर्गैस्तथौषधीः ॥ अष्टौवाचतुरोवापिस्वस्तिवाच्यशुंभान्द्विजान् ॥ १३ ॥ एक्वर्णेश्चतुर्भि
 श्चपुंभिःकुंभैश्चयज्जलम् ॥ समानीतंक्षिपेत्तत्रवक्ष्यमाणामृदस्त्विमाः ॥ १४ ॥ अश्वेभस्थानवल्मीकहृद्दसंगमदत्तिकाः ॥ रोचनांगु
 गुलंगंधास्तस्मिन्नभसिनांक्षिपेत् ॥ १५ ॥ एतद्वैपावनंस्नानंसहस्राक्षमृषिस्मृतम् ॥ तेनत्वाशतधारेणपावमान्यःपुनंत्यमुम् ॥ १६ ॥

नवभिः पावमानीभिः कुंभतमभिमंत्रयेत् ॥ शक्रादिदशदिक्पालाब्रह्मेशंकरादयः ॥ १७ ॥ आपस्तघ्नतुद्राभाग्यंशातिददतुस
र्वदा ॥ सुमित्रियानइत्यांघैर्मंत्रैकेभिषेचनम् ॥ १८ ॥ वदंतिवदतांश्रेष्ठदौर्भाग्यस्योपशांतये ॥ स्मुद्रागिर्योनद्योमुदयश्चपति
व्रताः ॥ १९ ॥ दौर्भाग्यंघ्नतुतेष्वंशांतियच्छंतुसर्वदा ॥ शदगुह्योरुजंघांत्रनितंबोदरनाभिषु ॥ २० ॥ स्तनोरुवाहुहस्तौग्रशीवां
अंसांगसंधिषु ॥ नासाललाटकर्णभ्रूकेशाग्नेषुचयत्स्थितम् ॥ तदापोघ्नंतुदौर्भाग्यंशांतियच्छंतुसर्वदा ॥ २१ ॥ स्नातस्यमस्तकेद
र्भान्साज्येनपरिगृह्यच ॥ जुहुयात्सर्पपंतैलमौदुंवरस्रुवेणच ॥ २२ ॥ मितश्चंसंपितश्चैवतथाशाकलकंटकौ ॥ कूष्मांडोराजपुत्र
श्चेत्यंतेस्वाहासमन्वितैः ॥ २३ ॥ नामभिश्चर्वालिंदद्यान्मंत्रैर्नमःस्वधान्वितैः ॥ चतुष्पथंसमाश्रित्यशूर्पेकृत्वाकुशांस्तथा ॥
॥ २४ ॥ निधायतेपुसर्वेषुशुक्लाशुक्लांश्चतंडुलान् ॥ ओदनंपललोपेतंपक्रामान्मत्स्यकानपि ॥ २५ ॥ तथासांसंचकुल्माषांस्तथैवत्रिविधां
सुराम् ॥ पूरिकांडेरकापूपान्फलानिमूलकंस्रजः ॥ २६ ॥ गणेशमातुः पार्वत्यास्ततः कुर्यादुपस्थितिम् ॥ दूर्वासंपर्पंपुष्पैश्चपूर्णमर्चांजलि
क्षिपेत् ॥ २७ ॥ सौभाग्यमंबिकेदेहिभंगरूपंयशोपिच ॥ श्रियंपुत्रांश्चकामांश्चतथाशौर्यं चदेहिमे ॥ २८ ॥ गणेशमातरंबालेयत्किंचिन्मद
भीप्सितम् ॥ एकनाम्रैवतद्देदिदेहिगौरिवरान्वरान् ॥ २९ ॥ ततस्तुवाससीशुक्लेपरिधायहतेशुभे ॥ सितचंदनलितांगःसितस्रभूषणा
न्वितः ॥ ३० ॥ तानन्यांश्चद्विजान्सर्वाभोजयेद्विविधाशनैः ॥ वस्त्रयुग्मंगुरोर्दंयंतेषुतस्यवराशिषः ॥ ३१ ॥ एतेनसंपूज्यगणमधिनाथंवि
घ्नोपशांत्यैजननीतथास्य ॥ स्यात्तौक्तसम्यग्विधिनासकानान्प्राप्नोतियान्यान्यनसासइच्छेत् ॥ ३२ ॥ स्नात्वाविधायार्चनमंबिकायांसंपू
ज्यलोकान्सखिवंधुलोकान् ॥ आचार्यवृद्धान्वनितःकुमारीःप्रध्वस्तविघ्नःश्रियमेतिगुर्वीम् ॥ ३३ ॥ स्मृत्युक्तमंत्रैर्विधिवत्प्रयुक्तमित्यद्रिजा

नंदनपूजनंच ॥ कृत्वांतराथनिहृत्यसर्वान्कुर्यादथातोग्रहयोगमेनम् ॥ ३४ ॥ ॥ इतिविनायक शांतिः ॥ ॥ मुनीनां व्यासमुख्या
 नांशक्तिःसूनुः पुरोब्रवीत् ॥ शुभार्यग्रहपूजायावद्वस्तान्विवोधत ॥ ३५ ॥ यद्रर्णायत्सुताविद्वज्जातादेशेषुयेषुंच ॥ तेषांयदधिदैक्यंस
 मिधेदक्षिणाचया ॥ ३६ ॥ यस्ययत्रचदिग्भागेमंडलंस्याद्रिक्स्वतः ॥ होमकर्मणियेविप्रायासंख्यासमिधामपि ॥ ३७ ॥ अग्निकुंडप्रमा
 णंतुप्रमाणंसमिधामपि ॥ सर्वमेतद्यथोद्देशंवक्ष्यामिद्विजसत्तमाः ॥ ३८ ॥ रक्तःकश्यपजोभानुःशुक्रोब्रह्मसुतःशंशी ॥ रक्तोरुद्रसुतोभौमः
 पीतःसोमसुतोबुधः ॥ ३९ ॥ पीतोब्राह्मःसुराचार्यःशुक्रःशुक्रोभृगूद्रहः ॥ शनिःकृष्णारवेःपुत्रःकृष्णोराहुःप्रनापतेः ॥ ४० ॥ कृष्णःकेतु
 कृशानूत्यःकृष्णाभ्यापास्रगोप्यमी ॥ कालिगोर्कोयामुनःसोमआवंत्योभौमरच्यते ॥ ४१ ॥ मगधोबुधइत्युक्त्तःसैधवस्तुवृहस्पतिः ॥
 सैधवोदानवाचार्यःसौरिःसौराष्ट्रदेशजः ॥ ४२ ॥ राहुःसिंहलदेशोत्थोमध्यदेशभवोऽग्निजः ॥ जन्मदेशांङ्गमेप्रीक्ताग्रहजातकवे
 दिभिः ॥ ४३ ॥ शंभुरावेस्रमांचंद्रस्कंदंभौमंहरिबुधम् ॥ ब्रह्माणंचगुरुंविद्याच्छक्रंशुक्रंयमंशनिम् ॥ ४४ ॥ कालंराहुंचित्रगुप्तंकेतुमि
 त्यधिदैवतम् ॥ स्तद्विज्ञाययःकुर्यात्तत्सर्वसफलंभवेत् ॥ ४५ ॥ अर्कस्त्वर्कायहोतव्यःसर्वव्याधिविनाशनाः ॥ सुधांशवेचसोभायपला
 शःसार्वकामिकः ॥ ४६ ॥ तदिरश्चार्थलाभायमंगलायैविवेकिभिः ॥ सुरूपकृदपामागोहोतव्यश्चबुधायच ॥ ४७ ॥ प्रभाप्रदस्तथा
 श्वत्थोहोतव्योऽमरमंत्रिणे ॥ उर्जीसौभाग्यकृद्वेयोदैत्यामात्यायसद्विजैः ॥ ४८ ॥ शमीपापोपशांत्यर्थहोतव्यामंद्गामिने ॥ क्षीरार्थुधर्म
 कृदूर्वाहोतव्याराहवेद्विजा ॥ ४९ ॥ धर्मद्विद्वार्थकृदर्मःसद्विप्रैर्वह्निमूनवे ॥ दक्षिंशंसिज्यसंमिश्राःसमिधःशुभवृद्धये ॥ ५० ॥ प्रादेशमांत्र
 काःसर्वाअष्टावष्टोतरंशतम् ॥ अष्टाविंशतिरेकैकंसंख्यैषाप्रतिदैवतम् ॥ ५१ ॥ वृद्धैतुफलभूयस्त्वमुक्तादन्यत्तुरक्षसाम् ॥ नवभवनकं

लेख्यंचतुरस्रंतुमंडलम् ॥ ५२ ॥ ग्रहास्तत्रप्रतिष्ठाप्यांवक्ष्यमाणक्रमेणतु ॥ मध्येतुभास्करःस्थाप्यःपूर्वदक्षिणतःशशी ॥ ५३ ॥ दक्षि
 णेनधरासूनुर्बुधःपूर्वोत्तरेणतु ॥ उत्तरस्यांसुराचार्यःपूर्वस्यांभृगुनंदनः ॥ ५४ ॥ पश्चिमायांशनिःसूर्याद्राहुर्दक्षिणपश्चिमे ॥ पश्चिमो
 त्तरतःकेतुरितिस्थाप्याग्रहाःक्रमात् ॥ ५५ ॥ पटेवामंडलेख्याईशान्यांदिशिपावंकात् ॥ ताम्रोऽर्कःस्फाटिकश्चद्रोरक्तचंदनकोपरः ॥
 ५६ ॥ सोमसूनुसुराचार्योस्वर्णवर्णोप्रकीर्तितौ ॥ राजतोभृगुपुत्रश्चकाष्णायसःशनैश्वरः ॥ ५७ ॥ राहुश्चसैसकःकार्यःकार्यःकेतुश्चकां
 स्यजः ॥ सर्वानेतन्मयाकृत्वासमभ्यर्च्याःसदागृहे ॥ ५८ ॥ लेख्यायद्वर्णकैःस्वैःस्वैर्विधिवत्पिष्टकेनवा ॥ ग्राहार्णासाधिदेवान्प्रतिष्ठापन
 मंत्रकान् ॥ ५९ ॥ वर्दतिमंत्रतत्त्वार्थवेदिनोद्विजसत्तमाः ॥ आदित्यगर्भमित्युक्तमग्निदूतमनेनच ॥ एताभ्यांस्थापयेदर्कत्रयंवकमितिशंक
 रम् ॥ ६० ॥ अप्स्वंतरमितिशीतांशुंश्रीश्चतेइतिपार्वतीम् ॥ स्योनापृथिवीतिभौमंयदक्रंदेतिवागुहम् ॥ इदंक्लिणुर्बुधः
 स्थाप्यस्तद्विष्णोरितिवैहरिः ॥ इंद्रासांसुराचार्यआब्रह्मन्नितिबेधसम् ॥ ६१ ॥ इंद्रदेवीभृगोःसूनुःसजोषेत्यमरंमधिमम् ॥ शन्नोदेवीरवैः
 सूनुयमायत्वातथायमः ॥ ६२ ॥ आयंगौरितिराहुश्चकालःकार्पीरसीतिच ॥ ब्रह्मजज्ञोतिकेतुश्चित्रश्चित्रावसोरिति ॥ ६३ ॥ ब्रूयुरेतांश्च
 मंत्रांश्चमूलमंत्रास्तथापरे ॥ आकृष्णेनेतितीव्रांशोरिमंदेवानिशाकरम् ॥ ६४ ॥ अग्निर्मूर्धेतिभौमस्यउद्बुध्यस्वबुधस्यच ॥ बृहस्पतेअति
 गुरोरत्रात्परिश्रुतोभृगोः ॥ ६५ ॥ शन्नोदेवीःशनैर्गतुःकांडात्कांडात्तमस्यच ॥ केतुकृष्णवन्नभिसूनोरितिमंत्राःप्रकीर्तिताः ॥ ६६ ॥ वेद
 मंत्रैर्विनाकश्चिद्विधिर्नास्तिद्विजन्मनाम् ॥ कर्तव्याश्चरवोमंत्रैःस्वैःस्वैश्चप्रतिदेवतम् ॥ ६७ ॥ सघृताःसयवाश्चापिहोतव्याश्चद्विजैस्तिलाः ॥
 मध्यमानामिकामूललग्नांगुष्ठचतसृभिः ॥ ६८ ॥ यावंतोगुलिभिर्ग्राह्यास्तिलास्तावद्विराहुतिः ॥ हस्तमात्रंपृथक्केनवैधोपितावतैवतु ॥ ६९ ॥

बाहुमात्रं वदं त्येके चैके चारत्निमात्रकम् ॥ चतुरस्रं खनेत्कुण्डमेकयोनि समन्वितम् ॥ ७० ॥ शुभमेखलयायुक्तं सुशांतिकरमुत्तमम् ॥ होमार्थं मंडपं
 कुर्याच्चतुर्द्वारं सतीरणम् ॥ ७१ ॥ षतुर्दिक्षु च्चजाकार्यानां नानावर्णाः शुभावहाः ॥ तथा तत्रोदकुंभाश्च दूर्वापल्लवसंयुताः ॥ पुनर्नवीकृतं सङ्गमंडपा
 भावप्रश्रयेत् ॥ ७२ ॥ षट्कर्मनिरताः शांतायेन दग्धाः प्रतिग्रहैः ॥ नियोज्यास्तेग्निकार्यादौ स्फुरन्मंत्राद्रिजोत्तमाः ॥ ७३ ॥ प्रति
 ग्रहाग्निदग्धस्य जपहोमादिकुर्वतः ॥ यस्य मंत्राण्यवीर्याणि तत्कृतं कर्म निष्फलम् ॥ ७४ ॥ ओदनं समुदंभानोः पायसं चक्षपाकृतं ॥ हविष्यं
 भूमिपुत्रस्य क्षीरात्रं च बुधस्य च ॥ ७५ ॥ षाष्टिक्यं ब्रह्मपुत्रस्य दध्ना च भार्गवस्य च ॥ पूर्णहविः शनैर्गतूरसंराहोः श्रुताश्रुतम् ॥ ७६ ॥
 चित्रात्रमग्निमूनोश्च भोज्यानामभिसस्यजाः ॥ कृतहोमास्तथान्येपिये सद्रत्ताद्रिजोत्तमाः ॥ ७७ ॥ यथावर्णानि वासांसि देया
 निकुसुमानि च ॥ देयागंधाश्च सर्वेषां देयो धूपश्च गुग्गुलः ॥ ७८ ॥ धेनुः शंखो वृषः स्वर्णवासांस्यंश्वः सिताचगौः ॥ अयश्चच्छा
 गलश्चैव क्रमं शोदक्षिणाः स्मृताः ॥ ७९ ॥ प्रत्यहं प्रतिमासं च प्रत्यंबदं वा विधानतः ॥ वर्णिभिश्च ग्रहापूज्याराजभिश्च सदैव हि ॥ ८० ॥ दुस्थि
 तोयस्तु यस्य ल्यात्पूज्यं स्तस्य सयत्नतः ॥ वेधसैते नियुक्ताः प्राक्स्वभक्तं पूजयिष्यथ ॥ ८१ ॥ वरं यच्छंति संहृष्टा विप्रं वा द्विर्नृपाग्रहाः ॥
 असंतुष्टा दहंत्येति तस्मात्तानि चयेत्सदा ॥ ८२ ॥ ग्रहाधीनमिदं सर्वमुत्पत्तिप्रलयादिकम् ॥ जगत्प्रभावाभामौ च तस्मात्पूज्यतमाग्रहाः ॥
 ॥ ८३ ॥ सानुकूलैर्ग्रहैर्यानि कुर्यत्कर्माणि मानवः ॥ सफलानि भवंत्यस्य निष्फलानि स्युरन्यथाः ॥ ८४ ॥ कुर्वति चैतद्विभिनाग्रहाणा
 मातिथ्यमब्दं प्रति वासरं ये ॥ आरोग्यदेहाधनधान्ययुक्तादीर्घायुषः स्त्रीसहिता भवंति ॥ ८५ ॥ ॥ इति ग्रहशांतिः ॥ ॥ वसत्स्वक्रस्मात्सद्मे
 ष्ववदोद्भूतं वयोविशेष्युर्दं स्प्यवसिनः ॥ विशेषतो गृध्रकंपोतपिंगलास्तथैव चो लूंकं सृकाकिवायसाः ॥ ८६ ॥ तरक्षुगोमायुमृगारिच्छ

कादिवाप्यकस्मादकुतोपिनिर्भयाः ॥ विशंतियस्यैतदतीवचाद्रुतंगृहेपुरेशांतिकमेवसिद्धये ॥ ८७ ॥ यस्याद्रुतानिजायंतेभृत्युंतस्यवदेद्दे-
 धः ॥ धनधान्यक्षयंचापिभार्यापुत्रक्षयंतथा ॥ ८८ ॥ अंत्यद्रुतानिजायंतेवर्णानांगृहमेधिनाम् ॥ नानाविधानितेषांतुप्रशांत्यैशांतिरिष्यते
 ॥ ८९ ॥ भयंवाजायतेशत्रोर्नृपद्राजायतेभयम् ॥ तस्माच्छांतिर्विधातव्यायंथोक्तामुनिपुंगवैः ॥ ९० ॥ यदिगोधूमशाखायांयवशाखा
 पजायते ॥ यवेगोधूमशाखास्यादेवंसर्वाशनेष्वपि ॥ ९१ ॥ सर्षपेतिलशाखाचेत्तिलशाखासुसर्षपाः ॥ माषेमुद्गेषुचतुर्थारक्तवृष्टिर्भवेद्यादि
 ॥ ९२ ॥ अंतःप्रपूर्णकुंभेषुज्वलन्नग्निर्यदीक्ष्यते ॥ उद्वर्तनंचकूपानांविनर्तुमधुजालकम् ॥ ९३ ॥ विधिवद्वायुर्लिगैश्चनिर्वाप्यकायंचरुम् ॥
 महावाताथसततंहृदयंतुप्रशाम्यतु ॥ ९४ ॥ त्रिपंचसप्तवाद्रुत्वासर्वत्राप्यन्नतुल्यता ॥ द्वियोवार्गोमहिष्योक्तास्तोवाचरुंपुंड्रकौ ॥ ९५ ॥
 द्वौद्वौयत्रप्रजायतेशांतिस्तत्रविधीयते ॥ वृषवद्गोद्वयंनस्याद्दंडवांश्वयदारुहेत् ॥ ९६ ॥ अश्वतराप्रसूतेह्निप्रस्वेदःश्रुतिमासुच ॥ मृदंगपट
 हादीनामकुतोपिब्वनिर्यादि ॥ ९७ ॥ गृध्रकाककपोताद्याविश्रेयुर्यदिवागृहे ॥ यवपिष्टेननिर्वाप्यविधिवद्धारुणंचरुम् ॥ ९८ ॥ मंत्रैर्वरुण
 देवत्यैर्जुहुयाद्रुणायतम् ॥ महावरुणदेवाथजलानांपतयेतथा ॥ ९९ ॥ अन्यैर्वरुणदेवत्यैर्मंत्रैश्चजुहुयाच्चरुम् ॥ जुहुयादाहुतीस्तिंसोमंत्रैश्च
 वरुणायतं ॥ १०० ॥ अन्नस्यतुल्यतांकृत्वास्वाहांतैर्वरुणदेवतैः ॥ इंद्रचापेक्षणंरात्रौशस्त्रप्रज्वलनंतथा ॥ १०१ ॥ गजाश्वशफवस्त्रांतर्ज्वलनंचप्रतीक्ष
 णम् ॥ स्थूणाप्ररोहणंयत्स्याद्भ्रांडस्थानप्ररोहणम् ॥ १०२ ॥ विद्युन्निर्घातवज्रणांपतनंवाभवेद्यादि ॥ पृदाकुकाकसंसर्गविपरीतान्यदृशनम् ॥ १०३ ॥
 शुभायचरुराग्नेषोनिर्वाप्योविधिर्वद्विजैः ॥ अग्नयेस्त्वग्निराजायमहावैश्वानरायच ॥ १०४ ॥ हृदयेममयञ्चैतत्तत्सर्वंचवदेद्बुधः ॥ ग्रहशांति
 श्वसर्वत्रशनैःपूजाविशेषतः ॥ १०५ ॥ दक्षिणासवृषागौश्वस्रयुग्मंद्विजातये ॥ प्रदद्याद्दोषशांत्यर्थंसर्वोत्पातेषुवैद्विजाः ॥ १०६ ॥ एतेषु

चान्येष्वपि चाद्भुतेषु जातेषु सावित्रिजपं सहस्रम् ॥ होमं विदध्यादपि विष्णुमंत्रैर्ब्रह्मेशमंत्रैरपि वा द्विजन्मा ॥ १०७ ॥ इति शांत्यध्यायेऽद्भुतशां
 तिः ॥ ॥ अभिधास्येऽथ रुद्राणां शांतिर्यागृहमेधिनाम् ॥ पंचांगानां विधानं तु यत्कृतं हंति पातकम् ॥ १ ॥ ब्राह्मणो विधिवस्नात्वा सर्वो
 पद्रवं नाशनम् ॥ कुर्याद्विधानं रुद्राणां यजुर्विधानं निर्मितम् ॥ २ ॥ इषेत्वादिषु मंत्रेषु संब्रह्मं तेषु याः क्रियाः ॥ दशप्रणवयुक्तेषु भूर्भुवःस्वरिती
 च ॥ ३ ॥ आर्षं छंदश्च देवत्यं न्यासं च विनियोगतः ॥ पराशरोदितं वक्ष्ये शेषं मुनिविभाषितम् ॥ ४ ॥ मनोज्योतिर बोध्यग्निमूर्धनं च म
 र्माणिते ॥ मानस्तोक इति ह्येतत्प्रथमं पंचकं स्मरेत् ॥ ५ ॥ याते रुद्रेति चूडायां शिरोस्मिन्महत्पूर्णवे ॥ असंख्याता सहस्राणि ललाटे वि
 न्यसेद्विजः ॥ ६ ॥ चक्षुषोर्विन्यसेद्वेत्तुः यंत्रं कंतु यजामहे ॥ मानस्तोक इति ह्येतन्नासिकायां न्यसेद्बुधः ॥ ७ ॥ अवतत्पुत्रधनुर्वक्रे नीलग्रीवौ तथा
 गले ॥ त्रमस्ते आयुधेत्येतत्स्मरेन्मंत्रं प्रकोष्ठयोः ॥ ८ ॥ विन्यसेद्वास्तुमंत्रो र्ययेतीर्थानीति हस्तयोः ॥ नमोस्तु किरिकेभ्यो वै हृदये मलनाशनम् ॥
 ॥ ९ ॥ नाभ्यां विद्वान्यसेन्मंत्रं नमो हिरण्यवाहवे ॥ गुह्ये मंत्रस्तु संस्मर्य इमा रुद्राय इत्यपि ॥ १० ॥ मानो महान्त इत्यूर्वरेषते रुद्रजानुनोः ॥
 अवरुद्रमिति ह्येतं जंघयोर्मंत्रमुच्चरेत् ॥ ११ ॥ कवचि मध्यमावद्धेत दुपविलि मन इत्यपि ॥ नेत्रंतु नीलग्रीवाय प्रमुं च धन्वनोस्त्रकम् ॥ १२ ॥
 य एतावंत एतेन विदध्याद्विकप्रबंधनम् ॥ ॐ मोमिति नमस्कारं ततो भगवते पुनः ॥ १३ ॥ रुद्रायेति विधानज्ञो दशक्षरं सतो न्यसेत् ॥ प्रण
 वं विन्यसेन्मूर्ध्निकारं नासिकांतरे ॥ १४ ॥ मोकारं तु ललाटे भ्रुवोः मध्यतः ॥ गकारं कंठदेशे तु वकारं हृदये न्यसेत् ॥ १५ ॥ ते
 कारं दक्षिणे हस्ते रुकारं वामतो न्यसेत् ॥ द्राकारं नभिदेशे तु यकारं पादयोर्न्यसेत् ॥ १६ ॥ त्रातारमिंद्रत्वं नोऽग्नेसुगंनः पंथामिति ह्यपि ॥ त
 त्वायामिव देदानो नियुद्धि रित्यपीरयेत् ॥ १७ ॥ वयंसोमतमीशानं अस्मे रुद्रा इति स्मरेत् ॥ स्योनां पृथिविना ह्येतद्विजः कुर्वीत संपुटम् ॥

॥ १८ ॥ सुत्राभादिदिशांजालाः प्राच्यादिषु स्मरेदथ ॥ रौद्रीकरणमेतद्वैकृत्वापापैः प्रमुच्यते ॥ १९ ॥ यक्षरक्षः पिशाचाद्याः प्रेतभूतग्न
 हादिकाः ॥ दुष्टदैवत्यशांकिन्योरेवत्योवृद्धकाश्चयाः ॥ २० ॥ सिंहव्याघ्रादयोऽरण्येथेदुष्टाः श्वापदाद्रिजाः ॥ म्लेच्छबंधकचौसद्यायमद्रुता
 वृकादयाः ॥ २१ ॥ रौद्रभूतमिमं सर्वेद्रिजं पश्यंति वद्विवत् ॥ देदीप्यमानमर्चिर्भिर्दुष्टदिग्बंधकारकम् ॥ २२ ॥ द्रव्यमानादवीभांसः सप्तधा
 म्रः सुधामभिः ॥ प्रणश्यंति हि ये दुष्टाद्रिजास्ते रुद्ररूपिणः ॥ २३ ॥ पंचास्यं सौम्यमात्मानं सर्वाभरणभूषितम् ॥ सुगलीं छनं मूर्धानं शुद्ध
 स्फटिकसंनिभम् ॥ २४ ॥ फणासहस्रविस्फूर्जदुरगेंद्रोपवीतिनम् ॥ सप्तार्चिर्वज्ज्वलद्भालं जटाजूटकिरीटिनम् ॥ २५ ॥ सहस्रकरवद्भ्रा
 जत्खट्वांगंगविभूषितम् ॥ ब्रह्मांडखंडवत्कारकपालकरधारिणम् ॥ २६ ॥ देदीप्यमानं चंद्रार्कज्वलदग्नित्रिलोचनम् ॥ त्रैलोक्यद्युतिकृद्भा
 स्वत्स्कंयकापालमालिनम् ॥ २७ ॥ दीप्तनक्षत्रमालारुद्राक्षमालाधरं द्विजाः ॥ निःशेषवारिसंपूर्णकमंडलुधरं त्वज्रम् ॥ २८ ॥ जगद्भाधि
 र्यकृन्नादमजंडमरुधारिणम् ॥ केयूरखड्गनागेंद्रं मूर्ध्नि मणिविरांजितम् ॥ २९ ॥ मेखलाकिंकिणीमालामुक्ताहारविभूषितम् ॥ घुर्घुरां व्य
 क्तनिर्गच्छद्रंभीरखनूपुरम् ॥ ३० ॥ सहेमपट्टनीलाभं व्याघ्रचर्मोत्तरीयकम् ॥ विद्युल्लताप्रभागंगाभृतमूर्धं सुरार्चितम् ॥ ३१ ॥ समस्त
 भुवनाभरधारणोक्षासनास्थितम् ॥ त्रैलोक्यवनितामौलिं वद्धदेहार्धपार्वतिं ॥ ३२ ॥ लक्षसूर्यप्रभाभास्वत्रैलोक्यकृतं पांडुरम् ॥ अमृतपु
 तहृष्टांगं दिव्यभोगसमाकुलम् ॥ ३२ ॥ दिग्देवतासमायुक्तं सुरासुरनमस्कृतम् ॥ नित्यं शाश्वतं मन्वन्तं व्यापिनं नंदिनं ध्रुवम् ॥ ३४ ॥ द्वि
 जोध्यात्वेवमात्मानं सम्यग्द्रुद्रस्वरूपिणम् ॥ संप्रध्वस्वांतरायः संस्ततोयजनमाचरेत् ॥ ३५ ॥ अनुलिप्ते सुलिप्ते च देशे गोचर्ममात्रके
 स्थंडिले बुजमालिख्यमंत्रैः प्रक्षालनं पुनः ॥ ३६ ॥ तत्र पूज्यप्रकर्तव्यानमश्च शंभवाय च ॥ मानोमहांतमिति च सिद्धमंत्रं स्मरेद्बुधः ॥ ३७ ॥

स्वललाटेपुनर्ध्यायेत्तेजोरूपंशिवंद्विजः ॥ इशाक्षरेणमंत्रेणदद्यात्पादार्यकौपुनः ॥ ३८ ॥ न्यासमंत्रैश्चसोंकारैर्मानस्तोकेतनेत्यपि ॥
 शंभवायेतिमंत्रेणदद्याद्गंधोदकादिकम् ॥ ३९ ॥ पुष्पधूपप्रदीपादियथाभानिवेद्यकम् ॥ दशाक्षरेणतेनैकनमःकुर्यात्पुनर्द्विजाः ॥ ४० ॥
 शिखातस्यतुरुद्रस्योत्तरनारायणंद्विजाः ॥ शिरःपुरुषसूक्तंचशिवसंकल्पकंचहृत् ॥ ४१ ॥ कवचंचाप्रतिरथनेत्रंविभ्राड्बृहन्बयत् ॥
 शतरुद्रियमस्रंचदेवस्यास्रंप्रकल्पयेत् ॥ ४२ ॥ पंचांगानिस्मरेद्धृष्टःप्रणवंचजपेद्विजः ॥ उद्धृत्यप्रणवेनेशंविकिरीतिविसर्जयेत् ॥
 ॥ ४३ ॥ रुद्ररूपोद्विजोयद्यत्कुर्यात्तच्चद्विसिध्यति ॥ अक्षतान्वातिलान्वापियवान्वासमिधोपिवा ॥ ४४ ॥ शंभवायेतिजुहुया
 त्सर्वास्तानाज्यसिक्तकान् ॥ पंचपंचाथषट्षड्वाअष्टावष्टौतथापिवा ॥ ४५ ॥ दशदशैकादशवाजुहुयात्साधकोद्विजः ॥ द्विजः
 सदारःसंतुष्टःशुचिःस्नातोयतेंद्रियः ॥ ४६ ॥ जपतर्पणहोमादौरतोयोवत्सरंजपेत् ॥ दशानांसोश्वमेधानांफलंप्राप्नोतिवैद्विजः ॥ ४७ ॥
 सौवर्णपृथिवीदानपुण्यभागजायतेनरः ॥ महापापोपपापैश्चमुक्तोरुद्रत्वमृच्छति ॥ ४८ ॥ एकादशगुणप्रवृद्धानावृत्त्यायातिरुद्रताम् ॥
 रुद्रजापीशुचिःपुण्यःपांक्तैःश्राद्धभुग्वरः ॥ ४९ ॥ पूर्वजानांशतंसैकंतारयेद्दुद्रजाप्यकृत् ॥ एकतोऽग्निसर्वज्ञानिभिःसहतद्वैतैः ॥
 ॥ ५० ॥ एकतोरुद्रजापीतुमान्यःसर्वैस्तुदैवतैः ॥ पात्रमत्रपवित्रंतुनाधिकंरुद्रजापिनः ॥ ५१ ॥ तस्मैदत्तंनतद्रुक्तंनदानंत्यायकल्पते ॥
 वेदांगवेदिनामंतःशिवभक्तःसदाधिकः ॥ ५२ ॥ इतिबृहत्पाराशरीयरुद्रपूजाविधिः ॥ अथातःसिद्धिकामःसन्कंदमूलफलाशनः ॥
 गोमूत्रयावकक्षीरदधिशकाज्यभोजनः ॥ १ ॥ ह्रविष्यभोजनोवासौविप्रोमुन्यन्नभोजनः ॥ जपहोमदिकुर्वाणोयथोक्तफलभागभवेत् ॥
 ॥ २ ॥ शिरसासहरुद्राणांजपैर्दशशतैर्ध्रुषम् ॥ सर्वमंत्राभयंतस्यब्राह्मणस्योक्तकारिणः ॥ ३ ॥ सिद्धामंत्राद्विजेन्द्रस्यर्चितितार्थफल

प्रदाः ॥ रुद्रस्यैवास्यसर्वेभवंतीश्वरनोदिताः ॥ ४ ॥ एकादशशुभान्कुभानाहृत्यविधिसंमितान् ॥ सहिरण्यान्सवस्त्रांश्चफलपुष्पो
पशोभितान् ॥ ५ ॥ एकादशाहमात्मानमन्यंवाहितकाम्यया ॥ विनायकोपसृष्टं चस्त्रायात्काकपदाहतम् ॥ ६ ॥ मृतवत्सांकाक
वंध्यांस्नापयेच्चतथानरान् ॥ जपेदेतत्सकृद्विप्रःसर्वदोषैर्विमुच्यते ॥ ७ ॥ अनङ्गाहंचवस्त्राणिदद्याद्धेनुंचदक्षिणाम् ॥ भोजयेद्धिदुषोविप्रा
न्समाप्तौकर्मणिद्विजः ॥ ८ ॥ भक्त्यैकादशवस्त्राद्यैर्यथाशक्त्यासमर्चयेत् ॥ अथवाचरुभैशाशीसशिरोरुद्रसहस्रकम् ॥ ९ ॥ जपेद्रोष्ठे तथा
रण्येसिद्धक्षेत्रेशिवालये ॥ अश्यागारेसमुद्रेवानदीनिर्झरपर्वते ॥ १० ॥ जपेदन्यत्रवासिद्धाच्छुचौदेशेऽम्नोरमे ॥ धीरोदृष्टव्रतोमौनीत्य
क्तक्रोधोयतेंद्रियः ॥ ११ ॥ धौतवासास्त्वधःशायीरुद्रलोकेमहीयते ॥ नमोगणेभ्यइत्यस्यमंत्रस्यब्राह्मणोयुक्तम् ॥ १२ ॥ जप्त्वाचश्रीफ
लेर्हुत्वासर्वकार्येषुसिद्धिभाक् ॥ नमोस्तुनीलकंठायेतन्मंत्रेणसप्तधा ॥ १३ ॥ आंवत्यौदकमामंत्र्यविषार्तश्रवणेजपेत् ॥ विषेणमु
च्यतेसद्यःकालदृष्टोपिजीवति ॥ १४ ॥ विषस्याभिभवोनस्यान्नरस्यतस्यकर्हिचित् ॥ ग्रहग्रस्तंज्वरग्रस्तंरक्षःशाकिनिदूषितम् ॥ १५ ॥
ब्रह्मराक्षसग्रस्तंवाअन्यदोषोपगूहितम् ॥ प्रमुंचधन्वनइतिभस्मनासर्षपैस्तथा ॥ १६ ॥ तीक्ष्णैन्मुंचमुंचेतित्रयाच्छीघ्रंतुमुंचति ॥
नमःशंभवइत्यस्यमंत्रस्यचायुतंद्विजः ॥ १७ ॥ जप्त्वाखदिरसमिधोहुत्वाविप्रःसहस्रकम् ॥ तीक्ष्णतैलशुतंसम्यङ्मंत्रंतेचायुतंजहि ॥ १८ ॥
फट्फट्कारेणजुहुयात्क्षय्यरोगोचिराद्भवेत् ॥ जलमध्येशतावर्तात्सद्योवृष्टिर्निगद्यते ॥ १९ ॥ नाभिमात्रेजलेविप्रःप्रविश्यजुहुयाज्ज
लम् ॥ कुर्यादेकार्णवांधात्रीमंत्रंनाहात्म्यतोभृशम् ॥ २० ॥ नमःश्वभ्यइत्यमुनामंत्रेणतुसहस्रकम् ॥ लवणमध्वाहुतिभीराजाशीघ्रवशो
भवेत् ॥ २१ ॥ द्विगुणाःपलाशसमिधोमहादानीप्रवर्तते ॥ त्रिगुणेनचपद्मानांपातालंसिध्यतिध्रुवम् ॥ २२ ॥ चतुर्गुणेनमंत्रेणवरदाश्रीः प्रव

तेते ॥ समुद्रमानदीकूलेपुलिनेवापवित्रके ॥२३॥खड्गोपरिश्रीफलानांहुत्वात्रिंशच्छतानिच ॥ खड्गविद्याधरोविप्रःशिवाज्ञातःप्रजायते ॥
 ॥ २४ ॥ अणिमाद्यष्टगुणंहुत्वाजपेन्मंत्रसहस्रकं ॥ अणिमादिकसिद्धीनांपतिरेवभवेद्विजः ॥ २५ ॥ छंदोदैवतमार्षेयमथातःशतरुद्रिये ॥
 ज्ञानेनकर्मसम्यक्त्वंद्विजानांयेनजायते ॥२६॥आद्यानुवाकेरुद्राणामाद्यायांचक्रुचिद्विजः ॥छंदोगायत्रमन्यासुअनुष्टुप्तिस्त्रिषुस्मृतम् ॥ २७ ॥
 पंक्तिस्तिसृषुविज्ञेयाअनुष्टुप्सप्तसुस्मृतम् ॥ द्वयोश्चजगतीविप्राउक्तमाद्यानुवाकयोः ॥ २८ ॥ अन्यानुवाकेप्रथमाबृहतीजगतीतथा ॥ अनु
 ष्टुपचतृतीयायांद्रयोस्त्रिषुप्स्मृताद्विजाः ॥ २९ ॥ अपरासुतथानुष्टुप्वनुवाकद्वयंस्मृतम् ॥ रुद्रःसर्वासुदैवत्यंविनियोगोयथोचितम् ॥ ३० ॥
 यज्ञाग्रतादिषट्केचशिवसंकल्पमात्रकम् ॥ रुद्रस्तुदेवताषट्सुविनियोगोजपादिषु ॥ ३१ ॥ सहस्रशीर्षाइत्यादिद्विगुणाष्टसुदेवताः ॥
 पुरुषोयोजगद्बीजमृषिनारायणःस्मृतः ॥ ३२ ॥ छंदःसर्वासुवानुष्टुप्त्रिण्योविनियोगोजपादिषु ॥ अद्भ्यःसंभूतइत्यादेरुत्तरनारायणऋषिः ॥ ३३ ॥
 आशुःशिशानइत्यादिरप्रतिरथमुच्यते ॥ एतन्नामासुनिस्तत्रदेवताचामरेश्वरः ॥ ३४ ॥ पूर्वानुवाकेदैवत्यंत्रिषुप्छंदःप्रकीर्तितम् ॥ त्रिषुप्
 छंदोजपादौचविनियोगोयथोचितम् ॥ ३५ ॥ त्र्यंभकमितिचैवात्रवसिष्ठस्यार्षमुच्यते ॥ देवताअर्षमायत्रछंदस्त्रिषुप्प्रकीर्तितम् ॥ ३६ ॥
 विभ्राइबृहच्चइत्यादौसूर्योदैवतमुच्यते ॥ एतत्संचित्यसंफलंद्विजाग्र्योरुद्रजाप्यकृत् ॥ ३७ ॥ यद्यदाश्रभतेकर्मतत्तस्यफलदंभवेत् ॥
 वेदाध्यायेस्यदातृणांश्रद्धयाद्रविणस्यच ॥ ३८ ॥ प्रजानामायुषःकीर्तेर्भूयस्त्वंरुद्रजापिनः ॥ इमंमंत्रंपवित्रंचरहस्यंपापनाशनम् ॥ ३९ ॥
 रुद्रविधिविधिश्रेष्ठंकुर्याद्विप्रःशिवेनरः ॥ शैवागमविशेषज्ञोवेदवेदांगपारगः ॥ ४० ॥ कुर्याद्यएतद्विधिवद्विधानंशंभेरजस्रंप्रथितंद्विजेन्द्राः ॥
 प्राप्नोतिलोकंसशिवस्यसाक्षादत्रापिसस्याच्छिववत्सपूज्यः ॥ ४१ ॥ मंत्राणिसर्वाणित्रंसद्विजस्यनिर्देशंकर्माणिभवंतितस्य ॥ यः साधयेत्प्रो

क्तविधानविज्ञोमंत्राभिपूज्यः सचशंभुवत्स्यात् ॥ ४२ ॥ मंत्रत्रिनेत्रं जुहुयाद्धुताशेयो विल्वपत्रैर्घृतदुग्धमिश्रैः ॥ निहत्यमृत्युं श्रियमेतिधात्र्यां
 प्राप्नोति पश्चाच्छिवलोकमेव ॥ ४३ ॥ पंचभागश्च षट् व्रातः पंचेन्द्रं पंचवारुणम् ॥ षट्जती च जपित्वा तु सर्वपापैः प्रमुच्यते ॥ ४४ ॥ इति बृहत्पाराश
 रीयेशांत्यध्याये रुद्रशांतिः ॥ अथातः संप्रवक्ष्यामि तडागादिविधिं शुभम् ॥ कृतेन येन तेषां तु प्रतिष्ठा संप्रजायते ॥ १ ॥ अस्मत्तातस्य तातेन पृ
 च्छकेरघुपुंगवे ॥ तडागाद्युत्सवे प्रोक्तो विधिः सोयंप्रकीर्त्यते ॥ २ ॥ दीर्घिकासु तडागेषु सन्निहत्यासु यो विधिः ॥ तं वसिष्ठो वदत्सम्यक् दशरथस्य पृ
 च्छतः ॥ ३ ॥ तस्माच्च श्रुतवाञ्छक्तिः शुश्रावातः पराशरः ॥ तत्प्रसादेन तत्प्रोक्तो यो विधिः सोयमुच्यते ॥ ४ ॥ तडागादिमिपानानां यावन्नोत्सर्जनं
 कृतम् ॥ तावत्तत्परकीयं तु स्नानादीनामनर्हकम् ॥ ५ ॥ अप्रतिष्ठितदेवानां नकार्यं पूजनं नरैः ॥ अप्रतिष्ठितस्वात्मामपेयं तोयमुच्यते ॥ ६ ॥
 तदुत्सर्गः प्रकर्तव्यो निजवित्तानुसारतः ॥ वित्तशाब्दं न कुर्वीत इत्युवाच पराशरः ॥ ७ ॥ तद्विधिं ज्ञः शुचिः शांतो ब्राह्मणो धर्मवृद्धये ॥ विपरीतमतिर्यः
 स्यात्तत्कृतं कर्म निष्फलम् ॥ ८ ॥ तडागपालिपृष्ठे तु मंडपं कारयेद्विजः ॥ पूर्वोत्तरं प्लवेदेशे शुचिः स्वस्थः समाहितः ॥ ९ ॥ चतुरस्रं चतुर्द्वारं
 दशहस्तप्रमाणकम् ॥ स्वामिहस्तप्रमाणेन तोरणानि च कारयेत् ॥ १० ॥ पताकाविविधाः कार्या नानीवर्णाः समंततः ॥ शुभपल्लवं संयुक्ताद्वारे
 षुकलशाः स्मृताः ॥ ११ ॥ यथावर्णयथाकाष्ठं यथाकार्याः प्रमाणतः ॥ तथायूपान् प्रवक्ष्यामि वर्णानां हितकाम्यया ॥ १२ ॥ पालशो ब्राह्मणस्योक्तो
 नैयग्रोधस्तु भृभुजः ॥ वैल्वो वैश्यस्य यूपः स्याच्छूद्रस्यौदुंबरः स्मृतः ॥ १३ ॥ शिरःप्रमाणं विप्रस्यं आकंठं क्षत्रियस्य च ॥ उरःप्रमाणो वै
 श्यस्य शूद्रस्य नाभिमात्रकः ॥ १४ ॥ वेदिकापादमूले तु यूपस्तत्र निखन्यते ॥ यूपस्य दक्षिणे भागे तोरणं तत्र कारयेत् ॥ १५ ॥ ब्राह्मस्था
 ने च तन्मध्ये अष्टौ भागाः प्रकीर्तिताः ॥ तेषामुत्तरतः सोमं कुबेरं कुविदं गेति ॥ १६ ॥ धनदं धन्वनागेति ईशावास्येति शंकरम् ॥ आकृष्णेत्यादिभि

मंत्रैः स्वैः स्वैर्ग्रहंश्च पूजयेत् ॥ १७ ॥ त्रात्परमिन्द्रमितीन्द्रमग्निदूतमिति पावकम् ॥ अग्निः पृथुरित्यादिधर्मराजं द्विजोत्तमाः ॥ १८ ॥ तद्विष्णोरिति
 वैविष्णुं नमः सूतेति निर्ऋतिम् ॥ संस्रक् ऋषय इत्यादि मंत्रैः संस्रक् ऋषीस्तथा ॥ १९ ॥ वरुणस्योत्तं भनमसिवरुणं च पूजयेत् ॥ एवं द्वाविंशति
 स्थानानि मंत्रोक्तानि पृथक् पृथक् ॥ २० ॥ इमं मे तन्नः सत्वन्नस्तत्वायेति उदुत्तमम् ॥ समुद्रोत्तिसमुद्रेति त्रीन्समुद्रानिति ध्रुवम् ॥ २१ ॥
 दशभिर्वाक्रुणैर्मंत्रैरद्भुतीनां शतद्वयम् ॥ शतमर्धशतं वापि विंशत्यष्टोत्तरं शतम् ॥ २२ ॥ गोसहस्रयुत्वापिशंतार्धवाप्रदीयते ॥ अलाभे
 चैव गां दद्यादेकामपि पयस्विनीम् ॥ २३ ॥ अरोगां वत्ससंयुक्तां सुरूपां भृषणां चिताम् ॥ सौवर्णाराजतास्ताम्राः कांस्याः सैसाः स्वशक्तिः
 ॥ २४ ॥ मत्स्यानक्रादयः कार्या विविधा वर्तवृत्तयः ॥ गोवत्सौवत्सवद्धौतौ आग्नेय्यां दिशि संस्थितौ ॥ वायव्याभिमुखौ तत्र त्परये द्वारिम
 ध्यतः ॥ २५ ॥ वस्रयुग्मनि विप्रेभ्यो मुद्रिकाच्छत्रिकां दयः ॥ भक्त्या तेभ्यः प्रदातव्याः प्रसादाय त्नतो द्विजाः ॥ २६ ॥ विप्रान्संतोष्य दे
 यानिदानानि विविधान्यपि ॥ हेमफुरुपसंयुक्तां शय्यां दद्यात्स्वशक्तिः ॥ २७ ॥ आसनानि प्रशस्तानि भाजन्मनि निवेदयेत् ॥ एतत्प्रद
 क्षिणीकृत्य आत्मनां च विपश्चितः ॥ २८ ॥ प्रसादयेद्विजान्सर्वान्वांछन्पूर्तफलं नरः ॥ कृतांजलिपुटो भूत्वा विप्राणां मग्रतः स्थितः ॥ २९ ॥
 ब्रूयाद्देवा भवंतोत्र सर्वे विप्राधनुर्धराः ॥ ते यूयं तारयध्वं मांसं सारार्णवतो द्विजाः ॥ ३० ॥ आगताममपुण्येन पूर्तकर्मप्रसंधकाः ॥ कूर्मचम
 करं मत्स्यान्सौवर्णास्तत्र कारयेत् ॥ ३१ ॥ मीनास्तुराजतास्तत्र ताम्रा दुर्दुरकाः स्मृताः ॥ जलकुंजरगोर्धांश्च सैस्यांस्तत्र प्रकल्पयेत् ॥ ३२ ॥
 अन्येऽपि जलास्तत्र शक्तिस्तान्प्रकल्पयेत् ॥ इमं मुण्यं प्रंशस्तं च तडागादिकिं धन्तः ॥ ३३ ॥ वापीकूपतडागादौ कारयेद्ब्राह्मणेर्बुधैः ॥
 खानयित्वा तडागादिस्वभावाच्छाठ्यवर्जितः ॥ मानवः क्रीडति स्वर्गे यावदिन्द्राश्चतुर्दश ॥ ३४ ॥ एतद्विधानं विदधाति भक्त्या खातेषु स

वर्षेषु तडागकेषु ॥ सोमुत्रकर्मैः परिपूर्णदेहोभुक्ते धरित्र्यामिह सर्वभोगान् ॥ ३५ ॥ वदंतिकेचिद्रुणस्य लोके प्रयाति भोगान्वरुणस्य भुक्ते ॥
 भुक्त्वा चिरंतत्र पुनर्धरित्र्यां नरेन्द्रतामेति पराशरोक्तिः ॥ ३६ ॥ ॥ इति बृहत्पराशरिये तडागादिप्रतिष्ठा ॥ अथातः संप्रवक्ष्यामि द्विजे
 द्राः श्रूयतामिमम् ॥ लक्षहोमविधिपुण्यकोटिहोमविधिततः ॥ १ ॥ स्वयंभूर्यमुवाच प्रागस्मत्तातपितामहे ॥ तमिमं संप्रवक्ष्यामि श्रूयतां पाप
 नाशनम् ॥ २ ॥ ये चेह ब्राह्मणाः कार्याभूमिर्यायत्र मंडपम् ॥ याः समिधो ये च मंत्रा अन्यच्च तत्र यद्भवेत् ॥ ३ ॥ लक्षहोममिषं विप्राः कथ्यमानं नि
 बोधत ॥ युग्माश्च ऋत्विजः कार्या ब्राह्मणा ये विपश्चितः ॥ ४ ॥ नियमव्रतसंपन्नाः महिताः पार्थिवेन तु ॥ नित्यं जपरसाये च नियोज्यास्ता ह
 शाद्विजाः ॥ ५ ॥ कंदमूलफलाहारादधिक्षीराशिनोपिवा ॥ प्रागुदीच्यां समेदेशे स्थंडिलं तत्र कारयेत् ॥ ६ ॥ तत्र वेदीं प्रकुर्वीत पंच
 हस्तप्रमाणकम् ॥ दक्षिणोत्तरआयामे त्रिंशत्पूर्वपश्चिमे ॥ ७ ॥ कुंडानि खनितव्यानि अंगुलान्येकविंशतिः ॥ निधापयेद्विंशत्यं च रत्ना
 नि विविधानि च ॥ ८ ॥ सिकतोपरि दातव्या तत्राप्यग्निं समिधयेत् ॥ ग्रहोश्चैव सनक्षत्रान्दिशि प्राच्यां समर्चयेत् ॥ ९ ॥ अवदानविधानेन
 स्थालीपाकं प्रकल्पयेत् ॥ आज्यभागाहुती हुत्वानवाहुत्या च होमयेत् ॥ १० ॥ अग्निं सोमं तथा सूर्यं विष्णुं चैव प्रजापतिम् ॥ विश्वे देवान्म
 हेन्द्रं च मित्रं स्वष्टकृतं तथा ॥ ११ ॥ सदाधिमधुघृतानां समिधुं चैव याज्ञिकाः ॥ होमयेयुः सहस्रं च मंत्रैश्चैव यथाक्रमम् ॥ १२ ॥ चतुर्विंशति
 गायत्र्यामानस्तोकेति षट् तथा ॥ त्रिंशद्द्रहादिमंत्रैश्च चत्वारिंशैश्च वैष्णवैः ॥ १३ ॥ कूर्प्मांडैर्जुहुयुः पंचकिरकायास्तु षोडश ॥ दद्याद्दशस
 हस्राणि जातवेदस इत्युच्यते ॥ १४ ॥ पंचसहस्राण्यन्यानि जुहुयादिन्द्रदेवतैः ॥ हुते शतसहस्रे तु अभिषेकं विधापयेत् ॥ १५ ॥ पुण्याभिषेके
 यत्प्रोक्तं तत्प्रदायं शुभं भवेत् ॥ अथ षोडशभिः कुंभैः सहिरण्यैः समंगलैः ॥ १६ ॥ सर्वौषधिसमायुक्तैर्नानारत्नविभूषितैः ॥ अभिषेकं ततः

कुर्यात्स्नानमंत्रैर्यथोचितैः ॥ १७ ॥ समाप्तेतुतस्तस्मिन्प्रधानादाक्षिणाःस्मृताः ॥ गजाश्वरथयानानिभूमिवस्त्रयुगानिच ॥ १८ ॥
 अन्नंचगोशतंहेमऋत्विजांचैवदक्षिणाः ॥ वृषेणैकादशेनाथदातव्यादशधेनवः ॥ १९ ॥ स्वशक्तितःप्रदातंव्यावित्तज्ञात्वनकारयेत् ॥
 एवंकृतेतुयत्किंचिद्ब्रह्मणीडासमुद्भवम् ॥ २० ॥ भौममाकाशजंवापिअरिष्टंयच्चजायते ॥ तत्सर्वलक्षहोमेनप्रशमंयातिनिश्चितम् ॥
 ॥ २१ ॥ शांतिर्भवतिपुष्टिश्चवलंतेजःप्रवर्धते ॥ वृष्टिर्भवतिराष्ट्रेषुसर्वोपद्रवसंक्षयः ॥ इतिबृहत्पाराशरीयेलक्षंहोमविधिः ॥ ॥ अथा
 तःसंप्रवक्ष्यामिकोटिहोमविधिद्विजाः ॥ श्रूयतामादरेणैवसर्वकामफलप्रदः ॥ १ ॥ सानुष्ठानाद्विजाःप्रोक्ताऋत्विजोयंगकर्मणि ॥ विधि
 ज्ञाश्चैवधर्मज्ञाःस्वदारनिरताश्वये ॥ २ ॥ वरणीयाविशेषेणग्रहयागक्रियाविदः ॥ एकांगविकलेष्विप्रोद्धनधान्याफहारकः ॥ ३ ॥ सर्वा
 गविकलोयस्तुयजमानंहिनस्तिः ॥ तस्मात्सर्वप्रयत्नेनवेदांगविधिकोर्विदाः ॥ ४ ॥ प्रकर्तव्याविशेषेणग्रहयज्ञविदोद्विजाः ॥ ग्रहांद
 द्युःफलनागाःशूराश्चैवनरेश्वराः ॥ अध्येताचैवमंत्राणांऋचामष्टोत्तरंशतम् ॥ ५ ॥ संएवऋत्विग्विज्ञेयःसर्वकामफलप्रदः ॥ आवाहनी
 योरत्नेनप्रणिपत्यपुनःपुनः ॥ ६ ॥ एवंकृतेतुयत्किंचिद्ब्रह्मणीडासमुद्भवम् ॥ तत्सर्वनाशयेद्दुःखंऋतघ्नेसौहृदंयथा ॥ ७ ॥ तस्माच्छत
 गुणःप्रोक्तःकोटिहोमःस्वयंभुवा ॥ आहुतीभिःप्रयत्नेनदाक्षिणाभिःफलेनवा ॥ ८ ॥ पूर्ववद्ब्रह्मदेवात्प्रांवाहंमविसंजने ॥ होममंत्रास्त
 एवोक्ताःस्नानंदानंतथैवंच ॥ ९ ॥ मंडपस्यचवेद्याश्चविशेषंचनिबोधत ॥ कोटिहोमेचतुर्हस्तंचतुर्हस्तायतंपुनः ॥ १० ॥ योनिवप्रद्वयोपेतं
 तदप्याहुस्त्रिमेखलम् ॥ द्व्यंगुलेनोच्छ्रिताकार्याप्रथमामेखलाबुधैः ॥ ११ ॥ त्र्यंगुलेनोच्छ्रितातद्द्वितीयामेखलास्मृता ॥ तृतीयामे
 खलायातुउच्छ्रायेचतुरंगुला ॥ १२ ॥ द्व्यंगुलस्तत्रविस्तारःपूर्वयोरेवशस्यते ॥ वितस्तिमात्रायोनिःषट्स्त्र्यात्सप्तांगलिविस्तता ॥ १३ ॥

कूर्मपृष्ठोच्छ्रितामध्येषां श्वत्श्रांगुलोच्छ्रिता ॥ गजोष्ठसदृशातद्रदायता ॥ मखलापारसवत्रअश्वत्थपत्रसंनिभा ॥ एत-
 त्सर्वेषु कुंडेषु यो निलक्षणमीरितम् ॥ १५ ॥ वेदीचकोटिहोमे स्याद्रितस्तीनांचतुष्टयम् ॥ चरतुस्रासमांतद्रत्निभिर्वपैः समावृता ॥ १६ ॥
 वप्रप्रमाणंबूर्वाक्तं वेदिकायास्तथोच्छ्रयः ॥ ततः षोडशहस्तः स्यान्मंडपश्चचतुर्मुखः ॥ १७ ॥ पूर्वद्वारे च संस्थाप्य बृहचवेदपारगं -
 यजुर्वेदं तथा याम्येषां पश्चिमे सामवेदिनम् ॥ १८ ॥ अथर्ववेदिनं तद्रदुत्तरे स्थापयेद्बुधः ॥ होमेषौ ब्राह्मणाः कार्यवेदवेदांश्च वेदिनः ॥ १९ ॥
 एवं द्वादशविप्रास्ते वस्त्रमाल्यानुलेपनैः ॥ पूर्ववत्पूजयेद्भक्त्या सर्वांगभरणैर्द्विजान् ॥ २० ॥ रात्रिसूक्तं च सौरं च पत्नमानं च मंगलम् ॥ पू-
 र्वतो बृहचः शान्तिपावमानमुदङ्मुखम् ॥ २१ ॥ सूक्तं रौद्रं च सौम्यं च कूप्मांडैः शान्तिमेव च ॥ पाठयेद्दक्षिणे द्वारे यजुर्वेदिनमुत्तमम् ॥ २२ ॥
 सौपर्णमथ वैराजमाग्नेर्योरुद्रसंहितां ॥ ज्येष्ठसामतथा शान्तिच्छंदोगः पश्चिमे पठेत् ॥ २३ ॥ शान्तिसूक्तं च सौरं च तथा च स्यावने शुभम् ॥ पौ-
 ष्टिकं चैव हाराज्यमथर्वात्तरतोजपेत् ॥ पंचभिः सप्तभिर्वाथ होमः कार्यस्तु पूर्ववत् ॥ २४ ॥ स्नाने दाने च ये मंत्रास्त एव द्विजसत्तमाः ॥ वंसा-
 धाराविधानंतु लक्षहोमे तदिष्यते ॥ २५ ॥ अनेन विधिनायस्तु ग्रहपूजां समाचरेत् ॥ सर्वान्कामांश्चिंभुक्त्वा भंते विष्णुपुरं व्रजेत् ॥ २६ ॥
 यः पठेच्छृणुयाद्वापि ग्रहयोगमिमं नरः ॥ सर्वपापविनिर्मुक्तः स गच्छेद्द्वैष्णवं पदम् ॥ २७ ॥ अश्वमेधसहस्रापि दशचाष्टौ च मानवः ॥ कृत्वाप्यत्फ-
 लमप्नोति कोटिहोमात्तदश्रुते ॥ २८ ॥ ब्रह्महत्यासहस्राणि भूगहत्यार्बुदानि च ॥ नश्यंति कोटिहोमेन स्वयं भूवचनं यथा ॥ २९ ॥ प्रपेदिरेय-
 धान्यैरनंतैः पशुभिः समेतम् ॥ निर्द्वन्द्वनीरोगमदस्युतस्य यो लक्षकोट्योर्हवनं विदध्यात् ॥ ३० ॥ राष्ट्रं मोवांछितं वृष्टियुक्तं
 ॥ ३१ ॥ यो लक्षहोमं विदधाति भूभृत्तद्ब्रह्मरो लक्षशतं

जुहोति ॥ प्रत्यब्दमाप्नोति सदीर्घमायुर्भुक्ते सपत्नान्विजयेद्धरित्रां ॥ ३२ ॥ सो ब्रह्मवर्ती गुरुदास्मामीग्रामादिदाहांद्भुवपापयुक्तः ॥ पापै
 रशेषैः पुरुषो विमुक्तः सकोपेऽटिहोमाद्बुधत्वमेति ॥ ३३ ॥ तस्मात्तदाभूपतयो विदध्युर्वृष्टिप्रजासौख्यबलस्यंगुप्त्यै ॥ आयुः प्रवृद्ध्यै च विजया
 यकीर्त्यै लक्षादिहोमग्रहयागमनम् ॥ ३४ ॥ ॥ इति बृहत्पाराशरीये कोटिहोमविधिः ॥ ॥ अथान्यसंप्रक्ष्यामि विधिं पावनमुत्तमम् ॥ अ
 स्मत्तातप्रभावोयं रघुपौत्रस्यधीमतः ॥ १ ॥ अनपत्यस्य पुत्रार्थं चक्रैव भांडकं स्तुयम् ॥ सहस्रश्रीर्षसूक्तस्य विधानं चरुपाककृत् ॥ २ ॥ ये
 र्यैर्नृपैः कृतं पूर्वमन्यैरपि द्विजोत्तमैः ॥ सिध्यन्ति सर्वमंत्राणि विधिविद्विद्रिजोत्तमैः ॥ ३ ॥ उपासितानि तद्भक्त्या श्रोत्रियैः श्रुतिपारगैः ॥ आत्म
 विद्विर्निराहारैर्व्रतिभिर्मंत्रवित्तमैः ॥ ४ ॥ क्रियमाणाः क्रियाः सर्वाः सिध्यन्ति व्रतचारिभिः ॥ नपाठान्नधनात्स्नानान्नात्मनः प्रतिपादनात् ॥
 ॥ ५ ॥ प्राक्तनात्कर्मणां पुंसां सर्वाः सिध्यन्ति सिद्धयः ॥ शुक्लपक्षे शुभे वारे शुभनक्षत्रगोचरे ॥ ६ ॥ द्वादश्यां पुत्रकामोयं चरुं कुर्वीत वैष्णवं
 म् ॥ दंपत्योरुपवासः स्यादेकादश्यां शिवा लये ॥ ऋग्भिः षोडशभिः सम्यगर्चयित्वा जनार्दनम् ॥ ७ ॥ चरुं पुरुषसूक्तेन श्रपयेत्पुत्रका
 म्यया ॥ प्राप्नुयाद्द्विष्णवं पुत्रं चिरायुः संततिक्षमम् ॥ ८ ॥ द्वादश्यां द्वादश चरुं न्विधिवन्निर्वपेद्विजः ॥ यं करोति महायागं विष्णुलोकं
 संगच्छति ॥ ९ ॥ हुत्वा ज्यं विधिवत्पूर्वमृग्भिः षोडशभिस्तथा ॥ समिधोऽश्वत्थवृक्षस्य हुत्वा ज्यं जुहुयत्पुनः ॥ १० ॥ उप
 स्थानंततः कुर्याद्भ्यात्वा तु मधुसूदनम् ॥ हविर्होमंततः कृत्वा दद्यात्पंचघृताहुतीः ॥ ११ ॥ कामप्रदानं मस्कृत्य नारीनं रायणं प्रति
 संप्राप्य च हविः शेषं वसेल्लक्ष्मीगृहे ॥ १२ ॥ विधिमेतंततः कृत्वा कर्तव्यं द्विजं तर्पणम् ॥ अन्यस्त्रीषु निवर्तत यावद्भर्तृविंदति ॥
 ॥ १३ ॥ अप्रसूतां मृतपंत्यायाचकन्यां प्रसूर्भवेत् ॥ क्षिप्रं सा जनयेत्पुत्रं पाराशरवचो यथा ॥ १४ ॥ होमांते दक्षिणां दद्याद्देमं वासस्ति

लान्वसु ॥ भूमिहिरण्यं रत्नानि यथासंभवमेव च ॥ १५ ॥ यः सिद्धमंत्रः सततं द्विजेंद्रः संपूज्य विष्णुं विधिवत्सुतार्थी ॥ इदं विधानं विदधाति स-
 म्यक्संपुत्रमाप्नोति हरिप्रसादात् ॥ १६ ॥ ॥ इति बृहत्पाराशरीये पुत्रार्थपुरुषसूक्तविधानम् ॥ ॥ अथात्तः संप्रवक्ष्यामि ग्रहमंत्राधिदैव-
 तम् ॥ आर्षेच्छंदश्च यज्ज्ञानात्कर्मस्यात्सफलंकृतम् ॥ १ ॥ आकृष्णेनेति मंत्रे स्मिन्दैवत्यंसवितामहत् ॥ ऋषिर्हिरण्यस्तूपाक्षस्त्रिष्टुप्छंदः
 प्रकीर्तितम् ॥ २ ॥ आप्यायस्वेतिसोमश्च देवतंगौतमो मुनिः ॥ गायत्रीछंद उद्दिष्टं विनियोगो यथेप्सितम् ॥ ३ ॥ अग्निर्भूतेति मंत्रेण देवत्यं भौ-
 म उच्यते ॥ विरूपाक्षो मुनिर्धामांश्छंदो गायत्रमुच्यते ॥ ४ ॥ उद्बध्यस्वेति मंत्रस्य बुधो देवतमीरितम् ॥ मुनिर्बुधोऽपि मत्तव्यस्त्रिष्टुप्छंदः प्रकी-
 र्तितम् ॥ ५ ॥ बृहस्पते अतीत्यस्य देवतापि बृस्पतिः ॥ आर्षे गृत्समदोस्येति छंदस्त्रिष्टुप्प्रकीर्तितम् ॥ ६ ॥ शुक्रत्वमिति हीत्यत्र शुक्र इत्यधिदैव-
 तम् ॥ शुक्रश्चापि तथार्षे च विराट्छंदः प्रकीर्त्यते ॥ ७ ॥ शन्नो देवीरिति ह्यत्र शनिर्देवतमुच्यते ॥ सिधुर्नाम ऋषिर्दिद्रांश्छंदो गायत्रमुच्यते ॥ ८ ॥ कां-
 डात्कांडादिति राहुर्देवतं हितमुच्यते ॥ ऋषिः प्रजापतिः प्रोक्तोऽनुष्टुप्छंदः प्रकीर्तितम् ॥ ९ ॥ केतुं कृष्वां निति प्रोक्तं देवतं केतुरेव हि ॥ माधुच्छंदस-
 मार्षे च गायत्रं छंद एव हि ॥ १० ॥ स्योना पृथिवीति मंत्रस्य स्कंदश्च देवता स्मृता ॥ आर्षे मेधातिथिश्चात्र स्वये भूदेवतं परम् ॥ ११ ॥ गर्भाख्यश्च मुनि-
 श्चात्र बृहती छंद उच्यते ॥ इंद्रकुत्सेति देवत्यं इंद्र एव स्मृतो बुधैः ॥ १२ ॥ आर्षे तु कुत्साश्चासुत्रत्रिष्टुप्छंदः प्रकीर्तितम् ॥ यस्मिन्नक्षेत्रेति वा ह्यत्र यमो वै दे-
 वता परः ॥ १३ ॥ ऋषिस्तु कुल्मलो नाम त्रिष्टुप्छंदः स्मरेद्बुधः ॥ ब्रह्मजज्ञानमित्यत्र कालो वै देवतं महत् ॥ १४ ॥ मनुधर्मतनुर्नाम त्रिष्टुप्छंदो विधी-
 यते ॥ आयातमिति मंत्रस्य चित्रगुप्तस्तु देवतम् ॥ १५ ॥ आर्षे तु वामदेवश्च त्रिष्टुप्छंदो बुधैः स्मृतम् ॥ अग्निदूतमिति ह्यस्य अग्निवै देवता स्मृता ॥
 ॥ १६ ॥ आर्षे मेधातिथिर्नाम छंदो गायत्रमेव हि ॥ आप्समे सोम इत्यत्र सोमो वै देवतं स्मरेत् ॥ १७ ॥ मेधातिथिरिहाप्यार्षमनुष्टुप्छंद इ-

प्यते ॥ भूमेःपृथिव्यंतरिक्षमित्यत्रदेवनक्षितिः ॥ ऋषिःज्ञातातपःप्रोक्तच्छंदोनुष्टुप्तथोच्यते ॥ १८ ॥ पुरुषसूक्तस्यदेवत्यंपुरुषएव
 मतंबुधैः ॥ आर्षनारायणोस्तीहृच्छंदश्चानुष्टुबित्यपि ॥ १९ ॥ इद्रायेंदोमरुत्वतेमरुत्वान्देवतंमहत् ॥ आर्षतुकंश्यपश्चेहगायत्रंछंदएवहि ॥
 ॥ २० ॥ मरुत्वंतमितिह्यत्रसुरेंद्रोदेवतामर्ता ॥ अत्रापिकश्यपार्षचगायत्रंछंदएवहि ॥ २१ ॥ उत्तानपर्षइत्यत्रइंद्रोदेवतमुच्यते ॥ आर्ष
 तुसांख्यश्चात्रोक्तमनुष्टुप्छंदइत्यपि ॥ २२ ॥ प्रजापतेइतिह्यत्रदेवताचप्रजापतिः ॥ हिरण्यमर्भश्चार्षतुत्रिष्टुप्छंदस्मृतंबुधैः ॥ २३ ॥
 आयंगौरितिचैवात्रदेवताफणिनोमताः ॥ तर्पराजोमुनिस्तत्रगायत्रंछंदउच्यते ॥ २४ ॥ एषब्रह्माऋत्विजेतिब्रह्मादेवाधिदेवत्वम् ॥ ऋ
 षिर्वैवामदेवोत्रगायत्रंछंदइप्यते ॥ २५ ॥ आतूनइंद्रवृत्रहन्सुरेंद्रःसगणेश्वरः ॥ तथार्षवामदेवोस्यगायत्रंछंदइत्यपि ॥ २६ ॥ जातवेद
 सइत्यत्रजातवेदास्तुदेवता ॥ काश्यपश्चार्षमत्रापिछंदइतिष्टुप्प्रकीर्तितम् ॥ २७ ॥ आनोनियुद्भिरित्यस्मिन्दैवतंवायुरुच्यते ॥ अंर्ष
 मत्रवासिष्ठश्चअनुष्टुप्छंदउच्यते ॥ २८ ॥ आदावाकाशदेवत्यंमुनिःप्रोक्तःप्रजापतिः ॥ छंदोगायत्रमित्युक्तंविनियोगेयथेस्मिन् ॥ २९ ॥ एषोउषे
 तिचाप्यत्रअश्विनोदेवतेस्मरेत् ॥ प्रस्कण्वश्चार्षमत्रापिछंदोगायत्रमुत्तमम् ॥ ३० ॥ मरुतोयस्यहिशेवमरुदेवत्यमुच्यते ॥ गौतमंच
 मुनिंविद्धिछंदश्चप्रथमंमुने ॥ ३१ ॥ छंदस्तथार्षसहदेवतेनज्ञात्वाद्रिजोयःकुरुतेविधानम् ॥ वेदोक्तमर्थप्रदंतिसम्यक्सर्वफलंकर्तुरिहाप्य
 मुत्र ॥ ३२ ॥ योलक्षहोमंयदिकोटिहोमंराजाविदध्यात्प्रतिवर्षमेकम् ॥ राष्ट्रेभिवृष्टिर्विजयःसुभिक्षमारोग्यतास्यात्सुकृतस्यवृद्धिः ॥ ३३ ॥
 भवंतिपुत्राःशुभवंशवृद्धयैदीर्घायुपोराज्यधराधरिःत्र्याः ॥ सत्कीर्तिमंतोवलविक्रमाख्याःप्रतापवंतोरविचंद्रतुल्याः ॥ ३४ ॥ ॥ इतिबृह
 त्पाराशरीयेधर्मशास्त्रेसुब्रंतप्रोक्तसंहितायांशांतिविधाननिर्णयोनामनवमोऽध्यायः ॥ ५ ॥ ॥ अथात्तोनुष्टुप्तेर्धर्मवक्ष्यामिहिताकाम्यया

पराशराच्छ्रुतं विप्रवक्ष्यमाणं निवेद्यत ॥ १ ॥ भूमृद्भूमौ परो देवः पूज्यो सौ परदेवक्त् ॥ सविधाता हि सर्वस्य रक्षितांशासिता च सः ॥
॥ २ ॥ इंद्राग्रियमवित्ते जज्ञे जले जमातरि श्वनाम् ॥ शीतांश्वीशानमात्रश्च ब्रह्मादयोऽसृजन्नृपम् ॥ ३ ॥ नृपो वेदानृपः शंभुर्नृपोऽर्को
विष्टरश्रवाः ॥ दाता हर्तानृपः कर्तानृपां कर्मानुसारतः ॥ ४ ॥ नासृक्षद्यदिराजानं नापि दंडं विधास्यते ॥ नमं स्यन्तौ यद्वचेषा कभ
विष्यज्जगत्स्थितिः ॥ ५ ॥ नाग्रहीष्यन्पुरोडाशान्मनुष्यपितृदेवताः ॥ अभविष्यच्च काकानां पावनं यच्छृत्तंहविः ॥ ६ ॥ निर्गुणोऽपि य
थास्त्रीणां सदा पूज्यः पतिर्भवेत् ॥ तथाराजापि लोकानां पूज्यः स्याद्विगुणोऽपि सन् ॥ ७ ॥ स्वकर्मस्थान्मूलो लोकान्पतिपुत्रानिवारसान् ॥
शिक्षयेद्धर्मविदं दैरधर्मकारिणो जनान् ॥ ८ ॥ नरान्दंडधृतः कुर्याद्धर्मज्ञानार्थसाधकान् ॥ समर्थानश्च पत्यादींश्चूरान्स्वामिहितेद्यातान् ॥
॥ ९ ॥ शुचीन्प्राज्ञान्स्वधर्मज्ञान्विप्रांन्मुद्रकराहितान् ॥ लेखकानपिकायस्थांल्लेख्यकृत्यविचक्षणान् ॥ १० ॥ अमात्यान्मंत्रिणो
दूतान्यथोदितपुरोहितान् ॥ प्राड्वाकांस्तभास्तारान्हितानां रक्षकानपि ॥ ११ ॥ शूरानां च्याञ्छुचीन्प्राज्ञान्परविश्वासकारिणः ॥
सर्वस्थानेषु चाध्यक्षांस्तत्कृत्यवेदिनः परे ॥ १२ ॥ महायत्नाः कुमारानामंतःपुरस्य रक्षणे ॥ वृद्धान्कंचुकिनो विप्राञ्छुचीनश्चिंश्चभीरु
कान् ॥ १३ ॥ यथोदितानि दुर्गाणि कुर्यात्तेष्वपि रक्षणम् ॥ उद्राहमुदितं स्त्रीणां यौनसंबंधकास्णात् ॥ १४ ॥ पुंगुसकृत्यविज्ञानमा
त्मरक्षाप्रयत्नतः ॥ प्रातःसंध्यार्चनादूर्ध्वगूढपुं वचनश्रुतिः ॥ १५ ॥ यथोक्तकार्यैराज्ये च नित्यं कुर्यात्परीक्षणम् ॥ कोशेभाश्च
रथास्तीनां हेतीनां चर्मणामपि ॥ १६ ॥ कुर्यादालोकनं नित्यं मनालस्योमहीपतिः ॥ अमात्यमंत्रियोक्ताणां संमानं नित्यं शोषित्वा ॥ १७ ॥
देवार्चनं सदा होमः शांतिकं वृद्धसेवनम् ॥ यज्ञेदानंतथोत्पातशमनायाथशांतये ॥ १८ ॥ वर्जनं विषयासक्तेभूमिदानं स्वशासनम् ॥ प्राप्ति

वर्जितदेशेचनीतिज्ञोमंत्रकृद्भवेत् ॥ १९ ॥ नित्यमुत्साहयुक्तश्चविजिगीषुरुदायुधः ॥ सदालंकारयुक्तस्तुसदैवप्रियभाषकः ॥ २० ॥ सदाप्रदा
 हितेयुक्तः पूज्योनाकेप्यसौनृपः ॥ सदासाधुषुसमानंविपरीतेषुघातनम् ॥ २१ ॥ दंडं दंडयेषु कुर्वाणो सचायक्षफलं लभेत् ॥ वृद्धान्सा
 धूस्त्रिजान्मौलान्योनसमानयेन्नृपः ॥ पीडां करोति चामीषाराजाशीघ्रं क्षयं व्रजेत् ॥ २२ ॥ यस्तुसमानयेद्देवानित्यं किंप्रांश्च पूजयेत् ॥
 पराजयेत सोरातीन्दीर्घायुरपि जायते ॥ २३ ॥ पीडयमानां प्रजां रक्षेत्कायस्थैश्चाटुतस्करैः ॥ भान्येक्षुतृणतोयैस्तुसंपन्नं परमंडलम् ॥
 ॥ २४ ॥ हीनवाहनयुक्तं च मत्त्वैतत्प्रविशेन्नृपः ॥ मासेसहसियात्रार्थीकृतपुण्याहघोषवान् ॥ २५ ॥ प्रयाणं विधिवत्कुर्यात्सद्ग्रहैरक्षय
 न्वलम् ॥ यत्राञ्जलसरिद्रक्षावृक्षरक्षाचयत्रतु ॥ २६ ॥ तत्रावासं विधायैवरात्रौरक्षेत्स्वयं बलम् ॥ चतुर्दिक्षु च सैन्यस्य निशि शूरान्ध
 नुर्धरान् ॥ स्वयं राजानियुं जीतसमीक्ष्यं भूबलाबलम् ॥ २७ ॥ राज्यस्य पद्गुणान्मत्वा संधिविग्रहयानं कान् ॥ आसनं संश्रयेद्वैधं सम्य
 ग्ज्ञात्वासमाचरेत् ॥ २८ ॥ निर्भेदं स्वबलं कुर्यान्न हन्याद्भूतवेतनम् ॥ दासीः कर्मकरान्दासान्भिन्दतोरुभयेन्नृपः ॥ २९ ॥ निकट
 स्थायिनो नित्यं जानते चेष्टितं प्रभोः ॥ तस्मात्ते यत्नतोरक्ष्याभेदमूलं यतस्त्वमी ॥ ३० ॥ एते परस्य यत्नेन भेदनीयास्ततोपरे ॥ यथा
 परोनजानाति तंथाभेदं समाचरेत् ॥ ३१ ॥ परामात्यप्रधानानां व्यलीकं शब्ददूषितम् ॥ उत्थापयेत्थापनायाः स्याद्यथाचित्तभेदना ॥
 ॥ ३२ ॥ परसैन्ये बहुगतां विविधान्कुहकानपि ॥ कारयेद्गदानादिवह्निपातामनेकशः ॥ ३३ ॥ स्वसैन्ये गदानादिनृपो यत्नेन रक्षये
 त् ॥ नियुज्य विज्ञपुरुषान्कृत्यं सर्वं निशामयेत् ॥ ३४ ॥ अंतर्भीहून्वाहिः शूरान्साकारान्ब्राह्मणोत्तरान् ॥ धर्मज्ञान्कुलसंपन्नान्विभृया
 दात्मसंनिधौ ॥ ३५ ॥ प्रविशन्परुदेशे च प्रजाः स्वीकृत्य संविशेत् ॥ उत्सार्यं नागतोलोकान्दूरीकृत्य व्रजेन्नृपः ॥ ३६ ॥ सस्य

दिदाहयेत्सर्वयवसानीधनानिच ॥ भिद्यात्सर्वनिपानानिप्राकारपरिखास्तथा ॥ ३७ ॥ अपसृत्यसमादायभूमिसाधरणंनृपः ॥ गमयेद्भू-
 षिकान्मासानासाद्यस्वधरांनृपः ॥ ३८ ॥ नयुद्धमांश्रयेद्राजानकुर्यात्स्वक्लृप्तयम् ॥ साम्राभेदेनदानेनत्रिभिस्ववशंनयेत् ॥ ३९ ॥
 वदंति सर्वेनीतिज्ञादंडस्त्वगतिकामतिः ॥ तद्वर्ज्यवशमायातियथाशत्रुस्तथाचरेत् ॥ ४० ॥ आक्रान्त्यादर्भसूच्योपिभिद्युर्मूच्योपिभूत-
 लम् ॥ नातोयतेतयुद्धाययुद्धसिद्धिरसिद्धिवत् ॥ ४१ ॥ स्वधामात्यंतिकेदेशेयुद्धमिच्छेत्स्वधर्मवित् ॥ नतुप्रविश्यतद्दूरभूमियुद्धं
 समाचरेत् ॥ ४२ ॥ किंचित्सुतेषुलोकेषुक्षपायांयुद्धमाचरेत् ॥ सुधीरव्यसनेंचापियोधयेत्परसैनिकान् ॥ ४३ ॥ व्यूहैर्व्यूहयथो-
 क्तैर्वारक्षामरोप्यचात्मनः ॥ सैनिकांस्तान्समस्तांश्चप्रेरयेद्युद्धंविन्नृपः ॥ ४४ ॥ सम्प्रनयेत्समस्तांश्चयोधान्सेनापतीभूषः ॥ अन्विच्छञ्ज-
 यलक्ष्मीचर्नीतिज्ञःपृथिवीपतिः ॥ ४५ ॥ स्नेहेनापिसमंपत्न्याशय्यास्थोपिहिमानवः ॥ पुष्पैरपिनयुध्येतयतोयुद्धंविपत्तये ॥ ४६ ॥
 हीनंपरबलंमत्वानिरुत्साहमनादरम् ॥ समस्तबलसंयुक्तःस्वयमुत्थाप्ययोधयेत् ॥ ४७ ॥ नहंन्यान्मुक्तकेशीचनासीनंनिरायुधम् ॥
 पराङ्मुखंनपतितंनतवास्मीतिवादिनम् ॥ ४८ ॥ अन्यानपिनिपिद्धांश्चनहन्याद्धर्मविन्नृपः ॥ हत्वाचनंरंकंयतिभूणहृत्यासमैनसा ॥ ४९ ॥
 पराङ्मुखोऽकृतेसैन्येयुद्धायनिवर्तते ॥ पदानिक्रतुतुल्यानिभूम्यर्थस्वामिनोपिवा ॥ ५० ॥ शिरोहवस्यवक्रेयेविशंतेरक्तविदवः ॥ सेमपा-
 नेनवेतुल्याइतिवासिष्ठजोब्रवीत् ॥ ५१ ॥ युध्यंतेभूभृतोयेतुभूम्यर्थेचैकचेतसः ॥ इष्टैस्तैर्वहुर्भिर्यागैरेवंयांतित्रिविष्टपम् ॥ ५२ ॥ एषएवपरोध-
 मॉनृपतेर्यद्रणार्जितम् ॥ विप्रेभ्योऽदीयतेवित्तंप्रजाभ्यश्चाभयंतथा ॥ ५३ ॥ यदातुवशमाय्यातिसदेशोन्यायतोर्जितः ॥ तद्देशव्यवहारेणग्रथाव-
 त्परिपालयेत् ॥ ५४ ॥ रणार्जितेनवित्तेनराज्जकुर्यान्मखान्द्विजान् ॥ अर्चयेद्विधिवद्राजासाधून्संमानयेदपि ॥ ५५ ॥ मातुलंश्चशुरोवं

धुरन्योवापिहियोर्चितः ॥ अदंध्यः कोपिनास्त्येवराज्ञानीतिविदोविदुः ॥ ६६ ॥ सुसहायमतिप्रौढंशूरं प्रज्ञानुरागदम् ॥ सोत्साहंविजिगीषुंचमत्वा
 राजानियामयेत् ॥ ६७ ॥ मत्वाचार्थवतः सर्वानयुक्तानर्थहृद्भवेत् ॥ सार्थकांश्चनियुंजीतसर्वथार्थमुपार्जयेत् ॥ ६८ ॥ सर्वाण्यपिहिवित्तप्रनियत
 स्ततोपिराजनि ॥ प्रविशंत्येवतोयानियथासर्वाणिसागरे ॥ ६९ ॥ नृपश्चापदिजातायां देवद्रव्याणिकोशवत् ॥ आदायरक्षेदात्मानं पुनस्त
 त्रचनिक्षिपेत् ॥ ६० ॥ वित्तं वार्धुषिकाणां च कदर्यस्यापियर्द्धनम् ॥ पाखंडिंगणिकावित्तं हरन्नातौ न किल्बिषी ॥ ६१ ॥ देवब्राह्मणपाखं
 डिगायकागणकादयः ॥ वणिग्वार्धुषिकाः सर्वे स्वस्थे राजनि सुस्थिताः ॥ ६२ ॥ यथावह्निश्च गोमांसं दहन्नपि न पातकीः ॥ आदुदानस्तथा
 राजा धनमातौ न किल्बिषी ॥ ६३ ॥ गृह्णीयात्सर्वदाराजाकरान्योऽपीडयन् प्रजाः ॥ स्तोकेस्तोकान्पृथक् सप्तभुंक्ते सुचिरंधराम् ॥
 ॥ ६४ ॥ सदा चोद्यमिना भाव्यं नृपेण विजिगीषुणा ॥ विजिगीषुर्नृपो नान्यैः कंदाचिदभिभूयते ॥ ६५ ॥ तदेव हृदिसंधाय निरुत्साहो नृपो भवेत् ॥
 देवपौरुषसंयोगे सर्वाः सिध्यंतिसिद्धयः ॥ ६६ ॥ नैकेन चक्रेण रथः प्रयाति न चैकपक्षो दिवियाति पक्षी ॥ एवं हि देवेन केवलेन पुंसो र्थसिद्धिर्नर
 कारतो वै ॥ ६७ ॥ केचिद्धिदेवस्थनकेवलस्य प्राधान्यमिच्छंति विधिप्रणीताः ॥ पुंस्कारयुक्तस्य नरस्य केचिदप्यत्र दृष्टापुरुषार्थसिद्धिः ॥ ६८ ॥
 अत्युद्यमी च कृतहेति परिश्रमो च शौर्यान्वितश्च गुणवांश्च सुधीश्च विद्वान् ॥ प्राप्नोति नैव विधिना सपराङ्मुखेन स्वीयोदस्य परिपूरणमन्नमात्र
 म् ॥ ६९ ॥ शुभ्राणि हर्म्यांगवरांगनानानाना प्रकारो विभवो नरस्य ॥ उर्वीपतित्वं नृपकारता च सर्वहिमं शुक्षयमेति देवात् ॥ ७० ॥ के
 षां हि पुंसामकुतोपि देवात्स्थानस्थितानामपि चार्थसिद्धिः ॥ केषां प्रभुत्वं बहुजतिर्विचक्षेत् एकोपि देवो बलवानतोत्र ॥ ७१ ॥ पुंस्त्रीप्रयोगाद
 थशुक्रशोणात्कोदेहमध्ये विदधाति गर्भम् ॥ स्त्रीणाहितं विप्रनचापि पुंसां सर्वापि चैषाननुदेवचेष्टा ॥ ७२ ॥ कासांतु गर्भस्य न संभवोस्ति

केपांचशुक्रंननुवीर्यहीनम् ॥ दधातिगर्भंक्रचदैवयोगात्काचित्तुगर्भंनदधतिदैवात् ॥ ७३ ॥ धाताविधात्मानेजकर्मयोगाद्विधिस्त्वदृष्ट
स्त्वनुभाव्यभाव्यः ॥ देवोरगाणांचतदेवसाम्यंसह्येककर्ताचमनूद्भवानाम् ॥ ७४ ॥ दैवान्मयोनोंपिस्त्वदृष्टंदैवाद्धिमांशोःक्षयगामि
त्तभूत् ॥ दैवात्पयोधेर्लवणोदकत्वंदैवाद्भवेच्चित्रतराचवृष्टिः ॥ ७५ ॥ यद्यप्यमुष्मान्नपरोस्तिदैवात्कुर्यात्तथापीहनसैनृकारम् ॥ सदापयेत्क
र्मनरोनृकारादुद्दीपितंकर्मतनोतिलक्ष्मीम् ॥ ७६ ॥ दैवेनकेचित्प्रसभेनकेचित्केचिन्नृकारेणनरस्यचार्थाः ॥ सिध्यंतियत्नेनविधीयमानास्ते
पांप्रधानंनरकारमाहुः ॥ ७७ ॥ स्वामिप्रधानप्रजदुर्गकोशादंडंचमित्राणिचनीतिविज्ञाः ॥ अंगानिराज्यस्यवदंतिसत्सत्तांगयुक्तोनृपतिर्मही
भुक् ॥ ७८ ॥ दुर्वृत्तसदृत्तनरेषुदंडंराजाविधत्तेनिपुणोर्थसिद्धये ॥ दंडस्यमत्वोर्जितवित्तसत्त्वंपुंसोर्धेहीनस्यबळंतुहीनम् ॥ ७९ ॥ अन्यायतो
येतुजनंनरेशाःसंपीडयवित्तनिहरंतिलोभात् ॥ तत्क्रोधवह्नौपरिदग्धदेहागतायुपस्तेपिभवंतिभूपाः ॥ ८० ॥ दंडोर्महान्मध्यमकन्यकस्तु
मानंतुतस्यत्रसरेणुकादिः ॥ सोशीतिसाहस्रपणोमहान्स्यादर्धार्धकौतस्यतदन्यकौच ॥ ८१ ॥ सर्वार्थपादश्चहरश्चदंडोमात्यौनृपेणेतिवदंतिसं
तः ॥ पाण्यंघ्रिविच्छेदनमारणंचनिर्वासनंरक्षतएवसद्यः ॥ ८२ ॥ ज्ञात्वापराधंमनुजस्ययस्तुदेशंचकालंचवपुर्वयश्च ॥ दंडेषुदंडंवेदधाति
भूभृत्साम्यंसवभ्रातिपुरंदरस्य ॥ ८३ ॥ यःशास्त्रदृष्टेनपथानरेशोदंडंविदध्याद्विधिवत्करांश्च ॥ स्मेतीवकीर्तिवितनोतिगुर्वीमायुश्चदीर्घदिवि
देवभोगान् ॥ ८४ ॥ यस्त्यक्तमार्गाणिकुलानिराजाश्रेणीश्चजतीश्चगुणांश्चलोकान् ॥ आनीयमार्गैर्विदधातिधर्मोनाकेपिगीर्वाणगणैःप्रज्ञस्यः ॥
॥ ८५ ॥ हर्यश्चवह्निर्यमवित्तनाथशीतांसुरूपानिहिविभ्रतीह ॥ सर्वोपिभूपास्त्वहंपंचरूपास्तत्कथ्यमानंशृणुतद्विजेन्द्राः ॥ ८६ ॥ यदाजिगीषुर्धृत
शस्त्रपाणिस्त्वपुंसमालंब्यसचिह्नसैन्यः ॥ सर्वान्सपत्नानिहजेतुकामस्तदासहर्यश्चइवेहभाति ॥ ८७ ॥ अकारणात्कारणतोपिचैषप्रजां

दहेत्कोपसमिद्धरोचिः ॥ यदातदैन्नृपतीतिविज्ञास्तनूनपादंप्रवदंतिरूपम् ॥ ८८ ॥ धर्मासनस्थःश्रुतिशास्त्रदृष्ट्याशुभाशुभाचारविचारकृत्स्यात् ॥ धर्मेषुदानंत्वयकृत्सुदंडंतदावनीशस्त्वहधर्मराजः ॥ ८९ ॥ यदात्वनात्यद्विजयाचकादीन्प्रहृष्टचित्तस्तुयथोचितेन ॥ धनप्रदानेनकरोतिहृष्टान्भूत्तदासौद्रविणेश्वत्स्यात् ॥ ९० ॥ समस्तुशीतांशुगुणप्रशुक्लंयदाप्रजामेशशुभायपश्येत् ॥ प्रसन्नमूर्तिर्गमत्सरःसंस्तदोच्यतेसोमइवाक्षितीशः ॥ ९१ ॥ आज्ञानृषाणांपरमंहितेजोयस्तांनमन्येतसशङ्खवध्यः ॥ ब्रूयाच्चकुर्याच्चवदेच्चभूभृत्कार्यतदैवंभुविसर्वलोकैः ॥ ९२ ॥ दुर्धर्षतिग्घांशुसमानदीप्तिर्ब्रूयान्मनुष्यःपरुषंनृपस्य ॥ यस्तस्यतेजोप्यवमन्यमानःसद्यःसपंचत्वमुपैतिपापात् ॥ ९३ ॥ योह्नायंसर्वविदधातिपश्येच्छृणोतिजानातिचकास्तिशास्ति ॥ कस्तस्यचाज्ञानविभर्तिराज्ञःसमस्तदेवांशंभवोहियस्मात् ॥ ९४ ॥ यःस्वधर्मस्थितोराजांप्रजाधर्मेणपालयेत् ॥ सर्वकामसंभृद्वात्माविष्णुलोकमवाप्नुयात् ॥ ९५ ॥ इतिषुहृत्पाराशरीयैराजधर्मः ॥ ॥ अथविप्रोवनंगच्छेद्विनावासहभार्यया ॥ जितेंद्रियोवसेत्तत्रनित्यंश्रोताग्निकर्मकृत् ॥ १ ॥ ॥ वन्यैर्मुन्यज्ञैर्नैर्ध्वैःश्यामनीवारकंगुभिः ॥ कंदमूलफलैःशकैःस्नेहैश्चफलसंभवैः ॥ २ ॥ सायंप्रातश्चजुहुयात्रिकालंस्नानंमाचरेत् ॥ चर्मचीवरवासाभ्यात्श्मश्रुलामजटाधरः ॥ ३ ॥ पितृंश्चतर्षयेन्नित्यंदेवांश्चाजस्रमर्चयेत् ॥ अर्चयेदतिथीन्नित्यंतथाभृत्यांश्चपोषयेत् ॥ ४ ॥ नकिंश्चित्प्रतिपृह्णीयात्स्वाध्यायंनित्यमाचरेत् ॥ सर्वसत्त्वहितेभ्येतोदांतश्चाध्यात्मचित्तकः ॥ ५ ॥ संतुष्टस्वांतकोनित्यंदानशीलःसदाद्विजः ॥ कंचिद्देदंसमास्थयतद्वृत्त्यावर्तयेत्सदा ॥ ६ ॥ एकाहिकंतुकुर्वीतमासिकंवाथसंचयम् ॥ पाण्मासिकंचाब्दिकंवायंज्ञार्थंचवनेवसन् ॥ ७ ॥ त्यक्त्वातदाश्विनेमासिस्थमनमन्यत्समाश्रयेत् ॥ यथावदाग्निहोत्रंतुसमिदाज्यैस्तुपालयेत् ॥ ८ ॥ चांद्रकृच्छ्रपराकाशैःपक्षमासोपवासेकैः ॥ त्रिरात्रैरेकरात्रैश्चआश्रमस्थःक्षिपेद्बुधः ॥ ९ ॥

तिष्ठेन्नात्रतिकस्तवस्वप्यादधस्तथानिशि ॥ अतंद्रितोभवेन्नित्यंवासरंप्रपदैर्मयेत् ॥ १० ॥ योगाभ्यासरंतो नित्यंस्थानासनविहारवान् ॥
 हेमंतग्रीष्मवर्षासुजलाश्याकाशमाश्रयेत् ॥ ११ ॥ दंतोलूखलिकोवापिकालपक्वभुगेववां ॥ स्याद्वाश्मकुट्टिकोविप्रःफलस्नेहैश्चकर्मकृत् ॥ १२ ॥
 शश्रौमित्रेसमःशांतस्तथैवसुखदुःखयोः ॥ समदृष्टिश्चसर्वेषुनवसेद्द्वारंवनम् ॥ १३ ॥ म्लेच्छव्याप्तानिसर्वाणिवनानिस्युः कलौयुगे ॥ नभूपांः
 शासितारश्चश्रामोपांतेवसेदतः ॥ १४ ॥ ग्रामाश्चनगरादेशास्तथारण्यवनानिच ॥ क्षितीशरक्षितान्येवसर्वेषांफलदानिहि ॥ १५ ॥ प्रथमंभूप
 तेस्तस्मात्कृत्यंशंसेद्विजाग्रतः ॥ यागंवारण्यवासंवाकुर्वीततदनुज्ञया ॥ १६ ॥ सुत्रामानलवायूनांयमचंद्रविवस्वताम् ॥ ईशवित्तेशयब्रह्म
 मात्राभ्योनिर्मितोनृपः ॥ १७ ॥ पारत्रिकंचयत्किंचित्यत्किंचिद्वैविकंभवेत् ॥ नृपाज्ञयाद्विजातौनांतत्सर्वसिध्यतिश्रुवम् ॥ १८ ॥ नृपतेःप्रथमतं
 स्मात्साधैर्यज्ञादिकंद्विजः ॥ रक्षार्थकथयित्वाथयथाकार्यंसमाचरेत् ॥ १९ ॥ धेनुपूर्ववसिष्ठस्यह्यासीदुर्वाससोपिच ॥ वनवासाश्रम
 स्थस्यंवाह्निकार्यापतांश्रयेत् ॥ २० ॥ फलस्नेहायदानस्युःकालवैगुण्यतोद्विजाः ॥ तदागोदुग्धसर्पिर्भ्यामग्निकार्यंसमापयेत् ॥ २१ ॥
 तदासर्वेषुकालेषुतथासर्वाश्रमेषुच ॥ गोदुग्धादिपवित्रंस्यात्सर्वकार्येषुसत्तमाः ॥ २२ ॥ वनवासिंपुसर्वेषुभिक्षांकुर्याद्वनाश्रमी ॥ तदा
 सर्वप्रकुर्वीतपितृदेवांचर्नादिकम् ॥ २३ ॥ अष्टौभुंजीतवाग्नासान्त्रामादाहृत्ययत्नवान् ॥ वासनासंक्षयंगच्छेदनिलाशःप्रागुदीचिकाः ॥
 ॥ २४ ॥ विधायविप्रोवनवासधर्मान्सर्वानिमानुक्तविधिक्रमेण ॥ संशोध्यपापानिवपुर्विशोध्यब्रह्माधिगच्छेत्परमंद्विजेद्राः ॥ २५ ॥
 आश्रमत्रयधर्मान्प्राक्चरित्वांतेद्विजास्ततः ॥ द्वयंस्यवाततःपश्चाच्चतुर्थाश्रममाचरेत् ॥ २६ ॥ द्विजोत्तमोप्यदापश्येद्वलीपलितमात्मनः ॥
 उपरामस्तथाक्षाणांक्षेप्यंकासस्यसद्विजाः ॥ २७ ॥ समीक्ष्यपुत्रंपौत्रंवाहृद्वावाहुहितुःसुतम् ॥ अधीत्यविधिवद्वेदान्कृत्वायागान्विधानत ॥

॥ २८ ॥ निश्चयं मनसः कृत्वा चतुर्थाश्रममाविशेत् ॥ प्राजापत्यां विधायैष्टिं वनाद्वासन्नोपिवा ॥ २९ ॥ समस्तदक्षिणायुक्तान्सर्ववेदां
 स्ततश्चतान् ॥ अग्नीनात्मनि चारोप्यदंडान्विधिवदाहरेत् ॥ ३० ॥ किंचिद्रेदं समास्थां तेन धर्मेण वर्तयेत् ॥ वाङ्मनः कायं दंडाश्च तथा
 सत्वांदयोगुणाः ॥ ३१ ॥ त्रयोपि नियंतायस्य सत्रिदंडोतिक्रथ्यते ॥ कमंडल्वक्षमालाचंभिक्षापात्रमथापरम् ॥ ३२ ॥ काषायवासः
 कौपीनं कायार्थं वस्त्रमेव च ॥ शिखायज्ञोपवीतं च दंडानां त्रितयं तथा ॥ ३३ ॥ द्विकालं विधिवत्स्नानं भिक्षया चैकभोजनम् ॥ शुद्धैकवृ
 त्तिर्विप्रेषु सत्कर्मनिरतेषु च ॥ ३४ ॥ भिक्षा चर्यायतेः प्रोक्ता व्रतचर्या तथैव च ॥ असंभाषश्च शूद्रेषु तथा त्मशिल्पिकारुभिः ॥ ३५ ॥ अवक्तृ
 त्वं तथा स्त्रीभिः कृत्यमेतद्यतेः स्मृतम् ॥ स्वकदंबकसंरोधो नित्यं मेकांतशीलता ॥ ३६ ॥ सदैव प्राणसंरोधः सदैव अध्यात्मचिंतनम् ॥ मूढे
 णुदार्वल्यव्वद्ममयं पात्रं यतेः स्मृतम् ॥ ३७ ॥ शुद्धिरद्भिरमीषांतु गोवालैश्चावधर्षणम् ॥ नदंडैर्न च दंडैर्न विनावातेन वा तथा ॥ ३८ ॥
 मोक्षावाप्तिर्भवेत्पुंसां किंतु साध्यात्मचिंतनात् ॥ समत्वं सुखदुःखेषु तथा विद्वेषरागयोः ॥ ३९ ॥ आत्मान्ययोः समानत्वमजस्रं चात्मचिंतनम् ॥
 यतिभिस्त्रिभिरेकत्वं द्वाभ्यां पंचभिरेव वा ॥ ४० ॥ न स्थातव्यं कदाचित्स्यात्तिष्ठंतो न ज्ञामाप्नुयुः ॥ बहुत्वं यत्र भिक्षूणां वार्तास्तत्र विचित्रिकाः ॥
 ॥ ४१ ॥ स्नेहपैशून्यमात्सर्यं भिक्षूणां नृपतेरपि ॥ तस्मादेकांतशीलेन भवितव्यं तपोधिना ॥ ४२ ॥ आत्माभ्यां सरतस्यैव ब्रह्मप्राप्तिर्भवे
 द्यतः ॥ त्रिदंडग्रहणादेव प्रेतत्वं नैव जायते ॥ ४३ ॥ अध्यात्मयोगयुक्तस्तु ब्रह्मप्राप्त्यभिलाषुकः ॥ जितेन्द्रियोद्धिदंडार्हो युवानस्योत्तथा
 सरुक् ॥ ४४ ॥ युवान्मरुक् तथा भिक्षुरात्मवृद्धिप्रदूषकः ॥ भिक्षुर्गृहे वसेद्यत्र कामार्थं सोऽपि गच्छति ॥ ४५ ॥ तत्संज्ञनातु वृद्धीन्वैसहतेनै
 वपालयेत् ॥ एकरात्रं तु भिंसेद्भिक्षुर्यस्य गृहांगणे ॥ ४६ ॥ तस्यैवैतारयेत्पूर्वां न्विशतिपितृमातृतः ॥ भिक्षुर्यस्यान्नभुक् ब्रह्मयोगाभ्यासरतो

भवेत् ॥४७॥ परिणामश्चयोगेनकृतकृत्योगृहीभवेत् ॥ निर्ममोनिरहंकारःसर्वसहःप्रसन्नधीः ॥ ४८ ॥ ब्रह्मण्यात्मनिगोमायौमुनौम्लेच्छेचतु
ल्यदृक् ॥ चिह्नानियेवैकथितानिधत्तेवतैतयोवैविहितेनभिक्षुः ॥ योऽध्यात्मवेदीसततंजिताक्षःसब्रह्मकायेगमनं करोति ॥ ४९ ॥
वनस्थभिक्षुधर्मान्यान्यानुवाचपराशरः ॥ यथावदभिधायैतान्वक्ष्याम्याश्रमभेदकान् ॥ ५० ॥ ॥ इतिबृहत्पाराशरीयेवानप्रस्थधर्माः ॥
॥ अथातःसंप्रवक्ष्यामिभेदमाश्रमसंभवम् ॥ ब्रह्मचर्यादिकानांचयाथातथ्यंनिबोधत ॥ १ ॥ चतुर्णामाश्रमाणांतुभेदोदृष्टोमनीषिभिः ॥
प्रत्येकशोवदाम्येनंशृणुध्वंद्विजसत्तमाः ॥ २ ॥ ब्रह्मचारीगृहस्थश्चावानप्रस्थोयतिस्तथा ॥ एतद्भेदान्प्रवक्ष्यामिश्रुतांश्चपापनाशनान् ॥
॥ ३ ॥ जतुर्धाब्रह्मचारीस्याद्वायत्रोवैधसस्तथा ॥ प्राजापत्योबृहच्चेतिलक्षणानिपृथक्पृथक् ॥ ४ ॥ अक्षरलवणशीस्याद्वायत्र्यभ्यास
तत्परः ॥ वर्ततेभिक्षयानित्यंगायत्रोयंप्रकीर्तितः ॥ ५ ॥ चतुर्धाद्वादशाब्दानियोधीयानश्चतुःश्रुतीः ॥ भिक्षयाब्रह्मचर्येणतिष्ठेद्ब्राह्मः
उस्यते ॥ ६ ॥ ऋतुकालाभिगामीसन्परस्त्रीपरिवर्जकः ॥ वेदानध्येतिभिक्षाभुक्प्राजापत्योऽयमुच्यते ॥ ७ ॥ गुरोर्वागुरुपुत्रस्यतत्प
त्यावापिसंनिधौ ॥ योवसेदभ्यसंज्ञानंब्रह्मचारीसनैष्ठिकः ॥ ८ ॥ गृहस्थस्तुचतुर्भेदोवार्ताशालीनवृत्तिकौ ॥ यायावरस्तथैवान्योघो
रसंन्यासिकस्तथा ॥ ९ ॥ कृषिगोरक्षवाणिज्यैःकुर्वन्सर्वाक्रियांद्विजः ॥ विहितैरात्मविद्यैश्चकर्तावृत्तिःसउच्यते ॥ १० ॥ ददात्यध्ये
तियजतेयाजयेन्नचपाठयेत् ॥ कुर्यात्कर्माप्रतिग्राहीशालीनोऽध्यानकृद्विजः ॥ ११ ॥ उक्तस्तत्कारयेदन्यात्क्रियाःकुर्यात्प्रतिग्राही ॥ पा
ठयेच्चैवआत्मानंयायावरःसउच्यते ॥ १२ ॥ शिलोच्छ्रभ्यांसमुत्तिष्ठेदुद्धृताग्निश्चवर्तते ॥ आत्मविच्चक्रियाःकुर्याद्द्वोरसंन्यासिकःस्मृतः ॥
॥ १३ ॥ वानप्रस्थश्चतुर्भेदोवैखानसउदुंबरः ॥ फेनपोवालखिल्यश्चतल्लक्षणमथोच्यते ॥ १४ ॥ फलैर्मूलैरकृष्टान्नैरग्निकर्मवनेवसन् ॥

कुर्यात्पंचमहायज्ञान्सवैखानसआत्मवित् ॥ १५ ॥ प्रातर्दिष्टदिगानीतैफलांकृष्टाशनैः ॥ उदुंबरोमहाज्ञानीपंचयज्ञाग्निकर्मकृत् ॥ १६ ॥
 चतुरोऽभ्यासकृदाग्निकार्यकुर्वन्वनेवंसन् ॥ फलस्रैहैःफलैर्वन्यैर्वनानैःश्रुतिचोदितैः ॥ १७ ॥ उद्धृत्यपरिपूताद्भिस्तथायप्रचितवृत्तिकः ॥
 अन्यैर्वन्यैर्वनान्त्रैश्चफेनपःपंचयज्ञकृत् ॥ १८ ॥ वनस्थोब्रालखिल्योऽसौवस्तेवल्कलचीवरम् ॥ अग्निकर्मकृदात्प्रज्ञऊर्जातेसंचितंत्यजे
 त् ॥ १९ ॥ चतुर्भेदःपरिव्राट्स्यात्कुटीचरबहूदकौ ॥ हंसःपरमहंसश्चवक्ष्यंतेतेपृथक्पृथक् ॥ २० ॥ पुत्रस्यभ्रातृपुत्रस्यभ्रातृदौहित्रयो
 रपि ॥ तदुपांतकुटीस्थोयःसभैक्ष्यवृत्तिभुग्द्रिजः ॥ २१ ॥ प्रातिचार्यकृतःसोपियोवासःपूतवारिपः ॥ कंथात्रिदंडभृच्छांतआत्मज्ञः
 सकुटीचरः ॥ २२ ॥ ज्ञेयोबहूदकवेनामयःपवित्रितपादुकः ॥ शिखासनोपवीतानिधातुकाषायवस्त्रभृत् ॥ २३ ॥ साधुवृत्तिर्हि
 जौकस्सुभिक्षाभागात्मचितकः ॥ बहूदकस्त्वयंज्ञेयोयःपरिव्राट्त्रिदंडभृत् ॥ २४ ॥ एकदंडधराहंसाःशिखोपवीतधारिणः ॥ वार्या
 धारकराःशांताभूतानामभयप्रदाः ॥ २५ ॥ वसंत्येकक्षपांग्रामेनगरेपंचशर्वरोः ॥ कर्शयंतोव्रतैर्देहमात्मध्यानरताःसदा ॥ २६ ॥
 एकदंडधरामुंडाःकंथाकौपीनवाससः ॥ अव्यक्तलिंगिनोऽन्यक्ताःसर्वदेवचमौनिनः ॥ २७ ॥ शिखादिरहिताःशांताउन्मत्तवेषधारिणः ॥
 भयशून्यामरोकस्सुवासिनोब्रह्मचितकाः ॥ २८ ॥ एतेपरमहंसावैनैष्टिकाब्रह्मभिक्षवः ॥ उक्तास्तद्भ्रतभेदज्ञैरात्मनःप्रार्थनाकराः ॥
 ॥ २९ ॥ योब्रह्मचर्यव्रतचारिभेदोभेदोऽगृहस्थस्यतथैवयश्च ॥ योऽरण्यवासिद्विज्जकर्मभेदोयतेस्तथानैष्टिकमुक्तिभेदः ॥ ३० ॥ चतु
 र्णामाश्रमाणांतुभेदमुक्त्वापराशरः ॥ अथाब्रवीद्विजायोगंशृणुध्वंपापनाशनम् ॥ ३१ ॥ ॥ इति श्रीबृहत्पाराशरीयेध
 र्मशास्त्रेसुव्रतप्रोक्तसंहितायांब्रह्मचारिगृहस्थवानप्रस्थयतिप्रभृत्याश्रमचतुष्टयभेदकथनं नाम दशमोऽध्यायः ॥ १० ॥ ॥ ॥ ॥ ॥

मुमुक्षुवोपिराजंतेदेहादेहादिनोयथा ॥ शरीरज्ञास्तथाप्राहुः परब्रह्मलयंगमाः ॥ १ ॥ स्ववाय्वग्न्यंबुधात्रीभिरारब्धमाशुनांशिव ॥ तन्मु-
 ख्यगुणसंयुक्तंतत्पंचाक्षलयंत्यजेत् ॥ २ ॥ शुक्रशोणितसंयोगात्स्त्रीकोष्ठपाकसंभवम् ॥ दुःखेनदशभिर्मासैर्नाहतंभूरिदोहदैः ॥ ३ ॥
 जनन्यादौर्हृदाभावेगर्भस्थस्यापिदुःखिता ॥ अत्यंतंजायमानस्ययोनियंत्रनिपीडनात् ॥ ४ ॥ जातस्यवालंरोगार्थैर्योगिनीग्रहदोषतः ॥
 देहिनःसर्वदादुःखंहतजन्मादिकैर्ग्रहैः ॥ ५ ॥ एवंवाल्येमहदुःखंमन्मथाद्यौवनेऽपितत् ॥ स्त्रियाविनापिसार्धवादारिद्र्यैश्चर्ययोरपि ॥ ६ ॥
 क्षुत्तृभ्यांप्रथमेवित्तरक्षणाद्यैर्द्वितीयेके ॥ वृद्धत्वेचानयोर्दुःखंतस्माद्दुःखमयंवपुः ॥ ७ ॥ मांसेनलेपितंबद्धंस्नायुभिःकुल्यसंचयम् ॥ मीढ-
 मेहनसंपूर्णकफपित्तवसाश्रितम् ॥ ८ ॥ अमेध्यपूर्णभस्त्रावत्सर्वथासर्वदाशुचिः ॥ तृष्ण्यास्नानंगंधाद्यैर्निर्गंधीक्रियतेबहिः ॥ ९ ॥ दुर्ग-
 धंसर्वरंघ्रेषुस्वघ्राणोद्वेगकारकम् ॥ सततंस्रवतेऽमेध्यंकिंदेहस्योच्यतेशुभम् ॥ १० ॥ यद्दग्धंभवेन्मृत्स्नादग्धंभस्मत्वस्मात्प्रुयात् ॥
 मृतस्यदृश्यतेकिंचित्त्रृष्णाकोपरतस्यतु ॥ ११ ॥ कइहोत्पद्यतेविद्वान्कोवेहप्रियतेपुनः ॥ यंत्रोपममिदंधीमन्वायुत्यक्तंमृवंभवेत् ॥
 ॥ १२ ॥ पृथगात्मापृथक्स्वांतंपृथक्स्वानिदृशापिच ॥ पृथक्पृथक्भूतानिपृथक्तेषांगुणोत्करः ॥ १३ ॥ पृथक्प्राणादिवायुश्चतद्रतिश्चपृ-
 थक्पृथक् ॥ पृथक्पृथगितिद्येतच्छरीरंकिमिहोच्यते ॥ १४ ॥ आरंभकाणिकान्यस्यतेषुयांतितदंशकाः ॥ आत्माचान्यद्वाप्रोतिपावनी-
 यंपुनर्वपुः ॥ १५ ॥ यःपश्येच्छृणुयाज्जिघ्रेत्स्वादेद्रिद्यात्स्मरेद्भेदेत् ॥ स्वप्याच्चजागृत्याद्गच्छेद्द्रिद्याद्वायेज्जपेत्पठेत् ॥ १६ ॥ गृह्णीयादर्प-
 येद्दद्याज्जायेतजनयेदपि ॥ सोस्तिकश्चित्परोदेहाद्योदेहीतिनिगद्यते ॥ १७ ॥ नैकःसस्यान्नदेहेस्मिन्प्रत्यभिज्ञाकथंभवेत् ॥ एकदृष्टदृष्ट-
 पस्यपुनरन्येनपश्यतः ॥ १८ ॥ अद्राक्षंयदहंवस्तुतदेवैतत्स्पृशाम्यथ ॥ यथास्प्राक्षंचपश्यामिप्रतीतिर्यस्यजायते ॥ १९ ॥ दर्शनंस्पर्श-

नाभ्यांचग्रहणादेकवस्तुनः ॥ अस्तिह्यात्मापरोदेहाद्योदेहीतिनिगद्यते ॥ २० ॥ गृहीचगृहमध्यस्थोभग्रंकिंचित्समाचरेत् ॥ देहेक्षि
तादिसंरोहात्तथदिह्यस्तिकश्चन ॥ २१ ॥ ज्ञानयोगफलेनायंकर्मयोगफलेनच ॥ स एवयुज्यतेकुर्वन्नृदेश्योतस्यताविति ॥ २२ ॥
तार्यतेकर्मणाचार्यवाध्यतेकर्मणापिच ॥ उभयथापिनैवात्रत्यक्षंदृश्यतेद्विजाः ॥ २३ ॥ भायावित्वंचमूकत्वमतिरिक्तांगताक्रमात् ॥
अवाक्कंधान्यहर्तृणंपिशुनेपूतिनासिता ॥ २४ ॥ भरतोवर्णकैश्चित्रैःस्वदेहंचिप्रयेद्यथा ॥ कुर्वन्नानाविधंकर्मतथात्माकर्मजास्तनूः ॥ २५ ॥
जरायुजांडजादीनिवपूंषियोऽग्रहीन्निजैः ॥ कर्मभिर्वर्णभेदैश्चवित्तदौर्गत्यरुग्युतम् ॥ २६ ॥ बधिरक्रीबनिःस्वांधाजायंतेपुरुषाध्रमाः ॥
निरेनसःपुनर्भूत्वाविद्वद्विप्रकुलेषुच ॥ २७ ॥ महाकुलेषुचान्येषुजायंतेलक्षणान्विताः ॥ धनवंतःप्रजावंतोविद्यावंतोयशस्विनः ॥ २८ ॥
रूपसौभाग्यसंयुक्ताःसर्वेषामुपकारकाः ॥ ब्रह्माभ्यांसरताःशान्ताःषट्कर्मनिरतास्तथा ॥ २९ ॥ पंचयज्ञकृत्येनित्यमग्निष्टोमादिषु
स्थिताः ॥ द्विजोपास्तिकरानित्यंगुर्वाचार्यादिपूजकाः ॥ ३० ॥ चतुराश्रमवर्णानांसेविनःसमदृशिनः ॥ गुणैःसर्वैःसमायुक्तांस्तेजस्वि
नोजनप्रियाः ॥ ३१ ॥ एवंभूताश्चयैविप्रास्तेषांविष्णुःसदांतिके ॥ विष्णुश्चसर्वदैवन्यस्तस्माद्विष्णुमनाभवेत् ॥ ३२ ॥ देवपूजा
कृतांनित्यंगुरूपास्तिकृतांतथा ॥ ब्रह्मैवाभ्यसतांसम्यग्ब्रह्मसान्निध्यमृच्छति ॥ ३३ ॥ उपास्यंतत्सदाब्रह्मयावत्सांधवकंचयत् ॥ ब
ह्वपांयान्विदित्वायःसंस्मरन्नेहमानवः ॥ ३४ ॥ वदंतिब्रह्मवेत्तारोब्रह्माभ्यासमनेकथा ॥ ब्रह्मापिद्विविधंधीमन्नष्टंपरमेवच ॥ ३५ ॥
समत्वमपरंब्रह्मशब्दब्रह्मेतिकीर्तितम् ॥ प्रणवारख्यंत्रिरूपतद्वागेवहिविशेषतः ॥ ३६ ॥ प्राणायामैस्तदभ्यस्यपूरंकाद्यैश्चवायुभिः ॥
पूरकःकुंभकोवायुरेचकस्तुतृतीयकः ॥ ३७ ॥ योनव्यावर्ततेवायुर्नासाग्रान्निसरेद्बहिः ॥ पूरयेच्छ्वासयोगेनपूरकंतांविदुर्बुधाः ॥ ३८ ॥

आपूर्यनिश्चलीकृत्ययश्चिरंध्यायतेनिलः ॥ श्वासयोगंवदंत्येनंकवयःकुंभकंत्विति ॥ ३९ ॥ कुंभकःपवनःसंस्याद्योवहिनैवमुच्यते ॥
 रेचकंतेविदुस्तज्जारेचतेयःशनैःशनैः ॥ ४० ॥ नयेगाद्रेचयेद्रायुंसर्वथानिर्गतेभयात् ॥ मोचयेन्मंदमंदंतुवह्निःस्यत्कुंभितोयथा ॥ ४१ ॥
 नासाग्रस्थितपाणिस्तुप्तत्वीषञ्चालनक्षमम् ॥ अनिलंरेचयेद्योगंनमंदंनतिवेगंतः ॥ ४२ ॥ नज्ञायतेनिलोयस्यनिःसरत्रासिकाग्रतः ॥
 यस्यास्तेकुंभतो जसंप्राणयोगीस उच्यते ॥ ४३ ॥ दीर्घायुष्टुं परंज्ञानंसमस्तायोगसिद्धयः ॥ देहेतस्यावतिष्ठतेयेनप्राणोवशीकृतः ॥ ४४ ॥
 यत्रतिष्ठतिजीवःस्यान्निःसृतेमृत उच्यते ॥ सर्किनधार्यतेप्राणोब्रह्माप्तिःसतियत्रतु ॥ ४५ ॥ प्राणएवायमात्मास्तेप्राणोदेहस्यवाहकः ॥
 शरीरान्निर्गतेप्राणेनात्माविग्रहवाहकः ॥ ४६ ॥ देहंत्यक्त्वायदाजीवोवहिराकाशमास्थितः ॥ तदानिर्विषयोवायुर्भवेद्त्रनसंशयः ॥
 ॥ ४७ ॥ सतदासर्वदेहेषुनासाग्रमास्थितःशिवः ॥ प्रत्यक्षःसर्वभूतानांतिष्ठतेनचलक्ष्यते ॥ ४८ ॥ नश्चसितिर्यदावायुस्तदानिष्फल
 उच्यते ॥ नपिभिस्थितंतुविज्ञायजन्मबंधाद्रिमुच्यते ॥ ४९ ॥ देहस्थःसर्वसत्वानांसजीवतिशृणोतिच ॥ धर्माधर्मैरवष्टब्धोदेहेदेहे
 व्यवस्थितः ॥ ५० ॥ सकृत्पंकजसंस्थःसन्नधश्चोर्ध्वप्रधावति ॥ धर्माधर्मैर्महापाशैर्गृहीतःसन्प्रवर्तते ॥ ५१ ॥ ऊर्ध्वमुच्छसते
 यावत्प्राणख्यस्तुभ्रमीरणः ॥ तावत्प्राणस्तुविज्ञेयोयावन्नासाग्रमास्थितः ॥ ५२ ॥ अत्रस्थंनिष्कलंब्रह्मयावन्नश्चसितिद्विजाः ॥
 श्वाप्सेनचसमायोगादाकाशात्पुनरागतिः ॥ ५३ ॥ नासाग्रसमालीनस्तत्स्थोनिष्कल उच्यते ॥ सजीवइतिविख्यातःसविष्णुःसमहेश्व
 रः ॥ ५४ ॥ ध्यातव्यादेवतास्तत्रक्रमेणपूरकादिषु ॥ ब्रह्मविष्णुवीश्वरास्तेषुध्यानेषुविधिवद्विजैः ॥ ५५ ॥ नीलपंकजवच्छंथाममा
 सीनंनाभिमध्यगम् ॥ महात्मानंचतुर्बाहुंपुरकेतुहरिंस्मरन् ॥ ५६ ॥ हृत्पद्मेकुंभकेध्यायेद्ब्रह्माणंकमलासनम् ॥ रक्तेदीवरवर्णाभंचतु

क्रंपितामहम् ॥ ६७ ॥ रेचकेशंकस्थ्यायेल्ललाटस्थं त्रिगुलिनम् ॥ शुद्धस्फटिकसंकाशंसंसारार्णवतारकम् ॥ ६८ ॥ एवं पवनसंरोधादेवता
 त्रयचितनात् ॥ अग्निवाय्वंभसायोगदान्तरं शुध्यते त्रिभिः ॥ ६९ ॥ निरोधादभवद्रायुस्तस्मादाग्निस्ततो जलं ॥ इति त्रिदेवतायोगाच्छुध्यतेऽतः
 पुनर्द्विजाः ॥ ६० ॥ व्याहृतिप्रणवोपेताः प्राणायामास्तुषोडशः ॥ अपिभ्रूणहणं मासात्पुनंत्यंहरहः कृताः ॥ ६१ ॥ प्रातरह्णश्चसायंचपूरकंब्रह्म
 णोऽतिकम् ॥ रेचकेन तृतीयेन प्राप्नुयात्परमंपदम् ॥ ६२ ॥ न प्राणेनाप्यपानेन वायुवेगेन मोचयेत् ॥ प्राणुक्तेन प्रयोगेण मोचयेत् प्राणसंयमी ॥ ६३ ॥
 शरीरंच शिरो ग्रीवा विद्वान्पाणी च पाद्वयं ॥ सर्वांगानि श्वच्छीकृत्य आपूर्य सर्वनाडिकाः ॥ ६४ ॥ संवृत्यांगानि सर्वाणि कूर्मवद्भयानकृद्विजः ॥ ब्रह्मासनो
 ऽचलांगस्तु कुर्यादसुनिरोधनम् ॥ ६५ ॥ कृत्वा सुसंयमं विद्वान्विधिवत्स उपस्पृशेत् ॥ अंतरं शुध्यते यस्मात्तस्मादाचमनं स्मृतम् ॥ ६६ ॥ युत्युक्तः
 प्राणसंरोधौ देवता त्रयसंयुतः ॥ त्रिमात्रप्रणवस्तत्र ध्यातव्यः सर्वयोगिभिः ॥ ६७ ॥ स्मर्त्तमाणस्य यातस्य विश्रांतिः स्यादंमात्रिके ॥ तत्प
 रं निष्कलं ज्ञानं तद्विदुर्ब्रह्मचितकाः ॥ ६८ ॥ मृदुमध्यांतसत्त्वाच्चस्थूलसूक्ष्माणुभावतः ॥ त्रिविधंप्राणसंरोधं त्रिदुस्तेतत्त्ववेदिनः ॥ ६९ ॥
 क्रियमाणो विशेषेण प्रत्याहारो यमुच्यते ॥ सर्वप्राणुक्तमेवास्य विशेषंतु निबोधत ॥ ७० ॥ बाह्यं वायुंतथोत्साहंतमाकृष्य शनैः शनैः ॥ निरु
 ध्याद्विधिवद्भोगी प्रत्याहारः स उच्यते ॥ ७१ ॥ व्याहृत्याभिमुखीकृत्य खानियत्र निरुध्य च ॥ चिंतयेन्निश्चलीकृत्य प्रत्याहारोऽयमुच्यते ॥
 ॥ ७२ ॥ न विसर्गं न तद्धीनां सानुस्वारविपर्ययः ॥ हृद्याकाशानि विष्टं दचलत्वं प्रयातितत् ॥ ७३ ॥ प्राणादिवाय्वं स्थूलाः संकल्पाद्यास्त
 थाणवः ॥ निरोद्धव्यास्तथाप्येते प्राणसंयमकारिभिः ॥ ७४ ॥ वायुरेकीपि देहस्थः क्रियाभेदेन भिद्यते ॥ प्रकर्षणासमंताच्च न यना
 दिक्रिया स्मृताः ॥ ७५ ॥ भविष्यातीतकालेभ्यः कर्मभ्यश्चानुसंयमी ॥ सर्वानिलांस्तथा खानि निरुध्यैकत्र धारयेत् ॥ सधीमान्वे

द्विद्विद्वान्संयोगीब्रह्मवित्तमः ॥ ७६ ॥ स्थानंद्विजन्माविधिवन्नितांतमभ्यस्यमंयातिविधेःपरस्य ॥ परांशरोक्तेर्वहुभिप्रकारैरुक्तो
विधिःप्राणनिरोधनस्य ॥ ७७ ॥ प्रत्याहारोविशेषस्तुप्रोक्तस्तस्यैववित्तमः. ॥ यमभ्यस्यापुयांद्रहसर्वदापरमव्ययम् ॥ ७८ ॥
इत्तिप्राणायामप्रत्याहारविधिः ॥ एतैस्तुपुनरावृत्तिःकदाचिदिहदृश्यते ॥ संसृतिनापुयाद्येनशक्तिसूनुस्तदब्रंभीत् ॥ ७९ ॥ उक्तस्तुसं
यमःपूर्वत्रिविधोमलनाशनः ॥ निबोधध्वंचतुर्थतुध्यानंप्रणववेधसः ॥ ८० ॥ विधिवत्प्रणवध्यानमेकचित्तस्तुयोऽभ्यसेत् ॥ ब्रह्मा
भ्येतिसमुक्तात्मासयोगीयोगिनांवरः ॥ ८१ ॥ तद्ध्यानमसुसंरोधस्तुर्यसम्यगिहोच्यते ॥ तदन्यार्थानपेक्षंचचित्तक्षेपविवर्जितम् ॥
॥ ८२ ॥ चतुर्णामाश्रमाणांतुभेदमुक्त्वापराशरः ॥ अथाब्रवीद्विजायोगंशृणुध्वंपापनाशनम् ॥ ८३ ॥ .. ॥ इतिश्रीबृह०धर्मशास्त्रे
सुव्रतप्रोक्तसंहितायामाश्रमविवेचनं नामएकादशोऽध्यायः ॥ ११ ॥ तच्छांतंनिर्मलंशुद्धंध्यातव्यंहृत्सरोरुहे ॥ तद्धृद्यंतद्वरेण्यंचबीजमुक्ते
स्तदुच्यते ॥ १ ॥ संचिन्त्यव्याहृतीःसप्तप्रणवाद्यास्तदंतिकाः ॥ सम्यगुक्तमिदंध्यात्वापरब्रह्मणियोजयेत् ॥ २ ॥ हुतभुक्पवनोजीवस्त्रयोप्येते
हृदिस्थिताः ॥ एतत्सर्वतुचैकत्रसंस्मरेद्ध्यानकृद्विजः ॥ ३ ॥ ओंकारवर्त्मनातेनउद्धृत्योपरियोजयेत् ॥ योजयेत्सर्वमप्येतत्सिद्धयोगी
सउच्यते ॥ ४ ॥ शून्यभूतंतुयःप्राणंश्वासजीवेतिसंज्ञितम् ॥ यस्मादुत्पद्यतेश्वासःपुनस्तत्रनिवेशयेत् ॥ ५ ॥ आद्यंतंप्रणवंविद्वान्घटाकाश
वदभ्यसेत् ॥ सपश्येन्निर्मलंशुद्धंपुरुषंतमसंशयम् ॥ ६ ॥ अंतर्वक्त्रंवाहिःसंपत्सर्पवत्कुंडलीकृतः ॥ ध्यातव्यःप्रणवस्त्वत्रमध्यगंधामसं
स्मरेत् ॥ ७ ॥ समात्रात्मासर्विदुश्चतदेवपरमंपदम् ॥ तदभ्यस्यहितज्ञात्वासतस्मिन्नेवलीयते ॥ ८ ॥ प्रथमंप्रणवोवक्तेःत्र्यक्षरप्रथमाक्ष
रः ॥ सर्वज्ञत्वमवाप्नोतिसप्राप्यपरमंपदम् ॥ ९ ॥ पंचमंतुपदंविद्वान्मूर्धन्यमंत्रप्रतिष्ठते ॥ नादवितुसमभ्यासात्प्राप्नुयात्परमंपदम् ॥ १० ॥

यदिप्राप्यनिवर्त्ततेभारत्यःस्वांतमेवच ॥ सर्वेप्यमातृकावर्णापुनस्तत्रविशंतिच ॥ ११ ॥ वर्णात्मासन्नवर्णस्तुसमस्तवर्णजीवनम् ॥ नदा
 र्धनापिद्वस्वंचनघोषनाप्ययोषवत् ॥ १२ ॥ नृविसर्गनतद्धीनंसानुस्वारविपर्ययः ॥ हृद्याकाशनिविष्टंयदचलत्वंप्रयातितत् ॥ १३ ॥
 ज्ञानंयोगेत्रिषष्टिर्वैभवंतिद्व्यक्षराणिच ॥ तत्पदयोगिभिर्ध्येयंयोमयस्यतुमध्यगम् ॥ १४ ॥ व्योमांतंसततंध्येयमर्नताकशमव्ययम् ॥
 चित्तयामोवयंयद्वैधियोयोनःप्रचोदयात् ॥ १५ ॥ एतद्ब्रह्मत्रयीरूपमेतद्भ्रगस्त्रयीमयम् ॥ एषासंपरमाप्सुक्तिर्गत्वायांननिवर्त्तते ॥ १६ ॥
 आदायंत्रापंप्रणवंचवाणंसंधायचात्मानमवेक्ष्यलक्ष्यम् ॥ सतद्विधितत्रनिवेश्ययोगीप्राप्नोतिनित्यंपदमुक्तिक्रमः ॥ १७ ॥ उद्देश्यतः
 किंचिदवादिविद्वान्ध्यानंविधेयंध्वनिपूर्वकस्य ॥ सर्वविधानंविधिवच्चसम्यग्बुक्तुंसमर्थोविधिरेवचास्य ॥ १८ ॥ इतिबृहःधर्मशास्त्रे
 प्रणवध्यमनविधिः ॥ ॥ अथान्यत्संप्रवक्ष्यामिविधानंध्यानकर्मणः ॥ ननाभतोविधिःकार्यःपरब्रह्माप्तिकारकः ॥ १ ॥ कर्मात्माकश्चिदि
 त्युक्तःपरास्माकिंपरंततः ॥ वक्ष्यमाणमिदंविप्राःशृणुध्वंभक्तितत्पराः ॥ २ ॥ स्वीयेनकर्मणायेषांशरीरग्रहणंभवेत् ॥ कर्मात्मानस्तउ
 च्यंतेनिर्गताःपरमात्मनः ॥ ३ ॥ यात्रस्फृशंसित्वाद्यास्तथासत्त्वादयोगुणाः ॥ कदाचित्कंनकर्मास्तिपरमात्मातवःपरंम् ॥ ४ ॥ निष्ठा
 नाशौनविद्येतेगुणायंनस्फृशंसिहि ॥ सोजःसन्कथमेतस्मिंन्लोकजातोभिधीयते ॥ ५ ॥ स्वात्मानमेवचात्माप्रवेष्टयेत्कोशकारवत् ॥ कर्म
 णैषंप्रजातस्नुबाह्यस्वार्थविमोहितः ॥ ६ ॥ तस्माद्विवर्जयेत्कर्मस्वर्गादेरपिसाधकम् ॥ संसरेत्स्वर्गतःकर्मक्षयेतुसपुनर्गतः ॥ ७ ॥ स्मैषापरमा
 विद्वन्ब्राह्मण्यपाशमोक्षयोः ॥ कर्मस्थानमियंधात्रीकृतमत्रोपभुज्यते ॥ ८ ॥ वैदिकःकर्मयोगश्चदिव्यावर्तकस्तुसंयनेहावर्तिकृत्वंचज्ञानया
 गमतोभ्यसेत् ॥ ९ ॥ हृदिनिःसृतनाडीनांसहस्राणांद्रिसप्ततिः ॥ तन्मध्यावस्थितंतेजःशशिप्रभेवभातियत् ॥ तन्मध्यमंडलेह्यात्मा

विधूमाचलदीपवत् ॥ सज्ञांतव्योविधित्वातंसंसरेन्नपुनर्यतः ॥ ११ ॥ पुंटीभूतमधावक्रतद्दृत्पद्मव्यवास्थितम् ॥ नाभ्युत्सादनवातेनकृ-
 त्वोर्ध्वास्यं विकासयेत् ॥ १२ ॥ विकास्यतस्यमध्येतुचलदीपशिखेवतत् ॥ तदूर्ध्वानिःसरेच्छुभ्रंमूक्षमंतच्चविचिंतयेत् ॥ १३ ॥ छल-
 नाद्वारनिर्गच्छत्तद्योर्गामूर्ध्विचिंतयेत् ॥ तावत्तच्चिंतयेद्यावन्निरालंबत्वमृच्छति ॥ १४ ॥ निरालंब्यदाध्यानं कुर्वतोऽनिश्चलं भवेत् ॥
 तदातदुच्यते ब्रह्मसयोगी ब्रह्मवित्तमः ॥ १५ ॥ तत्पदं च पदातीतं तत्प्राप्तो मुक्त उच्यते ॥ इति ध्यानं विधातव्यं मुक्तिकृत्सं द्विजैर्द्विजाः ॥ १६ ॥
 भूतानामात्मभूतस्य तानि सम्यक् प्रपश्यतः ॥ विमुह्यंत्यमरामार्गं पदं किमपदस्य तु ॥ १७ ॥ यो न तिष्ठति नो याति न किंचित्सर्व एव यः ॥ अवा-
 ग्योवाङ्मयो यश्च सकलं श्रुतिरश्रुतिः ॥ १८ ॥ योऽप्यंतिकेद्वीयांश्च योऽस्ति नास्ति स्वरूपतः ॥ यस्य तत्त्वस्य संवित्किं सत्स्मिन्नेव ली-
 यते ॥ १९ ॥ यस्तु सर्वानि भूतानि पश्यत्यात्मगतानि तु ॥ आत्मानं तेषु सर्वेषु ततो यो न विरज्यते ॥ २० ॥ सर्वभूतांस्त्वभूतात्मा यद्यत्पश्य-
 ति धीमतिः ॥ शोकमोहो कुतुस्तस्य ह्येकत्वमनुपश्यतः ॥ २१ ॥ समाप्ता बुत्तरादिर्यन्मंत्रब्राह्मणयोर्द्विजाः ॥ ओंस्वब्रह्मेति धाम्ना यो-
 दर्शकश्चेति वेधसः ॥ २२ ॥ आत्मज्ञाने बहुपाया उक्तास्तद्धिमनीषिभिः ॥ तैस्तैः सर्वैः समंतं व्योज्ञातं व्यंश्वोपदेशतः ॥ २३ ॥
 न वेदैर्ज्ञेयता तस्य न शास्त्रैर्बहुभिः श्रुतैः ॥ न यज्ञैर्न जपैर्होमैः शौचैर्वाग्मितयापि न ॥ २४ ॥ गुरुपदेशतो भक्त्या सम्यग्भ्यासतस्तथा ॥
 ज्ञातव्यः परमात्मैवं भक्तिस्तत्परिणच ॥ २५ ॥ ध्यानात्ज्ञानस्य तद्भक्तेर्यत्र विश्रमते मनः ॥ तदेवापदिशेत्तस्य वस्तुज्ञानोपबोधकम् ॥
 ॥ २६ ॥ मनो यस्य विषण्णं तु ज्ञायते यत्र वस्तुनि ॥ स तु ध्यायेत्तदेवेति यावत्स्याद्द्विचानसंततिः ॥ २७ ॥ तत्र ध्याने तु संलभेहरावात्मनि वा पुनः ॥
 ध्यानं च योजयेद्योगी तं निरालंबतां नयेत् ॥ २८ ॥ योगशास्त्रेषु यत्प्रोक्तं रहस्यास्पृश्यकेषु च ॥ तत्तथोपदिशेद्द्विचानं ध्यायेदपि तथैव च ॥ २९ ॥

प्रवदन्त्यन्यथाकेचिच्छुभादिभेदतस्त्वतः ॥ त्रैविध्यंविदुषाविद्वन्सिद्धिदंत्वपरंपरम् ॥ ३० ॥ श्रुतिजंवाग्जचित्तजंभावनाभवमेवच ॥ त्रै
 विध्यमात्मनासिद्धयेद्योगाभ्यासफलप्रदम् ॥ ३१ ॥ आत्मशक्तिःशिवश्चेतिचैतन्यमितिसंज्ञितम् ॥ उत्तरोत्तरवैशिष्ट्यद्योगाभ्यासप्रव
 र्त्तते ॥ ३२ ॥ स एकोनिष्कलीभूतःकर्मात्मायमुंपार्जितः ॥ नभ्रिभैतिसएकाकीपरेषांजायतेभयम् ॥ ३३ ॥ तदेवंगतिभिर्ब्रह्मध्यानंयस्यास्ति
 योगिनः ॥ सविशुत्तमजंश्रान्तंकदाचित्संसेरन्नतु ॥ ३४ ॥ त्र्यंबकश्चतुर्वक्त्रश्चतुर्बाहुःपरेश्वरः ॥ एकप्रवमहेशोवैतज्ज्ञास्त्रिधेतिकीर्त्यते ॥
 ॥ ३५ ॥ नाभिमध्यस्थितंविद्विविद्विविद्वन्सुनिर्मलम् ॥ रविवद्भ्राजमानंतुकाशद्रश्मिगणैर्द्विजाः ॥ ३६ ॥ चितयेहृदिमध्यस्थंदीप्तिम
 त्सूर्यमंडलम् ॥ तस्यमध्यगतःसोमोवह्निश्चंद्रशिखोमहान् ॥ ३७ ॥ तन्मध्येतुपरंमूक्षंमंतद्वयायेद्योगमात्मनः ॥ तन्मध्येचितयेदेतद्द्रक्ष्यमाण
 क्रमेणतु ॥ ३८ ॥ विदुमध्यगतोनादोनादमध्यगतोध्वनिः ॥ ध्वनिमध्यगतस्तारस्तारमध्यगतोशुमान् ॥ ३९ ॥ तस्यमध्यगतंब्रह्म
 शांतंतस्यतुमध्यगम् ॥ परंपदंतुग्रच्छांतंसम्यगुद्धृत्ययोजयेत् ॥ ४० ॥ जीवात्मकायंमध्यस्थस्तत्रापिदेहवर्जितः ॥ वक्त्रेनासापुट
 स्थस्तुभुंजतेविषयान्प्रभुः ॥ ४१ ॥ इत्येतद्व्यानमार्गंतुवदंतिकवयोद्विजाः ॥ केचिदन्येन्यथान्नयूरूपंब्रह्मविदोविधेः ॥ ४२ ॥ ननामा
 पिहिदुःखस्यशर्मयत्रनिरंतरम् ॥ ब्रह्मणोरूपमानंदंतन्मुक्तावुपलभ्यते ॥ ४३ ॥ सर्वव्यापीयएकस्तुयश्चानंतश्चभावकः ॥ समंतव्यांजरेत्त्रात्मा
 सर्वव्याप्यचलःस्थितः ॥ ४४ ॥ एकंव्योमयथानेकंगृहाद्यैरुपलक्ष्यते ॥ एकोह्यात्मातथानेकोजलाधारेषुमूर्यवत् ॥ ४५ ॥ विश्वरूपो
 मणिर्यद्ब्रह्मर्णान्गृह्णात्यनेकशः ॥ उपाधिकस्तथात्मैकोनान्प्रवादेहिधर्मतः ॥ ४६ ॥ कलाकाष्ठादिरूपेणवर्तमानंदिभेदकृत् ॥ एकः
 कालोयथानानातथात्मैकोप्यनेकधा ॥ ४७ ॥ देहमध्यंस्थितंदेव्योनाध्यायतिमूढधीः ॥ सौकलब्धमधुत्यक्त्वह्निशयाज्ञोगिरिब्रजेत् ॥ ४८ ॥

यस्तीर्थयानं जेपयज्ञहोमः कुर्याद्रूप्येवनवेत्तिविष्णुम् ॥ समांसपिंडं परिहृत्य दूरादज्ञः प्रधावेदधिरुह्यपृष्टे ॥ ४९ ॥ स भ्राम्यते विधि-
 वशात्करणो ग्रचक्रे पापे च कुंभ इव धातुवरेण नूनम् ॥ आरोप्य स्वार्थं धृतं दंडमुखेन पूर्णं हृत्पद्मसंस्थं शिवतत्त्वमिति प्रहीषः ॥ ५० ॥ द्रौमणी-
 वात्मनो ज्ञेयौ ब्राह्मणैर्ब्रह्मचरैः ॥ अभियातिविदित्वा यौ सायुज्यं परवेधसः ॥ ५१ ॥ विद्वन्धूमादिरेको वै द्वितीयस्त्वाचिंसदिकः ॥
 प्रत्येतव्यः प्रयत्ननयत्प्रतीतिर्हि जायते ॥ ५२ ॥ धूमः क्षपासितः पक्षो दक्षिणायनमेव च ॥ लोकपित्र्यश्च सप्तेश्वमात्मैश्वानुवर्णनम् ॥
 ॥ ५३ ॥ पाथोधात्री क्रमादेते संभवन्ति समाश्रिताः ॥ अर्चिर्दिनंसितः पक्षः स्तथा चैवोत्तरायणम् ॥ ५४ ॥ देवलोकस्तथा सूर्यविद्युतंचक्रमा-
 दिमान् ॥ मानसाः पुरुषां यांति जानंतो ब्रह्मलोकताम् ॥ ५५ ॥ यत्र याताः पुनर्नेह संसंयति द्विजातयः ॥ इदमेव ब्रह्मं विद्वन्मंतव्यंसत्तं द्विजैः ॥
 ॥ ५६ ॥ ज्ञानेन येन विज्ञातुर्ज्ञानमोक्षौ च सिध्यतः ॥ गृहारण्यस्थं भिक्षूणां त्रयाणामपि धीमताम् ॥ ५७ ॥ ज्ञानं सप्तानमेतद्वै इति ब्रह्मविदो-
 विदुः ॥ यथा दहति चैधांसि समिधश्चाशुशुंक्षणिः ॥ ५८ ॥ तस्मात्पार्श्वेनैव आत्मा ज्ञेयो द्विजोत्तमैः ॥ येन जानति सेयांति दंदशुक्रादियो-
 निषु ॥ ५९ ॥ पतंगत्वं कृमि त्वं वा कीटत्वमथ पापुयात् ॥ एताभ्योऽप्यधमास्वेव जायन्ते ते कुयोनिषु ॥ ६० ॥ विद्याविद्ये च मंतव्ये दंदतः स्वर्ग-
 मोक्षयोः ॥ विद्यामोक्षप्रदात्री स्यादविद्यामृत्युजन्मकृत् ॥ ६१ ॥ ज्ञानयोगस्तदा कर्मविद्याविद्ये बुधैः स्मृते ॥ अपवर्गापवर्गैवाकर्मकृत्वा-
 निवेदयेत् ॥ ६२ ॥ ॥ कर्मापिक्रियमाणं तु निरपेक्षं तु मोक्षकृत् ॥ विष्णवे गुरुवे वापि कर्मकृत्वा निवेदयेत् ॥ ६३ ॥ आत्मनः फलमिच्छंस्तु-
 यत्कर्म कुरुते नरः ॥ तेनैव वाञ्छितं प्राप्तिस्तेनान्यद्रोपजायते ॥ ६४ ॥ हरिर्वानित्यमभ्यस्य सर्वभावेन स द्विजैः ॥ तदभ्यासादवाप्नोति मृत्युद्विष्टे-
 हरिस्मृतिः ॥ ६५ ॥ एक एव हि सध्ये यो यत्परं नास्ति किंचन ॥ विराट्सम्राट् महानेष सदा ध्ये योजिते द्वियैः ॥ ६६ ॥ महांतं पुरुषं वेदर-

विरूपंतमः परम् ॥ ब्रह्मवित्सातिमृत्युवैप्रयात्येवानिवर्तकम् ॥ ६७ ॥ एष एव नृणां पंथा ब्रह्माचिदमुपासते ॥ ये ये जन्मस्वनेकेषु विधि
 वच्चैकचेतसः ॥ ६८ ॥ न भक्त्यानापियोगेन न्नाभ्यासैरेकजन्मना ॥ ब्रह्मातिर्जायते पुंसां किंतु स्याद्भूरिजन्मभिः ॥ ६९ ॥ यद्देवाः सत
 ताभ्यासात् ब्रह्मप्रतिपेदिरे ॥ तन्मनुष्यैः कथं प्राप्य मेकेनैव च जन्मना ॥ ७० ॥ ज्ञानाभ्यासैर्न तद्ब्रह्म कृते देवस्वरूपकैः ॥ न प्राप्यते परं ब्र
 ह्म न वाप्यासनमुद्रया ॥ ७१ ॥ बहुभिः किमुपायैस्तु प्रोक्तैर्वाग्रथविस्तरैः ॥ एकमेवाभ्यसेत्तत्त्वयेन धित्वेव सेद्धरिः ॥ ७२ ॥ एकैव भावशुद्धि
 स्तु यथा स्यात्क्रियतां तथा ॥ अन्यत्कुर्यान्मनस्यन्यद्विरुद्धमिति सर्वथा ॥ ७३ ॥ भावः स्वर्गाय मोक्षाय नरकायापिसंस्मृतः ॥ तस्मात्तं
 शोधयेद्यत्नाच्छुचिः स्याद्भावशुद्धितः ॥ ७४ ॥ एकस्याः पुत्रभर्तारौ हृदयो परियोषितः ॥ भिन्नभावौ भवेतां तौ भावमेवं विशेषयेत् ॥ ७५ ॥
 परिष्वक्तो नरो नार्यासाहादमतिर्यौवनः ॥ तल्पस्थोपिसकामांतां भावहीनो न कामयेत् ॥ ७६ ॥ एको भावो हरैः कार्यो यथासौ निश्चलो
 भवेत् ॥ तद्बुद्ध्यापंचतांगच्छस्वर्ममोक्षमवाप्नुयात् ॥ ७७ ॥ त्यक्त्वापि विधिधानं भोगं स्तपस्तस्वातिदुष्करम् ॥ मृत्युकाले मतिर्या
 स्यात्तांगतिर्यातिमानवः ॥ ७८ ॥ योगप्रयोगः कथितः समासाद्द्वयानस्य मार्गो बहुधाभ्यधायि ॥ योभ्यस्यमानस्तुं भवेद्विधानाद्ब्रह्मातिकृत्स्य
 त्रियतं द्विजानाम् ॥ ७९ ॥ प्रत्याहारश्च योगश्च ध्यानं विस्तरतस्तथा ॥ उक्तं द्विजहितार्थाय ब्रह्मावातिकरं तथा ॥ ८० ॥ अंगु
 ल्यंगुष्ठजोनादक्षणः स्यात्तद्वयं त्रुटिः ॥ द्वाभ्यांचैव लयस्ताभ्यां निमेषोपि च तद्वयम् ॥ ८१ ॥ तैः पंचदशभिः कृष्णतांस्त्रिंशन्नुकलास्मृ
 ताः ॥ तद्विंशतित्रिभागे श्वघटिकेति प्रकीर्तिता ॥ ८२ ॥ तद्वयंचमुहूर्तः स्यात्तत्रिंशद्दिः क्षपादिनम् ॥ तत्पंचदशकंपक्षस्तद्वयं मास उच्यते ॥
 ॥ ८३ ॥ तद्वयं ऋतुरित्युक्तं तद्वयंकाल उच्यते ॥ तत्सार्द्धमयनं प्रोक्तं तद्वयं वत्सरः स्मृतः ॥ ८४ ॥ पंचभिस्तेर्युगः प्रोक्तः सद्वादशकपष्टिकाः ॥

षष्टिकःषष्टिगुणेनोवाक्येतेर्बुगुच्यते ॥ ८५ ॥ षष्टिकःसोपिकालज्ञैःप्रजानाथयुगःस्मृतः ॥ तद्वयंतुकोलिःप्रोक्तस्तद्वयंद्रापरोभवेत् ॥
॥ ८६ ॥ कलित्रयेणैनास्यात्कृतःकलिचतुष्टयम् ॥ कलिभिर्दशभिर्ब्रह्मंश्चतुर्युगमितिस्मृतम् ॥ ८७ ॥ त्रतुर्युगमहस्त्रेणब्रह्माहः
कल्पउच्यते ॥ अष्टयुगंभवेत्संध्यसायंसंध्याचतावती ॥ ८८ ॥ तदेकसप्ततिगुणंमन्वंतरमितिस्थितम् ॥ मन्वंतरद्वयेनेहशक्रपातःप्रकी
र्तितः ॥ ८९ ॥ एतन्मानेनवर्षाणांशतंब्रह्मक्षयःस्मृतः ॥ ब्रह्मक्षयशतेनापिविष्णोरेकमहर्भवेत् ॥ ९० ॥ एतद्विषसमानेनशतवर्षेणतदक्षयः॥
तत्क्षयस्त्रिगुणोष्टाभीरुद्रस्यत्रुटिरुच्यते ॥ ९१ ॥ एकमाब्दिकमानेनप्रयातेवदशतेद्विजाः ॥ रुद्रश्चात्मनिर्लयेतनिष्कलं तंनिरामयम् ॥ ९२ ॥
निष्कंपंचजगद्योमव्योमानीतंपरंपदम् ॥ तन्निदिध्यानसंशुद्ध्यासतत्रैवनिर्लीयते ॥ ९३ ॥ परंपराणांपरमंविचिंत्यंपरात्परंदिष्टपदादतीतम् ॥
क्षणादिकालक्रमशोब्दमेवप्रयातितंतत्परमव्ययंच ॥ ९४ ॥ तमात्मरूपंपरमव्ययंचविश्वेश्वरंचित्तभवंप्रपद्ये ॥ शान्तिचगत्वाविधिनाच
योगीप्रयातितद्वैपरमव्ययंच ॥ ९५ ॥ कालज्ञानेनयोगोयंयोगिभिर्ध्यानकारिभिः ॥ मुमुक्षुभिःसदाध्येयंनिरालंबंपरंपदम् ॥ ९६ ॥ परा
शरोद्वितंशास्त्रंचतुर्वर्णाश्रयायच ॥ वेदितव्यंप्रयत्नेनसदाध्येयंद्विजातिभिः ॥ ९७ ॥ श्रावयिष्यंतियःश्राद्धेब्राह्मणान्भक्तितत्परः ॥
प्राप्स्यंतितिपतरस्तस्यतृप्तिवैशाश्वतींद्विजाः ॥ ९८ ॥ दशद्रादशचाष्टौवासतषट्पंचवात्रयः ॥ दैविकेपैतृकेवापिश्लोकाःश्राव्याद्विजाति
भिः ॥ ९९ ॥ यद्दंशृणुयाद्वापिश्रावयेत्पाठयेदपि ॥ सप्रश्नस्ततमःस्तोमोब्रह्मलोकमवाप्नुयात् ॥ १०० ॥ त्रिभिःश्लोकसहस्रैस्तुत्रिभिर्वृ
त्तशतैरपि ॥ पराशरोदितंधर्मशास्त्रंप्रोवाचसुव्रतः ॥ १०१ ॥ नमोस्तुयाज्ञवल्क्यायमनवेविष्णवेनमः ॥ गौतमायवासिष्ठायनमःपारुशरा
यच ॥ १०२ ॥ इतिश्रीबृहत्पाराशरीयेधर्मशास्त्रेसुव्रतप्रोक्तसंहितायांयोगोपदेशो नाम द्वादशोऽध्यायः ॥ १२ ॥ ॥ समाप्तोऽयं ग्रन्थः ॥

जाहिरात ।

मनुस्मृति सटीक कुडूकभट्टकृत संस्कृत टीकासहित जिल्देवंधी की० २ रु० मनुस्मृति सान्वय भाषाटीका गुज. की० २ रु० ८ आ०
 तथा रफू की० २ रु० ब्रतराजअतिउत्तमटिप्पणीसहितजिस्मेंवर्षभरकीसबतिथियोंकेब्रतउद्यांननिर्णयकथाहैं की० ४ रु० ब्रतराज
 टिप्पणीसहित रफू की० ३ रु० निर्णयामृत (अनेक प्राचीन ग्रंथोंमें शुद्ध हुवाहै) की० १ रु० १२ आ० याज्ञवल्क्यस्मृति मिताक्षरा
 पं० मिहिरचंद कृत पद, योजना, भावार्थ और तात्पर्यार्थ और टिप्पणीतथा भाषाटीकासहित अत्युत्तम की० ५ रु० धर्मसिंधु की०
 ३ रु० निर्णयसिंधु टिप्पणीसहित अत्युत्तम की० ३ रु० तथा रफूकागज की० २ रु० ८ आ० अष्टादशस्मृति उत्तम शुद्ध मोटा टैम
 की० २ रु० विवादाणवसेतु (धर्मशास्त्र व न्याय राजनीति) की० २ रु० पाराशरीस्मृतिका उत्तरखंड की० ४ आ० शान्तिमयूख
 की० १ रु० प्रपंचसारविवेक (इस जन्ममें मनुष्यका अवश्य कर्तव्य कर्म) की० १ रु० दयानन्दतिमिरभास्कर भाषाटीका पंडित
 ज्वालाप्रसादजी कृत (दयानन्दमन खण्डन) की० ३ रु० पाराशरीस्मृति (छोटी) की० ३ रु० शौरनिर्णयसटीक की० ४ आ०
 शौरनिर्णय मूल की० १ आ० तिथिनिर्णय की० २ आ० प्रायश्चित्तदुशेखर की० १ आ० धर्मराजका लेखा की० ८ आ० आशौच
 निर्णय की० २ आ० भावाब्धिसेतु भाषाटीकासहित की० १२ आ० वर्णविदेकचंद्रिका की० २ आ० स्मृत्यर्थसागर माध्वसंप्रदायी
 धर्मशास्त्र वैष्णवोंकी परमोपयोगी की० १ रु० ४ आ० शुद्धिविवेक (सतकोंसे शुद्धीका निर्णय) की० ८ आ० दानचंद्रिका की०

१० आ० शान्तिसार (संत्र श्रकारकी शान्ति है) की० १ रु० ४ आ० गंगास्थित्यनिर्णय भाषाटीभा की० २ आ० आचारार्क की०
१२ आ० आचारादर्श की० १२ आ० श्राद्धविवेक (इसमें सब श्राद्धोंकी विधिहै) की० १२ आ० प्रतिष्ठासूत्र की० ६ आ० आ
शौच निर्णय भाषाटीकी की० ४ सनातनधर्मदीपक भाषा (धर्मशास्त्रानुकूल उदाहरणों समेत सनातन धर्ममण्डन) की० ८ आ०
मातृकाविलास (अकारसे लेकर सर्व अक्षरमात्रोंका अर्थ और तिनसे विस्तारपाकर बनेहुए अनेकप्रकारके वाणीभयं सर्व मंत्रशास्त्र,
व्याकरणशास्त्र, संगीतशास्त्र, नीतिशास्त्र, धनुर्वेदशास्त्र, युद्धवर्णन आदिअनेक २ शास्त्रोंका स्वरूप वर्णित है की० २ रु० ८ आ०

पुस्तक मिलनेका ठिकाना—खैमराज श्रीकृष्णदास, “ श्रीवैकटेश्वर ” छापाखाना—मुंबई.

इदं पुस्तकं मुम्बय्यां श्रीकृष्णदासात्मजेन क्षेमराजेन

स्वकीये "श्रीवेङ्कटेश्वर" यन्त्रालये ऽङ्कित्वा प्रका

शितम्। संवत् १९५५, शके १८२०।

॥ इति बृहत्पाराशरीयधर्मशास्त्रं समाप्तम् ॥

